י. ל. פרץ

די ווערק פון יצחק לייבוש פרץ. צוועלף בענד.
צוזאמענגעשטעלט אונטער דער רעדאקציאן פון
דוד פינסקי

ערשטער באנד.

ארויסגעגעבען פון פארלאג „אידיש“, ניו־יארק.
תר״פ — 1920

י. ל. פרץ

ליעדער

ארויסגעגעבען פון פארלאג „אידיש“, ניו-יארק.

Copyright 1920 by

JEWISH BOOK AGENCY

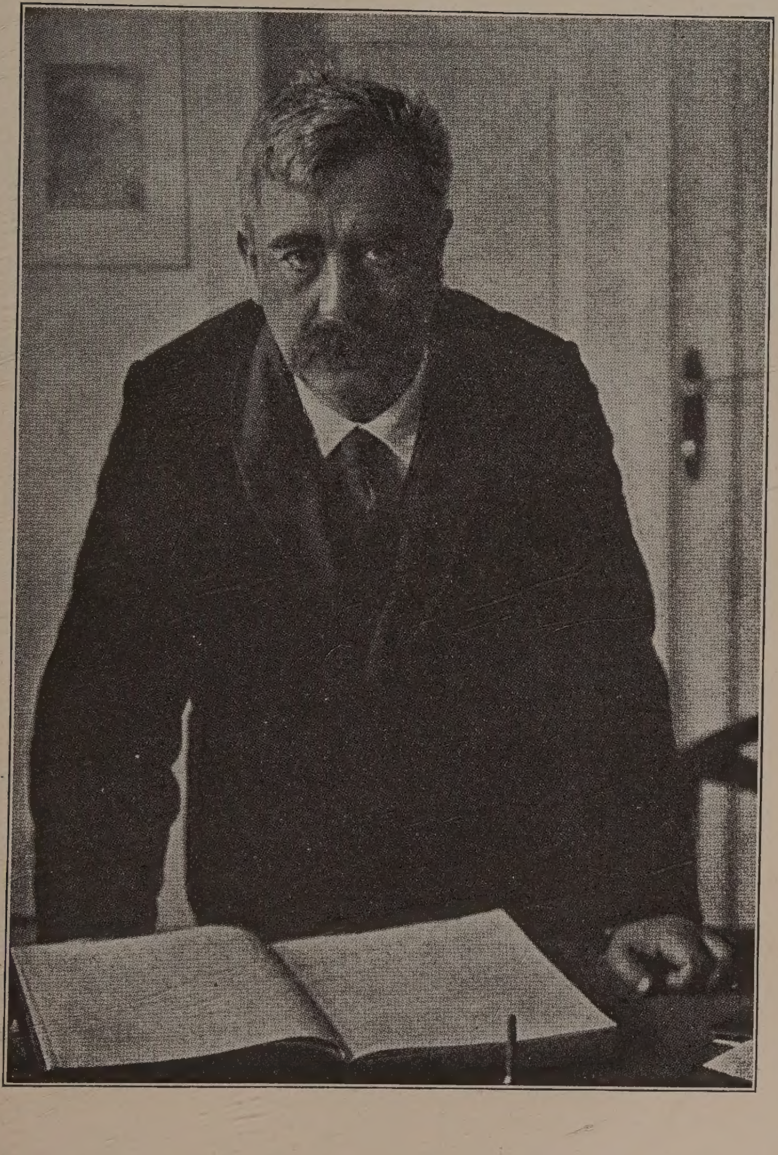

פארװארט

פון

דוד פינסקי.

פולשטענדיגקייט.

די פארליגענדע אויסגאבע פון די ווערק פון יצחק ליבוש פרץ, וועלכע דער פארלאג „אידיש“ האט אונטערגענומען און אויסגעפיהרט מיט דער גרעסטער פינקטליכקייט אין קוים א יאהר צייט, איז די פולשטענדיגסטע און גענויעסטע פון אלע אויסגאבען פון די שריפטען פון אונזער גרויסען שריפטשטעלער. און נישט ווייל זי נעמט אריין די ווערק, וועלכע י. ל. פרץ האט אנגעשריעבען, נאכדעם ווי יענע אנדערע אויסגאבען זיינען ערשינען, נאר זי נעמט אויך אריין עלטערע און עלטסטע ווערק, וועלכע זיינען אין די פריערדיגע אויסגאבען נישט אריין.

איך וואלט אפשר געזאגט, אז זי איז די פולשטענדיגע אויסגאבע, אויב איך וואלט נישט געדענקט, אז אפשר זיינען נאך פאראן מאנוסקריפטען, איבערגעבליבענע האנדשריפטען, וועלכע פרץ האט צוליעב פארשיעדענע אורזאכען נישט פערעפענטליכט ביי זיין לעבען. ווי ווייט איך געדענק פון די דריי יאהר (1893-1896), אין וועלכע איך בין געווען געבענשט צו ארבייטען מיט איהם צוזאמען, האט י. ל. פרץ שטענדיג געשריעבען. ער האט געשאפען אויף זיינע שפאצירגיינג, געשאפען, שטעהענדיג ביי זיין טיש אין דער ווארשעווער גמינע, איז אין דער היים ביי זיך זעלטען לעדיג געזעסען, און גאנץ אפט פלעגט ער פארברייגען ביי זיין שרייבטיש גאנצע נעכט ביז „כעלות“. ביי אזא שא-

פונגס-פלייסיגקייט האָט ער זיכער מעהר אָויפגעשריבען, ווי ער האָט פארעפענטליכט. איך געדענק זיינע אַ יוגענד־שריפט, וועלכע איז קיינמאָל נישט פערעפענטליכט גע־וואָרען — א גרויסע פּאָעמע „וואו נעם איך א העלד?“ געשריבען אין דעם סטיל פון בייראנס „טשיילד האראָלד“ און אין דער בייראנשער שטימונג, קיינמאָל נישט געענ־דיגט געוואָרען, אָבער, ווי ווייט איך וויים, אויך קיינמאָל נישט פערניכטעט. עס מוזען אויך ערגעץ זיין, אין זיינע איבערגעבליבענע ארכיוועז אָדער ערגעץ וואו אַנדערש, זיינע ערסטע ליטערארישע פערזוכען, די לידער, וועלכע ער האָט פאַרפאַסט אלס יונג בחור׳ל ביי זיין טאַטען אין דער היים אין זאמאָזשץ, וואו זיי זיינען אפילו געזונגען געוואָרען. די אלע מאַנוסקריפּטען, ווי פיעלע שפּעטערע, דארפען נישט פעהלען אין א פולשטענדיגער זאמלונג פון זיינע ווערק, כאָטש ער האָט זיי נישט געוואָלט פערעפענטליכען, ווייל ער האָט זיי נישט געפונען ראוי דערצו. אבער איצטער זיינען זיי שוין געשיכטע. ליטעראַטור-געשיכטע. די ווערק, וועלכע זיינען געבליבען נישט פערענדיגט און נישט גע־דרוקט, ווייל זיי האָבען דעם דיכטער אליין נישט צופריי־דענגעשטעלט, לאָזען נאָך מעהר ווי די פערענדיגטע און געדרוקטע, ארייננקוקען אין דעם שאַפונגס-פּראָצעס פון דעם דיכטער.

דער פאַרלאַג וויים דאָס אלץ, אָבער די צושטענדען אין ווארשוי האָבען יעדע זוך־אַרבייט געמאכט פאר אונמעג־ליך. ביז יעצט איז דעם פארלאַג געלונגען אויסצוגעפי־נען בלויז איין כתב־יד — דעם ארטיקעל „נאָך גראָסער׳ס לויה“, וועלכער איז אריין אין דעם דרייצעהנטען באַנד פון דער פארליגענדיגער אויסגאבע. זאָלען זיך אָבזוכען נאָך מאנוסקריפּטען, וועלען זיי גאנץ בעשטימט צוגעגע־

בען ווערען אין א ווייטערען באַנד, און אפילו אין ווייטע־רע בענד.

פון שטאַנדפונקט פון פולער פולשטענדיגקייט האָט מען אפשר געדאַרפט אריינגעבען די פערשיעדענע וואַריאַציעס פון פערשיעדענע ווערק פון י. ל. פרץ. אונזער דיכטער האָט ליעב געהאַט צו ארבייטען אויף זיינע ווערק. צו אַרבייטען און איבערצואַרבייטען. עס זיינען פאַראַן ביי איהם פערשידענע נוסחאות פון זיינע דראמען „די גאָלדענע קייט", „ביי דער נאַכט אויפ'ן אלטען מארק", „אין פאַליש אויף דער קייט", „שוועסטער" און נאָך אנדע־רע ווערק. אָבער דאָס וואָלט געמאַכט די אויסגאַבע שוין מעהר אַן אויסגאַבע פאַר ספּעציאַליסטען, און דאָס איז נישט געוועזען די אבזיכט פון די פערלעגער. עס איז אריין דערפאַר אין אונזער אויסגאַבע זיין אייגענע לעצטע רע־דאַקציע פון די פערשיעדענע ווערק. דאָס, וואָס ער אליין האָט געהאַלטען פאַר בעסער, פאַר פאַרטיגער, איז גוט גע־נוג פאַר דער ווייטערער פערשפּרייטונג צווישען דעם גרויסען עולם. דאָך פאַר ספּעציאַליסטען און ליעבהאָבער וועט נאָך ערשיינען א באַנד מיט די פערשידענע וואַריאַ־ציעס, ענדערונגען און שלייפונגען.

און אַזוי איז אריין אין דער פאָרליגענדער אויסגאַבע אלץ, וואָס י. ל. פרץ האָט פאַרעפענטליכט אין פּאָעזיע און אין פּראָזע, אין ערצעהלונגען, דראמען און פּובליציס־טיק (אויסער עטליכע פּאָפּולער־וויסענשאַפטליכע אב־האַנדלונגען, וועלכע ער האָט פערעפענטליכט אונטער דעם נאָמען פון דר. שטיצער און וועלכע זיינען דאָס רוב געוועזען בלויז בעאַרבייטונגען פון פרעמדע וויסענשאַפט־ליכע ווערק). גאָרנישט איז אויסגעבליבען, סיידען עס איז געבליבען פאַרבאָרגען פון די פלייסיגע זוך־אויגען פון די צוזאַמענקלייבער פון דעם גרויסען מאַטעריאַל. און

פאַרבאַרגען האָט עס געקאָנט בלייבען דורך דעם זעהר אונגינסטיגען, כמעט אונמעגליכען פערקער מיט וואַרשוי און אויך דורך דעם אומשטאַנד, וואָס י. ל. פרץ האָט גע־ברויכט די פערשידענסטע פסוידאנימען, פלעגט זיך צולע־גען פערשידענע שרייבער־נעמען. אזוי האָט ער זיך אונ־טערגעשריבען פלאי, לצפר, בן תמר, לאַמפּענפּוצער, היתום מנעמיראָוו, דער לץ פון דער רעדאַקציע, ל. פינקעל, י. ל. צופעליג, ישראל שווערגעמוט. נאָר פלייסיגע אויפ־מערקזאמקייט האָט אויפגעדעקט, צום ביישפיעל, אז י. ל. צופעליג און ישראל שווערגעמוט זיינען פרץ׳ס פסוידא־נימען. אָבער עס איז מעגליך, אַז איינער אָדער צוויי פסוידאָנימען זיינען דאָך פאַרבאַרגען געבליבען. נאָר ביז וואנען דאָס וועט נישט באַוויזען ווערען, גלויבט דער פאַרלאַג, אז ער קאָן בעהויפּטען, אַז אין דער פאָרליגענדער אויסגאבע איז אריין אלץ, וואָס פרץ האָט פארעפענט־ליכט אונטער זיין נאָמען און אונטער די אויבען אויסגע־רעכענטע פסוידאנימען.

די אָרדנונג.

נישט מיט דעם אליין אונטערשיידט זיך די פאָרלי־גענדיגע אויסגאבע פון אלע פריערדיגע, וואָס זי איז די פולשטענדיגסטע. זי איז אויך פערשידען פון זיי אין דער צוזאַמענשטעלונג, דער אָרדנונג פון די ווערק און די בענד. די פריערדיגע אויסגאבען זיינען אפילו ערשיענען ביי פרץ׳עס לעבען, און זיכער האָט ער אנטייל גענומען אין דער אַזוי־צו־זאָגענדיגער סאָרטירונג פון די פערשידענע ערצעהלונגען, דאָך האָבען מיר זיך ערלויבט צו מאַכען גרויסע ענדערונגען. מיר האָבען זיך בעשטרעבט אָרויס־צוברייגגען א געוויסע גאנצקייט, וועלכע פרץ האָט אפשר נישט געהאט אין זינען.

מיר האָבען זיך אָפּגעזאָגט פון דער כראָנאָלאָגישער מעטאָדע, וועלכע איז וויכטיג וויסענשאַפטליך און איז די נאַטירליכסטע מעטאָדע נאָך דעם דיכטערס טויט, ווען זיין שאפען האָט זיך אָבגעשטעלט אויף אייביג. אָבער זי וואָלט צושטרייט יעדען איינציגען באַנד אויף אלע שבע ימים פון דער מעהרפאַכיגקייט פון פרץ'עס שאַפענדיגער פערזענליכקייט. נאָר אין זיין פובליציסטיק האָבען מיר זיך געקאָנט האלטען אָן דער כראָנאָלאָגיע, אין דער בע-לעטריסטיק האָבען מיר זיך בעסער געהאַלטען אָן אינ-האלט*) און אַזוי זיינען די ערצעהלונגען אריין איינע נאָך די אנדערע אין דעם צוזאַמענהאנג פון א שטימונג אָדער אַן אידעע. אפילו איינער פון זיינע בערימטעסטע בענד, די „פאָלקסטימליכע ערצעהלונגען", צייכענט זיך אויס אין אונזער אויסגאבע נישט בלויז מיט זיין פולשטענדיגקייט, וואָס אין איהם זיינען אריין פאָלקסטימליכע ערצעהלונ-גען, וועלכע זיינען אין די פריערדיגע נישט געווען, נאָר אויך מיט א גרעסערער איינהייטליכקייט אין דער אָרד-נונג פון די איינצעלנע ערצעהלונגען. ווי אויך מיט דעם, וואָס מיר האָבען ארויסגענומען פון איהם דאָס גרויסע מעשה'לע „דריי חופות", וואָס בעלאַנגט אבסאָליוט נישט צו די פאָלקסטימליכע ערצעהלונגען, נישט נאָך דעם אינ-האלט און נישט נאָך דער שטימונג.

אָט די גרעסערע איינהייטליכקייט וועט דער לעזער לייכט מערקען אין דעם באַנד, אין וועלכען עס זיינען אריינגעקומען די חסידישע ערצעהלונגען, ווי בכלל אין אַלע בענד. איך בין זיך אבער מודה, אז דורך א פערזעהן

*) אין א שפּעטערען באַנד, צוזאַמען מיט די וואַריאַציעס פון ווערק, וועט דער פערלאַג ארויסגעבען אויך די פולשטענדיגע כראָנאָ-לאָגיע פון אַלע שריפטען פון י. ל. פרץ.

האָבען עטליכע ערצעהלונגען נישט פערנומען דעם אָרט, וועלכען זיי האָבען געדאַרפט. אזוי, צום ביישפּיעל, געהערט „דעם קלעזמערס טויט“ נאָך דער שטימונג נאָך היינטער „דער משולח“.

די אָרטאָגראַפּיע.

די אָרדנונג פון די ערצעהלונגען איז נישט דאָס איינציגע, אין וואָס מיר האָבען זיך דערלויבט אָבצוטרעטען פון פּרץ'ען אליין. מיר האָבען אויך געענדערט גראַמאַטיק און אָרטאָגראַפּיע, די אויסלעגעכטס פון די ווערטער. מיר האָבען נאָכגעגעבען דעם גייסט פון דער צייט, נאָכגעפאָלגט דער ענטוויקלונג, וועלכע די אויסלעגעכטס פון די ווערטער מאכט דורך אין דער אידישער שפּראַך. מיר זיינען אבער נישט אוועק צו דעם עקסטרעם, וועלכען ראַדיקאַלע וואָרטברעכער האָבען אָנגענומען און וואָלטען געוואָלט איינפיהרען. מיר זיינען געבליעבען שטעהן אזוי צו זאָגען אויפ'ן האלבען וועג, ביי די אָנגענומענסטע רעפאָרמען אין דער אידישער אויסלעגעכטס, וועלכע וועלען נאָך על כל פּנים א לאנגע צייט בלייבען די אלגעמיינסטע און די אנערקענטסטע. מיר האָבען זיך דאָס דערלויבט מיט דעמזעלביגען רעכט, מיט וועלכען די ענגלישע און די דייטשע ליטעראַטורען האָבען מיט דער צייט געענדערט די אָרטאָגראַפּיע פון זייערע קלאַסיקער. און נאָך מעהר האָבען מ י ר עס געקאָנט, ווייל פּרץ אליין האָט עטליכע מאָל געענדערט זיין אויסלעגעכטס, געשטופּט פון דעם גייסט פון דער צייט. די אָרטאָגראַפּיע פון דער יובילעאום־אויסגאבע איז שוין נישט געווען מעהר די אָרטאָגראַפּיע פון די שפּעטערע אויסגאבען.

אויך מעהר האָבען מיר נישט אויסגעשפּרייט אונזער

רעדאַקציע. מיר האָבען אָפּט חשק געהאַט צו ענדערן אַ פּויליש וואָרט אָדער אַ הויך־דייטש וואָרט אויף אַ מעהר פערשטענדליך אידיש וואָרט. מיר וואָלטען דאָס אויך געקאָנט מיט דעם רעכט, וואָס פּרץ איז אין דעם לויף פון די יאָהרען אלץ מעהר אידישער געוואָרען אין זיין שפּראך. אָבער דאָך האָבען מיר זיינע פרעמדע ווערטער נישט אָנגערירט, זיי וועלען קיינמאָל נישט ווערען אידישע ווערטער, זיי וועלען פון קיינעם נישט איבערגענומען ווערען, אין דער אידישער שפּראך נישט איינבירגערן זיך. אבער זיי זיינען געווען פּרץ׳עס ווערטער, און זיי טאָרען נישט אויסגעמעקט ווערען.

מיר האָבען געשטרעבט ארויסצוברייננען די ווערק לגמרי אָהן גרייזען, און מיה און געלט זיינען נישט געזשאַלעוועט געוואָרען אויף צו מאַכען די גענויעסטע קאָרעקטורען. דאָך זיינען מיר ניט זיכער צי עס האָבען זיך ניט אריינגע׳גנב׳עט דרוק־פעהלער און פאַרגרייזונגען. דאָס זיינען די פערגרייזטקייטען פון די געדרוקטע עקזעמפּליאַרען אָדער אבשריפטען, וועלכע מיר האָבען בענוצט. ווערטער האָבען געפעהלט אָדער זיינען געוועזען צודרעהט, אין אן אָרט אָדער צוויי האָבען פּיילייכט שורות געפעהלט, און עס איז אונז אונמעגליך געוועזען אויפצושטעלען דעם גענויען טעקסט. צום גליק, זיינען אזעלכע פערגרייזטקייטען זעהר ווניג, טאַקע נאָר געצעהלטע.

האָפענטליך וועט דעם פערלאַג געלינגען די ווייטערע אויפלאַגען אויסצורייניגען פון די עטליכע פערגרייזטקייטען. ווארום דאָס איז זיין גרעסטע אמביציע ארויסצוברייננען די ווערק פון אונזער גרויסען שריפטשטעלער מיט דערזעלביגער פּינקטליכקייט און פעהלערלאָזינקייט, צו וועלכער עס האָבען געשטרעבט די אבשרייי־

בער און ארויסגעבער פון אונזער אלטער ליטעראטור. און ליעבע און דרך ארץ פעהלט איהם נישט.

ביאגראפישעס.

א טייל פון פרץ'ס לעבענסבעשרייבונגען וועט דער לעזער געפינען אין זיינע אויטאביאגראפישע „זכרונות“ אין דעם דרייצעהנטען באנד פון דער פארליגענדער אויס־גאבע. דאס ווייטערע מוז נאך ערסט גיזאמעלט ווערען. ווייטער ווי פון זיינע יוגענדיאהרען, וועלכע פרץ בע־שרייבט אין זיינע „זכרונות“, איז אויך דער ארטיקעל אין דעם „לעקסיקאן פון דער אידישער ליטעראטור“ קוים אוועק. די פרץ־ליטעראטור נאך זיין טויט האט אויך ווע־ניג ביאגראפישעס ארויסגעבראכט. שווערע יאהרען זיי־נען געווען די לעצטע פינף יאהר אין דעם פויליש־אי־דישען לעבען, און מען האט זיך נישט געקאנט אבגעבען מיט זאמעל־ארבייט. אדער — אפשר איז די ארבייט דאך געטאן געווארען, נאר איז זי נאך נישט פערעפענטליכט געווארען. אפשר וועט זיך געפינען אונטער זיינע מא־נוסקריפטען, וועלכע איך בין חושד, אז זיי זיינען געבליע־בען, די פארטזעצונג פון זיינע „זכרונות“, אבער פארלויפיג פעהלט אונז דא דאס מאטעריאל פאר אן אויספיהרליכער ביאגראפיע. איך קאן זי נאר אנגעבען אין קורצען, ווי זי שוועבט פאר מיינע אויגען.

מיר איז גאנץ אונבעקאנט, ווי פרץ האט גע־לעבט אין זיין געבורטס־שטאדט זאמאשץ, ביז ער איז געקומען אין ווארשוי אין 1889. ער פארלעבט דארטען זיין קינדהייט, זיין יוגענד און די בעסטע יאהרען פון זיין מאנהייט. אין ווארשוי קומט ער שוין אן א מאן ארום פיערציג. די „זכרונות“ ענדיגען זיך מיט זיין

חתונה האָבען. ער האָט אבער מיט זיין פרוי, וועלכע די עלטערן האָבען פאַר איהם אויסגעקליבען, נישט לאַנג גע־לעבט. אין וואַרשוי קומט ער שוין מיט זיין צווייטער פרוי, דער איצטיגער אלמנה, און מיט זיין איינציגען זוהן יוליאַן, פון דער ערסטער פרוי, וועלכער האָט איהם נאָר א קורצע צייט איבערגעלעבט.

זיין בעשעפטיגונג אין זאַמאָשץ איז געוועזען אדוואָ־קאַטור. ער איז געוועזען א „טשאַסטני פּאָווערעני", נישט קיין אויסגעשטודירטער און נישט קיין איינגעשוואָרענער אדוואָקאַט. אכטצעהן יאָהר איז ער דערמיט בעשעפ־טיגט, ביז א קאָנקורענט מסר'ט איהם, און ער פערליערט דאָס רעכט אויף זיין אדוואָקאַטורע. שריפטשטעלעריש איז ער פאר די אלע יאָהרען זעהר װעניג אַרויסגעטראָטען. א קליין ביכעל העברעאישע לידער, געשריבען בשותפות מיט זיין שוועער, דעם פאטער פון זיין ערסטער פרוי, אונ־טער דעם נאָמען „שני בעלי אסופות"; א פּאָר העברעאי־שע לידער אין דעם „השחר"; א פּאָר ערצעהלונגען. אבער ער בלייבט גאַנץ אונבעמערקט. ווען ער טרעט אויף אין דער צווייטער העלפט פון די אכטציגער יאָהרען אויף העברעאיש און נחום סאָקאָלאָוו'ס „האסיף" און אויף אי־דיש אין שלום עליכם'ס „אידישע פאָלקסביבליאָטעק", ווערט ער אויפגענומען, ווי א יונגער שריפטשטעלער, ווי א גאַנץ אונבעקאַנטער, אן אָנפאַנגער. ווען אויף מיין רייזע אין וויען אין דעצעמבער 1891, האָב איך זיך אָב־געשטעלט אין וואַרשוי צו בעקענען זיך מיט דעם פער־פאסער פון די „בעקענטע בילדער" און דעם רעדאַקטאָר פון „די אידישע ביבליאָטעק", האָב איך דערוואַרט צו טרעפען א יונגען מענש פון א יאָהר פינף־זעקס אונצוואַנ־ציג. ווי בין איך איבעררַאַשט געוואָרען צו זעהן פאר זיך גאָר דעם פאָטער פון דעם יונגען מענש, וועלכען איך האָב

גערעכענט צו טרעפען. פרץ איז שוין דעמאָלט געוועזען איבער פיערציג.

ער האָט שוין דעמאָלט געהאָט זיין שטעלע אין דער וואַרשעווער גמינע, וועלכע ער האָט אָנגעהאַלטען ביז דעם טאָג פון זיין טויט. מיט וועלכע בעגעבענהייטען איז זיין לעבען רייך געוועזען אויף ד ע ר זייט פון דער גמינע-טיר און ווייט פון זיין שרייבטיש, דאָס דאַרף גע-זאַמעלט ווערען. געשטאָרבען איז ער דעם 4-טען אַפּריל 1915 — א חדש מיט 21 טעג פאַר זיין 64-יעהריגען גע-בורטסטאָג — אלס אַן „עוסק בצרכי ציבור", אויפגעריבען אין דעם קאַמפּף מיט דער גרויזאַמער נויט און עלענד, וואָס איז בעפאַלען דאָס רוסיש-פּוילישע אידענטום שוין אין דעם ערסטען יאָהר פון דער מלחמה. אָבער זיין ג א נ ץ לעבען איז רייך געוועזען מיט אינטענסיווער קהלשער טעטיגקייט. זיכער האָט ער זיך געקהלט אין זאַמאָשץ. אויב דער פינאַנסיסט בליאָך, וועלכער האָט ארויסגעשיקט א סטאַטיסטישע עקספּעדיציע צווישען די אידען אין פּוילען, קלייבט אויס פרץ'ען אלס איינעם פון די עקספּערטען, האָט פרץ זיכער מיט עפּעס זיך ארויס-געוויזען ביז דאַמאָלס. אז ער איז געוועזען א פּאַסענדער עקספּערט אין דער דאָזיגער עקספּעדיציע, האָט ער דער-וויזען מיט זיינע בערימטע, אויסגעצייכענטע „בילדער פון א פּראָווינץ-רייזע". אזוי האָט געקאָנט שרייבען איינער, וועלכער איז איינס מיט'ן אידישען לעבען.

אין זיינע ערסטע יאָהרען אין וואַרשוי נעמט ער א גרויסען אנטייל אין דער העברעאישער שפה-ברורה-בע-וועגונג. ער איז סעקרעטאַר פון דעם וואַרשעווער פער-איין, ביז ער ווערט נישט פערכאַפּט פון דער פאָלקס-בילדונגס-אידעע. דאָס גיט איהם אוועק אין גאַנצען דער אידישער שפּראַך און דער אידישער ליטעראַטור. איך

קען איהם שוין בלויז אלס דעם פאָרקעמפּפער פון בילדונג פאַר די אידישע פאָלקסמאַסען, אלס דעם אונערמידליכען קולטור־טרעגער. זיין גאַנצע טעטיגקייט פאַר די לעצטע פינף־און־צוואַנציג יאָהר פון זיין לעבען קאָנצענטרירט זיך פאַר מיר אין זיין זוכען וועגען און מיטלען, ווי צו צוקומען צו די אידישע מאַסען מיט בילדונג און אויפקלערונג אין וואָרט און שריפט.

א ביסעל „זכרונות“

אין וואָרט האָט ער ווייניג וואָס אויפגעטאָן. ער איז נישט געוואָרען קיין פאָלקסרעדנער און קיין אַגיטאַטאָר. איך האָב איהם איינמאָל געבראַכט אויף א קאָנספּיראַטי־ווער פערזאַמלונג אין ווארשוי. דאָס האָט ער זיך צום ערסטען מאָל בעגעגענט פּנים אל פּנים מיט אן ארבייטער־אָרגאַניזאַציע. פון ביידע זייטען האָט מען זיך שטאַרק געפרעהט אויף דער בעגעגנונג, אָבער זי איז געבליבען די איינציגע אין יענער צייט. ביידע צדדים זיינען זיך צוגאַנגען ענטוישטע. די ארבייטער איז נישט געפעלען געוואָרען, וואָס ער האָט זיך געהאַלטען ווי א גאַסט, און איהם האָט פערדראָסען, וואָס מעהר ווי א גאַסט האָט ער נישט געקאָנט זיין. צו איז שפּעטער אריינגעטראָטען א דערנעהענטערונג צווישען איהם און די ארבייטער, ווייס איך נישט. אָבער ער האָט ליעב געהאַט די ארבייטער און זייער בעוועגונג, און זיי האָבען איהם געליעבט. זיי זיינען אויך געוועזען די פלייסיגסטע לעזער פון זיינע שריפטען און זיין בעסטער עולם.

אין די יאָהרען 1890—1892 בריינגט ער ארויס דעם ערסטען און צווייטען באַנד פון זיין „אידישע ביבליאָטעק“. דער גרונד־טאָן און דער הויפּטצוועק איז — „בילדונג“.

נישט השכלה, נישט שפראַך־קענטנים, נישט ליטעראַטור־
שטודיום. נאָר וויסען, וואָס עס טוט זיך אויף דער וועלט,
ווי מען לעבט אויף דער וועלט. אָנפאַנג 1893, ווען איך
קום צוריק פון וויען, געפין איך איהם אַלס מיטעלפונקט
פון א קרייז וואַרשעווער אידישע סטודענטען, וועלכע
טראָגען זיך אַרום מיט דער אידעע אַרויסצוגעבען און צו
פאַרשפרייטען פּאָפּולער־וויסענשאַפטליכע ביכער און בראָ־
שורען פאַר די אידישע מאַסען. מיטינגען ווערען אָבגע־
האַלטען נאָך מיטינגען, פּרץ גיט אוועק זיין גאַנצע פריי
צייט. ענדליך איז מען דורכגעקומען וועגען דער פּראָג־
ראַם און צוטיילט צווישען זיך די אַרבייטען. איינער האָט
גערארפט אויפשרייבען א בראָשורע איבער פיזיאָלאָגיע.
א צווייטער איבער כעמיע, א דריטער איבער געאָגראַפיע
און אזוי ווייטער. פּרץ האָט אָנגענומען אויפצושרייבען
א בראָשורע איבער סאָציאָלאָגיע, אויף מיר איז אויסגעקו־
מען צו בעאַרבייטען אין בראָשורען „ברעהם'ס טיער־
לעבען" און אויפצושרייבען אן איינלייטונג צו דער גאַנצער
אונטערנעמונג אין דער פאָרם פון אן ערצעהלונג. די
איינציגע, וועלכע האָבען זייער אַרבייט געטאָן, זיינען גע־
וועזען פּרץ און איך. פּרץ האָט אויפגעשריעבען זיין דר.
שטיצער אַרטיקעל איבער סאָציאָלאָגיע, וועלכער איז
שפּעטער אריין אין דעם זאַמעלבוך „ליטעראַטור און לע־
בען". איך האָב צוגעשטעלט מיין ערצעהלונג „רב שלמה"
און די אָבהאַנדלונג וועגען „אַפען". ביידע מיינע אַרביי־
טען ווערען אַרויסגעגעבען פון די סטודענטען אונטער דעם
נאָמען „י. ל. פּרץ אויסגאַבען" אין 1894, ווערען פון זיי
פערשפּריים, אָבער דאָס געלייזטע געלט ווערט נישט אום־
געקערט. דערמיט ענדיגט זיך די אַקטיוויטעט פון די
סטודענטען, און פּרץ בייזערט זיך אויס אויף זיי אין איי־
גענע פון זיינע פעליעטאָנען.

אָבער אין דער אייגענער צייט, ווען עס זיינען אָבגע־האַלטען געוואָרען זיצונגען מיט די סטודענטען, ווערען געפּלאַנט אַנדערע אונטערנעמונגען, ווי צו צוקומען מיט׳ן געדרוקטען וואָרט צו די אידישע מאַסען. די פּלאַן־מאַכער זיינען זעלבאדירט: פּרץ, מרדכי ספּעקטאָר און איך. פּלע־נער האָבען מיר גוטע, אָבער דער עיקר אָבהאַלט איז — געלט. דער רייכסטער פון אונז דריי איז געווען פּרץ. ער האָט געהאַט זיין שטענדיגע הכנסה אין דער גמינע; אין צעגליאנא נומער 1, ביי פּרץ׳ן אין די דריי צימערן מיט א קיך, האָט בעל־הבתיש אויסגעזעהן, איז געווען א דינסט אין שטוב, האָט מען אנשטענדיג געגעסען. ספּעק־טאָר און איך זיינען געווען קבצנים. דאָך ספּעקטאָר׳ס שוועגערין, דאַן פריילין האָדעל קויפמאַן, און באַלד פרוי פינסקי, גיט אונז 150 רובעל און מיר טרעטען־צו צו דער ארויסגעבונג פון „ליטעראַטור און לעבען“. דערמונטערט פון דעם, קריגען מיר נאָך ערגעץ־וואו געלד, כאַפּען־אויף די אידעע פון די „יום־טוב־בלעטלעך“ און נעמען זיך צו זיי. די אידעע איז געקומען צו הערר ה. עפּעלבערג, דעם קאַ־לענדאר־ארויסגעבער און שפּעטערדיגען דראַמאַטיקער. געקומען איז זי, ווייל די צענזור־בעדינגונגען האָבען נישט ערלויבט קיין אידישע פּעריאָדישע אויסגאַבען, אָבער יע־דער חדש האָט כאָטש א שטיקעל יום־טוב, און אזויערנאָך וואָלט מען געקאָנט ארויסגעבען א יום־טוב־בלעטעל יעדען חדש און האָבען א חדש־זשורנאַל אָהן דער ערלויבנים פון דער צענזור. ה. עפּעלבערג האָט אונז אָבגעטראָטען זיין אידעע, און מיר האָבען זיך גענומען צו דער ארבייט. אויס בעשיידענהייט אלס גאַנץ יונגער, אָנפאַנגענדיגער שריפט־שטעלער האָב איך מיין נאָמען נישט געוואָלט ארויפשטע־לען אויפ׳ן שער־בלאַט. זיינען געשטאַנען אויף דעם שער־בלאַט די נעמען פון י. ל. פּרץ און מ. ספּעקטאָר. אָבער נאָך

דעם דריטען „בלעטעל“ האָט ספעקטאָר זיך אָבגעזאָגט — די „בלעטלעך“ זיינען איהם געוואָרען צו ראַדיקאַל. זיי זיינען אוועק אין דער ריכטונג, וועלכע האָט זיי געמאַכט אַזוי פּאָפּולער און בעליעבט אין דעם אויפוואַכענדיגען אי־דישען פּראָלעטאַריאַט.

דאָך איידער מיר האָבען זיך גענומען צו די „יום־טוב־בלעטלעך“, האָבען מיר — פּרץ, ספּעקטאָר און איך — דורכגעפּיבערט א פּאָר וואָכען אין גרויסער ערוואַרטונג אויף אַן ערלויבניס אויף א טעגליכער צייטונג. ספּעקטאָר'ס א פריינד, וועלכער וואָלט געוואָרען א פיערטער שותּף, האָט געשתּדלנט אין פּעטערבורג, און מיר אין וואַרשוי, אין צעגליאַנאַ נומער 1, זיינען דורכגעזעסען נעכט און אויסגעאַרבייט פּראָגראַמען און געטיילט צווישען זיך די אַרבייט און אויך — די עשירות. אָבער מיר האָבען די ערלויבניס נישט בעקומען, זיינען געבליבען ביי אונזער אַרמקייט און גענומען זיך מיט מעהר ברען צו די „יום־טוב־בלעטלעך“, וועלכע זיינען אונז אָנגעקומען זעהר און זעהר שווער.

עס זיינען קיין מיטאַרבייטער נישט געוועזען — דאָס זיינען דאָך געוועזען די ערסטע יאָהרען פון דער מאָדער־נער אידישער ליטעראַטור, וועלכע איז אַרויסגעוואַקסען מיט פּרץ'ען. דעם גרעסטען טייל פון יעדעם „בלעטעל“ האָט אויסגעפילט פּרץ אליין מיט זיינע ערצעהלונגען און פעליעטאָנען. און גאָר א סך ערצעהלונגען, לידער און אַרטיקלען, וועלכע טראָגען א פרעמדען נאָמען, זיינען דאָס רוב אַזוי בעאַרבייט געוואָרען פון פּרץ'ען אָדער פון מיר, אַז זיי וואָלטען על פּי יושר געדאַרפט אַריינגעהן אין דער זאַמלונג פון זיינע אָדער מיינע ווערק.

אָבער ערגער, ווי דער מאַנגעל אין מיטאַרבייטער, איז געוועזען דער מאַנגעל אין געלט. אַט אויף די דינינקע

„בלעטלעך“ פון זעכצעהן זייטען איז קיין געלט נישט גע־וועזען! און דערביי האָבען מיר נישט אויפגעהערט צו הלום'ען, אז זיי וועלען זיך פערנאַנדערוואַקסען אין ד'קע זאַמעלביכער... צום סוף האָב איך זיך געמוזט אוועקלאָזען איבער דער פּראָווינץ צו שאַפען געלט: מיר האָבען נישט געקאָנט אויסקויפען פון דרוקער דאָס בלעטעל „הושענא“! איך האָב בעזוכט ווילנא, וויטעבסק און מאָהליוו. האָב אומעדום גערעדט אין נאָמען פון פרץ, וועלכער האָט אָנ־געהויבען פּאָפּולער ווערען, פאַרגעלייענט פון זיינע און מיינע שריפטען, און עס איז מיר געלונגען צו גרינדען אין די דריי שטעדט „זשאַרגאָן“־פעראיינען, וועלכע האָבען אונז ארויסגעהאָלפען מיט געלט און מיט פערשפּרייטען די „בלעטלעך“ — הויפּטזעכליך, דער ווילנער פעראיין. אוים מאַנגעל אין געלט זיינען דאָס ערסטע יאָהר ארויס־געקומען בלויז צעהן „בלעטלעך“, אָבער דערפאַר האָט פּ'ץ צום צווייטען יאָהר דורכגעזעצט זיין וואונש צו פערגרע־סערען די „בלעטלעך“. עס איז איהם געלונגען צו פער־אינטערעסירען עטליכע גמינע־מענשען און ארויסקריגען ביי זיי אונטערשטיצונג. די „בלעטלעך“ האָבען אָנגעהוי־בען ארויסצוקומען אין 32 זייטען.

אין דער אייגענער צייט טרעטען מיר צו מיט דעם געלט, וואָס מיר האָבען ארויסגעקראָגען פאַר „ליטעראַ־טור און לעבען“, צו דער ארויסגעבונג פון דעם דריטען באַנד פון „די אידישע ביבליאָטעק“. און פרץ פערבינדט זיך נאָך מיט א הערר שוואַרצבערג און ברייננט ארויס א העברעאיש זאַמעלביכעל „החץ“.

וועגען פרץ'ען בכלל.

אין פריהלינג 1896 פאָהר איך אוועק נאָך בערלין. נאָך מיין אוועקפאָהר ברייננט פרץ ארויס נאָך נאָך צוויי

ווייעדער פּערקלענערטע „בלעטלעך“. די עפּאָכע־מאַכענ־ דיגע „יום־טוב־בלעטלעך“ הערען אויף. פּרץ האָט געמוזט האָבען די שאַפענדיגע יוגענד לעבען זיך. ער איז געווע־ זען דער גרויסער בוימייסטער, וועלכער האָט נישט מורא געהאַט, אז די יוגענד זאָל אָנקלאַפּען אין זיין טיר. ער האָט געוואַרט אויף דאָס אָנקלאַפּען. ער האָט געגאַרט די יוגענד ארום זיך. מיט איהר איז ער געוועזען יונג און קרעפטיג און ענערגיש. דריי יאָהר בין איך געוועזען פאר איהם די יוגענד. איך בין שמאָלץ דערמיט. די דאָזיגע דריי יאָהר זיינען געוועזען פון די טעטיגסטע אין זיין שריפט־ שטעלערישער בוי־ארבייט פאר׳ן פאָלק. ווען איך פאָהר־ אוועק, מוז ער אָבוואַרטען אויף נייער יוגענד. באַלד קומט זי. נישט אן איינצעלנער, נאָר א סך קומען זיי, די יונגע. פיעל־פערשפּרעכענדיגע, שאַפונגסלוסטיגע. די נייע אי־ דישע ליטעראַטור צוואוואַקסט זיך, און פּרץ ווערט ווייעדער טעטיג. ער מאַכט בלויז נאָך א פּאָר פּערזוכען אליין צו רעדאַקטירען און ארויסצוגעבען זאַמעלביכער. אין יאַנו־ אַר 1904 העבט ער אָן „די אידישע ביבליאָטעק“ אלס א מאָנאַטליכען זשורנאַל, ברייננגט נאָר ארוים 4 העפטען א.ז.ן מוז אויפהערען, מסתמא ווייעדער מאַנגעל אין געלט. אין 1909 העבט ער אָן ארויסצוגעבען „די יודישע וואָכענ־ שריפט“, פון וועלכער עס זיינען ערשינען אויך בלויז 4 נומערן. אין 1910 רעדאַקטירט ער צוויי זאַמעלביכער „יודיש“. אָבער עס איז גאָרנישט נויטיג, ער זאָל זיך בויען א בימה פאר זיך. עס ערשיינען שוין א סך זשור־ נאַלען, וואָכענשריפטען, טעגליכע צייטונגען, און פּרץ איז אומעדום פול. אלע ווילען זיין מיטאַרבייטערשאַפט, זיין וואָרט. און ער זאָגט קיינעם ניט אָב, ווייל ער האָט אַזויפיעל צו זאָגען. ער איז מיטאַרבייטער אין דעם „יוד“, ער איז מיטאַרבייטער אין דעם „פריינד“, און אין דעם

„חיינט“ האָט ער זיך זיין „ווינקעלע“, וואו ער שרייבט פון זיינע גלענצענדסטע ארטיקעל-סעריעס.

ער האָט אזויפיעל צו זאָגען וועגען דאָס אידישע לעבען. פון די פערשידענסטע זייטען, פון דעם אידישען הימעל אראָב, פון די אידישע טיעפעניסען ארויס. איין געביט בלויז לאָזט ער דורך, בעריהרט ער נישט: די אידישע געשיכטע. צו איהר ווענדט ער זיך נישט. ביי איהר זוכט ער נישט קיין העלדען, ביי איהר זוכט ער נישט קיין אָבשפּיגלונגען פון דער היינטיגער צייט. ער שטעקט גאַנץ אין דעם איצטיגען פאָלק, אין דעם פייער, וואָס דערווארמט זיינע מאַסען, ד אַ ר ף זיי דערוואַרמען, אין דעם טרויער, וואָס פילט זיי אוים, אין דער ביינקענים, וואָס זיי טראָגען אין דער טיעפענים פון דער אָנגעוועהטאָגטער אידישער נשמה. און ער דערצעהלט פון דעם דאָזיגען לעבען אין די פערשידענסטע פאָרמען. ער געהערט נישט צו קיין ליטעראַרישער שולע. ער טראָגט אין זיך אַלע שולען. ער איז גלייכצייטיג אַלע שולען. ער איז רעאַליסט, ראָמאַנטיקער, סימבאָליסט און אַזוי ווייטער. ער דערצעהלט אונז רעאַליסטישע מעשות און סימבאָליזירט אונז אונזער לעבען אין גייסטרייכע מעשהלעך. ער שרייבט די „וועבערליעבע“, א קאַפּיטעל פּאָליטישע עקאָנאָמיע אין פערזאָנען, — און שאַפט דעם ערסטען אַקט פון „די גאָלדענע קייט“ — דעם העכסטען אויפגעשריי פון דער אידישער נשמה יתירה. וואָס פאר א מהלך פון „באַנטשע שווייג“ ביז „ביי דער נאַכט אויפ׳ן אַלטען מארק“! אָבער ער האָט נישט דורכגעמאַכט קיין ענטוויקלונג פון שולע צו שולע. ער איז נישט ארויסגעוואַקסען, נישט אוועקגעוואַקסען. אין זיין ערסטען ביכעל „די בעקענטע בילדער“ איז ער שוין דער פערשידענאַרטיגער. אין זיינע „רייזע בילדער“ פון 1890

איז ער שוין דער פּרץ פון די פאָלקסטימליכע ערצעהלונגען און פון חסידיש.

און אין אַלץ, פון זיין ערסטער שורה ביז דער לעצ־טער, אין זיינע דיכטונגען און אין זיינע פּובליציסטישע זאַכען, ליעגט דאָס געפיהל, וואָס איז געוועזען די טרייב־קראַפט פון זיין גאַנצען שאַפען, פּולסירט דאָס גרויסע געפיהל פון ר ח מ נ ו ת צו די אידישע מאַסען. ווער עס וויל פּרץ'ען גוט פאַרשטעהן, מוז איהם זעהן דער עיקר אין דער דאָזיגער בעלייכטונג. דערפאַר שאַפט ער נישט קיין העלדען, וועלכע וואָלטען זיין רחמנות נישט געדאַרפט. דערפאַר שאַפט ער נישט קיין שטאַרקע כאַ־ראַקטערען. אָבער זיינע שטאַרקע כאַראַקטערען זיינען די, וועלכע קאָנען אַם שטאַרקסטען און טיעפסטען רחמנות האָבען. דערפאַר אפשר ווענדט ער זיך נישט צו דער אי־דישער געשיכטע, וועלכע דאַרף שוין זיין רחמנות נישט. זיין הויפּט־העלד איז באַנטשע שווייג. אין די פערשי־דענסטע לעבענסלאַגען, ביי די פערשידענסטע קלאַסען אידען.

זיינע געזאַמעלטע ווערק זיינען א נישט־אויס־צושע־פּענדיגער קוואַל פון אַט דעם מענשליכסטען געפיהל, גע־טראַגען פון א גרויסען הארץ, געלייטערט דורך א הערלין־שיינער פערזענליכקייט, בעשיינט פון ליכטיגער קונסט. וואויל צו די, וועלכע וועלען זיך אריינלעבען אין זיי, בע־גרייפען זיי, פערשטעהן זיי, פעראייניגען זיך מיט זיי. וואָס פאַר בעסערע מענשען זיי וועלען דאָס ווערען! און וואָס פאַר בעסערע אידען!

לידער

ראָמאַנצעראָ

1.

אויף דיין באַלקאָן הענגען מיינע אויגען ;
זיי זעהען דיך נישט !
ס'וועלקען דאָרט בלומען, די טיר איז געשלאָסען,
די שויבען פאַרווישט...

ווי א פויגעל פליהט ארויף מיין נשמה
און שלאָגט זיך דאָרט צווישען די אייזען...
שטילערהייט קלאַפּט זי ביי דיר אין די שויבען,—
דו ווילסט דיך נישט ווייזען...

דאַן פליהט זי צוריק, באַנג און דערשראָקען,
דערשלאָגען און מיר ;
אין הארץ אין קראַנקען הויבט אַן צו קלינגען
דאָס טרויעריגע ליעד !

2.

עס שיינט די לבנה, עס בלאַנקען די שטערען,
מיר זענען די אויגען פאַרלאָפען
מיט טרערען ; אך, זאָג מיר, מיין מזל,
מעג איך נאָך האָפען ?

צי פיהרט איהר נישט, שטערען, מיין טרויעריגען אַרון
אין הימלישען וואָגען ?
צי וועל איך, לבנה, זעהן מאָרגען דיין שוועסטער ? — —
וואָס וועט זי מיר זאָגען ?

3.

וואו ס׳וועט מיין מזל מיך ערגעץ פאַרוואַרפען
אויף לאַנגע, אויף טרויעריגע יאַהרען — —
געדענק! פאַר רחמנות כאַטש לאַז מיר נאָך איבער
א פּיצעלע אָרט אין זכרון...

וואָס איך וועל ליידען, די ע ר ד וועל איך קיהלען,
דאַס האַרץ וועלען ווערים מיר אויפעסען,
איך וועל געדענקען! — איך וועל דערפיהלען,
ווען ד ו וועסט פאַרגעסען!

4.

שוואַרצע פליגעל — — שוואַרצע קראָהען — — —
פינסטער־שוואַרצע געדאַנקען!
קאַנסט זיי פאַרטרייבען, לעג צו דיין האַנט נאָר
מיר, צו מיין שטערן, דעם קראַנקען!

פינסטערע וואָלקען, בלייערנע וואָלקען
ציהען און לאָזען נישט טאָגען...
און נאָר איינאיינציגער בליק דיינער אויגען
קאָן זיי פאַריאָגען...

קראַנק איז דאַס האַרץ... שווער איז דאַס האַרץ...
ווי פינסטער און גליטשיג איז דאָרט...
און דאָך קאָן דאָרט בליהען גליק אָהן א שיעור —
עס דאַרף נאָר דיין וואָרט!

5.

כ׳האָב מיך אויף דעם בעט געוואָרפען...
אַך, דער קראַנקער קאָפּ וויל רוהען;
איך פאַרשליס די קראַנקע אויגען — —
אין דער לופט דאָך יאָגען, פליהען,

טרייבען, מישען זיך און שוועבען
פלעקען פארביגע און שפינען
בלומען, שטערען און געזיכטער,
און עס ווערט אלץ באלד צורונען!

איין געזיכט פארהאלט זיך לענגער — —
שווארצע אויגען, פול מיט טרערען — —
עפעס שעפטשען בלאסע ליפען,
נאר איך קאן קייןווארט נישט הערען.

6.

עס מאכט צו מיר די לבנה פון הימעל:
„איך האב א שוועסטער אויף דר'ערד:
א בלאסע, דו קענסט זי, איך האב פון דיין מויל
נישט איין מאל איהר נאמען געהערט!“

„רופסט זי פארשידען... מיט טרערען, מיט כעס...
קראנק ביסט דו דורך איהר, איך וויים!
זי מוז אבער האבען ארום זיך די שטערען —
זיי אויף מיין שוועסטער נישט בייז!

7.

א גאנצע נאכט האב איך רייטען געשמידט,
פון זילבער און גאלד;
און מיינע אייגענע הארציגע ליידען
קלינגען מיר האלד...

דערנאך האט א שטראליגען, העלען גוט-מארגען
געשיקט מיר די זון...
האט זי מיין וואקסען-געל פנים געזעהן,
וויים זי, ווי עלענד איך בין!

8.

א טרער.

א וואלקען האט פארדעקט דעם הימעל,
ווי א שווארצער שארבען:
עס איז פינסטער, ווי אין קבר,
דאכט זיך מיר, כ'וועל שטארבען.

אויף מיין קרענקליך הייסען שטערן
פאלט א טראפען שווער;
צי וועט דאמאלט, אויף מיין קבר
פאלען א י ה ר 'ס א טרער?

9.

טייל מאל דאכט זיך מיר,
אז מיר זענען טויט,
נאר אונז חלומ'ט זיך
נאך די לעבענס-נויט!

און מיר זוכען זיך
טרויעריג און באנג.
כאטש מיר זענען טויט
און באגראבען לאנג

10.

אין דער שטילער נאכט.
— קיינער הערט און זעהט! —
גיסט זיך אויס מיין הארץ. —
הערסט דו מיין געבעט?

אין דער שטילער נאכט
ליג איך אויסגעשטרעקט

און ווײַן... צי האט דיך עם
אמאל פון שלאף געוועקט?

11.

טרויריג פרעגען מײנע ליעדער:
וואס האסט דו געוואלט פון איהם?
נאר וואס האסט דו איהם געצווינגען
אין דײַן נעץ אַרײַן?

שמערצליך ווײנען מײנע ליעדער:
וואס האסט דו געוואלט פון איהם?
ווייניג האט ער נעכט אהן שטערען,
ווייניג — טעג אהן זון?

יאמער קלאגען מײנע ליעדער:
וואס האסט דו געוואלט פון איהם!
און נעקוילעט אהן רחמנות
האסט דו איהם!

12.

האסט געצילט און האסט געטראפען
און—דו שמייכעלסט פארגעניגנט!
האסט געצילט און האסט געטראפען,
מיר איז דאס הארץ מיט בלוט פארלאפען—
האסט געזיגט!

און פײַן, ווי גאלד, איז דײַן פארשטאנד!
און קלאר דײַן אויג, און פעסט דײַן האנט!
און שארף די שפּיז!
אהן א ציטער! כ׳זאג דיר אפען,
האסט געזיגט, דו האסט געטראפען—
און—איך ליג בײַ דײַנע פיס!

13.

צווישען בלומען.

קאַלט קוק איך אַן
ז'ווילד רויטען מאָן;
פאַרשייט און צופלאַסען,
מיט פלאַמען באַגאָסען,
ווינקט ער פון צווישען די זאַנגען...

כ'באַוואונדער, ווי ס'שיסט
צום הימעל די רויז;
עס פלאַטערט איהר שוים,
זי ציטערט און פליסט
מיט האַרציג און דופטיג פאַרלאַנגען!

אין איהר חופה־קלייד
שטעהט די ליליע־פיין;
ווי דער פרישער שניי,
ווי דער הימעל ריין...
נישט זי דאָך האָט מיין האַרץ געפאַנגען!

ס'פאַרשטעקט זיך שטיל אין גראָז
אַ בלימעלע אַ קליינס,
אַ פיינס,
אַ בלוי'ס, —
און ס'ציהט מיך מיט אייזערנע צוואַנגען!

14.

פאַרגעסען און פאַרשטויבט
ליגט די אַלטע האַרף;
צוריסען און פאַרשמאַכט
שווייגט דאָס אַלטע האַרץ...

אפט רייסט זיך פון דער הארץ
אפּ א שארפער טאָן;
עס רייסט זיך אוים פון הארץ
אמאָל א שווערער זיפץ,

און פארשטומען באלד
אויף לאנגע, לאנגע טעג
און — נאך לענגערע —
שטילע, וויסטע נעכט!

15.

שטאָלץ געהט אפּ די זון,
אין פורפור געהילט!
שטאָלץ זאגט זי: „גוט נאכט!
מארגען שיין איך אויף."

עס פארוועלקט די בלום
נאר איהר ווארצעל לעבט;
אריבער וועט דער שניי,
בליהען וועט די רויז!

דער פויגעל פליהט אוועק
מיט לוסטיגען „אדיע!"
מיט דעם פריהלינג־שטראַל
וועקט אייך מיין געזאנג!

אלץ שטעהט אויף צוריק,
שיינט און בליהט, און זינגט...
נאר א הארץ, אז ס'ברעכט —
ניין, דאס לעבט נישט מעהר!

16.

עס בליהט דער בוים גינגאָלדרען,
טרייבט זיך אין דער הויך!
עס יאָגט א גרויער וואָלקען,
ר׳שטעהט שוין וועלק און בלייך!

ס׳בלאָזט א ווינט א קאַלטער,
ער בלייבט פאַרשטאַרט אין שרעק;
עס פאַלט א בלאַט און יאָמערט:
איך שטאַרב! איך שטאַרב אוועק!

„נישט אייביג וועט זיין ווינטער,
דער זומער קומט צוריק;
דער בוים וועט ווייטער בליהען
צו מזל און צו גליק!“

— אמת, — קלאַגט דאָס בלעטעל, —
נאָר וואָס וועט זיין פון מ י ר?
עס פייפט דער ווינט אָהן רחמים:
מ י ס ט וועט זיין פון דיר!

17.

ס׳מזל שטעלט מיר אויף א רעטזעל,
הייסט מיר טרעפען. און איך וויים,
אז עס וועט אומזיסט באַגיסען
ביי דער ארבייט מיך דער שוויים!

ס׳דרעהט אין מח, ווי אן ענבויר,
און דאָס הארץ ברעכט, ווי א שאַרבען...
מיט׳ן רעטזעל וועל איך גוסס׳ן,
אָהן אן ענטפער וועל איך שטאַרבען!

18.

טרויער דריקט אויף מיין נשמה
און דאס הארץ טוט קלעמען,
כאטש ער האט מיר צוגעשוואוירען
אז ער וועט מיך נעמען!

טויזענט מאל מיר צוגעשוואוירען,
אז ער וועט זיין מיין;
נאר ס'קלעמט און וויינט דאס הארץ אין מיר:
ניין, דאס וועט נישט זיין!

19.

אוי, מיין לעבען הענגט
ביי דיר, ווי אויף א האר;
שווערסט, צי וויים איך דען,
אז דו שווערסט מיר ווּאר?

נאר זיי נישט בייז אויף מיר,
די מאמע מאכט מיך באנג;
אז יעדער מאנספערזאן, —
זאגט זי, — איז א שלאנג!

20.

צי כ'האב דיך ליעב? אך, דו מעגסט מיר גלויבען,
כ'קאן נישט לעבען אהן דיר איין מינוט!
צי דו ביסט מיר טייער? טייערער ווי'ס לעבען —
נאר נעמען — וויים איך — וועסט דו מיך דאך נישט!

עס דאכט זיך מיר, איך שטעה אינמיטען ים,
און וועל נישט קומען קיינמאל צו קיין ברעג!
די ליעבע דיינע איז געוועזן מיט סם,
עס איז מיין רוה אויף אייביג שוין אוועק!

21.

גליעבטער, טייערער חתן,
מיין רייכטום ווילסט דו וויסען?
כ'האב געהאט א גארטען,
פלעג איהם פעסט פארשליסען.

נאר דו ביסט א גנב,
ביסט אריינגעקומען
און דאס שענסטע פרי'לע
פונ'ם בעסטען צווייגעלע
האסט דו צוגענומען!

22.

די אויגען זענען טרוקען;
עס ווייגט דאס הארץ אין מיר!
אז איך דארף מיך שיידען,
לעבען מיינס, מיט דיר!

דו וועסט מיך פארגעסען —
הער־זשע, וואס איך רעד:
איך וועל אז דיר הענגען
לייטען צו געשפעט!
איך וועל דיך געדענקען
אויפ'ן טויטען־בעט!

און מיין לעצטער אטעם
וועט דיין נאמען זיין — =
צינדערט פאהר, מיין לעבען,
לאז מיך דא אליין!

23.

—„אוי, טאכטערשי, אוי, טאכטער־קרוין,
וואס וויינסט דו אזוי לאנג?
פעהלט דיר עסען, טרינקען דען,
צי א שעהנער גאנג?

„אוי, טאכטערשי, אוי, טאכטער קרוין,
מאך דאס הארץ דיר גרינג!
עס פעהלען קיין חתנים נישט,
אז מ'איז שעהן און יונג.

אוי, מאמעשי, אוי, מאמע קרוין,
וואס העלפען דיינע רייד?
עס וואקסט פאר מיר שוין אויף דער וועלט
קיין נחת און קיין פרייד!

טרייסט מיך נישט, עס העלפט שוין מיר
קיין מיטעל אין דער נויט —
ווערמוט איז דאס לעבען מיר;
זיס וועט זיין דער טויט!

24.

— מאמעניו, ליובעניו, הארצעניו־קרוין!
(די כלה טוט וויינען און זאגען:)
גיב מיר די חתונה־קליידער ארויס,
איך וויל זיי באוויינען, באקלאגען!

זי האט די מלבושים מיט טרערען באגאסען,
איינם נאכ'ן צווייטען כסדר.
— מאמעניו, — זאגט זי, — צינד נעם און צוטייל
פאר ארעמע כלות די קליידער!

גיב אַרעמע כּלות די קליידער אַוועק,
זאָל ז י י זיין צו מזל, צו גליק,
איין־איינציג חופּה־קלייד נעם און צוריים,
און מאַך מיר צום הענגען א שטריק!

25.

נעבליהט האָב'מיר ביידע אמאָל —
טאַקע ווי רויזען א פּאָר,
און יעדען אוועקגעגלעט
האָב איך די זיידענע האָר.

די אויגלעך די זיסע געקושט
די ליפּעלעך — קרעלען פול חן,
און יעדען אוועקגעהאַלזט
דעם האַלז פון עלעפאַנט־ביין!

היינט האָט זי אַן אנדער מאַן,
נעהט מיט'ן שפּאַצירען און לאַכט,
און איך בין אומגליקליך ביי טאָג,
און ווער שיער משוגע ביינאַכט!

26.

„כ'האָב אויסגערייזט א האַלבע וועלט
און געזוכט אַלץ גליק;
כ'האָב אַלע גליקען אַפּגעלאָזט
און קום צו דיר צוריק!

„אוי, מיר העלפען דיינע רייד —
א טויטען מעדעצין!
טויזענט זעלנער קאַנען נישט,
וואס א מאַמע טון!“

זי האט געצירנט און געלאכט,
וואס איך זיץ און ווארט!
און געשוואוירען האט זי מיר,
אז דו האסט גענארט!

און געבעטען האט זי מיך,
גע'חלש'ט און געוויינט!
און געשוואוירען, אז דו האסט
ערנסט נישט געמיינט!

און מען האט מיר צוגעזאגט
סאמע גליק און פרייד;
און באגראבען האט מען מיך
לעבעדיגערהייט!

27.

עלענד איז ער דא געוועזען
עלענד, ווי א שטיין;
איינע האט ער דא געהאט
איינע מיך אליין!

צינדערט, אז ער איז געשטארבען,
און איך רעד און לאך;
איז ער, נעבעך, אפגעשטארבען
טאקע טויזענט־פאך!

28.

האף און גלויב.

האף! נישט ווייט איז שוין דער פריהלינג,
ס'וועלען שמעטערלינגען שפרינגען!
נייע נעסטען, נייע פייגעל;
וועלען נייע ליעדער זינגען; —

גלויב, די נאכט וועט שוין פארשווינדען,
און די וואלקען אויך צורינען,
בלוי וועט ווייטער זיין דער הימעל —
נייע שטערען, נייע זונען!

נייע רויזען, נייע בלומען
וועקט דעם פריהלינגס זיסער הויך;
עס וועט שיינען, שמעקען, זינגען!
און — אויף אונזער קבר אויך...

29.

ווען איך בין א גאט, וואלט איך אנדערש געשטראפט!
איך וואלט א זינדער א הארטען
צוגעזאגט אלעס, אי נחת, אי גליק —
איך וואלט איהם געהייסען נאר ווארטען!

30.

די נאכט.

איך פרואוו דעם בלייערנעם הימעל
און קוק אומזיסט מיר אוים די אויגען;
טויט... עס ריהרט זיך נישט דער וואלקען,
און קיין שטראל איז דורכגעפלויגען.

אהן א צייכען, אז דער מארגען
נייער האפנונג און שטרעבען
זאל דעם טויטען וואלקען שפאלטען
מיט א שטראל פון נייעם לעבען...

שא, א שארך! אך, פליגעל ראושען
אין דער לופט. וואס ערוואכט?...
אך, די פלעדער־מייז!... זיי לעבען!
זייער חגא... זייער נאכט...

*　*
*

א נאכט, א נאכט א חשד'דיגע
איבער בארג און טאל...
און דער הימעל איז פארפאנצערט,
סאמע בליי און שטאל!

פאר דעם קליינעם חלב־ליכטעל
שרעקט זיך נישט די נאכט;
דער ווינט, דער ליץ, נאך וויל עס לעשען!
ווי ער פייפט און לאכט...

. . . .

שא, עס הערט זיך א לויה...
און עס שפוקט און שרעקט...
מ'זאגט, דער יושר איז געשטארבען,
און דער שכל עקט.

א נאכט א שרעקליך חשד'דיגע
דריקט אויף בארג און טאל;
און דער הימעל איז פארפאנצערט
סאמע בליי און שטאל.

31.

ווען איז ערגער.

שלעכט איז דעם, נעבעך, וואס בלאנדזשעט אין מדבר;
ו ו י י ט, פאראירט פון דער היים;
אומענדליכער טרוקענער זאמד פאר די אויגען,
קייקעלט זיך אונטער די פיס.

און איבער'ן קאפ אן אומענדליכער הימעל,
עס בלאנקען אומצעהליגע שטערען.

„בלאנדזשעט איהר אויך?“ זיי בלישטשען און בלאנקען,
און שווימען, און רעדען קיין ווארט.

„א י ה ר קוקט דאך אלץ, שטערען, אראפּ פונ׳ם הימעל,
צי זעהט איהר מיין שטיבעל, מיין היים?
„צי ברענט דארטען פרעהליך אין קוימען דאס פייער?
עס ב ל י ש ט ש ע ן די שויבען, ווי גאלד?

„ז׳איז טרויעריג?... צי בענקט זי? וואס מאכען די קינדער?
א, האט רחמנות, און זאגט!“
עס שווימען נאך שטילער די זילבערנע שטערען,
און שווייגען...

. . . .

ערגער איז דעם דאך, וואס בלאנדזשעט אין מדבר
און האט נישט אין ע ר ג ע ץ קיין היים...
עס שפּילען קיין קינדער, עס ברענט נישט קיין פייער,
און ק י י נ ע ר האט נאך איהם צו בענקען.

ד ע ר ווארפט זיך מיד אויפ׳ן זאמד מיט׳ן פּנים,
און זעהט נישט קיין הימעל, קיין שטערען;
ער זעהט נישט און פרעגט נישט, און ווארט אויף קיין ענטפער;
שוין אלצדינג פארלוירען, פארלאשען...

32.

אין קבר.

(באלאדע).

אמאל איז געוועזען א מיידעל,
האט זי א אינגעל געליעבט;

עס ליעבט אויך דאָס איננגעל דאָס מיידעל;
זענען זיי ביידע באטריבט:

דאָס איננגעל איז אָרעם, אוי, אָרעם!
דער פאָטער דעם מיידעלס — א גביר.
ווייזט ער, דער פאָטער דער רייכער,
דעם אָרעמען איננגעל די טיר!

דעם פאָטער מוז פאָלגען דאָס מיידעל:
מען פיהרט צו דער חופּה זי פיין;
עס געהט ווי א ליכט אויס דאָס איננגעל,
און שטאַרבט אין זיין קעלער אליין.

דערהערט זי, אז ער איז געשטאָרבען,
און שלייכט זיך אַרויס פון דער שטוב;
קומט זי צום קבר צום ליעבען,
עפענט זיך פאר איהר די גרוב.

שטרעקט די הענט אויס דער טויטער
ווערט זי צום קבר געצווינגען;
נעמט זי אַראָפּ איהם די שאַרבען,
קושט די פאַרשלאָסענע אויגען...

עפענט די אויגען דער טויטער,
און נעמט זי אַרום מיט א האַנט;
שליסט זיך די גרוב איבער ביידען,
ליגען זיי ביידע ביינאַנד!

הומאָר

אַן איבערקערעניש.

און די לופט איז פול מיט זיפצען,
פול מיט ברענענדיגע טרערען;
מיט'ן לעצטען גוסס־אָטעם,
פול חרמות און פאַרשווערען.

פול מיט אסכרה, קרופּ און מאַזעל,
פול מיט טיפוסען פאַר הונגער...
נאָר די קלאָווישען באַריהרען
דיינע שמאָלע, לאַנגע פינגער —

אַן איבערקערעניש אויף אַלעם!
ווי די טענער טאַנצען, שפּרינגען...
און די לופט ווערט פול מיט לצים,
רויטע מיצלער... און זיי קלינגען

מיט די קליינע זילבער־גלעקלער,
העכער, העכער און גערעכטער...
שוין! פאַרשוואונדען אַלע צרות
און די וועלט איז פול געלעכטער!

שכור טאַנצען אַלע בלומען,
וועלדער, טייכער קאַנקאַנירען...
די לבנה ווינקט מיט ד'אויגען,
און די שטערען קאָקעטירען...

און די שטערען — דיינע אויגען!
הויב איך אַן מיט דיר צו זינגען,
און די גלעקלעך אויף די מיצלעך
קלינגען, קלינגען — נאַר זיי קלינגען.

אויספּאַרקויפט!

(אַ שפּאַס).

מיט אַ וואַרעם הארץ געגאַנגען
איז ער צו דער וועלט;
ר'איז געפעלען! ס'האָט דער עולם
הארץ ביי איהם באשטעלט.

הארץ אויף לויטען, הארץ אויף קווינטען,
וואַרעם הארץ אהער!
דאמען קויפען פאר אַ שמייכעל,
מיידלעך — פאר אַ זיסע טרער.

און פאַר קליין-געלט קויפען לעזער...
פאר אַ גראשען, פאר אַ דרייער.
און עס שמעקט אַזוי דעם עולם:
אַי, דאָס הארץ איז טייער!

און ער האָט געהאַט אַ מחיה —
גרויס געווען ס'פּאַרלאַנגען;
ביז ער האָט פאַרמאַכט דאָס קרעמעל:
ס'הארץ איז אויסגעגאַנגען!

פּאָלקס-מאָטיוו.

שטיינערנע פּאַלאַצען,
אייזערנע באַלקאָנען,
טרעפּ פון ווייסען מאַרמאָר,
גאָלדענע סאַלאָנען.

קריסטאל׳נע זשיראנדאלען
בלאנקען דורך די שויבען...
דארט וועט מיין געליעבטער
זיך א כלה קלויבען.

זיך א כלה קלויבען,
שענער און געזינטער...
און איך וועל דא פוילען,
ווי א בלאט אין ווינטער...

* *
*

איך—האב געוואלט זי שטודירען,
ז י האט געגארען געוואלט;
א י ך האב געמיינט—זי קאן פ י ח ל ע ן,
ז י, אז מיין קייטעל איז גאלד.

אין לאמבארד איז ז י דאך ערפארען:
מיין ק י י ט ע ל איז טאמבאק און ה ו י ל;
א י ך — אז איך האב מיך פארשפעטיגט,
איהר ה א ר ץ איז פארברענט שוין אויף ק ו י ל.

מ י ר זענען זיך בײדע צוגאנגען,
געזאגט זיך א ק א ל ט ע ן „אדיע!“
פארשידענע וועגען גענומען, —
און דאך טוט דאס הארץ אזוי וועה!

ד ע ר י ת ו ם.

איך האב דיך, מיין ט י י ע ר ע לירע —
דערפון איז מיין לעבען נישט גרינגער;
מען וויל דיך נישט נעמען אין לאמבארד,
כ׳קאן מיט דיר שטארבען פאר הונגער.

האסט, לירע, גאר זעלטענע סטרונעס,
טענער—א פרייד צו די אויערען;
דאך זעלטען באריהר איך זיי ווינטער,
כ'האב שטענדיג די פינגער געפרוירען.

און פריהלינג־צייט—ווען ביי די בלומען
די זומער־פייגעלעך רימפלען —
בין איך אזוי עלענד פאר'יתום'ט...
איך האב נישט פאר קיינעם צו גרימפלען!

* *
*

קליינע מענשען, דראבנע מענשען,
זייער שילטען, זייער בענשען,
זייער ליבען, זייער שרייען,
זייער פלאמען, זייער שפייען,
זייער בעטען מיט געוויין,
זייער קריצען מיט די ציין, —

אלץ איז דרויב,
לייכטער שטויב,
פאר דער שוואכסטער פליג קיין לאסט!
און די צייט אהן רוה, אהן ראסט
שוועבט אויף שטאלערנע, ריזיגע פליגעל...
(נישט צום גראם.)

דער געטער־געשמאַק.

דער געשמאק איז, ווי ביי מענשען,
ביי די געטער אויך פארשידען —
קלינגען גלאקען אין די קלויסטערס,
איז דער קריסטען־גאט צופרידען.

„דיןדיןדין“ — ווייל דער קאטוילע —
מוזיקאליש און זאבאוונע.
„בים־באם־באם! בים־באם־באם!“
שטארק און גראב — דער פראוואסלאוונע.

גאר א זעלטענעם געשמאק
האט אללא — דער מאכאמעד.
אז מען רופט אין שול אריין
אויפ’ן גאניק פון מעטשעט...

אריגינעל איז דאך נאר איינער, —
דער פון קוגעל און חרוסת:
ער האט ליעב א „שמע ישראל“,
וואס עס כראפעט איהם א גוסס!

א תפילה.

גאט, גיב אונז שוין אונזער לאנד,
גרויס כאטש ווי א גענעץ,
נאר אונזערע אביעזדטשיקעס,
יעגער ביי דער גרענעץ.

גאט, גיב אונז שוין אונזער לאנד,
וויש אפ אונזער טרער!
גיב אונז אונזער פאליציי,
אונזער מיליטער!

גאט, גיב אונז שוין אונזער לאנד,
ווי לאנג איז דען דער שיעור?
גיב קייזער אונז אליין,
און אייגענעם סיביר!

גאָט, גיב אונז שוין אונזער לאַנד,
גוים צו להכעיס!
לאָמיר אויך שוין זוכה זיין
צו אַן עיר נדחת.

לאָז אַ זקן ממרא זיין
און אַ פּרה־אדומה...
זאָג אַליין, צי בענקסט דו נישט
נאָך אַן עולה תמימה?

פּאַשען וועל'ן מיר דיך מיט רויך,
מיט עולות און מיט זבחים —
פאַרלעגען נאָך אויף אַקציעס
אַ פאַבריק מיט שבחים.

אויגען און ליפּלעך.

איהרע אויגען, איהרע ליפּלעך —
אויף דער וועלט צו ריהמען!
זענען פּיילכען דען און רויזען
נישט די שענסטע בלומען?

פּיילכען זענען איהרע אויגען,
און זיי לייכטען, ווארמען...
דאָך די רויזען־ליפּלעך שילטען —
זאָל זיך גאָט דערבארמען!

דער פּאָעט.

דעם גארגעל אראָפּ אויף די לאַצען,
דאָס היטעל פאַרשטופּט איבער ד'אוירען,
די הענט אין די לעדיגע טאַשען,
הונגעריג, דורשטיג, געפרוירען,

שפּאַצירט ער און פּייפט זיך אַ ליעדעל,
און קלאַפּט צו אַ צאַן אין אַ צאַן...
ב א ש ר. ער האַט נישט געגעסען?
פּי! ער באַגעהט זיך דעראַן!

ראַק, הויזען, שטיוועל—צוריסען!
באַבקעס!—איהם שאַדט נישט קיין קעלט!
אי־וואָס, ער האַט נישט קיין דירה?
דער הימעל, דער איז זיין געצעלט!

באשר, פּרעמד איז ער און עלענד?
זענ'מיר דען אַלע נישט ברידער?...
איהם אַרט נאַר דאַס שטופּען, דאָס לויפען,
דאָס יאָגען, דאַס ווילדע געררודער!

„וואָס רייסען דאַ איין די נאַראַנים?
וואָס איז דאַס געיעג, דאַס געשריי?
וואָס טרעטען זיי אויף די נאַגניאַטקעס?
וואָס מאַכען זיי שמוציג דעם שניי?"

נאַר, זיין כפּרה—נאַגניאַטקעס;
דער שניי נאַר, דער שניידט איהם ביים האַרץ!—
„זיי טרעטען די ריינסטע ברילאַנטען,
און מאַכען זיי שמוציג און שוואַרץ".

ט אַ מ ע ר.

באַ, איך זאָל וויסען, אַז ס'איז נאַר אַ חלום,
פון כח הדמיון געוועבט!
עס שרעקט זיך דאַס האַרץ דאָך: און וועז, חס ושלום,
חייסט שוין דאָס טאַקע געלעבט?

עס דרעהט מיר אין מוח דער „טאָמער“, די שטראָף,
דער עגבויר, דער „יחפור בדקר“!
און טאָמער איז אמת פון אל״ף ביז תי״ו
דער ווילדער, דער נאַרישער שקר?

טאָמער איז אמת נאָר אלץ, וואָס מיר הערען,
און נאָר וואָס מיר זעהען, דאָס האָ׳מיר?
און ס׳וועט שוין אין אייביגקייט בעסער נישט ווערען...
עס מאַכט מיך משוגע דער „ט אָ מ ע ר“...

אמת און שקר.

„שקר“, שטעהט, „אין לו רגלים“ —
אָבער אמת? ער האָט פיס!
פאָהרט דער שקר אין קאַרעטען
און דער אמת — געהט צופיס!

פון די פיס דאַך פאַלט דער אמת...
ווי בריליאַנטען — הינער־אויגען,
קוים ער שלעפּט זיך! און דער שקר
פליהט זיך „נאַשפּיץ“ — פייל פון בויגען!

און באַשפּריצט איהם מיט דער בלאָטע,
און דערלאַנגט איהם מיט דער בייטש!
און די גאַסען־יונגען לאַכען:
ווייס, וואָס „נאַבאַק“ איז דער טייטש!

ב ר י ד ע ר

ווייסע, ברוינע, שוואַרצע געלע —
מישט די פאַרבען אויס צוזאַמען!
א ל ע מענשען זענען ברידער...
פון איין טאַטען, פון אייז מאַמען!

אויך — איין גאט האט זיי באשאפען,
און — איין פאטערלאנד די וועלט —
אַלע מענשען זענען ברידער,
דאס איז איינמאל פּעסטגעשטעלט!

אַלע מענשען זענען ברידער,
שווארצע, ווייסע, ברוינע, געלבע...
אנדערש זענען נאר די פארבען,
די נאטור, די איז — דיזעלבע:

אומעטום דאס זעלבע פראלען,
כ'האב עס טויזענט מאל געהערט!
און פון זאגען ביז צו טראגען —
איז פון הימעל ביז צו דר'ערד!

. . . .

אַלע מענשען זענען ברידער:
געלע, ברוינע, שווארצע, ווייסע...
פעלקער, ראסען און קלימאטען —
ס'איז אן אויסגעקלערטע מעשה.

אומעטום דערזעלבער מוסר,
אומעטום דאסזעלבע לייגען —
מיט'ן מויל דער גאנצער עולם,
די פאליטיקער מיט שווייגען!

. . . .

אַלע מענשען זענען ברידער!
און—זיי שפּילען זיך אין פלישקעס,
די נשמות זענען ווערעמלעך —
אינ'ם טאביק פון די שישקעס...

* *
*

א טעאטער איז די וועלט,
גאט איז רעזשיסער —
ס'שטיק איז פיין, — ליידער איז
דער טייוועל דער סופלער —

די בודע איז דאס שוואכע הארץ...
דער טייוועל פעלשט דאס שטיק!
און אויב מען זאגט ארוים א גרייז,
כאפט מען נישט צוריק!

. . . .

און מען קאן דען היטען זיך,
נישט מאכען קיין סקאנדאל?
עס איז מייסטערהאפט דאס שטיק,
די גרייזען — געניאל!

און עס שטרויכעלט דער אקטיאר —
און ווען ער דארף מיט גרויל
שמעטערען פון זיך דעם כוס,
כאפט ער איהם צום מויל!

פלאמיג פערעלט זיך דער וויין,
און ער טרינקט איהם אוים...
און דער דונער איילט זיך נישט...
גאטס געדולד איז גרויס...

* *
*

אך, מיין נשמה! דיך שטיקט דאס געוויין,
אך, זיי נישט פארזארגט און — באטריבט!
וואס שאדט דיר דער אמת? איך זאג דיר אליין,
איך האב שוין נישט איינמאל געליעבט!

נישט איינמאָל האָב איך אויך פאַרבומעלט אַ נאַכט;
פון זינען אַראָפּ — גאַנץ אַפּט...
געקנים, — אין די קניען מיר לעבער געמאַכט...
געליטען, געקרענקט און געהאַפּט...

מײַלעכלעך רויטע נישט איינמאָל געקושט,
ביז ס'האָט געקרעהט דער האָן...
אבער מײַן לעבען? דאָס אַלץ איז פאַרווישט —
היינט נאָר ביסט דו מײַן שגעון!

דו בייזערסט דיך אויף מיר, און פרעגסט, וואָס איך וויל
קוק אויף מיר, נחת מיינס, גוט!
זאָל אין די אָדערען, רוהיג און שטיל,
פליסען, ווי שטענדיג דײַן בלוט!

קוק אויף מיר ווארעם און הארציג, ווי פריהער,
גלויב — איך האָב ריינעם געוויסען!
כאָטש די פאַרגאַנגענהייט געהערט נישט צו דיר,
די צוקונפט—די קאָן איך נישט וויסען;

גרענעצלאָז איז דאָך מײַן ליעבע — מײַן קרענק...
אומענדליך—מײַן גליק און מײַן לייד!
איך שווער דיר אומענדליך, כאָטש נישט אין דער לענג,—
וואָס שאַדט דען דיר, אז—אין דער ברייט?!

ביטערקייט

מיין מוזע.

נישט קיין בלימעל איז מיין מוזע,
אויף דער וויזע וואקסט זי נישט;
נישט קיין שמעטערלינג, וואס זוכט
אלע בלומען אויף און קושט!

נישט קיין נאכטיגאל מיין מוזע,
האט קיין טרעלען, האט קיין זיסע...
ז'איז א אידענע אן אלטע,
אן איינגעשרומפענע, א מאוסע;

אן עגונה מיט יתומים
און פארשפרייטע אויף דער וועלט;
און אן אביונ'טע א גרויסע,
און זי שריים נאר, און זי שעלט...

די נאכט־וועכטער.

(א נאכגעמאכט פרום־רבנ'יש ליעדעל)

א נאכט — א מחיה! דאס נעכטעל איז טייער!
נאר היט אייך פאר פייער! נאר היט אייך פאר פייער!
נאר נישט געקאכט און געזאטען!
פארשליסט נאך די פענסטער און טירען און טוירען,
פארמאכט נאך די אויגען, פארשטאפט אייך די אויערן,
און שנארכט אייך, ווי גאט האט געבאטען!

און קאַנט איהר נישט שלאָפען, נו, ליגט כאָטש בארוהט!
און הערט זיך שטיל איין, ווי א פלעדערמויז פליהט.
ווי שטיל, און ווי הארציג, און טייער!
און הערט איהר געזרויש, געשרייען, געלעכטער,
צי קללות — זייט רוהיג, מיר זענען די וועכטער!
און היטען אייך אלע פאר פייער!

פארשאָלטען זאָל ווערען, ווער ס'ריהרט זיך און געהט
און צינדט אָן א פייער, צי ריהרט די טראָמפּייט
צום בלאָזען, צום וועקען ביינאַכט!
מען וועט אין גיהנום די לייבער זיי דרעשען!
און דאָ וועל'מיר לעשען, און לעשען, און לעשען,
געטריי וועל'מיר דינען דער נאַכט!

שלאָפט אייך! מיר דאַווענען, מיר בעטען און קניען
פאר גאָט! דער רבונו של עולם זאָל ציהען
א וואָלקען אויף אייך, ווי א בליי!
א וואָלקען א שוואַרצען! אָ, גאָט וועט אונז הערען,
ער וועט נאָך פארלעשען לבנה און שטערען,
און דאַמאָלט — ווי אָטעמט זיך פריי!

און מיר וועלען רופען נאָך פעסטער, געטרייער:
היט אייך פאר פייער! אָ, היט אייך פאר פייער!
שאַ! קיין געזרויש, קיין געלעכטער!
קיין ליכטעל אין מוח, קיין פלעמעל אין הארץ!
פרום זאָל זיין! רוהיג, און טויטליך, און שוואַרץ!
מיר זענען, מיר זענען די וועכטער!

דאָס נייע וויגען־ליעד.

שלאָף, מיין תכשיט, טייער קעפעל,
וואַיוועע נישט, גענוג!
די לבנה שווימט אין הימעל
און באַטראַכט דיין וויג.

הערסט! זי זאגט דיר: לערען דיך שווימען
שטיל און אהן א שארך!
קומט א וואלקען דיר אקעגען —
גנב'ע דיך אדורך!

זעהסט איהר פנים, ס'געלע פנים? —
קופּער — קאן איך שווערען!
ווילסט דו שווימען דורכ'ן לעבען,
שאף דיר אזא שטערן!

דו וועסט שווימען, דו וועסט גליקען,
האבען געלט אסך!
שלאף, מיין תכשיט! זעהסט, א קעצעל
שפּרינגט אראפּ פון דאך!

אייביג קאן מען נישט דעם מזל
האלטען ביי א לאץ;
פאלען מוז מען; דו וועסט קאנען
שפּרינגען, ווי די קאץ!

אריין אין בלאטע מיט'ן פּנים
איז נישט גוט און מאום;
פאלען וועסט דו, וועסט דאך בלייבען
שטענדיג אויף די פיס!

שלאף מיין תכשיט! הערסט: א הינטעל
ווענשעט מיט דער גאז
מיט א גדלות, ווייל ער פיהלט זיך
אויף זיין מיסט בעל־בית!

ד א ס מיסט האט איהם, גלויבט ער זיכער,
גאט אליין באשערט...
וואס עס בלייבט איהם, דאס באגראבט ער
דארטען אין דער ערד!

וועסט דיך אויך ערשט גליקליך פיהלען
אויף דיין מיסט א ל י י ן ;
הינטיש־העלדענמעסיג וועסט דו
שיצען יעדען ב י י ן !

שלאף, מיין תכשיט, טייער קעפעל,
וואיווע נישט, גענוג !
שטיל—דיין „שטילקייט“ הייסט „עניוות“,
און דיין „שווימען“—„קלוג“ !

און פאר דיינס א „שפרונג“ וועט געבען
„בראווא“ יעדע האנט —
און דיין „ווענשען“ הייסט „פארזארגען“,
ד י י ן מיסט—פאטערלאנד !

* *
*

כ׳בין א רעגען־ווארעם, דו זעהסט
ווי טיף אין בלאטע כ׳בין באגראבען ;
דאך חלומ׳ט מיר אן אדלער־נעסט,
אדלער־פליגעל וויל איך האבען !

שווימען וויל איך אין דעם העלען,
הויבען זעפיר אומגעשטערט ;
זאל דער וואלקען מיר פארשטעלען
נישט דעם ה י מ ע ל, נאר די ע ר ד !

דאָס חנוכה־ליכטעל.

עס פאלט צו די נאכט, די פינסטערע נאכט !
און שאטען באדעקען די וועגט...
נאר אומעטיג ווילד, פארציטערט און זאכט
א ליכטעל אין פענסטערל ברענט !

און עס דערצעהלט מיר די טרוי'ריגע מעהר:
אמאל איז געוועזען א שווערד...
א שווערד און א שארפע... היינט גלאנצט זי נישט מעהר...
היינט ליגט זי צובראכען אויף דר'ערד!

פארראסט איז די שווערד, און טויט איז די האנט,
וואס פלעגט אמאל מיט איהר צו פעכטען!
עס בלייבען די העלדישע ביינער אין זאמד...
ס'איז, דאכט זיך, געוועזען ערשט נעכטען?

און דאך, וויפיעל הונדערטער, טויזענטער יאהר
פעהלען די האנט און די שווערד...
טייל דריקען די אקסעל און פרעגען: איז וואר
דער נס, וואס מיר האבען געהערט?

* *
*

וואס נענארט איהר בלאנקע בליצען?
און דער דונער וואס פארשאפט?
ר'זייט דעם הימעלס פוילע וויצען,
נישט זיין ל י כ ט און נישט זיין ק ר א פ ט!

ס'בליצט? — קאטאוועס טרייבט דער הימעל;
ס'בלייבט די פינסטערניש אהן ברעג!
און עס שיינט דער אלטער שימעל,
און עס דריקט די אלטע שרעק!

ס'האט געדונערט! פעסט דאך שטעהען
ד'אלטע תפיסות וואנט אן וואנט!
אינ'ם סטעפ דארט וועט עס דרעהען
רעהרלעך גלעזערנע פון זאמד!

פאַלשע דונערען און בליצען — —
נישט צושטערט און נישט געשאַפט! — —
ווייל איהר זייט נאַר פוילע וויצען,
נישט דעם הימעלס ליכט און קראַפט!

צייט־געדיכטען.

1.

אך, פאַרוואָס האסט דו, גאָט, מיך פאַרשאַלטען,
מיין מזל זאָל זיין אזוי שווארץ?
שטענדיג זאָל פוילען אין מיר די לעבער,
שטענדיג זאָל פלאַצען דאַס הארץ!

פאַרוואָס זאָל שטענדיג אין ד'אוי'רען מיר סווישטשען,
דעם שונא'ס לאַכען, פאַרשווערען;
א האמער זאָל שלאָגען ביי מיר אין די שלייפען,
און זידען אין ד'אויגען די טרערען!

מקנא זאָל איך זיין דעם בעטלער, דעם בלינדען,
דעם דזיאַד מיט דער לירע אין טיר;
ווינשען זאָל איך מיר ציגיינעריש זינגען, —
איידער צו דינען ביי דיר.

2.

רבונו של עולם, פון אלע די צרות
א קויל מאַך און שים אויף אמאָל!
מיר וועלען שפרינגען אין וואסער, אין פייער!
און — „ש מ ע י ש ר א ל!"

קלייב זיי צוזאמען און לאז אויף אמאל
א קלאפ נאך א קלאפ !
קעם אונז מיט אייזערנע ווידלעס, די אדערען
עפען און צאפ !

וואס טויג דיר דאס שטעכען מיט נאדלען, מיט שפילקעס ?
א מעסער ! קוראזש !
ווי א פראוויזאר זייערסט דו טראפען ?
גיס פון דער פלאש !

ווען איינע א צרה, א גרויסע, א דונער,
פאלט פון דער האנט נישט דיין פאן...
נאר דראבנע... די טראפען, די לייזיגע צרות...
די גרינע גאל געהט זיך אן !!!

3.

אז אקס א יונגער גיט ראפטום אין שטאל
— „רבותים !“ א הארציג געשריי ;
„אט האט ער, דער קצב, ערשט נעכטען פון שטאל
גענומען זיך אונזערע צוויי !

—„ער האט זיי ערגעץ פארטריבען, נעקוילעט...
היינט, זעה איך, שלעפט ער נאך איינעם,
רבותים, דער קצב, ער וועט אונז אויסקוילען,
ער האט קיין רחמנות אויף קיינעם !

—„שארף איז זיין מעסער, עס וועט דאך נישט בלייבען,
רבותים, קיין קלאה פון דער סטאדע“...
דאס הערען און קרעכצען ביים זשאלאב די קעלבער,
די עקסלעך מרוטשען : „אודאי !“

עס שטעהען פאַרצווייפעלט, און כליפּען און קרעכצען
אָקסען און קעלבער און קיה.
און דרעהען זיך איבער צום שטיר־אָקס און פרעגען:
„רבי, וואָס זאָגט איהר דערצו?“

די הערנער די גרויסע הויבט אויף דער שטיר־אָקס
(ווי ווייט עס ערלויבט איהם דער שטריק):
„די יונגע לייטלעך, — ברומט ער ליצנות —
„זיי זענען גאָר היינט אַן אַנטיק!

„ליעב האָבען ז י י נאָר צו גריבלען, צו קלערען...
רבותי, צי פּאַסט עס פאַר קעלבער?
עס איז קיין נייעס נישט! די וועלט איז דיזעלבע,
און איך אויך „שטיר־אָקס“ דערזעלבער!...

„איז שטענדיג דאָס זעלבע: מע׳ קוילערט ל א ח ד י ם,
א י י נ צ י ג ע זעהט מען נאָר טרייבען;
דאָס מעסער ווערט שטומפּיג, דער שוחט וועט שטאַרבען,
איינס נאָר — די סטאַדע וועט בלייבען!“

4.

גאָט זאָגט:

די אומות העולם—זיי האָבען מזלות,
פאַר זיי זאָרג איך נאָך נישט א קריש!
איינער א כראַביע, דער צווייטער—א פּריץ,
דער דריטער—געבוירען א סטרוזש!

ד ע ם צאָהלט דאָס קרוינדעל און יענעם—די שליפּעס,
ד ע ם גיבען די גיטער צו פרעסען;
דעם וועט דער בעזעם נישט קיינמאָל פאַרלאָזען,
כ׳מעג אַז זיי אַלע פאַרגעסען!

כ'דארף אויף זיי קיינמאָל קיין אויג נישט צו ווארפען,
און דארף גאָרנישט פרעגען, ווי ס'געהט'ן...
אויסער, אז איינעם עס טרעפט א שלימ־מזל,
און—מע'פארשיקט איהם אין קייטען...

גאָר מיין בן־יחיד, מיין פאָלקעל ישראל,
ד אָ ס איז אן אייביגע נגע!
עס טוט מיר, כביכול, שוין באַנג דער הר־סיני,
וואָס האָט מיר געטוינגט גאָר די פגע?

דאַרף ער פרנסה, אַ־ה אָ! קריעת ים סוף!
דאַרף ער א שדוך — געה טראַכט!
מלמד־געלט דאַרף גאָר א שוסטער א וויסטער,
וועקט ער מיך אויף האַלבער נאַכט!

און קאָן זיך אָהן מיר נישט קיין יאַרמעלקע קויפען,
און אָהן מיר נישט קיין בגד פאַרלאַטען.
מחילה, די פלודערען, — מאַכט זיך א שפעלטעל,
הויבט ער אָן טאַטען און טאַטען.

און עסט נישט, און טרינקט נישט, און פאַסט גאָר תעניתים.
און גאָרנישט, ער האָט נישט קיין מזל!
און לויבט מיך: „כי הנה לא ינום ולא יישן“...
לאָזט מיך דען שלאָפען, שלימ־מזל?!

5.

וואָס פאַר א מין ח י ה, זאָג, ביסט דו, ישראליס,
זעה, זאָג מיר, איך בעט דיך, אליין!
ווי לאַנג איך באַטראַכט דיך, אלס מעטאַמאָרפאָזען,
א רעטעניש נישט צום פאַרשטעהן!

אַט זעה איך דיך פ ל י ה ע ן, עס דאַכט זיך אָן אָ ד ל ע ר,
דו קריכסט שוין — צוריק, ווי א ק ר ע ב ס!

און דאר, ווי א כארטעל, און וועלפיש דיין הונגער.
און קומט א פגירה — א שעפס!

דריי טויזענט יאהר שוין ביסט דו מעלה־גרה,
אז אקס? און שוואך, ווי א פליג!
א האז אינ'ם לעבען, א פוקס אינ'ם האנדעל,
קומט מען דיך מעלקען — א ציג!

פון תנועות — אז אף, דו צאפּעלסט — א פישעל!
באגראבען, דו לעבסט, ווי א קרעט!
און ווי א הונט ביסט דו דיין שלעגער געטריי
און פאלש, ווי א קאץ, ביי א גלעט!

געווארגען — א הון און פיהלסט דיך א טכויר.
און ליידסט, ווי אן איזעל אין מיטען,
פּלוצלונג — א קליאטשע! באקומסט דו נאר בייטשען,
קיין האבער וויל קיינער נישט שיטען!

און — שטיל, ווי א טיבעל, מען הערט נישט דיין פּארע;
און דאך האב איך פון דיר געלעזען...
דו האסט געהאט אמאל באק־ציין און ווידעל,
א לייב, זאגט מען, ביסט דו געוועזען!

גאָטס חֶסד.

דו ביסט דאס רחמנות, דער חסד אליין! —
מען וואלט אונז אויף קאשע צוריבען!
עס וואלט פונ'ם שעפּעלע צווישען די וועלף
קיין שריד ופליט געבליבען!

הונגעריגע זענען און דורשטיג די וועלף —
עס וואָלטען שוין ביינער געלייכט!
ווען נישט דיין נאָמען, דיין הייליגער נאָמען,
געלויבט זאָל ער זיין און געהויכט!

דיין איינען שעפעלע האסטו געוואָרפען
צווישען די וועלף מיט א תנאי: —
„אַט האָט איהר דאָס שעפעלע, רבותים, און פרעסט
אברים — נאָר — מן החי!

שאַרפט אייך די נעגעל און רייסט פון איהם פאַסען
מיט ציינער! און בלוט זאָלט איהר כליפען!
נאָר נישט צו טויטען! וועלף חס ושלום!
עס מוז אייביג זשיפען!"

אַ! פאַר דעם „אייביג" ווי דאַנקט דיר דאָס שעפעלע
שטענדיג — סיי ווינטער, סיי זומער!
וואָס מעהר מען צופט עס, וואָס מעהר מען רייסט עס,
ווערט עס אלס הייליגער פרומער!

און העכער דערהויבט זיך זיין הייליגער „מע!"
ווי דאַנק איך דיר. גאָט, אין דער גויט!
רבונו של עולם, אך! „מע־מע־מע!"
נאָך נישט דערקוילעט אויף טויט!

השגחה פרטית.

„אַ פוינעל זאָל צום מיטאָג זיין!
עס מוז זיין!"
דער קוכער טראַכט,
שטעלט א פאַל פון ציגעל אויף
און שלאָפט דורך די נאַכט!

קוים דער מאָרגענשטערן שיינט,
„ציפּ־ציפּ־ציפּ!“ שוין אויפ'ן דאַך!
ערוואַכט דאָס פויגעלע און זינגט
גאָט א שירה, גאָט א שבח!

„ציפּ־ציפּ־ציפּ!“ עס האָט דערזעהן!
צווישען ציגעל דאָרט אויף דער ערד —
„ציפּ־ציפּ־ציפּ!“ — גאָט, דער גוטער,
האָט א פרישטיק איהם באַשערט!

און ווי קלוג געלעגט די ציגעל!
דען דער ווינט וואָלט אלץ צוויאָגט.
„ציפּ־ציפּ־ציפּ!“ גאָט, דער גוטער,
ווי זיין חכמה שיינט און טאָגט!

„ציפּ־ציפּ־ציפּ!“ און פליהט ארונטער
גלייך צום אָנגעגרייטען גליק...
דער קוכער שטעהט ביים פענסטער גרייט,
שאַרפט דאָס מעסער שוין צום „כיק“.

מלכותא דארעא כמלכותא דרקיע.

1.

מלכותא דארעא, כמלכותא דרקיע
אויבען און אונטען איז גלייך.
ס'געהען די „דיעליעס“ אין בית־דין של מעלה
גאַנץ זיכער אויף רוסישער שפּראַך.
א סודיאַ איז איינגעשלאָפען
שכור מן־הסתם.
ווייזט זיך באַלד דער פּרעדסיעדאַטעל
יאַ טיע וו'זובי דאָם.

2.

קאטקאוו האט די גרעסטע דעה,
גבאי אין גן־עדן:
נישטא קיין קלעק פון כרתי פלתי
א לעק פון שפאלער זיידען.
ס'קומט אריין דער סכיזשער מגיד
צי גאר דער מהר"ל,
באווייזט זיך באלד דער שר של יון
„טי קורא נאכאל."

3.

סאמע מאסקוויטער „סלאוסיא"
און מען שפרינגט נאר „סוויאט".
אלץ פאשאל, נאר לוט זאל בלייבען,
מיט איהם לעבט מען בלאט.
פאר נח'ן האט געבעטען לוט
מען לאזט אריין דעם שפאק,
און אין דרייען טרינקט מען יין
פאנקא ניע דוראק.

4.

האלילויא און קאל סלאווען
און באזשיע צאריא,
גאט אליין, ער הויבט זיך אונטער
און שרייט מיט אורא!"
אין סאראפאן שיינט גאר די שכינה,
רוקט ער זיך צו איהר צו;
זאגט זי איהם: וואניא, וואניא,
וואניא, ניע שאלי.

ער און איך.

זאגסט: „לי הכסף!“ שרייבסט: „לי הזהב!“
דיין איז וואס ס׳איז נאר פאראן!
דו, גאט, ביסט רייך! ליידער בין איך
א קבצן, אן ארעמער מאן.

דאָס געבעט פון שעפעלע.

נישט אין שול און נישט אין קלויסטער
מענשען־פרום, כאָטש סאָנקילאָט,
קניהט דאָס ווייסע פרומע שעפעל,
ניסט דאָס הערצעל אוים פאר גאָט.

עס פארקרימט זיך מיט כונה,
טרערען קאפען צו צום „רימעל“;
שטעקט די פאָדערשטע צוויי פיסלעך
גלייך ארויף צום בלויען הימעל!

ס׳ציטערען די ווייסע צויטען.
און איך הער זי וויינען, טענ׳ען:
גאָטעניו... זאָל כאָטש א רגע
אויף מיין קאָפּ דיין חסד שיינען!

שענק מיר דיין גענאָד א רגע,
גיב מיר קראפט אויף איין מינוט;
לאָז מיך אויך אמאָל פארזוכען
שאָפּען־פלייש און שאָפּען־בלוט!

עס מוז זיין א זעלטען מאכל...
פארוואס קומט עס פון דור־דורות
נאר דעם לייב, דעם גרויסען וויינער,
צי דעם בער, דעם אפיקורס?

. . . .

כסא שלמה.

וואס רוישט מיר אין מח,
וואס זעצט ווי'ן א מיהל?
ש ל מ ה ה מ ל ך ' ס
גאלדענע שטול!

עס לאזט מיך די שטול —
די גאלדענע פראכט —
נישט רוהען בייטאג,
נישט שלאפען ביינאכט.

עס מאכען מיך טויב
די גאלדענע בערען;
עס מאכען מיך בלינד
בריליאנטען, ווי שטערען;

עס ר׳ישען די שפארבער,
עס ווארקען די טויבען;
עס בלענדט אלאבאסטער
און פערעל, ווי טרויבען,

פיינעל גינגאלדענע
בלישטשען און פראנגען;

עס סאפּען אופיר'ענע
עגדישען, שלאנגען ;

עס רווישען די אדלער
מיט גאלדענע פליגעל.
עס בלאנקט די מנורה —
א גאלדענער שפּיגעל...

און אקסען און שטירען
בלעקען און וועקען ;
עס קאפּעט דער בוימעל
פון גאלדענעם בעקען.

*

אויך וועקען אין הארצען
א זעלטען געפיהל
דריי פרויען־געשטאלטען
פון איבער דער שטול —

און איך דערקען זיי
די פרויען־געשטאלטען : —
אין צאפּ אינ'ם גרויען,
אין קאפּ אינ'ם אלטען

דערקען איך ד'אמונה,
אין דרייען געבויגען...
און פּייכטליכע, גרינע,
פארגלעזערטע אויגען.

פארגלייסטע צום הימעל
מיט תפלות, כונות —
נאר הארט איז די שטימע!
קלינגט אהן רחמנות

פון ברויז־דארע ליפען
נאר חרם, נאר אסר;
און, ווי די דערנער
שטעכעדיג מוסר!

די חכמה דערקען איך
אז ברייטליכען שטערן,
געקרייזעלטע לאקען
אויף ד'אקסעל צולאזט;

אויגען בריליאנטען
לייכטען, ווי שטערען,
לייכטען דאך רוהיג
און קאלט, ווי דער פראסט!

און שטענדיג דורך ברילען...
א וואג אין דער האנט;
אלץ וואלט זי געוואויגען:
דעם מעך אויף דער וואנט.

די שטערען אין הימעל,
דאס קליינווארג אין טייך:
אלץ דארף זי וויסען,
און אלץ איז איהר גלייך!

עס שטעהט נאך די אמת...
פון קאפ ביז די פיס
פארהילט אין א שלייער!
ווייל שרעקליך און מאוס

איז נאקעטער אמת!
מען האט זי פארשטעלט;

ווער עס דערזעהט זי,
נעהט פון דער וועלט!...

*

עס שמעקט און עס רוישט,
עס בלאַנקט און עס בליצט,
לַיידער, נישט שלמה,
נאר א ש מ ד א י זיצט

אויף כסא בן דוד!
בן לילית רעגירט!
דאַס פנים, דאַס שווארצע,
רוזירט, בלאַנשירט;

אין כתר מלכות
די הערנער פאַרשטעקט...
די הינערנע פיסלעך
מיט פּורפּור פאַרדעקט.

און טרעפט אלע חידות
פון גוים און אידען...
און שטעלט א־לא־שלמה
די ווייבער צופרידען,

און שניידט אמאָל קינדער,
לעבענדיג צו טויט;
עס העלפען די חיות
ארוים פון א נויט!

און שלמה! דער וואנדערט
פאַרהונגערט, פאַרשמאַכט,
שרייט „אני שלמה", —
ווער גלויבט איהם? מען לאַכט!

„ווער דען איז דארט קעניג?“
מען ווייסט דאך, מען הערט!
ווער ברענגט פון מצרים
זיך ווייבער און פערד?

ווער האט די מלכה
פון שבא־לאנד באגליקט?
מען קרעכצט אויפ'ן: נעבעך,
דער מענש איז פארריקט!

*

עס שמעקט און עס רוישט,
עס בלאנקט און עס בלענדט:
ס'האט קיינער דעם שד
אויפ'ן טראָן נישט דערקענט.

אמונה — די קלערט נישט,
עס פסק'עט די צנועה:
מלכותא דארעא
כמלכותא דרקיע...

און שטיל זיך גע'פועל'ט
דערווייל א פריקאז:
פאר אומגעוואשען
כאטש שמייסען אין גאס;

אפקורסים הענגען;
און ווארפען אין טייך
פאר שניידען די נעגעל
אהן ערות און גלייך...

*

פיין איז דער רויזען־אויל,
פיזעם איז נאבעל, —
ס'שטינקט דאך אין פאלאץ
ס'גיהנום, ווי קנאבעל...

די חכמה דערפיהלט עס
און רעדט נ׳ישט א ווארט;
פארבייסט זי די ליפּען
און שטעהט אויף איהר אָרט:

צי האבען דען אלע
פינף חושים קיין טעות,
זי זאָל זיך פארלאָזען
אליין אויף דער נאָז?

מען פיהלט, עס איז אמת,
נו, ס׳טרעפט זיך ביי לייט...
קוים, קוים זי רוקט זיך
אַפּ אין א זייט

און נעמט א שמעק טאבאק;
בארוהיגט זיך באלד...
איין נארישע אמת
דערפיהלט און — נעוואלד!

אויף כסא בן דוד
א פרעמדער פארשוין,
ציהט אַפּ דעם מאנטעל,
רייסט אַפּ די קרוין!

ווערט אשמדאי צארניג,
ווערט אשמדאי שרעקליך!
און גענעראלען,
כהנים מיט גלעקלעך,

מיט בלוט פון קרבנות
און חלב פארפּעצט,

אָ צעהנדליג סריסים —
די האָט ער געזעצט

צו משפּט'ן אמת...
עס שווייגט דער „נאַראַר"!
פיינט האָט מען אמת, —
און ווייט איז צו גאָט;

נאָר סוחרים און שענקער
שרייען: פאַרברענען!
עס בעטען זיך ווייבער:
באַטש אַדערען טרענען!

*

מען ווייסט, אז אָהן רחמים
וועט אויסגעהן אַ פּסק.
האָט שוין ד'אמונה
אַ טרער אויף דער באַק.

דאָך קיינמאָל אָקעגען
דעם מלכות געשטעלט:
אלמלא מוראה...
הפקר אַ וועלט!

און וואָרפט אן עין־הרע —
אַ בליק צו דער זייט,
ווייסט שוין די חכמה,
וואָס ס'אוינגעל באַטייט.

און זעהט, ווי'ן אַ שפּיגעל
די אַלערליי סחורות,
מיט וואָס זי וועט האַנדלען
עד סוף כל הדורות...

זי זעהט אינ'ם אױגעל
אט װידלעס צו פלייש,
הבדלות—צו בורא
מאורי האש;

צװאנגען צו נעגעל
און מעסער צו בריסטען.
און קנאקער צו ביינער —
ס'טאר זיך נישט גליסטען!

און בלייבט פארשטיינערט,
קיין תנועה, קיין קלאנג...
עס האט זי פאר'כשופ'ט
די ניפטיגע שלאנג!

*

און ס'רעש'ט זיך אין ציון,
עס יאגען זיך מאסען,
מען לױפט אױפ'ן װאונדער,
מען פױקט אין די גאסען;

קאסטרוי טרייבט מען אמת,
עס קנאקט און עס קנאלט...
די אמת, געשמיסען,
אנטלױפט אין א װאלד;

דארט האט זי געטראפען
א לייב צי א בער...
זאגט נאך איהר קדיש,
זי לעבט שױן נישט מעהר!

דעם לייבס לויה.

(א הספּד אויף אַלע צדיקים).

די וואַלד־אידעע די טראָגט דער לייב
ערהאבען, שטאָלץ און איידעל!
ער פֿרעדיגט זי מיט לייבען־קול
און בראַניעט מיט׳ן ווײדעל.

פרעגט די שאָף אויף זיינע ציין,
ער האָט זיי נישט געקאָרגט.
און ביי אייזעל, אָקס און קוה
די וואַלד־אידעע געשטאַרקט...

די וואַלד־אידעע די טראָגט דער לייב,
איידעל, שטאָלץ און פעסט;
חיות׳ס הערצער שלאָגען היים
אין די גרעסטע פרעסט!

עס ציהט זיך, ציהט די וואַלד־אידעע
יאהרען גאָר א מעננע
דורך דער וואַלד־געשיכטע דורך,
ווי א רויטע סטעננע!

ציהט זיך איבער טאָל און בארג
און פאַרבט מיט איהר קאָליר
ס׳גרינע גראָז, דעם ווייסען שניי,
טייכען אָהן א שיעור!

*

א בת־קול פליהט אַדורך דעם וואַלד,
עס בלאָזט, ווי פון א האָרן:
„דער לייב איז קראַנק!" עס גיט א שטאָך
די חיות, ווי א דאָרן.

א תרועה פליהט אדורך דעם וואלד;
„דעם אפעטיט פארלוירען!“
עס כאפט די חיות אן א שרעק,
ס'ווערט דאס בלוט געפרוירען.

ס'ציהט א שברים דורך דעם וואלד;
„עס העלפט קיין גוטער איד!
מען האט איהם פיזעם שוין געגע'ן,
און דער אלטער ציהט —

אוי, ער ציהט ארויס פון וואלד
צום טאטען און צום זיידען!
אוי, ער האט זיך שוין פארבענקט
צום ליכטיגען גן־עדן!“

*

ס'פליהען שברים דורך דעם וואלד,
א הארן נאך א הארן,
און יעדער קלאנג, יעדעם קול
שטעכט—א שארפער דארן!

ביי די חיות שטארט דאס בלוט,
און דער זאפט — ביי בוימער,
אין בערלאגע גיסט דער בער
טרערען גאנצע עמער.

א שאקאליש וואיען יאגט
פון צפון ביז קיין דרום,
און די צנועות — די היענעם
רייסען איין די קברים —

*

פלוצלונג, טם! פארשטומט דער וואלד!
הערט זיך איין אין שטילען:
ודוי זאגען דארף דער לייב,
ער הויבט שוין אז צו ברילען!

און ער ברילט די ודוי אוים
מיט יאמערליך געוויין,
און קלאפט על חטא; אין אלטען בויך
קלינגען שטיין און ביין!

גראבע, פרומע טרערען פאלען
אויף די אלטע בעק,
אויפ'ן מעבר־יבוק ווערט
פון איטליכער א פלעק!

בוימער שאקלען מיט די קעפ,
טרויעריג רוישט דער וואלד...
און דער פרומער אלטער לייב
גוסס'ט אפ און — — פאלט!

*

יאמער קלאגען אלע בוימער:
דעם זכות ווער וועט האבען,
פון זיך אז ארון'דעל צו גע'ן,
דעם צדיק צו באגראבען?

ס'הויבט זיך אויף פון וואלד די קלאג
פייערדיג און פלאם,
וועקט אין מדבר אויף דאס זאמד,
פעלזען ביי דעם ים!

און עס הויבט זיך אויף דאס זאמד,
יאגט פון אלע עקען
פון דער וועלט אין וואלד אריין,
דעם צדיק צו באדעקען.

און די עלטסטע פעלזען קרעכצען:
אוי, ווער וועט דערלעבען

און פון זיך דעם אלטען צדיק
א מצבה געבען?

*

און דעם יאמער, דאכט זיך, טראגען
רוחות אדער כשוף,
איבער וועלדער, סטעפּעס, ימים,
און דערגרייכט צום ישוב.

א געפלאצעריי אויף קוימענס,
ס'ווערען טעפּ צופלויגען,
ז'ווילען אלע גע'ן דעם צדיק
שארבאנעס צו ד'אויגען.

און פון פלאקס אויף אלע פעלדער
פליהט צו גאט וכוחים:
פארוואס קומט זיי נישט די זכיה
איהם צו גע'ן תכריכים?

בריאזעס זיפצען, דעמבעס קרעכצען,
אז עס פלאצט די קארע,
אין די ווינטען, דאכט זיך, וואיען
הינט א גאנצע סווארע...

אויבען ציהען שווערע וואלקען,
דארטען צווישען זיי
שווימען „אחרי־מות־קדושים“ —
ח י ו ת א ל ע ר ל י י...

אלטע דורות, פרומע דורות
בלייערן און בלייך...
און עס טריפען זיי'רע שווערע
טרערען פון דער הויך;

און זיי פאַלען אויף דער מטה,
און עס קלינגען פּושקעס...
און אַ פּיקסעל זאָגט אַ הספד,
אַז עס שניידט די קישקעס...

ער און זי.

(אַן אַלט־שפּאַנישע פאַבעל).

עס איזט איינע אַלטע געשיכטע,
אונד בלייבט דאָך איממער נײַ...
(ה י י נ ע).

מאַי — נאָר ער איז אין טאָלעדאָ געוועזען,
און דאָרט איז נישט היימליך די נאַכט...
עס ציטערט דער הימעל; לבנה און שטערען
שווימען דערשראָקען, פאַרשמאַכט —

מאַי — נאָר ער איז אין טאָלעדאָ געוועזען,
וואו פרעכע מאַרמאָרענע ריזען
שטעכען מיט חוצפה דעם הימעל דעם בלויען
מיט גאָלדענע, קרייציגע שפּיזען —

מאַי — נאָר עס זינגען קיין פייגעל, עס ווערען
נאָר קירכע־געזאַנגען געהערט,
געמישטע מיט קרעכצען, געשרייען און שלוכצען,
עס דאַכט זיך — פון אונטער דער ערד!

מאַי — נאָר עס סוד׳ען זיך דאָ נישט קיין בלומען,
די גלאָקען, זיי מאַכען זיי טויב!...
עס טראָגט דער זעפיר נאָר אש פון נשרפים,
פון אויטאָ־דע־פעען דעם שטויב!

עס שטעכען די שפּיזען, עס קלינגען די גלאָקען,
די קירכען־געזאַנגען — זיי וועקען

פאַר׳כשופ׳טע הייזער, סטאַטועז, פּאַלאַצעז,
— עס דאַכט זיך — מיט בלוטיגע פלעקען!

דאָך הינטער טאַלערא דאָרט ליגט א גן־עדן
מיט בליטען, און בלומען, און בלעטער —
און דאָרט אין גן־עדן — עס דאַכט זיך — רעגירען
פיעל בעסערע, מילדערע געטער...

מאַי — און עס איז אין גן־עדן געוועזען,
א ווארעמע ליכטיגע נאַכט!
ווי אין א ים אינ׳ם הימעל אין בלויען
שווימט די לבנה פאַרטראַכט!

עס בלאַנקען די פרעהליכע, לוסטיגע שטערען,
אין גאַרטען איז פריש אלץ און גרין;
עס בלאָזט זיך א שטילינקעס ווינטעל און טראָגט
די דופטען פון בעז און יאַשמין;

זיס ערגעץ טרילערט א פויגעל פון ווייטען,
און גיסט אויס זיין הארץ אינ׳ם ליעד
פון בענקען און טריישאַפט, פון ליעבע און גלויבען,
און טרילערט, און ווערט גאַרנישט מיד.

עס טרילערט דער פויגעל, עס סוד׳ען זיך בלומען,
באַגאָסען מיט הימלישע טרערען...
מאַי אין גן־עדן! — און „ער“ און „זי“ זיצען
פאַר׳כשופ׳ט, פאַר׳חלומ׳ט און הערען.

עס וועקט איהם איהר טרוימהאַפטע שטימע: — „א, דיכטער,
פאַרצעהל מיר פון דיינע מאָטיוועז!“

דער דיכטער ערוואכט, ווי פון חלום, און ציטערט,
ענטפערט אין שטיל: „איך וועל פרואווען“...

—טייל גרויסע—פארצעהלט ער—קושט גאט ביים שטארבען
די אויגען—זיי ווערען דערפילט
מיט נחת מיט שטילען, מיט ליכט פון גן־עדן,
די שמערצען — אינגאנצען געשטילט.

דעם גאל־טראפען לאזט דער מלאך־המות,
דעם טראפען, דעם מוזען זיי ניפען!
גאטס קוש איז דאך זיס, און עס ווערט פונ'ם טראפען
נאר האניג אויף זייערע ליפען.

מיין העלד פון דער פאבעל איז גרעסער געוועזען,
פריהער נאך האט גאט איהם באגליקט,
און זיין נשמה געקושט נאך אין — א ו צ ר,
ווען ר'האט אויף דער ערד זי געשיקט...

צווישען די גרויסע געוועהלטע
איז ער געשטאנען גאנץ הויך:
פון גאטס קוש איז הייליג געווארען
יעדער געדאנקען אין מח!

פון גאטס קוש איז הייליג געווארען
יעדעס געפיהל אין דער ברוסט;
יעדערער לעזט אויף זיין שטערן:
גאט אליין האט איהם געקושט.

איהם שפאלט זיך דער הימעל אין ד'אויגען,
זיין יעדעס ווארט איז א ליעד — — —

הערסט, ווי די נאכטיגאל טרילערט,
אוּן טרילערט, און ווערט גארנישט מיד...

עס קאן זיין, אז זי איז זיין גלגול...
מיט איהם איז גאר זעלטען געשעהן —
ער האט דאס גיהנם — טאלערא,
ע ר האט הישפאניען געזעהן!

. . . .

הישפאניען זעהט אויס ווי א שלאכט־הויז...
ער זעהט זיינע ברידער, ווי שאף;
שטרעקען דעם האלז אויס צום מעסער,
לויפען אקעגען דער שטראף!

פארדארט און פארברענט זענען ליפען,
פנים'ער — בלאסער פאר קרייד,
און גוסס'ען און שטאמלען נאר ודוי,
און שטארבען פאר שרעק פאר דער צייט.

טייל קושען דאס מעסער ביים שטארבען,
טייל דאנקען נאך גאט פאר דער שטראף —
ער זעהט זיינע ברידער פארלוירען,
פאר'כשופ'ט אין לעמער, אין שאף!

הארץ־בלוט פארגיסט זיי די אויגען,
שכור און דול פון דער נויט;
און אך! אויף די פינסטערע שטערען
הענגט זיי אן אויפשריפט: „צ ו ם ט ו י ט!"

. . . .

פינסטער קוקט ער אויף די זייטען —
קיין מזרח, קיין מערב, קיין צפון,

קיין דרום — ער הערט נאר א כראפּען,
א כראפּען — טייל גוסס'ן, טייל שלאפען!

. . . .

און ווי היינט איז זיך געשטאנען
א ווארעמע ליכטיגע נאכט.
מאי — אין א ים, אין א בלויען,
שווימט די לבנה פארטראכט.

עס בלאנקען די לוסטיגע שטערען,
זיי בלישטשען און ווערען נישט מיד.
און זעפיר מיט בעז און יאשמינען...
די נאכטיגאל טרילערט איהר ליעד...

. . . .

דאס בילד האט געמוזט איהם אויף אייבינ,
דאס בלוט אין די אדערען סמ'ען,
פאריאגען די גאלדענע טרוימען,
אנצינדען בלוטיגע פלאמען...

פארווישט שוין גאטס קוש פון די ליפּען,
עס ברענט שוין א קללה אויף זיי,
פייער און פלאם איז זיין קללה —
עס הערט זיך זיין ווילדער געשריי:

„פראטעסט געגען שאף, געגען לעמער פּראטעסט,
וואס זאגען נאר ודוי, וואס קניהען...
פראטעסט געגען גוסס'ען און שטארבען פאר שרעק,
פראטעסט געגען שלעפער, וואס רוהען.

„פון בליץ פונ'ם חלף ערוואכען זיי ערשט
אום באלד צו פארגעהן אינ'ם בלוט...
פראטעסט געגען הימעל, וואס בלאנקט אזוי בלוי
און שמייכעלט אקעגען דער רוט!

„פראטעסט אויך דער ערד! וואס זאפט זי דאס בלוט?
און ער דארט — וואס מאכט ער א שווייג?!
דער פויגעל פארשאלטען, וואס זינגט ער זיין ליעד,
זיין ליעבעס־ליעד אויף דער צווייג?!“

. . . .

און גאטס קוש האט גארנישט געהאלפען;
פארשווינדען חלומות און גליק,
עס ברענט אינ'ם מח נקמה,
גיפטיגע מעסער — איז בליק.

פאר'סמ'ט איז זיין בלוט אין די אדערן,
פארשאלטען דאס לעבען, די וועלט —
פארשאלטען דער ארעמער פויגעל, —
ער לויפט אין די גאסען און שעלט!

און וואו ער קומט, זידען אויף הערצער,
דער כשוף — פארשוואונדען, פארווישט — — —
מען הערט שוין די ודוי פון מענשען
מיט קללות, חרמות געמישט.

עס הויבען זיך הענט אויף און דראהען,
אלץ ווייטער לויפט ער און וועקט...
די האר צופלויגען, ווי שלאנגען,
פון בלוט זיינע קליידער געפלעקט,

פון הארץ מיט א בלוטיגער ראנע,
טריפט און עס צייכענט זיין וועג,
און וואו נאר עס דונערט זיין שטימע,
שניידט אין די הערצער א זעג.

עס זעגט אין די הערצער זיין שטימע,
א בלוט־רויטע פאהן אין דער האנט...
עס ציטערט טאלעדא, הישפאניען!
נאר ליידער —
— „דער סוף איז באקאנט".

ענטפערט זי טרוימעריש טרויריג,
„עס קלינגען מיר קייטען אין ד'אוירען...
אויפשליסען — הער איך — פארשליסען — —
עס סקריפען די אייזערנע טירען..."

ער ענטפערט איהר פינסטער: „נאך ערגער".
— „וואו ועסט דו דיין העלד נאך פארפיהרען?"
זי כאפט איהם די האנט אן דערשראקען:
„צי ועסט דו איהם לאזען מ ע ר ט י ר ע ן!"

„דו לאזט איהם פארברענען?"
— „נאך ערגער."
— „נאך ערגער? וואס קאנסט דו דען מעהר?"
א שמייכעל פארקרימט זיינע ליפען:
פיעל ערגער, גו הער!

— „וואס העכער דער מענש איז ביי גאט —
מעהר מישט זיך דער טייפעל אריין;
קומט אויף זיין וועג אן געפלויגען
פון ווייטען א צויבער־רידוואן.

געשפאנט איז דער וואגען מיט מענשען,
מיט מענשען פאר'כשופ'ט אין פערד;
זיי פליהען און שפריצען מיט פייער,
און — ריהרען קוים לייכט אן די ערד...

אין וואַגען דאָרט זיצט אַ מכשפה,
מיט אַ שפּיצרוט אין דער האַנט,
ליליען־בלאַס איז איהר פּנים,
נאָר אין די אויגען די בראַנד!

אך, טיף, ווי ס׳גיהנם, די אויגען,
און אין זיי גן־עדן — אַ תהום...
זיי שפּריצען מיט שטראַלען, און זעלען
זאַפּען זיי איין, ווי אַ שוואַם...

און ליפּען, אך, האָט זי — צוויי רויזען,
האַלב אָפען, אַט־אַט — דאַכט זיך — פליהט
פון זיי אויס די הייליגסטע פאַרמעל,
אַ צוזאַג, אַ מאַגנעט, וואָס ציהט

מיט צוואַנגען אויס האַרץ און געדערים;
און קושען, וואָס גיפטען, פאַר׳סמ׳ען
דאָס בלוט אין די אַדערען, גיסען
אין האַרץ אַריין פינסטערע פלאַמען...

. . . .

„און „ער“ איז געבליבען פאַרשטיינערט,
פאַרוואונדערט אויך קוקט אויף איהם „זי“,
און שטעהן איז דער רידוואַן געבליבען;
און ער איז געפאַלען אויף די קני“!

ער שווייגט און זי מאַנט זיך די רעשט —
ער זאָגט איהר: „דער סוף איז באַקאַנט,
פאַר׳כשופ׳ט אויף אייביג, מיין העלד,
ער פליהט שוין אין רידוואַן געשפּאַנט!

ער פליהט שוין און שליידערט מיט פונקען,
גלייך אַלע באַצויבערטע פערד —
און שטיל שוין און אויס פּראָטעסטירען — —
שטיל שוין אויף הימעל און ערד!

פון ווייטען נאך רוישען די רעדער,
פערד אמאל הערט מען נאך סאפען,
שטיל מערב און מזרח, און צפון,
און דרום — מען הערט נאר כראפען.

טייל שלאפען, טייל גוסס'ען, טייל שטארבען,
טייל לויפען אקעגען דער שטראף,
עס שטרעקען שוין ווייטער די העלזער
די מענשען, פאר'כשופ'ט אין שאף;

מען ברענט און מען קוילערט, נאר ש ט י ל ע ר,
און אך — ווי א שוואם איז די ערד!
דאס בלוט, וואס וויל זידען און קאכען,
זאפט עס פון אונטער דער שווערד...

און שטיל איז דער הימעל דער בלויער —
עס בלאנקען לבנה און שטערען,
בעז און יאשמין אינ'ם ווינטעל,
דער פויגעל לאזט ווייטער זיך הערען..."

— „שויעריג — זאגט זי — איז דיין פאבעל!..."
עס ווייזט זיך א פינסטערער פלאם
אין זיינע אויגען. ער זאגט איהר:
„עס איז נישט קיין פאבעל, מאדאם...

„פאר מיינע אויגען — טאלעדא!
דאך שוואך איז די דיכטער־נאטור!
און רעדענדיג פיהל איך, ווי ס'רוקען
פון קאפ מיר אויף ד'אקסעל די האר...

„און שטייף ווערט די הויט מיר גאר זעלטען!
איך פיהל מיך גאנץ פערדייש, מאדאם!
און כאפּע און לויף איבער וועלטען...
מיר דאכט זיך אזוי, מן הסתם!“

ער און זי.

ווען ער איז געווען אין גוטען הומאר,
(עס האט זיך שוין לאנג נישט פּאסירט;
אלץ דורכ׳ן חורבן... און אפשר — ווער ווייסט?
ווי אלע פון וועלט־שמערץ געריהרט!)

נאר ווען ר׳איז געווען אין גוטען הומאר,
האט ער, כביכול, געלאכט;
און, שפּילענדיג, נייע נשמה׳לעך צוויי
פון הימלישען זעפיר געמאכט!

איינע—פול שעהנהייט, פול איידעלמוט, גוטע...
מיט זיסע חלומות באשיט;
די צווייטע—פון אמת, פון יושר און משפט...
באקוקט און געשמייכעלט: ס׳אי׳גוט!

און נעמט זיי און װארפט זיי ארײן אין א זעקעל,
וואו אלע נשמה׳לעך ליגען;
„זיי וועלען דארט אונטען זיך זוכען, געפינען“ —
— שמייכעלט ער מיט פארגעניגען —

„און קוים וועט די ווארעמע זון אויף זיי שיינען,
וועט פון זיי ווערען שוין לייט!“
ער נעמט און צומישט די נשמות אין זעקעל,
און ווארפט עס אוועק אין א זייט.

דאַס וואַרפט ער פאַר כעס, — געקומען מלאכים
אוּן בוקען זיך, בויגען און שפּרינגען...
און „קדוש“, און „קדוש“, און נאָכאַמאָל „קדוש“, —
ווייטער דאַס א י י ב י ג ע ז י נ ג ע ן.

און ווען ער פאַרציהט דאָרט אין הימעל די ברעמען...
נו, פיהרט דאַ דער טייוועל די וועלט;
א י ה ם האָט ער אין מ ז ר ח געוויזען זיין שטערן,
א י ה ר ע ן אין מערב געשטעלט!

ער האָט זיי פאַרשידענע וועגען געוויזען,
און וואָס אמאָל ווייטער פאַרפיהרט
אין אייביגען זוכען און בענקען און קרענקען...
אזוי האָט דער טייוועל רעגירט!

דערנאָך ערשט אין הערבסט, ווען אַהן בלומען, אַהן זון
איז קויטיג פאַרגאָסען די וועלט,
האָט ער זיי ביידע צוזאַמענגעפיהרט,
אין זומפּ אַריין ביידע געשטעלט!

זיי האָבען זיך ביידע שוין גאַרנישט דערקענט,
גערעדט שוין גאָר אַנדערע שפּראַכען!
צוגאַנגען, אפילו די הענט נישט דערלאַנגט;
דער טייוועל, דער פּלאַצט שיער פאַר לאַכען!

פ ר י ה ל י נ ג.

דו זעהסט, די ערד האָט זיך באַפרייט
פון שלאָף — פון פראָסט און שניי!
דו זעהסט, די ערד האָט זיך באַנייט
און לעבט און אָטעמט פריי;

ווי מיט דער שטאר־פארהאסטער פעל
האט לייכט געמאכט אן עק
דער בלויער טייך! און אויף דער שטעל
טרייבט ער שוין זיין וועג!

אפגעשאקעלט האט דער וואלד
דעם שניי און בליהט, און שפראצט,
און אויך דאס שוואכסטע גרעזעל שפאלט
זיין „אונטער דר׳ערד“ און גלאצט.

און זוכט די זון, די פרייע וועלט,
און ציהט און זויגט זיין גליק!
און הערסט, ווי איבער בערג און פעלד — —
„ציריק! — ציריק! — ציריק! — “

„ציריק — איך לעב, איך שטרעב, איך וויל...
איך שלאף שוין נישט, א, ניין!“...
נאר מיין פאלק איז פויל און שטיל,
נישט געוועקט נאך, ניין!

*

* *

אמאל,
אין א גאלד־באפלאסענעם טאג,
מיט גאלדענער יוגענד באשטראלט,
האב איך דעם בוים געפלאנצט.
און אין זיין קארגען שאטען
זיץ איך גאנץ איינזאם אצינד,
אונטער דער אייגענער לאסט געבויגען,
פון בלייערן־שווערע געדאנקען געדריקט...

ע ר בליהט...
ווער האט מ י י נ ע בליטען־חלומית געריסען?

מ י י נ ע בליטען־חלומות צושטרייט אויפ'ן ווינט,
און אויסגעגנאַגט מיין הארצען־זאַפט מיט דורשטיגע ליפּען ?!

ע ר בליהט...
פון הינטען — הינטער מיר פאַרנעם איך טריט,
רוישען פייגעל אין דער לופט
אדער — דיין מאַנטעל, ליעבסטע ?!

עמיץ געגעהנט זיך שטיל,
נעמט מיר דעם קאָפּ ארום פון הינטען,
צוויי קאַלטע הענט פאַרשטעלען און דריקען מיר די אויגען צו...
— איך בין דער טויט!
איך געה אצינד נאָר פאַרביי,
איך וועל קומען צוריק.
פאַרזיגלען וויל איך דעם קוואַל, פון וועלכען דו טרינקסט;
פאַרלעשען די פאַרבען פון וואַלד און פעלד,
פון זאַנג און בליט, אויף וועלכע דו קוקסט,
און פון הימעל און שטערען,
און פון אויג, און געזיכט...
און די פרוכט פון בוים דיר פאַרגיפטען — — — —

— ווי קאַלט זענען דיינע הענט, טויט,
ווי פראָסטיג דיין אָטעם איז, —
מיט מיר טו זיין ווילען,
נאָר לאָז צורוה מיין בוים...

י ו כ ב ד.

איך שטעה ביי דיין וויגעל,
איך שטעה און איך קלער...
אויף דיין בלאַס פּנים
טריפט מיין טרער.

מיין ביטערע טרער...
קינד מיינס, דו נויגסט
צו מיר צו דיין קעפּעל;
דיר חלומ'ט — דו זויגסט...

נאָר זאָג מיר, מיין קינד,
וואָס זויגסט דו ביי מיר;
וואָס שטעקט אין דער מילך,
וואָס האָסט דו פון איהר?

זויגסט דו מיט'ן גיפט,
וואָס אין דער מילעך פליסט?
זויגסט דו מיט'ן סם?
צי דיין מאַמע גיסט

נאָר מילך פון דער ברוסט,
צי פיאָלון פון קוואל?
צוגעהט אין דיינע ליפּעלעך
דאָס ביטערקייט, די גאַל?

איבער דיין וויגעלע
שטעה איך איינגעבויגען;
שטראַלען שווארצע, פינסטערע
שיטען מיינע אויגען.

ראַזיג־דין דיין הייטעלע —
זיי דרינגען דורך די הויט...
קינד, זאָג, וואָס וועט זיין פון דיר...
איך שרעק מיך, אַך, מיך גרוילט...

וואָס שלאָפט דאָרט אין דיין מוח'עלע?
ווייסט דו, ווער דו ביסט?
ביי דער ארבייט שטעהען מיר...
דרעהסט אָוועק פון ברוסט

דיין קעפעל צו דיין טאטען דארט,
  וואס שטעהט אונטער דער רוט
נאקעט, פון דער זון פארברענט,
  באפלעקט פון אייגען בלוט...

איבער זיינע אקסעל פייפט,
  שווישטשעט, ווי א שלאנג...
און די פרענגעס פון דער בייטש
  שטעהען לאנג, א, לאנג!

דרעהסט אוועק דעם קאפ פאר שרעק,
  צוריק שוין ביי דער ברוסט...
זויגסט דו אוים פון איהר דעם סם?
  ווייסט דו, ווער דו ביסט?

און אז פרעה׳ס טאכטער גלעט,
  לאכסט דו מן הסתם!
פרעה׳ס טאכטער איז דיין מאמע
  און איך — בין דיין אם?

איך זויג דיך מיט מיין בלוט, מיין קינד,
  זויג דיך טעג און נעכט...
צי זויג איך אוים א פרייען מענש,
  צי זויג איך אוים א קנעכט?

וועל איך צו די טויזענטער
  נאך א קנעכט דערציהען?
וועסט פאר פרעה׳ס געטער נאך
  און פאר פרעה׳ן קניהען?

אונז וועט טרעטען פרעה׳ס פוס,
  לעקען — דו זיין שטויב?
ניין! זאל בעסער זיין דיין לייב
  ווילדע פייגעלס רויב!

איך וויל אליין דערשטיקען דיך!
ווארפען אין דעם ניל!
שלינגען זאל דיך בעסער איין
דארט די קראקאדיל!

און אפשר דריקט די קנעכטשאפט שוין
די שמאך אין דיינע אויערען;
קייטען קלינגען הערסט דו שוין
ביסט אין זיי געבוירען!

אפשר זאמלען זיך שוין היינט
אין הארץ ביי דיר די קוואלען,
און עס דרינגען דורך דיין הויט
די פינסטער־שווארצע שטראלען?

אפשר פיהלסט דו דאס געיאמער,
וואס פארפילט די לופט...
און באהאלטסט ביי דיר אין הערצעל
אלע טראפען גיפט...

און דו פיהלסט שוין!... מיינע ליעדער
האלטען זיך ביינאנד
מיט'ן שווישטשען פון די בייטשען
אין דעם מצרי'ס האנט...

און עס מישט זיך אלץ צוזאמען,
אלצדינג אין דיין מח...
און דו וועסט א העלד אויסוואקסען,
דו וועסט קריגען כח...

און דו וועסט די יאך צוברעכען...
און באפרייען ברידער...

. . . .

סם איז, קינד מיינס, אין מיין מילך,
סם אין מיינע ליעדער...

די שול־קאַלניע.

פינסטער איז אין אונזער גושן,
פינסטער, ווי אין ארון־קודש...
דורך די הויכע שינדעל־דעכער,
איינער געה'ר צום פרנס־חודש.

און דער צווייטער צום בעל־טאַקסע;
דעם בעל־טובה'ס שטעהט נאָך העכער.
פון פראצענטען און מסירות
וואַקסען ריזיג הויכע דעכער.

אויך פון קמיעות און פדיונות...
ליכטלער ציהען קליינע קינדער,
און עס וואַקסט ביים זייפענזידער
אויב א דעכעל, גאר א וואונדער!

און אין מיטען, איינגעהויקערט·
(טויזענט־יעהריג איז דער גארב!),
אנגעשפארט, ווי אויף א קריקע,
אויף א קרומען גרינעם שקארף.

שטעהט ווי אין א שרעק פארגליווערט
ד'אלטע, דורכגענעצטע קלויז;
און פון שקארף, וואס האלט זי אונטער,
וואקסט א קאלינע ארויס...

צווישען ריזיג־הויכע דעכער
וואַקסט זי פינסטער און באהאלטען;
ציהט פון אלטען שקארף חיונה,
אלטע שטיינער מוז זי שפאלטען!

און עס קרענקט דאָס שוואַכע בוימעל,
שטענדיג אויסגעדאַרט און בלייך...
מיטאָג... תמוז! און עס בעטעלט
קוים א שטראַל אוים פון דער הויך!

קוים א שוואַכע שטראַל, א מאַטע, —
אַך, עס פריהרט אזוי דאָס בלוט!
ווען די גרויסע שינדעל־דעכער
גלאַנצען, ווי מיט גאָלד באַשיט

. . . .

ווי א גייער אויף א טייבעל —
פּלוצלונג שיסט אַראָפּ די נאַכט
אויפ'ן אָרעם ענגען גושן —
און די קאַלינע פאַרשמאַכט!

הויבט זיך מיט די לעצטע קרעפטען
צו דעם הימעל אויף, און בעט
נאָך א שטראַל, נאָך איין סעקונדע
וואַרעם ליכט! — אַך, שוין צו שפּעט!

ווערט שוין פול די קלויז מיט [illegible]ן
און זיי „דאַווענען" און „ליינען"...
פול תכריכים, פול סקעלעטען —
און זיי שאָקלען זיך און וויינען...

אַלטע בכיות, אַלטע תפלות,
ס'אַלטע ברעכען זיך די הענט...
און דער פוילער מתים־אָטעם
שלאָגט אַדורך די נאַסע ווענט —

און צושפּרייט זיך אינ'ם גושן,
און עס שרעקט אזוי, און גרוילט;
און פון שרעק און מתים־אָטעם
דאַרט די קאַלינע און פוילט.

און עס ווייכען אלע פייגעל
די סובאטניצע אהן לונגען;
קיינער וויל זיך דא נישט נעסטען,
קיינער זעצט זיך דא נישט זינגען!

פליהט אדורך אמאל א פויגעל,
זעהט זי פוילען דארט אין עק,—
רייסט זיך פלוצלונג אפ זיין ליעדעל,
און ער פליהט פארשטומט אוועק!

אך, עס פליהט דער פרייער
צו דעם פרייעם פרישען לעבען,
וואו געזונטע בוימער וואקסען,
און די גרויסע פייגעל שוועבען...

וואו דאס ליעדעל פליסט פון הארצען
און עס הויבט זיך העכער, העכער...
און עס פערעלט זיך די משקה
אין געגילטען לעבענס-בעכער...

און דער טאג האט זון און הימעל,
און די ליעבע הערשט ביינאכט...
און די קאלינע פון קלייזעל
בלייבט דא עלענד און פארשמאכט!

דער בעל-עגלה.

(א שמועס).

— וואס פ א ה ר ט איהר נישט, איד?
— „דער ו ו ע ג איז שלעכט.
די ב ל א ט ע — גערעכט.
דאס פ ע ר ד ע ל מיד!

. . . .

„עס ארבייט מיט די זייטען,
מיין בידנינקע פערד!
נישט דאס וואס פארצייטען —
אלץ איז אין דר'ערד!

„הויט און ביין ס'פערדעל, זעהט!
און גלויבט מיר, בעל־הבית,
דער מענש אליין, דער מענש אליין
איז אויך שוין נישט דאס!"

2.

עס שלאפעט דאס פערדעל
אין בלאטע, און שלאפעט,
דער הימעל האלט אונטער
און קאפעט, און קאפעט...

עס נעמט דורך די ביינער
די נאסליכע קעלט...
דער נעבעל פאלט טיפער
אראפ אויפ'ן פעלד!

און אויבען, און אונטען
אלץ גרויליך, און שיטער...
ער זיפצט אלץ אינאיינעם:
„די צייט איז גאר ביטער!"

שוואך איז זיין שטימע
און טרויריג אהן שיעור...
איך ווייס נישט, צי רעדט ער
צו זיך, צי צו מיר?...

3.

— „וואו נעמט מען די אלטע,
וואו נעמט מען די יאהרען?...

מע׳פּלעגט דאָך מיט פערדלעך,
ווי ליבען צו פאָהרען!

פון גאָט א פרנסה, —
ס׳איז גאָרנישט פאַראַנען...
אבוואָל אין מיין וויג
איז קיין בייטש נישט געשטאַנען...

געלערנט אין א ח ד ר...
נאָר — זעהט איהר שוין — פּטור!
מען שטאַרבט נישט פאַר הונגער
און גאָט איז א פאָטער!

געווען דאָך א תענוג,
איהר מעגט עס מיר גלויבען...
א פייף — און עס פליהען
די פערדלעך, ווי לייבען...

די בייטש — נאָר פאַר גאווה...
קנאַקט אבער, און אבער...
קנאַקט אין דער לופטען;
עס פעהלט נישט קיין האָבער!"

4.

„אוי, בעל־הבית,
גאָר אנדערע צייטען;
א מענש האָט געלעבט,
ווי עס לעבט זיך ביי לייטען!

זאָט איז דאָס פערדעל,
און דער בעל־עגלה...
געשפּאַנט שוין די בריקע,
באַלד נאָך הבדלה...

מע׳ אַרבייט — אַן אייזעל,
עס פלעגט דאָך צו לוינען...
אַהין נעהמט די בריקע
מיט קנאַפּ גאָר פאַרשווינען...

גאָר טויזענטער רובעל
נעטרויט מען אַ אידעל!...
מע׳ זיצט אויף דער קעלניע,
מע׳ זינגט זיך אַ ליעדעל!

זדאַראַוואַ די פערדלעך,
קיין זאַלע, קיין סאַפּ...
גאָר: העיטאַ און ווישטאַ...
נישט זעלטען — אַ קאַפּ...

און דאָס איז געוועזען,
כ׳בין מודה, אַ זינד...
און אפשר באַצאָהלט מען
דערפאַר אונז אצינד!...

וואָרים (פאַרשטעהט איהר)
„אַ קאַפּ איז די טייטש:
אַן איבעריגע קללה,
אומזיסטיגע בייטש;

אַ בעל־עגלה׳ס
קונצעדיג מאַיען,
וואָס צער בעלי־חיים,
ווער צער בעלי־חיים...

מע האַקט אין די זייטען
מע מאַכט זיי שיער בלינד...
וואו נעמט מען די פערדלעך,
וואו נעמט מען זיי צינד!

„וואו נעמט מען די פערדלעך,
איך וואָלט זיי געקושט!“
ער האָט זיך בגנבה
די אויגען געווישט...

5.

— „עס אַרען די פערדלעך
קיין שניי און קיין רעגען,
פרייטאָג פאַר צוועלפען
צוריק שוין די וועגען!

פאַרשפּייזט איז דאָס שטעדטעל!
די קרעמער — אַ רעדעל...
ס'כאַפּט יעדער זיין פּעקעל...
איך זיץ שוין אין בערעל.

„און גאָר אויף „ע ל י ו נ י ם“,
און קום אַהיים פריש...
דער שמייסער שיט האָבער,
פריידעל קאָכט פיש!

און איך, בעל־עגלה,
בין רייכער, ווי קרח,
און נעם מיר אַהיים נאָך
אויף שבת אַן אורח...“

6.

„אַ שולכעל האָב'מיר
געהאַט גאָר באַזונדער;
אַ קליינטשקעס, אַ פּיצעלס,
נאָר שעהן גאָר אַ וואונדער!

געמאָלט, א מחיה,
די טישען, די בענק...
פון יעדען וועג ברענגט מען
דער שול א געשענק!

געהט אייזען — א זאַוויאַסע,
א שלאָס צו דער טיר;
געהט קופער — א צאַפּען
א נייעם צום כיור.

א שויבעל צום מזרח
טרעפט זיך — אַ גלאָז...
און אזוי פיהרט זיך:
דער יענעם און דער דאָס!

מע קלאַפּט נאָך צוזאַמען
צו גראשען כמעט,
קריגט שוין די תורה
א כתר, א יד.

עס קלינגען די גלעקלעך...
איך פיהל מיך בעל־הבית...
דער ע נ ג פון ש ב ת,
איז אויך שוין נישט דאָס!"

7.

„געווען גוטע יאָהרען,
וואָס פרעגט איהר א קשיא!
א קוגעל... א דרימעל...
און חומש מיט רש"י...

„מיר האלטען א רבי'ן...
דאס תורה'לע ציהט...
שוין, נעבעך, א נפטר
א כשר'ער איד...

איהם האב איך טאקע
אין חדר געגעבען
צו די דריי יאהר
מיין נטע'ל, זאל לעבען.

עם וואקסט זיך מיין נטע'ל,
א קעפעל — ניש־קשה !...
צום פיערטען יאהר — חומש...
א שמחה, א דרשה !

דערנאכטען — בר־מצוה —
עס פליהען די יאהרען.
דער רבי זאגט : ממש —
א ווילדער זכרון..."

8.

„און ער איז געראטען
אריין אין דער מאמען;
ד'אויגעלעך ברענען,
די בעקעלעך פלאמען...

בטבע — א דימענט,
א שטילער, א מתן;
און גאט האט געהאלפען —
ווערט ער א חתן...

איך פאהר דאך און פאהר
און זעה א שטיק וועלט;

זוך איך קיין יחוס,
אוּן דאַרף נישט קיין געלט...

איך טו מיט א שוסטער...
איהר האָט געמוזט הערען:
דער שוסטער עקיבא...
דער עיקר — דאָס קרן.

א מיידעל — אַן אוצר,
א מיידעל — א רויז...
עס פרעהט זיך מיין פריידעל,
די שמחה גאַר גרויס!...

פאַרזאָרגט איהר בן־יחיד...
ווי גאָט האָט באַשערט!
זי כאַפּט אַלע כלים
אוּן טראַסקעט אַן דר'ערד!..."

9.

געווים שוין די מעשה
נישט איינמאָל געהערט,
עס ווירקט דאָך דאָס „טראַסקען" —
שטאַרק אויפ'ן פערד;

עס הויבט אויף די פּיסלעך,
עס געהט שוין געשווינדער.
— „אוי, — קרעכצט דער אַלטער —
דאָס נחת פון קינדער!

אוּן אַז פון דער חופּה
מיר געהען צוריק...
ווערען מיר שיער ביידע
משוגע פאַר גליק...

צובעטשעט זיך פריידעל
און טאנצט מיט'ן קוכען...
און מיד אזש צוזעצט עס,
און הויב אן צו פלוכען!..."

10.

— „א מענש וויל זיך נארען,
וויל אלץ פארזארגען;
ה י י נ ט איז איהם ווענינ,
אלץ שפעטער, אלץ מארגען...

א זוהן? נאך אן אנעק...
מע האפט אויף משיח'ן,
ווינדעלעך, שנירען,
פון לייליכער ציכען!...

עס איז געוועזען,
וואס קלערט איהר, „ליהודים"!
איך שלאף אויף דער קעלניע,
און טייל די כבודים!

און פיהר אין דער בריקע
א וויג, א פלאש ויין!...
א בראך זאל געשעהן נאר
דער הינטישער באהן!"

11.

— „אוים בריקעם — וואגאנען!
עס פייפט שוין און קנאקט!
טויט בעל-עגלה'ס,
באוואקסען דער טראקט...

עס פליהט אן א זייט גאר,
עס פייפט און עס לויפט!...
איינס נאכ'ן צווייטען
די פערדלער פארקויפט...

דאך נישט, ווי עס רעדט זיך,
נישט אזוי באלד;
יאהרען לאנג פאלט מען...
מע' פאלט און מע' פאלט...

עס ווילט זיך נישט גלויבען...
מע וואוינט נישט אין פעלד...
עס געהט קיין רציחות...
א וועלט איז א וועלט!

ביז ס'איז געווארען
פון הייזעל א חורבן...
די בריקע — צופאלען...
מיין פריידעל — געשטארבען..."

12.

— „געבער געגאנגען
פאר גויט פון דער וועלט...
און קיין מצבה
עד היום געשטעלט...

ביים שכל געשטארבען...
זי זאגט אזוי גלייך:
איך וועל מיך מיהען
אין הימעל פאר אייך.

כ'וועל מאכען קולות,
זיין רחמים זאל זיידען!

און זאל נישט פארלאזען
צו ערה מיט אידען

זאל שטארבען פאר הונגער!
דאס איז נישט קיין קונץ...
א זאגערין איז זי
געוועזען ביי אונז

אין עזרת נשים...
געקאנט האט זי זאגען!
נאר ווער ווייסט, צי וועט זי
זיך דארטען דערשלאגען?

דארט איז מעהר ספראוועס,
ווי דא, מן־הסתם...
א וועלטעל מיט אידלער,
און כחול הים! —

פאר איהר איז דאך גלייכער,
אז ז'האט נישט געזעהן...
די שפעטערע זאכען...
נייעס איז געשעהן!..."

13.

זיין שטימע ווערט שוואכער
און רייסט זיך איהם אפ.
עס געהט שוין געשווינדער
דאס פערדעל בארג־אפ;

בלאס שווימט די בלאסע
לבנה אין דער הויך.
ער דרעהט זיך איבער
צו מיר אזוי בלייך

און טרויעריג, און זאגט:
„עס לעבט זיך נישט גרינג...
עס שלעפּען זיך צרות,
אַ רינג נאָך אַ רינג.

אַ קייט אויפ'ן האַלז!...
אַנטלויפן מיר דער זוהן,
אַנטלויפט דער בן־יחיד...
גאָט ווייסט וואו אהין...

לאָזט איבער אַ טאַטען...
לאָזט איבער אַ ווייבעל...
אַ פרומע נשמה,
אַ שטילע, אַ טייבעל.

זי וויינט נישט, זי רעדט נישט...
זיצט איבערגעבויגען
איבער דעם וויגעל,
עס רעדען דאָך ד'אויגען...

און שלעפט זי דאָס קינד איין
(אַ סוף האָט זי—צוקער...),
וואָס זאָל איך אייך זאָגען —
עס פעלט פון מיר שטיקער!"

14.

— „אָט, אַן עגונה,
פאַרהאַקט און פאַרשניטען...
פריהער כאַטש אַ סמיכה!...
ס'טייטש... דער מחותן...

ער האט דאך א מחיה, —
באריהמט איז עקיבא׳ם
ווארשטאט אין שטעדטעל,
ארום די סביבות.

פון זיינס א פאר שטיוועל
פלעגט מען דאך קוועלען...
עס זיצען ביי טישלעך
א צעהנדלינג געזעלען

און נישט צו געניגען —
עס פעהלען נאך יונגען...
ער ל ב ה ש מ י ם —
דאס קלאפען, דאס זינגען...

און שיך פאר׳ן שטעדטעל,
און שטיוועל פאר פויערן,
פאר פריצים — קאמאשען...
שטארק! עס זאל דויערן!

פון אייגענע לעדער....
ע ר פלעגט זי ברענגען,
איך פלעג זי שניידען,
אויף ברייטען, אויף לענגען!

מ׳האט איהם אויף כמה
וכמה געשאצט...
מאכט זיך דאס באהנדעל...
עקיבא׳לע פלאצט...

ווארשוי פארפלייצט שוין...
קען בעסער די תורה!
און בחצי חנם...
פון גנבה׳שע סחורה!

און ס'זעצט אַן עקיבא
מיין בידנענקער שנור
די קעסט מיט'ן נדן.
צינד איז זי ביי מיר...

אַלץ בעסער ווי דאָרטען...
גאָט זאָל באַשיצען...
ע ר מאַכט די כּוסה...
דריי מוידען נאָך — זיצען!..."

15.

— „און נישט נאָר מירביידע! —
אַלע גערען טאַנצען!
עס זינקט, גאָט זאָל היטען,
דאָס שטעדטעל אינגאַנצען:

אוים בעל־מלאכות,
דעם קרעמער נישט גרינגער;
סוחרים און מעקלער
שטאַרבען פאַר הונגער...

געמאַכט אַן א חורבה,
זאָל זי נאָר קרענקען!
עס זיצען בעל־בתים,
פאַר טרפה'נע שענקען...

ווער האָט אויף פּאַטענטען?...
מען האַנדעלט מיט גנבות!...
פריהער זיצען זכרים,
דערנאָך די נקבות.

און ס'שטעלט זיך ביים קווערטעל
א דינסט, א משרת...

און — א ל - מ ל ך יושב...
וואס קלערט איהר? ס'אי' צרות!

עס וואקסט נאר דער וואכער...
ער האט זיך פארלעגט
אויף אונזערע ק ב ר י ם,
און נאגט נאך, און זויגט..."

16.

— „און מיך פלעגט מען שילטען,
און זידלען, און פלוכען...
וואו נעמט די באהן שוין...
מען האפט אויף משיח'ן!

א י ד בין דער גלות,
די באהן איז משיח, —
עס זאל איהר אין טאטענס
טאטען א רוח!....

צינד קריכען פארשווינען,
ווי קופקעלעך ביינער;
און מעסטען די בלאטע,
און צעהלען די שטיינער...

דער פריץ ווייסט דאנציג;
קען אויך שוין די תורה!
מען דארף שוין קיין סקלאדעס,
קיין לאגער אויף סחורה...

מ'קויפט אלץ אין ווארשוי,
א ראק און א שטיוועל...
מע'דארף נאר באשטעלען,
מ'שרייבט נאר א בריוועל...

און דא געהט מען לעדיג,
און פוסטע און פאס...
עס פאלען בעל־בתים
פאר הונגער אין גאס!“

17.

„מע׳קריגט זיך פאר צרות!
דער שעכט און דער אסר׳ט,
און שלעג, און חרמות,
מע׳ברענט און מע׳מסר׳ט.

א העק פונ׳ם שטערטעל,
עס פאלט אויפ׳ן פנים...
און פיערערליי שוחטים,
און פיערצעהן רבנים:

א חרפה פאר לייטען...
שוין עטליכע יאהרען...
צוויי פיהרט מען עטאפּעם,
דריי קומען צופאהרען!“

18.

אט ווייטער א מאל,
דער וועג איז שוין שווער!
עס רייסט זיך דאס פערדעל
אהין און אהער!

און לייטיג, און גריביג,
טייל ערטער געפרוירען:
עס שפרינגט שוין דער כאמאנט
דעם פערד איבער ד׳אוירען.

עס סאַפּעט און רייסט זיך,
אָט, דאַכט זיך, עס פּאַלט...
עס שווימט אַרוים פּלוצלונג
פון נעבעל אַ וואַלד...

איך הער שוין דאָס רוישען,
דאָס סוד'ען, דאָס זשומען:
— „דער וועג וועט זיין בעסער,
נאָר טאָר מען נישט „דזשימען"!

אין וואַלד איז נישט רוהיג,
עס געהט היינט אַ גענגעל:
יעקב — צום קוועטשעל,
עשו — צום דרענגעל!"

19.

— „אוי, גוטע צייטען!
וואָס זאָל איך אייך זאָגען...
אַ גאַנצע וואָך — גאַרנישט...
אַ מענש איז דערשלאָגען!

דאַ געהט אַ רעצעפּטעל...
אַ ברייטעל גאָר נויטיג...
קומט שבת־קדש —
נאָך ערגער וועהטאָג!

אוים בעל־עגלות!
צוזייהט, צושפּרייט...
גאָט זאָל נישט שטראָפען
מיך פאַר די רייד...

עס איז שוין אין קלייזעל
ממש חלשות...

איך איינער — אן אלטער,
פול פנים חדשות...

א ו י ס בעלי־בתים...
וויל קיינער נישט שוינען...
פרעמדע, נישט זייערס...
און, הערט איהר, פארשווינען!...

און אלצדינג איז שמוציג,
פאר'מושב'ט, פארפעצט...
די „יד" איז פאר'ישב'עט,
דער כתר — פארזעצט...

זיי הייסען דאך לומדים!...
אלץ איז פארדארבען!...
און פונקט ווי אין קלייזעל —
אין שטעדטעל דער חורבן!"

20.

— „עס איז געווארען
פון שטעדטעל א העק!
די כחות די יונגע
אנטלויפען אוועק —

וועך קיין אמעריקא;
גאט ווייסט, ווי ס'געהט'ן...
און לאזט זיך דאך מאלען
מיט גילדענע קייטען...

עס ווערען פארשוואונדען
צו צעהן מיט אמאל...
טייל, זאגט מען, פאהרען
קיין ארץ ישראל...

וויים איך צו זאגען,
וואס גלייך איז, וואס קרום?
איך האלט מיך ביי מיינעם:
גאנס וועלט אומעטום...

איך פלעג מיט פארשוינען,
ביי בעסערע יאהרען,
קיין לעמבערג, קיין קראקע,
קיין פרייסען צו פאהרען...

איך זעה נישט קיין צייכען...
איך זעה א זשאנדאר...
ער זאגט מיר: גראניצא,
נו, גלויב איך דעם האר!"

21.

— „א י ך וועל דא בלייבען...
אז אלטער... א שארבען,
דא בין איך געבוירען,
דא וועל איך שוין שטארבען!

איך וויים נישט... עס ציהט דאך,
דער הימעל, דער וואלד...
וואלט נאר נישט געוועזען
נאס אזוי, קאלט...

עס ציהט מיך מיין הייזעל,
עס איז דאך א וועהטאג!
כאטש עס פאלט כורעים...
א שינדעל־דאך — נויטיג.

עס דארף אין די זייטען
אי קאלעד, אי ליים...
איך פיהל דאך מיך אינ'ם
ביי מיר אין דער היים!

און ווייטער — די מענשען,
א דאגה—די שכנים,
כאטש כ'האב קיין נחת,
קיין כבוד פון קיינעם...

א ב ע ל - ע ג ל ה...
נישט קיין גרויסער יחוס,
וואס בין איך? וואס טייטש איך?
נאר, צו אל־די רוחות!

מיר דאכט זיך, מיין שרש
ליגט דא אין דער ערד...
ווייס איך? מיר דאכט זיך!
און ווידער פארקערט:

חאלט שוין ביי לויפען,
האלט אזוי שמאל,
אין גלייכער אהיים —
קיין ארץ ישראל!...

וויל איך כאטש זעהן,
רחל'ס א קבר...
צי דאס בית־המדרש
פון שם און פון עבר...

דא ליגט א מלך...
א כהן... א נביא...
דאס ארט פון מקדש,
די כותל מערבי...

און טויזענטער, טויזענטער
אנדערע זאכען...
מ׳זאל נאר עגונות
פון ווייבער נישט מאכען!

איך גיב אויך צושטייער!...
נאר, עולם, געלאסען, —
עס איז דאך א וועהטאג
די לעדיגע גאסען...

ס׳זענען דא אידעלער
אלערליי סארטען...
עס וועט אייך נישט פעהלען,
נישט דא און נישט דארטען...

שבת ערשט זעה איך,
אז נישט נאר מיין נטע׳לע...
ווי זאלץ אין א וואסער
צוגעהט זיך דאס שטעדטעל״...

22.

— „עט, וואס איז לעבען?
א רגע, א חלום!...
אט פאהר׳מיך פון וועלדעל
ארויס שוין בשלום!...

נאך א שטיק בלאטע
און נאך א שטיק ליים...
אלץ נעהנטער ווי ווייטער,
שוין באלד אין דער היים...

איך שעם מיך פאר פריידלען,
איך כאפ מיך בגנבה

אדורך דעם בית־עלמין...
נאך אהן א מצבה...

אויך דארט קיין מנוחה!...
אט קום איך אצינד...
די ארעמע שנור...
דאס ארעמע קינד...

גאט וועט נישט שענקען...
ער וועט פארגעלטען...
מיך האט זי באשוואוירען,
איך זאל איהם נישט שעלטען"!...

23.

— „זי בעט מיך נאך פאר'ן,
דאס ארעמע טייבעל...
און צי געדענקט ער
אמאל כאטש דאס ווייבעל?

דערמאנט ער דאס קינד זיך?...
אוי, דער נישט־גוטער!
זאגט ער כאטש קדיש
אמאל נאך דער מוטער?!...

צי וועל איך איהם זעהן נאך?
דא אדער דארט?
זעהט איהר, איך האלט מיך
און שילט נישט א ווארט"!...

פון דער ארבייט

דער נביא.

איך בין פּראָפעט: איך קוק און זעה
דעם מאָרגען ליכטיגער, ווי היינט;
איך טראָג די פאָן פון גאָטס ארמיי —
עס ציטערט אשמדאי דער פיינט.

און גאָטס ארמיי איז איבעראַל,
די פאָן איז רויט, ס׳געווער איז ניי —
איך בין דער פעלדמאַרשאַל
און פיהר קריג מיט אשמדאי.

מיין נישט.

מיין נישט, די וועלט איז א קרעטשמע — באַשאַפען
מאַכען א וועג מיט פויסטען און נעגעל
צום שענק פּאַס, און פרעסען און זויפען, ווען אנדערע
קוקען פון ווייטען מיט גלעזערנע אויגען
פאַר׳חלש׳ט, און שלינגען דאָס שפּייאַכץ און ציהען
צוזאַמען דעם מאַגען, וואָס וואַרפט זיך אין קרעמפּען! —
אַ, מיין נישט, די וועלט איז א קרעטשמע!

מיין נישט די וועלט איז א בערזע — באַשאַפען.
דער שטאַרקער זאָל האַנדלען מיט מידע און שוואַכע.
זאָל קויפען ביי אָרעמע מיידלעך די בושה,

ביי פרויען די מילך פון די בריסטען, ביי מענער
דעם מארך פון די ביינער, ביי קינדער דעם שמייכעל,
דעם זעלטענעם גאסט אויפ׳ן וואקסענעם פנים — —
א, מיין נים די וועלט איז א בערזע!

מיין נישט די וועלט איז א הפקר — באשאפען
פאר וועלף און פאר פוקסען, פאר רויב און פאר שווינדעל;
דער הימעל — א פארהאנג, אז גאט זאל נישט זעהען;
דער נעבעל — מען זאל אויף די הענט דיר נישט קוקען;
דער ווינט — צו פארשטיקען די ווילדע געשרייען;
די ערד איז צוזאפען דאס בלוט פון קרבנות —
א, מיין נישט די וועלט איז א הפקר!

די וועלט איז קיין קרעטשמע, קיין בערזע, קיין הפקר!
געמאסטען ווערט אלעס, געוואויגען ווערט אלעס!
קיין טרער און קיין בלוטיגער טראפען פארגעהען,
אומזיסט ווערט קיין פונק אין קיין אויג נישט פארלאשען!
פון טרערען ווערט טייכען, פון טייכען ווערט ימים,
פון ימים א מבול, פון פונקען א דונער —
א, מיין נישט לית דין ולית דיין!

דריי נעהטארינס.

די אויגען רויט, די ליפען בלוי,
קיין טראפען בלוט אין באק נישט דא,
דער שטערן בלאס, באדעקט מיט שוויים!
דער אטעם אפגעהאקט און הייס — —
עס זיצען דריי מיידלעך און נעהען!

. . . .

די נאדעל — בלאנק, די לייווענט — שניי
און איינע טראכט איך נעה און נעה.

איך נעה בייטאג, איך נעה ביינאכט,
קיין חופה־קלייד זיך נ י ש ט געמאכט!
וואס קומט ארוים, איך נעה?

נישט איך שלאף און נישט איך עס...
איך וואלט נעגע׳ן אויף מאיר בעל־נס,
אפשר וואלט ער זיך געמיהט:
אז אלמן כאטש, אז א ל ט ע ן איד,
מיט קינדערלעך א שאק!

. . . .

די צווייטע טראכט, איך נעה און שטעפ,
און שטעפ מיר אויס גאר גרויע צעפ!
דער קאפ—דער ברענט, די שלייף—זי האקט,
און די מאשין—קלאפט צו צום טאקט:
— טא־טא, טא־טא, טא־טא!

איך פארשטעה דאך יענעמס וואונק!
אהן א חופה, אהן א רינג,
וואלט געוועזן א שפיל, א טאנץ,
א ליעבע אויף—א יאהר א גאנץ!
נאך דערנאך, דערנאך?

. . . .

די דריטע שפייט מיט בלוט און זינגט:
איך נעה מיך קראנק, איך נעה מיך בלינד.
עס צוויקט די ברוסט ביי יעדען שטאך...
און ער—האט חתונה די וואך!
איך ווינש איהם נישט קיין שלעכטס!

עס, פארגעסען וואס אמאל!...
תכריכים וועט מיר געבען קהל,
אויך א קליינטשיק פיצעל ערד,
איך וועל רוהען אומגעשטערט,
איך וועל שלאפען, שלאפען!

וואָס טראַכטען און קלערען?

(נאָכאָמונג).

וואס טראכטען און קלערען
גערונצעלטע שטערען,
ווען ס׳ווערען אין ד׳אויגען
פארבאקען די טרערען?
וואס טראכט און וואס חלום׳ט
די שטומפּיגע קוואל?
צי בליצט דארט כאטש איין מאל
אין לעבען די שטראל,
וואס לייכט אונז ביים זוכען
אין פינסטערע טעג,
דער אָרעמער מענשהייטס
פארלוירענעם וועג?

וואס טראכטען, וואס קלערען
די אַלע, וואס שטופּען
די טאטשקע פון צרות
צי שיינט אויף די ליפּען,
וואס שיילען זיך, ברענען
פון אייביגע זארגען
כאטש איין מאל א שמייכעל —
אַן אָפּגלאַנץ פון מארגען,
פון גליקליכען מארגען,
וואס אונז מאכט באקאנט
דעם פינסטערן הימעלס
פארגאָלדעטער ראנד?

וואס טראכט זיך דער הונגער
אין קעלער פארשמאכט?
דער שלאף וויל נישט קומען,
און שטיל איז די נאכט;

צי הערט ער אין שטילען
דעם אייזערנעם קלאַנג — ⟵
דעם טריט פון די צייטען,
פון דורות דעם גאַנג...
צי שפּאַלט זיך דער הימעל
ביי גאָט אין דער האַנט?
צי זעהט ער דעם דונער?
צי ווייס ער, ס'איז קראַנט?

דאָס געבעט.

(נאָכאָמונג).

רבונו של עולם!
נאָך וועניג געליטען?
ווען וועסט דו, רבונו
של עולם, פאַרשיטען

דעם אָפּגרונט, דעם טיפען,
וואָס טיילט דיינע קינדער
אויף שטאַרקע און שוואַכע,
אויף לעמער און שינדער?

און ברייט איז דער אָפּגרונט,
און טיף, ווי אַ תהום,
און זאַפּט אין זיך איין
אונזער בלוט, ווי אַ שוואָם!...

עס ווערען אין אָפּגרונט,
— וואו ס'מעסער נאָר בליצט, —
מיט בלוט אויך די ריינסטע
אידעען באַשפּריצט...

עס ציטערט פון דאָרטען
דער וועהטאָגס־געוויין,

דארט ליגט די נקמה
  און קריצט מיט די ציין...

דארט ליגט די פארצווייפלונג
  דערשראָקען, פארבליפט,
מיט ליפען, ווי קוילען,
  ביים בעכער פון גיפט...

רבונו של עולם!
  נאך ווייניג געליטען?
וועז וועסט דו דעם שרעקליכען
  אָפגרונט פארשיטען?

דארט ברעכען די פליגעל
  די אָדלער די גרעסטע;
דארט ווערען פארשטיינערט
  די הערצער, די בעסטע...

רבונו של עולם,
  צי שפּראָצט דען דיין לויב
אין פינסטערען, פוילען,
  אין בלוטיגען שטויב?

ביי דעם פרעמדען חופּה־קלייד.

(אַ סצענע פון ווארשעווער לעבען).

אין א מאָדע־מאַגאַזין.

פּערזאָנען:

מאַדאַם, צוויי מאָדיסטקעס און האנט־מיידלעך.

מ אַ ד אַ ם:

היינט ווערט געשטעפּט און גענעהט,
  היינט וועט מען לעדיג נישט זיצען!
טוריי — טוריי — טוריי!

זעהט נאר די גאזען, די שפּיצען!
זעהט, ווי דאס זיידענס וועט בליצען!

א שלעפּע וועט זיין גאר א מורא!
אודאי צעהן איילען די שלעפּ!
היינט נאך — בריליאנטענע קנעפּ!
זעהט — מען געטרויט אזא סחורה!

חאנט־מיידלעך (כאָר):

האט האט איהר א וואונדער,
כ׳לעבען, קיין שפּאס!
צי הייסט דען נישט „פּאווע" —
יא, פּאווע — די גאס.

וואו ס׳שטעהט זיך א מויער
גאנץ געלבליך און בלייך,
דאך פעסט ווי א פעלזען,
דריי שטאק אין דער הויך:

די פענסטער — אין אייזען,
די טויערען — פארמאכט...
עס געהט נאך א זעלנער
ארום אויף דער וואכט!

אוי, דארטען צו וואוינען
איז טרויעריג און באנג!
עס שלאגט דורך די מויערען
דאס קייטען־געקלאנג...

עס קלינגט אזוי טרויעריג
דין־דאן... דין־דאס!
א, ריהרט נישט דאס זיידענס,
ניט טשעפּעט, מאדאם!

די ערשטע מאַדיסטקע:

סאַטען־דע־ליאָן... און שפּיצען, און גאַזען,
עס פעהלט נאָך בריליאַנטען צום רימעל...
דיוואַנען, און בלומען, און לאַמפּען... די כלה
וועט אויסזעהן — אַ מלאך פון הימעל!

האַנט־מיידלעך (כאָר):

נישט קיין גראָשען פאַר דער דירה,
און אין מויל קיין ביסען!
כ'וויל ביים מלאך פאַרשום בעטען!
ניין, זי וויל נישט וויסען!

מלאך, גיב פאַראויס אַ רובל!
ניין, זי גיט נישט פריהער!
כ'וויל פאַרצעהלען איהר פון הונגער, —
ווייזט זי מיר די טיר!

אוי, עס זעצט מיר אין די שלייפען,
דאַכט זיך מיר, אַט פאַל איך.
„נאַר אַהן קונצען, נאַר אַהן פאַקסען!“
לאַכט מיך אויס דער מלאך!

. . . .

אוי, מיך האָט דעם מלאך'ס לאַכען
ביז אַהיים געהעצט!
און איך האָב דעם מלאך זיידענס
אויף אַ ברויט פאַרזעצט!

און עס איז אַראָפּגעפאַלען
פּלוצלונג, ווי פון הימעל,
אוי, דער מלאך מיט אַ לאַפּאַץ,
טאַקע ווי צום רומעל!

און מיך האט פארזארגט דער מלאך
אויף די גרויסע פרעסט,
אוי, אויף גאנצע דריי חדשים
מיט קווארטיר און קעסט!

ד י צ ו ו י י ט ע מ א ד י ס ט ק ע:

בלאס איז דאס זיידענציייג, פונקט ווי מיין פנים'על,
דורכזיכטיג־דין, ווי מיין הויט...
ריהרט מען עס, קרעכצט עס „אוי!“, פונקט מיינע ביינדעלעך —
ד א ס הייסט א גליקליכע מויד!

דערצו וועלען קומען בריליאנטענע קנעפלעך,
גרויסע, ווי ארעמע טרערן!
נו, אייל דיך, רעדעלע! אייל דיך, טרעקאטשע,
כ'זאל מיינע ביינדלעך נישט הערן!

טראד—טראד—טראד, ביינדעלע! טור—טור—טור, רעדעלע!
שלאג'מיר דאך גלייך מיט'ן זייגער...
טראד—טראד—טראד, ביינדעלע! טור—טור—טור, רעדעלע!
ווען וועל'מיר רוהען, א שטייגער?

ה א נ ט ־ מ י י ד ל ע ך (כאָר):

עס איז פאראן א שטיבעלע
אויף א שטילער גאס!
ס'האט קיין טיר, קיין פענסטערל —
אייביג שטיל און נאס!

כאטש מען צאהלט קיין דירה־געלט,
ווארפט מען נישט ארויס!
דארטען רוה'ן אויף אייביג שוין,
די ביינדלעך זיך אוים!

פון קיין שטעפען וויים מען נישט,
עס ווערט שוין נישט גענעהט...
צום שטיבעלע קומט איטליכער
אויף אייביג שוין באקליידט!

די צווייטע מאדיסטקע:

שטעפּ, נאדעל, שטעפּ די בראבאנדערנע שפּיצען —
פאר איהר, פאר איהר!
תכריכים'לעך וועסט דו גיך און באלד שטעפּען —
פאר מיר, פאר מיר!

עס בליצען בריליאנטען, עס שמייכעלט די כלה'שי —
שעהן אזוי, ליעב!
ווען וועט א שמייכעל מיין פּנים באשיינען?
אין גרוב, אין גרוב!

ער וועט זי טוליען, צוקנייטשען די שפּיצען
אין הארציגען שטורעם!
דיך ווער וועט גלעטען, און פּיעשטשען, און טוליען?
אווארעם, א ווארעם!

„לוסטיג-לעבען"
(א יונג האנט-מיידעל):

וואס פאר'סמ'ט איהר מיר דאס לעבען?
זינגט נישט אזוי שרעקליך!
כ'האב קיין סאמעט און קיין אטלאס —
נאר די רויטע בעקלעך!

כ'האב קיין שפּיצען, קיין בריליאנטען, —
ווייס איך, וואס זיי טויגען!
כ'האב א האלז — אז אלאבאסטער,
צוויי בריליאנטען—אויגען!

כ'דארף קיין פּערעל — זעהט די ציינדלעך,
אך, ווי זיי גefעלען!
און די יונגע, פרישע ליפּלעך
זיינען מיינע קרעלען!

פעהלט מיר גאלד דען? זעהט די לאקען!
און וואס גליק איז — ווייס איך!
לאזט מיך לאכען, לאזט מיך לעבען —
„לוסטיג־לעבען“ הייס איך!

ה א נ ט ־ מ י י ד ל ע ך (אויסער לוסטיג־לעבען):

אויף יעדער גאס, אין יעדען הויז
שטעהט א קאסטען מיסט!
קלייבען לאזט מען פראנק און פריי
שמאטעס גאר אומזיסט!

און—ווערט „לוסטיג־לעבען“ אלט,
ווייסט איהר, וואס איהר גלוסט?
מאכט א שטעקעלע זיך פיין,
גראבעלט זיך אין מיסט!

ד י ע ר ש ט ע מ א ד י ס ט ק ע:

יונגערהייט א העזעלע,
געשפרונגען און געקושט;
צינד האט עס קיין נעזעלע,
און קיין גומען נישט!

ד י צ ו ו י י ט ע מ א ד י ס ט ק ע:

זי וועט זיצען צווישען בלומען
אויף א דיוואן — רייך!
און מיר מאכט אויף דר'ערד אביסעל
שטרוי גאר גלייך!

זי דארף שפיגלען, זשיראנדאלען,
לאמפען אלערליי;
מיר צוקאפּענס — גראשענדיגע
ליכטלעך צוויי!

אהן מוזיק אויך פיהרט מיך לעגעז.
ווען אויך היינט ביינאכט...
ווילט איהר דוקא — וויינט אביסעל,
ווילט איהר — לאכט!

מאדאם:

שטילער, שטילער, שטילער,
שטיל איין אויגענבליק!
טוריי — טוריי — טוריי!
אט דאס הייסט מוזיק!

וואס האט איהר פון די ליעדער?
דריקעניש — נישט מעהר!
עס ציטערען די ברעמען,
אט, אט, פאלט א טרער...

און אז טרערען פאלען
פון דער שווערער נויט —
אויף די ווייסע קליידער
ווערט א פלעק אויף טויט.

טוריי — טוריי — טוריי!
אט דאס הייסט מוזיק —
האט איהר נישט קיין אייגענס,
זינגט פון פרעמדען גליק!

אלע (כאר):

עס איז געווען א מיידעלע,
א מיידעלע א פראכט —
עסען עסט עס יעדען טאג,
שלאפט זיך יעדע נאכט!

ליפּלעך האָט זי רויטינקע,
רויטינקע, וואָס נישט ?
נאָך נישט קיין צוביסענע,
נאָך נישט אויסגעקושט !

און זי האַלט דאָס קעפּעלע
חנ'עווודיג און שטאָלץ ! —
זאָרגט עס אויף אַ ברייטעלע,
קוילעך אָדער האָלץ ?

און אויגעלעך — פּאָר'חלומ'טע,
בלימעלעך געננוי !
בלימעלעך און כלה־חן
ליגט אויף זיי, ווי טוי !

צינד נעהען מיר דעם מיידעלע,
צו מזל און צו גליק,
אַ זיידען חופּה־קליידעלע,
אַ קליידעלע אַ שיק !

מען וועט איהר גע'ן אַ מאַנעלע,
אי, דעם יונגען בלוט...
כאַ—כאַ—כאַ ! דאָס מאַנעלע
דאָס קענען מיר דאָך גוט !

מ א ד א ם :

אוי, נארישע קנאה !
איך קען דיך פון לאַנג,
איך קען אויך דיין צינגעל —
די גיפטיגע שלאַנג !

אוי, נאַרישע קנאה !
די גאַל איז דיין האַרץ —

גאָלד וואָס איז? בלאָטע!
דער שניי איז דיר שוואַרץ!

די זון האָט דאָך פלעקען,
די שטערען — צו קליין!
מיינט — זי פּרעסט יענעם,
און פּרעסט זיך אַליין!

אַ ל ע (כאָר):

עס איז געווען אַ מאַמעלע,
אַ מאַמעלע אַ פיינס!
זי האָט געהאַט אַ טעכטערל,
אַ טעכטערל אַ קליינס!

און עס האָט דאָס מאַמעלע
דאָס טעכטערל געקושט,
געקושט, געהאַלזט, געוואָרענט עס:
„זיי קיין נאַשער נישט!

„קוק נישט אויף קיין איינגעמאַכטס,
ד׳אויגען האַלט פאַרגלייסט!
טו נאָר, וואָס דער טאַטע וויל,
און וואָס די מאַמע הייסט!

„און וואָס גוטע, פרומע לייט
עס ראַטען דיר, מיין קינד!
זעהסט דו נאַשען, קוק אַוועק!
בעסער — מאַך דיך בלינד!

„זאָגט מען, חס־ושלום, דיר:
„איינגעמאַכטס איז זיס!"
זאָלסט דו ווערען פייער־פלאַם,
טופען מיט די פיס!

„פֿאַר דאָס וועל איך שפּעטער דיר
קויפֿען אויפֿ'ן מאַרק,
אם ירצה השם, אַ ניסעלע, —
ווייסט, איך בין נישט קאַרג!

„פֿאַר אַ גאַנצען גראָשען געלט —
אַ ניסעלע פֿון גאָלד,
פֿאַר דיר אַליין אַ שפּילעכעל,
וועסט עס האָבען האָלד!

„פֿאַר אַ גאַנצען גראָשען געלט,
און נאָר פֿאַר דיר אַליין...
און דו וועסט עס קושען פֿריי,
און קנאַקען מיט די ציין!"

און עס פֿאָלגט דאָס טעכטערל,
וואָס טאַטע־מאַמע הייסט;
און זי האַלט אַ גאַנצען טאָג
די אויגעלעך פֿאַרגלייסט!

רויטעלט זיך, אַז איינגעמאַכטס —
זאָגט מען איהר — איז זיס!
ס'צאַפּעלט איהר דאָס יונגע האַרץ —
זי טופּעט מיט די פֿיס!

עס קומט די צייט, דאָס מאַמעלע
האַלט איהר וואָרט, נישט קאַרג!
פֿאַר אַ גאַנצען גראָשען געלט
קויפֿט זי איהר אין מאַרק

אַ פֿאַרגאָלדעט ניסעלע.
אוי, ס'איז מלא חן!
מיט ציטערדיגע הענטלעך
כאַפּט ז'עס אויף די ציין!

כאפּט עס אויף די ציין און קנאַקט —
איי! די נוס איז פויל!
עס שפּייט און שפּייט דאָס ווייבעלע —
טאַביק פול אין מויל!

— מאַמע, — וויינט דאָס טעכטערל, —
די יאַנדרעגע וואו איז?
„מאַמעשי“ און „מאַמע־קרוין“,
איז דאָס דער טעם פון ניס?

דאָס האַרץ טוט וועה דעם מאַמעלע;
דאָס פּנים מאַכט זי גלאַט: —
„עס איז אַזוי! דיין מאַמעלע
האָט אויך אַזוינס געהאַט“!

מ אַ ד אַ ם:

נישט דאָרט איז גליק, וואו צירונג בליצט,
וואו עדעלשטיין מיט פונקען שפּריצט;
נישט אַלץ איז גאָלד, וואָס בלאַנקט און גלאַנצט,
נישט דאָס איז פרייד, וואָס לאַכט און טאַנצט
עס מיידט גאַנץ אָפט דאָס גאָלד'נע בעט
דער שלאָף; דעם גרויסען זאַל — די זעט,
ווי אויך דאָס גליק דעם זאַק מיט געלט,
דאָס ווייסט שוין לאַנג די גאַנצע וועלט!

ד י ע ר ש ט ע מ אַ ד י ס ט ק ע:

אַמאָל איז געווען, נאַר וואו? מן־הסתם
דאָרט ערגעץ אין בויבערג, אויף יענער זייט ים!
נאַר — צי איז געווען? איהר פרעגט נאָך, איהר קלערט?
איך האָב עס אַליין פון מיין באָבען געהערט!
די מאַמע — געשטאָרבען, דער טאַטע אַוועק,
די טרויעריגע ווינטער־נאַכט האָט גאָר קיין עק!
די פענסטער — פאַרשמידט, די טיר איז פאַרשנייט,

און ס'רייסט זיך דער ווינט, ווי א הונט אויף דער קייט!
הורורו — הורורו — וואיעט און קלאגט.
דאס הארץ איז דערשראקען, עס ציטערט, עס נאגט...
„באבע!“ זי הערט נישט, נאר „דיא־דיאם־דיאם!“
די טויבע פארצעהלט מיר פון יענער זייט ים!

אלע:

נענוג שוין הקדמות,
נישט פלוידער, נישט קוועהל;
פארגעס אן דער באבען,
די מעשה פארצעהל!

די ערשטע מאדיסטקע:

אויף יענער זייט ים איז געשטאנען אמאל
אויף הינערנע פיסלעך א הייזעל אין טאל,
געשטאנען זיך איינפאך, אהן עזות, אהן שטאלץ,
אהן פוצעכץ, אהן צירונג — פון ליים און פון האלץ!
א פענסטער א פיצעלס, נאר חנ'עווריג האלד!
די זון זי באשיט עס טאג־טעגליך מיט גאלד!
לבנה און שטערן
פארהאלטען זיך גערן
און מאלען מיט זילבער די שויבען.

דאס האט דער הימעל די ליעבע באלוינט!
עס האבען אין הייזעל צוויי ברידער געוואוינט!
עס האלטען צוויי הערצער צוזאמען געטריי.
שווער איז די ארבייט, נאר ס'ארבייט זיך פריי!
ווייס איז דאס מעבעל, מיט קלייען דאס ברויט,
נאר אלץ איז צוזאמען — די פרייד און די נויט!
עס האט זיך געלעבט,
די צייט האט געוועבט
איהר לאנגען, איהר כשר'ען פאדעם!

נאר איינמאל באוויזט זיך א גאסט אויף דער שוועל,
פול גינגאלד, שמאראגדען, עס פינקעלט זיין פעל!
די שלאנג איז געקומען מיט גלאנץ און מיט פראכט;
דער עלטערער ברודער דערזעהט זי און טראכט:
עס איז אויף דער וועלט דאך רייכטום פאראן!
ווען איך האב א שמאראגד, איך ארעמער מאן,
כ׳פארקויף איהם, וואס ניט?
ז׳וואלט אויפ׳ן יריד
געקויפט מיר צו מעלקען א קוה!

די שלאנגען — זיי ווייסען, וואס ס׳טראכט זיך ביי לייט;
זי ווינקט איהם און רופט איהם אוועק אין א זייט,
און זאגט איהם: „אי, ברודער, וואלסט דו נאר געוואלט,
שיטסט דו דיר אן פעסער פול גאלד,
קרעלען, דיאמאנטען, בריליאנטען א וועלט,
און אלץ, וואס מען קאן נאר באקומען פאר געלט!"
איך מאך נישט קיין שפאס,
פאראן אזא סוד,
איך קאן איהם דיר זאגען אין וואלד!

די שלאנג איז אוועק, און דער יונגערער קלערט:
ווי גאט האט זיך יעדען זיין שעהנקייט באשערט;
געה פרעג׳ן: דער גלאנץ און די שעהנקייט וואס טויג?
די ליידענשאפט פלאמט שוין אין עלטערנס אויג:
קרעלען, דיאמאנטען, בריליאנטען — אך, גאט!
זי זאל נאר נישט נארען און זאגען דעם סוד!
קוקט ער צום וואלד,
און גנב׳עט זיך באלד
פון ברודער ארויס צו דער שלאנג!

די זון געהט שוין אונטער, פארגאלדט נאך די זוים
פון וואלקען אין הימעל; און אונטער א בוים
זיצען שוין ביידע, — דער מענש און די שלאנג;
זיי זיצען צוזאמען און שמועסען שוין לאנג.

ער ציטערט און ווייסט נישט — פאר פרייד צי פאר שרעק?
זי וויקעלט דאס הארץ איהם ארום מיט'ן עס,
און רעדט פון דיאמאנטען,
קרעלען, בריליאנטען,
„אלץ וועסט דו האבען גאר גרינג!“

„באטראכט נאר דיין ברודער, דאס איז א פאבריק
פון קרעלען, בריליאנטען, דיאמאנטען און גליק!
עס טרעפט זיך, ער ארבייט, און וואונדערליך הייס
ווערט איהם, דער שטערן באדעקט זיך מיט שוויים,
עס טריפען די טראפען!... ער ווישט מיט דער האנט;
לאז נישט! דער טראפען דאס איז א דיאמאנט!
נאר ארבייטען הייס!
קלויב אויף דעם שוויים!
שיטסט דו אן פעסער דיאמאנטען!

„עס טרעפט און איהם פאלט פון די ברעמען א טרער;
מיינסט דו, דו נאר, עס איז וואסער נישט מעהר,
און טרייסט'ן, און האלזט'ן, דו האלטסט עס נישט אויס,
און קושסט איהם די טרערען פון ד'אויגען ארויס!
פארשווענדסט דיין פארמעגען, דו נארישער קאפ!
לאז וויינען, לאז טריפען! און קלויב יעדען טראפ!
א טרער, האב פארשטאנד,
דאס איז א בריליאנט, —
רייך וועסט דו זיין, ווי א קעניג!

„דערנאך — האט דיין ברודער אן איידעלע פעל,
א שטאך מיט א נאדעל — דו האסט שוין א קרעל!
בלוט — זאגסט דו — איז עס, בלוט — זאגסט ד ו — א קאפ?
דו נאר! עס איז קרעלען, דו צאפ נאר און צאפ!
זאל ער נאר בלוטען און בלוטען נישט קארג!
אנשיטען וועסט דו שוין קרעלען א בארג!
דו האסט א פאבריק,
און מאך דיר דיין גליק,
ביסט שטארקער און ווייסט שוין דעם סוד!“

די ליפען פארביסען, די פויסטען געבאלט,
געהט שוין דער עלטערער ברודער פון וואלד.
די אויגען, זיי ברענען און זיימען זיך שווארץ,
דאך צאפעלט די ליעבע צום ברודער אין הארץ.
ער טרייסט זיך: „איך וועל דאך נאר מאכען א פרואוו,
א שטאך וועל איך געבען א קליינעם, נישט טיף;
מיין ברודער? איך וויים!
נאר טרערען און שוויים,
זענען ברילאנטען, ברילאנטען!"

עס הערט די לבנה נאך ד'איינענע נאכט,
ווי ס'האט אינ'ם שטיבעל געוויינט און געלאכט,
עס קוקען די שטערען אין פענסטער אריין:
ווי לאכט עס א ברודער ביים ברודערס געוויין?!
די זון האט צומארגענס געוואונדערט זיך שטארק:
ווי שלאגט עס א ברודער דעם צווייטען אין קארק?
עס וואונדערט צוגלייך
דעם וואלד און דעם טייך:
וואס איז עס אין שטיבעל געשעהען?

און עס איז געקומען אויף ביידע גאטס שטראף!
דאס גליק איז פארשוואונדען, עס וויכט זיי דער שלאף,
אוועק איז די ליעבע, דער פרידען אוועק! —
דער שלאפט נישט פאר וועהטאג, דער צווייטער — פאר שרעק;
דער שרייט: ס'איז מיין עשרות, מיין רייכטום, מיין גוט!
און יענער: ס'איז טרערען, מיין שוויים און מיין בלוט!
דיאם, דיאם, דיאם!
אויף יענער זייט ים!
רייסט מען זיך שוין ביי די האר!

א ל ע (כאר):

מען שלאגט זיך, מען רייסט זיך,
טראד־טראד, טראד־טראד! —

נאר וואס איז געווען
דער סוף פון דער זאך?

דער סוף פון די ברידער
פון שרעקליכען הויז?
פארצעהל שוין און ציה נישט
די הערצער ארויס.

די ערשטע מאדיסטקע:

אוי, ס'איז געוועזען א שרעקליכע נאכט!
איך ליג ביי דער באבען אין שויס און איך טראכט:
וואס לעגט זיך דער שאטען, אזוי לאנג, אזוי ברייט?
וואס רייסט זיך דער ווינט, ווי א הונט אויף דער קייט?
וואס ברעכען די מויערען, וואס רייסט זיך דער דאך?
צי הער איך די באבען, צי בין איך נאך וואך?

איך ליג ביי דער באבען אין שויס און איך טראכט:
צי זעה איך אין חלום די שרעקליכע נאכט?
צי הער איך א מעשה? צי בין איך דען וואך?
וואו ברעכען די מויערען? וואו רייסט זיך דער דאך?
וואו רייסט זיך דאס הייזעל אוועק פון זיין ארט?
הורורו — הורורו — דא אבער דארט?
שטענדיג געקלערט
און קיינמאל געהערט
דעם סוף פון דער שרעקליכער זאך!

אלע

(אויסער מאדאם):

דער זייגער שלאגט! איי, צעהנען שלאגט.
גענענדיגט שוין די מיה!
אהיים, ווער נאר א היים פארמאגט.
אהיים ביז אין דער פריה!

אין בעט אריין, א בעט וועך ס׳האָט,
נאָר שלאָפען געהט, געדענקט אַן גאָט!
שלאָפען דאַרף די נויט!

מ י י ד ל ע ד:

שלאָפען איז א פיין געשעפט,
מען רוהט זיך אוים! און טיילמאָל טרעפט
עם חלומ׳ט זיך — א ברויט!
אַך, צעהנען שלאָגט, צום עק די מיה —
גוט־נאַכט, מאַדאַם —

מ א ד א ם:

קומט מאָרגען פריה!

געמישט

דער אידישער קוועסטאר*)

(א לעבעדיג בילד פון ווילדא).

מען זעהט איהם טאג־טעגליך שוין א דרייסיג יאהר
מיט זיין טרויעריג פנים און די פייכטע אויגען,
מיט זיין שלאנקען וואוקס, קיילעכיג געבויגען,
און דער לאנגער בארד מיט פארגרויטע האר;
מען קען גוט זיין קאפטאן, איין גאט ווייס, ווי לאנג
ר'איז זיין צווייטע הויט, האלט זיך ווי עס איז;
און מען קען זיין טריט, זיין וויגען זיך אין גאנג,
אויף זיינע, האלב בארוועס, געראניעטע פיס —
ער געהט — נישט פאר זיך, אנדערע — זיין ציל,
כאטש מען זאגט שוין לאנג: א איד איז אהן געפיהל!

אויף אלע הינטער־גאסען איז ער גוט באקאנט, —
פון א בלאטע ארויס, אין א בלאטע אריין,
מיט א בלעכענער גרויסער פושקע אין דער האנט,
ער קלינגט מיט איהר: „א האלבען גראשען ווארפט אריין!“
דאך פון גרויסע פריצים האלט ער זיך גאר ווייט,
ער האט קיין העזה נישט צו בעטען זייער גאב;
פאר געמיינע לייט, ביי געמיינע לייט
בעט ער האלבע גראשען; קיינער זאגט נישט אפ.
אידען ווארפען גראשען, ער רעדט מיט זיי נישט פיעל,
כאטש מען זאגט שוין לאנג: א איד האט קיין געפיהל!

נאכדעם זעהט מען איהם אויף ביידעם און אין קעלער,
וואו ד'ארעמע נדבות — ער ארעמע צוטיילט! —

---

*) קוועסטאר—א זאמלער פון נדבות.

וואו נאָר א דלות וואוינט, וואו עס קרענקט א פּעהלער,
קינדער וויינען ברויט, וואו נאָר הונגער ווייזט,
אַז אלמנה שטרעקט נישט פּאר בושה אויס די האנט,
וואו דער לעצטער פונק פון פרייד איז שוין פארלאָשען,
וואו מען דאַרף יתומים מציל זיין פון שאַנד, —
דאָרטען איז ע ר דאָ, טיילט שוין האַלבע גראָשען.
ער הערט נישט אויס קיין דאַנק, רעדט מיט קיינעם פיעל,
כאָטש מען זאָגט שוין לאַנג: א איד איז אָהן געפיהל!

נאָכדעם זעהט מען איהם פון טיילען געהן צוריק.
ארבייט זוכט ער צינד, זוכט זי ביי קבצנים;
און ער ארבייט שווער, ס'רינט דער שוויים פון פּנים.
צי ער שטעהט ביים מיעד, צי ער דרעהט א שטריק,
צי שטעהט ע ר איינגעבויגען אין דרייען ביי די פּרעסען
אין דער אַליעאַרניע, ביי קאַפּאַרען קלעמען —
און אַזוי פאַרדינט ע ר זיך אליין זיין עסען;
פון פושקע, חס־ושלום, וועט ער קיינמאָל נעמען!
פון זיין ארבייט לעבט ער, ארבייט שווער און פיעל, —
כאָטש מען זאָגט שוין לאַנג: א איד האָט קיין געפיהל!

מען זעהט איהם נאָך דערנאָך נאָך האַלבער נאַכט
אין שענק ביי א ספר געבויגען איז דער קאָפּ;
ביי א האַלב ליכטעל, קייט זיין ביסעל באָב,
ער קוקט זיך גאַרנישט אום, וואָס דער עולם לאַכט.
שכור איז דער עולם, חוזק מאַכען לייט,
און טרויריג איז זיין פּנים, און די אויגען בענקען!
נאָר נישט פון דעם לאַכען; ר'איז פון דאַנען ווייט...
ווייט פון די שכורים, ווייט פון אַלע שענקען,
ווייט פליהט זיין נשמה, ציון איז איהר ציל,
כאָטש מען זאָגט שוין לאַנג: א איד איז אָהן געפיהל!

מען זעהט איהם יעדען טאָג, עס קען איהם קינד און קייט;
א י ד ע ן קוקען נאָך, ווייסען ווער עס געהט!
און איבער „הונדערט" יאָהר וועלען זיך אַלע שלאָגען,

ווער עס זאָל די מטה אויף די אַקסלען טראָגען.
און עס װעלען לויפען שוואַרצע, גרויע בערד,
אַלע וועלען וויינען, אַלע גיסען טרערען,
און מען וועט איהם שיטען ירושלים־ערד,
און עס וועט אַ נייע שורה הייליג ווערען.
מע וועט דאַרט פאַר אַ קבר צאַהלען זעהר פיעל,
כאָטש מען זאָגט שוין לאַנג: אַ איד האָט קיין געפיהל.

אַ ליטעראַטור־סצענע.

(געווידמעט טייל יונגע דיכטער).

(אַ וואַלד. אַ שטיבעל ביים וואַלד. אין אויסגעשטערענטער זומער־אָוונט. אויפ׳ן הימעל מעג זיך באַווייזען אַ וואָלקען, אפילו אַ שוואַרצער, נאָר פון אַ זייט, פון ווייטען. עס באַווייזען זיך: פרוי פובליקום און דער יונגער פּאָעט, די איינציגע פּערזאָנען פון דער סצענע. דער פּובליציסט, כאָטש פרוי פּובליקום רעדט פון איהם, באַווייזט זיך נישט. פרוי פּובליקום געהט פון וואַלד אַרוים צום שטיבעל צו מיט אַ פולער שירץ שלאָף־עפּעל. פון אַ זייט, געהענדיג צום וואַלד, קומט אָן דער יונגער פּאָעט. זיי זענען ביידע פאַרטראַכט און זעהען זיך נישט, ווי דער שטייגער איז אויף דער סצענע. צו דער רעכטער מינוט וועלען זיי זיך דערזעהן).

פרוי פּובליקום

(מיד):

ס׳פלעגט זיך שלאָפען גאָרנישט שלעכט
גאַנצע נעכט!
און בייטאָג
פלעגט זיך כאַפּען אויך אַ דרימעל —
נאַ דיר, נאַ! — אַ שטראָף פון הימעל,
אַ נייע פּלאָג!

כאפּט זיך אריין אין קוימען א גריל. —
קיין רגע שטיל! —
גרילט און וועקט,
פּישטשעט, שרעקט:
גנבים ביים שלאָס.
גזלנים מיט העק אין די הענט
ברעכען איין די ווענט!
אדער גאר: עס ברענט!...
אזא פּארדראָס!
און ווי דאָס הייסט!
„פּובליציסטען־גריל!"
און פרעג זי; וואָס זי וויל,
אסור, אויב זי ווייסט!
און עס העלפט קיין מיטעל!
ווי איך בין נישט ארעם,
צום גוטען איד א קוויטעל,
אויף מאיר בעל־הנס אויך א גילדען צוויי,
היינט פון אפּאָטייק פּולווער אלערליי —
און אלץ אומזיסט!
(שלאָגט זיך אָן מיט'ן פּאָעט, שפּרינגט אָפּ).
און דו ווער ביסט?

דער פּאָעט
(שפּרינגט אויך אָפּ):
פּארדאָן! איך — דער פּאָעט!

פרוי פּובליקום
(בייז):
פּארדאָן איז א לאָקשען־ברעט!...
וואָס איז דיין געשעפט? ענטפער, נאר פלינק,
צי ביסט דו נישט קיין גריל?

דער פּאָעט:
איך זינג!

פרוי פובליקום

(באטראַכט איהם נייגיריג, בארמהארציג):

און שלעפט זיך ווי א שאַטען,
אין דער האנט די הארף...
און די גרויסע אויגען
ברענען ווילד און שארף.
און דער קאָפּ — צושויבערט,
די ליפען — בלאַנע־בלוי — —
וואס האט עס דיך געטראָפען
אין א בייזער שעה?
צי האסט דו נאך קיין ביסען
אין מויל געהאט די וואך?
זאג, איך בין קיין מילדע,
העלפען קאן איך דאך!
כ'האב אין שטוב א ברייטעל,
קום און ביים אריין...

דער פּאָעט

(שטאָלץ):

המ... איך לייד קיין הונגער...

פרוי פובליקום:

ביסט נישט הונגעריג? ניין?
נו, האט דיך א מיידעל
געוויס געמאכט צום שפּאס...
דעריבער קלעמט דאס הערצעל,
און דאס אויג איז נאס.
קאנסט אהן איהר נישט לעבען,
דאכט זיך דיר אצינד...
הונדערט רויטע בעקלעך;
דו ביסט פארבען־בלינד!...
איינע איז געוועזען...
עס איז דאס הארץ פארלאפען...

וואס? שאקעלסט מיט'ן קאפ
ניין? נישט געטראפען?
וואס דען־זשע, זאג, באטייט
דיין פנים מיט'ן חורבן?!
וואס דען איז געשעהען? —

(נאך ווייכער):

איז דיר ווער געשטארבען?
א פאטער צי א מוטער? —
אלץ נאך — ניין און ניין?
אפשר א געליעבטע?

(דער פאעט גיט דעם זעלבען צייכען אויף נישט. — פרוי
פובליקום בייזערט זיך):

דאך נישט דו אליין?!

(מעסיגט זיך, גיט זיך א קלאפ אין שטערן):

אהא, נו איך פארשטעה!
דו ביסט פון יענע לייט!
אויך א נייער פויגעל
פון דער נייער צייט!
מיט א ניי געזאנג,
א ביטערם, ווי די גאל...
צי באוויינסט דו זיך,
צי באקלאגסט דעם כלל?
צי די זויערע ארבייט
מיט שווארצען ברויט...

(שטארקער געריהרט):

און אפשר גאר די אידישע
טאפעלט שווערע נויט?!
ניין?
אלץ נאך ניין און ניין!

(בייז):

צו אל־די שווארצע יאהר!
האסטו גלאט געגעסען כריין.

אדער ציבעלעס א פּאר ?
און גאר...
און דאס רינען דיר די אויגען...

ד ע ר פּ א ע ט
(באליידיגט) :
נישט געשטויגען, נישט געפלויגען...

פ ר ו י פּ ו ב ל י ק ו ם
(אויסער זיך) :
וואס דען ? מיט דער צונג ארוים, נאר פלינק !
ס'איז דאך פון דער הויט צו שפּרינגען...

ד ע ר פּ א ע ט :

רעדען קאן איך נישט, נאר זינגען —

פ ר ו י פּ ו ב ל י ק ו ם
(פּאראינטערעסירט) :
מהיכא־תיתי, זינג !

ד ע ר פּ א ע ט
(דעקלאמירט) :
צי דער טאג איז העל,
צי די נאכט איז שווארץ,
שארפע נעגעל האב איך,
קראץ איך מיך אין הארץ !
קראץ מיר וואונדען אויס —
די נעגעל זענען שארף...

פ ר ו י פּ ו ב ל י ק ו ם :

אבער נאך וואס ? צו וואס ?

ד ע ר פּ א ע ט :
מען באדארף.
(דעקלאמירט ווייטער) :

עס רינט דאס בלוט פון הארץ,
פארבט די וועלט מיר רויט —
און איך זינג מיין ליעד,
מיין בלוטיג ליעד פון טויט!
עס קרעכט מיר צו דאס הארץ —
קרעכצען מיר ביינאנד...

פרוי פובליקום:
משוגע צי מטורף?
צי נאר א קאמעדיאנט?

דער פאעט
(באליידיגט):
דיר איז דאס לעבען זיס,
מיר, ווי פיאלון ביטער —
הער מיין שרעקליך ליעד,
אלטע, הער און ציטער!

(געהט אפ אין א זייט, מאכט א טראגישע מינע, די ריכטיגע פויזע און דעקלאמירט):

פלאץ, הימעל, פלאץ,
צוזאמען מיט דיין שיין,
מיט לבנה, שטערען!
צושמעטערט זאלט איהר ווערען
דא אויפ'ן פלאץ!
און אויך צושטערט
זאל ווערען די ערד! —
מיט אלץ וואס לעבט
און שווימט, און שוועבט,
איבערגעקערט!...
אלץ וויל איך פארדארבען,
צוברעכען, ווי שארבען —
ווייל איך וויל שטארבען...
שטארבען, שטארבען!

פ ר ו י פ ו ב ל י ק ו ם

(צאַרניג) :

הא ! דאס איז שוין געמיין !

(רופט איהם נאָך) :

הער נאר, יונגער שנעק !
ווילסט שטארבען, שטארב אליין,
דא אויפ'ן פלעק !
נאד ?ואס שרייען, שעלטען ?
וואס ארען דיך די וועלטען ? —

ד ע ר פ א ע ט :

שטארבען, שטארבען, שטארבען !

פ ר ו י פ ו ב ל י ק ו ם

(אויסער זיך) :

נאר ברעך, ווי א שארבען,
פלאץ, ווי א פאכיר, ווי א זייפען־בלאז !...
וועלטען שמעטערען נאד וואס ?

(אָפגעקיהלט, איראָניש) :

בא, אז איך האב קיין נאז
צו דעם געשטאנק !
עס טוט מיר באנג
די צייט, וואס כ'האב פארבראכט,
א האלבע נאכט...
טפוי...

(געהט אריין אין שטוב, פארפראלט די טיר. דער פאָעט פארשווינדט
אין וואלד, עס הערט זיך—די גריל).

לשנה טובה תכתבו.

לשנה טובה תכתבו
אלע, אלע וואו איהר זייט!
צי אייך האט דאס הארטע מזל
אויף א וויסטען סטעפּ פארשפרייט!

צי איהר קיהלט די הייסע שטערען
ביי דער נאסער מערב־וואנט,
צי איהם שיפט אייך איבער ימים
צו א נייַ פארשפראכען לאנד!

צי איהר טראגט די יאָך די שווערע,
מיט א שמייכעל: איי, ווי גרינג!
און איהר קויפט די לופט צום לעבען
און איהר צאהלט פאר יעדען שלונג!

אלע אייך צום יאהר צום נייעם —
יעדער שפּראך און יעדעם קלייד: — —
לשנה טובה תכתבו,
אלע, אלע, וואו איהר זייט!

די צייט.

די אייביגע צייט, זי געהט זיך איהר וועג,
זי ווייס קיין חדשים, קיין וואכען, קיין טעג,
זי געהט זיך אהן אויפהער איהר אייגענעם וועג,
און ווייס נישט, וואס „נאהנט“ איז און „ווייט“!

עס העלפען קיין טרערען, קיין בעטען, קיין צארן,
עס ציהען קיין לייצען, עס העלפט נישט קיין שפּארען,
זי זעהט נישט קיין גריבער, קיין שטיין און קיין דארן
און געהט זיך איהר אייביגען וועג!

עס דונערט ווערזאווי, עס פלאטערט א שטויב,
עס פישטשעט א ווערעמעל, ניאגארא מאכט טויב!
זי הערט עס ווי אונזער קריטיק אדער לויב
און געהט זיך איהר אייביגען וועג!

ווען טויזענטער נחת'ן, טויזענטער נויטען,
זאל בליצען דער מארגען מיט גאלדענע צויטען,
זי גריסט נישט דאס לעבען, באוויינט נישט דעם טויטען
און געהט זיך איהר אייביגען וועג!

טרייסט.

טרייסט מיין פאלק, עס דארף די טרייסט,
שטארקט דאס הארץ, מאכט פעסט דעם גייסט.
זייט נ' י ש ט דער ווינט, וואס לעשט די פלאם,
נאר בלאזט זי אויף, ווייל נאכט איז סם!
נאר בוימאויל גיסט און פוצט די קנויט,
ווייל נאכט איז גיפט און שלאף איז טויט!
טרייסט מיין פאלק, עס דארף די טרייסט!

מאכט פעסט דאס הארץ און שטארקט דעם גייסט, —
עס האט געלויכט שוין נישט איין נאכט.
עס האט געזונגט שוין נישט איין שלאכט.
און נישט געלאזט די פאן פון האנט!
עס שטעהט — אן אייזען־פעסטע וואנט!
אין וויסטען, ווילד־פארקאכטען ים!
א, שטארקט דאס פאלק! בלאזט אויף די פלאם!

א, שטארקט דאס פאלק! נישט אפגעשלאפט!
זאל שפריצען העל די לעבענס־קראפט.
אלס פייערדיגע זייל ביינאכט — — — —

עס זינקט די נאכט, דער טאג ערוואכט!
און שיקט די שטראל — א גאלדענע פייל —
אלס גרוס דער פייערדיגער זייל! —
א, טרייסט מיין פאלק, עס דארף די טרייסט,
מאכט פעסט דאס הארץ און שטארקט דעם גייסט!

* *
*

איך געה ארום אין פרעמדען וואלד.
עס לייכט די זון, דאך מיר איז קאלט.
זינגען וויל איך, מיין געזאנג
ווערט פארשטומט אהן ווידערקלאנג!

עס איז קיין פרייע ליעבע וועלט,
עס גרינט און בליהט דאס פרעמדע פעלד;
איך רייס א בלום און לעג אין שויס,—
אך, מיך שטעכט די פרעמדע רויז!

* *
*

וואס איך וויל פון דיר?

אין די וויסטע לאנגע נעכט,
ווען דער גרויער וואלקען
טריפט מיט פייכטער קעלט
אויף דער גרויער ערד...

און די נשמה — גרוי,
מיט פייכט־גרויע שאטען דורך און דורך געוועבט,

אין פוילען ליבער פארציטערט,
קאן זיך קיין ליכט נישט דערמאַנען,
און קיין הימעל, קיין צושמייכעלט בלויעס...
ווען ס'דאַכט זיך: אויף אייביג שוין
איז די זון פון אונזער וועלט פארשוואונדען.
און פון לעבען,
און פון חלום איבער לעבען,
בלאַסע קינדער וועקען זיך
פון קראַנקען שלאָף.
ליגען מיט שטאַר געעפענטע אויגען און פרעגען :—
מאַמע, איז ווירקליך געווען אמאָל א טאָג,
האָט ערגעץ ווירקליך אמאָל א זון געשטראַלט?
אָדער דו האָסט עס אויסגעטראַכט,
א מעשה'לע דערצעהלט...
גאָט האָט קיינמאָל קיין זון נישט באשאַפען,
און עס איז קיינמאָל קיין טאָג נישט געווען...

אָ, דאמאָלט קום
און הויב די שווערע ברעמען אויף;
און גלייבען גיב
אין ליכט, אין טאָג.

וואָס איך וויל פון דיר?
ווען דער טויט פארשפרייט
זיינע ווייסע פליגעל איבער בארג און טאָל...
די אויסגעבלייכטע נשמה, אהן קלאנג און פארב,
אהן האָפענונג און פרייד,
פריהרט ביז'ן טיפסטען און ציטערט...
און פארשנייטע הערצער קלאַפען שטיל, שטיל,
שטערבליך מיד און ווי פאר'סמ'ט...
און דאָס בלוט אין ד'אָדערען קיהלט;
און שווער, ווי בליי, פאַלען די ברעמען

איבער מידע ווייס־אָנגעזאָפּטע אויגען,
און בלאַסע, ווייסע ליפּען ציטערען, פרעגען:
האָבען ווירקליך ב ל ו מ ע ן אַמאָל געבליהט?
האָבען ווירקליך ר ו י ז ע ן אַמאָל געשמעקט?
און גרינע גרעזלעך האָבען געשפּראָצט?
און אונטער'ן בלויען הימעל
גאָלדענע זאַנגען זיך געוויגט?...
אָדער דיכטער האָבען אויסגעוויגט,
מיט חלומות וועגען פאַרבען,
און מיט טרוימען וועגען בליהען
די הערצער מיד...

. . . .

אַ, דאַמאָלט, דאַמאָלט קום צו מיר,
זאָל דיין אָטעם אַן רויזען דערמאָנען...
און איך וועל פּיהלען און גלויבען,
און געהן אַרוים צו דער וועלט מיט אַ בשורה:
פאַראַן! פאַראַן!

און אין מיין לעצטער מינוט...
אַ, דאַמאָלט קום צו מיר!
איידער עס ברעכט דאָס אויג,
דיך וויל איך די ל ע צ ט ע זעהן,
און נעמען מיט אַהין דיין בילד
אויף אייביג שוין...

דאָס יאָהר.

שעהן איז דער פריהלינג!
שעהן מיט די געצווינגענע
אויף שטיקער, צווטען, פעדעם און שפּינוועבס
צוריסענע, צוקראַכענע, וואָלקען און נעבעל.

שעהן מיט די שטילע, חנ׳עוודיג שטראַלענדיגע,
בלוי פאַרשמייכעלטע שטיקער הימעל.
און מיט דער זון, וואָס שווימט — אַ פאַרוויינטע כלה —
פון ווייסען שלייער־נעבעל אַרויס
און טיקט צוריק אונטער, פאַרשעמט.
און שעהן איז דער ערשטער ציטער פון וואַלד —
פון אַ גוטען חלום, דורך אַ גוטער בשורה
געוועקט.
ער ציטערט,
וויל וואַרפען אַראָפּ פון זיך די שנייענע תכריכים
און אויסברייטען ניי־אויפגעבליהטע צווייגען
פאַר די געפליגעלטע זינגער, וואָס קומען פון דער פרעמד.
שעהן איז דאָס האָפען;
שעהן איז די בשורה, וואָס טראָגט זיך אויף די לייכטע
ווינט־פליגעל, איבער טאָל און באַרג,
איבער טייך און פעלד —

באַרג אַפּ, באַרג אַפּ
יאָגען, רוישענדיג, קלינגענדיג,
געשלענגעלטע, מיף־בלויע וואַסער־לענטען
צווישען ווייסע שנייענע פעלדער —
שפּיצינ־גרינע, לעבענס־דורשטיגע קעפּלעך
קוקען שוין דאָ און דאָרט פון שניי אַרויס
און פרעגען: ווען?

און עס וואַקסט דאָס האַרץ ביי דעם, וואָס האָט עס!

שעהן איז דער זומער.
דער פרייגיביגער, רייכער זומער,
מיט דער פייער־פלאַמענדיגער קרוין איבער׳ן קאָפּ,
אין געוואַנט פון גאָלד און בראָקאַט
אויף די העל־געשטיקטע דיוואַנען...

פון צופלאַסען־גאָלדיגען ים
פלאַמט אַרויס דער מאָן.

הוקען פאר׳חלומ׳טע האבער־אייגעלעך שטיל —
און די שארע שרעקיגע, לוסטיגע פייגעל
איבער׳ן ים —

פארטראכט אין זיך פליסען שטיל די טייכען,
געלאסען און זיכער געהט זייער וועג
צום ים, צום ים!
מיט׳ן בלאנקען בלויען הימעל
אין דער פארשפיגעלטער שוים.

ברוין געזוימטע וואלקען אנטלויפען פאר דער זון,
גערויטעלטע, לייכטע. זילבער־נעבעל יאגען זיך נאך
שפילענדיג — —
דאס פייפעל הערט זיך אין וואלד,
דאס שניטער־ליעד פון פעלד —
דעם פליסאקס געזאנג פון טייך —

אונטער דער לאסט פון גאלדענע עפּעל
בויגט זיך דער בוים — —
ערגעץ וואו צוואויגט זיך א גלאק — —
פון ערגעץ וואו קומט ציטערדיג זיין קלאנג — —
זאל בעטען, ווער עס האט וואס און ביי ועמען...

שעהן איז אויך דער הערבסט, —
ווי אן אונטערגעהענדיגע זון
אין געדיכטע פארבען צופלאקערט —

אין פלאמען געזעגענט זיך דער וויין,
גאלדיג זוימען זיך די בלעטער.
גינגאלדען — די שטאמען — —

דער טאנץ פאר׳ן טויט,
דער געזאנג פון לעצטען אטעם — —
א בעכער שוימענדיגען וויין

אין אַ פאַרציטערטער האַנט —
אויפגעפלאַמטע אויגען —
צום לעצטען מאָל... צום לעצטען מאָל...

זאָל טרויערען, ווער עס קאָן...

— — — — — — — — — — — — — — —

אַם ליעבסטען דאַך האָב איך דעם ווינטער —
דאָס גלאַטע, דאָס קלאָרע, דאָס אויפגעקלערטע, —
דאָס רוהיגע, דאָס בריליאַנטען־בליצענדיג טויטע —
ווייס, אָהן אַ גרענעץ,
קלאָר אָהן אַ גרענעץ;
שוין נישט געהאַפט,
שוין נישט געשראָקען,
נישט גערענקט,
נישט פאַרלאַנגט,
נישט געלעבט און נישט געליטען...
קאַלטע, בלאַנקע, שטילע רוה...

צוריק אין דער אַלטער היים.

1.

קענסט דו דעם אָרט, וואו חלומות בליהען, ווי רויזען,
וואו די שטערען טריפען סודות אריין אין דער נאַכט;
וואו העלע געזיכטער מיט שטראַלענדיגע אויגען
שפינען ליעבליכע נעצען אַרום דער נשמה,
אַרום הארץ?

וואו דער טאָג־גערויש ווערט איינגעזאַפּט מיט פרייד,
און ליעב און באַקאַנט איז יעדע מויער, יעדער שטיין,
און יעדער שאָטען, וואָס בויגט זיך אַרויס

צווישען טאג און נאכט פון יעדעם שפאלט
דערצעהלט זים־שווידערהאפטע זאכען
אזוי ליעב?

דאס איז די היים.
די אלטע היים.

2.

אומשולדיג־שטיל־היימישע נאכט,
כ׳וויל מיך וואשען ריין
אין דיינע שטיל־ציטעריגע וועלען;
אין דיין שטיל־ציטעריגער זילבער־נעץ,
היל מיך איין.
כ׳וויל צוריק זיין דיין אמאליג קינד,
דיין אמאליג ריין־גלויביג קינד —
דערצעהל עפעס, דערצעהל...

3.

דא בין איך, מאמע,
צוריק דיין קינד,
דיין ריין, אומשולדיג, גלויביג קינד —
כ׳וויל פארגעסען די גאנצע צייט
פון אפגעריסענקייט פון דיר —

הינטער דיין טיר
האב איך זי געלאזען...
אין דיין שוים, מאמע, וויל איך אלץ פארגעסען:
די בלומען, וואס האבען פארבליהט,
די דערנער, וואס האבען געשטאכען...
די שלאכטען, וואו איך האב געזיגט
און די וואונדען, וואס בלוטיגען, בלוטיגען..

ניין,
עס טוט גארנישט, גארנישט וועה...

אויף מיין קאָפּ ליגט דיין האנט, און ער טוט נישט וועה...
ניין, ער איז נישט גרוי...
קרייזעל מיר די לאָקען, מאַמע...
שווארצע לאָקען האָב איך, זעהסט?
און די רויטע בעקלעך בליהען,
און ווי קליין איך בין,
און ווי ריין מיין שטימע קלינגט —
א זילבער־גלעקעל, וואָס?

4.

געשלאָסען אויפ'ן אלטען, מעכטיגען שלאָס,
איז דער געשמידטער אייזען־טויער פון שול.
אויף געבלענדטע, האלב־קיילעכדיג גרויסע שפּאַקולען
קוקט זי מיט א שווערען אומעט
אין דער נאַכט אריין.
פארשטומט די קינדער־פרייד,
די רוישענדיגע שוואַלבען־שאַר.
וואָס שלאָגט זיך גאַנצע טעג
אין די אלטע, גרין־פארגאָלדטע שויבען־שטיקער,
און פלאָנטערט זיך אין רעגענבויגען־פארביגע שפּינוועבס,
רוהען אין די נעסטען,
איינגעהילט אין שאָטען...
די שול איז מיט מתים פארנומען,
מיט מתים פון מיין צייט און געשלעכט...

5.

אין דער שטילער נאַכט
געה איך איינער אליין
אויפ'ן אלטען מארק ארום.

ניין, נישט אליין!
עס געהט מיין גאַנץ געשלעכט...
שאָטען ריהרען מיר אָן.

זווישענדיג זיך אַז מיינע קליידער,
פון פאָרענט און פון הינטען,
און פון יעדער זייט.

עס געהט מיט מיר מיין גאַנץ געשלעכט...
און אַלץ, וואָס ער האָט איבערגעלעבט
פלאַטערט און שוועבט
אַרום אין דער לופט, ווי שאָטען
פון לאַנג איינגעפאַלענע מויערען,
וואָס האָבען זיך פאַרבלאָנקעט און פאַרוויקעלט
און ציטערען אויסער דער צייט...

. . . .

6.

אַז עולם געהט...
אַ גרויסער, פרעהליכער עולם:
מענער, פרויען, קינדער...
גלאַנצענדיגע קליידער טראָגען זיי, די מענער;
אַטלאַס, זייד, שפּאָגעל נייע קליידער — —
בענדער, העל־פאַרביג־לוסטיגע בענדער
איבער ווייבער־קעפּ!
פון אונטער ברעמען, שפּראַצען, שפּריצען
בליקען שטראַלענדיג־פרישע...

רויטע פאָנען טראָגען פרייד־געוויטעלטע קינדער —
היינט איז — שמחת תורה!

ביי מיר, אין פאַרבאָרגענעם
הייליגען ווינקעל, אין האַרץ,
אין קינדערישען קדשי־קדשים,
בליהט דאָס הייליגע גליק
מיט הייליגען ווייראָויך לייכט פאַרנעבעלט...

כ'זעה!
צופלאַסען גאָלד, אַ שטראָם צופלאַסען גאָלד
זענען איהרע לאָקען — —
פאַר איהרע בליקען בלייכען זיך די פלאַמען
פון פאַקעל און הבדלות —
ווי אַ פלאַמענדיגער מאַן אין פעלד
איבער אַלע זאַנגען שיסט
מיין ליעב אַרוים,
איבער אַלע קעפּ!

. . . .

7.

עי, נייז, קלעזמער שפּילען,
עטוואָס וואַקעלט זיך דער עולם —
פורים־שפּילער, שטעלצען־געהער,
אַלערליי שלח־מנות טרעגער
ווימלען רעכטס און לינקס.

הער, אינגעלע,
שטעל דיך, אָרעם אינגעלע
פון אחשורש שפּיל!
נאַ דיר, נאַ, אַ צעהנערעל,
טרעט מיר נאָר דיין מאַסקע אָפּ
מיט דער רויטער נאָז...

— דאָס בין איך, מלכה'לע,
שרעק זיך נישט...
גענעהן דיך נאָר,
זעה, ווי גוט איך שפּיל...

. . . .

8.

עס מי׳שען זיך די שאָטען דורך...
אַך, ווי שטיל דער עולם טרעט,
ווי גייסטערהאַפט עס קלינגט:
צדקה תציל ממות...

ווייַן נישט, קינד...
זעה, איך וועל דיר טאַטע זייַן,
מאַמע זייַן...

9.

שטיל האָט דורכגעשוועבט די נאַכט,
און שוועבענדיג,
אַ פענסטער נאָך אַ פענסטער פאַרלאָשען...

אַ פאַר׳חלומ׳ט זילבער־גרוי
שוועבט, קוים־קוים הערעוודיג,
איבער׳ן סקווער...
אין די צווייגען
האָבען די מידע פייגעלעך
די קעפּלעך אונטער די פליגעל
באַהאַלטען...

טס...
יעדעס אָרעם גרעזעל האָט זייַן שלאָפגעטראַנק באַקומען —
זייַן טראָפּען טוי...

אין פאַר׳חלומ׳ט זילבער־גרוי
טריפט די לבנה שטיל
איהר ליכט אַריין...

אויף פייכטע, שטילע אַוועגט־פליגעל
שווימען די זכרונות אָן:

קינדער־טעג,
נעבעלדיגע קינבער־שאַטען.

10.

ביסט אַליין?
אין דער פינסטער אַליין?
איך האָב עס געוואוסט,
און דעריבער געקומען.

צינד נישט אָן קיין ליכט...
ניין, ניין!
זעה מיך נישט, און גלויב,
אַז איך בין דער זעלבער —
וואָס אַמאָל...

נישט געדרונצעלט איז דער שטערן,
גרוי — איז קיין איינציגע האָר...
און דאָס האַרץ איז ווי אַמאָל —

זיי דו אויך אַזוי...
דו ביסט אַזוי? וואָס, ניין?

דאָ,
וואו מיר זענען אַמאָל געזעסען,
און צום לעצטען מאָל...
גיב מיר דיין האַנט,
דיין ווייסע שמאָלע האַנט...

דו רויטעלסט זיך?
איך זעה נישט, קינד,
פיהלען פיהל איך עס...

און — וואָס קלאַפּט אַזוי?
שלאָגט אַ זייגער וואו?

פיקט א פויגעלע אז שטייג?
אדער דיין הארץ שלאגט?
אדער — מ י י נ ס?

11.

אין שאטען פון אלטען הויז,
שטעהט אן אלטע באנק...
איך זיץ, זי — נעבען מיר.
איהר ווייס קלייד בליצט מיר פאר די אויגען.
דער הייסער מאן אין די שווארצע האר...
און, ווי פון ווייטע, ווייטע וועלטען,
איהר שטימע קלינגט:
—„איך וועל שוין לאנג נישט לעבען...“
און אויף מיין האנט טריפט
א טרער נאך א טרער...

. . . .

12.

זייט געזונט!
טרוימען רופט מען נישט צוריק...
און פארהילכט א טאן,
קאן ער נישט איבערקלינגען...
צוויי מאל פליהט דער זעלבער שאטען נישט אדורך!...

ט ר ו י ע ר.

1.

זיסע נאכטגיאל, נאך וואס?
נאך וואס זינגסט דו?
ווען קלינגסט דו
פון קליינעם הארץ ארויס, וואס גליהט,

דיין ליעבעס־ליעד, דיין לעבענס־ליעד ? —
נאך וואס ?
פאר וועמען גיסט דו דיינע טרעלען ?
פאר'ן נידריג־שטומען גראז.
פאר די גוסס'דיגע בלעטער.
טויבע מענשען, שטאלצע געטער ?
וועמען שענקסט דו דיינע פערעל,
דיינע טרעלען ?

2.

און דו, וואסער, נאך וואס קוועלען ?
וועמען נוצט דיין ווילדער טאנץ
אין אווענט־גלאנץ,
איבער שטיין און ביין ?

נאך וואס נעקען ?
נאך וואס וועקען ?
נאך וואס רוישען, איבערשרעקען
וואלד און טאל
און דאס מידע גראז ?
און דו, שטיל באהאלטענע פלאנץ.
פלאנץ, אהן נאמען.
פלאנץ, אהן קראפט.
נאקעט און גאל...

וועמען טויג דיין גאנץ באמיהען.
נאך וואס ציהען
פון דער ערד ארוים דעם זאפט
און פארשפרייטען זאמען ?

3.

אין דער בלויער שטילער הויך,
פון ליעבעס־קוואל און לעבענס־קוואל

ציטערט בלייד
א הימליש אויג —
און עס ציטערט, און עס שוועבט,
און עס פליסט, און שפינט, און וועבט
פון הארץ ארויס א גאלדענער שטראל — —
מען האט דערפון אסך?
פון דעם אלעם וועט נישט זיין —
אויף א הייזעל — ניט א שטיין!
און קיין שינדעל אויף א דאך!
פאר דעם, וואס וואנדערט אין דער פרעמד,
אפגעמאטערט, נאקעט און גאל!
און קיין פאדעם אויף א העמד,
אויף תכריכים נישט צו מאל!
און קיין קערענדעל אויף ברויט,
קיין ארבעס־שויט!

4.

ציטער, זיסע פלאנצען־שוים!
פלאם און פלאטער, ווילדע רויז!
נאר אייל דיך, אייל!
עס שטעקט זיך שוין א האנט ארויס
דיך אפצופליקען!

זילבער־גלעקעל, טייכעל מיין!
וואס טאנצסט אין אווענט־גלאנץ אליין...
זינג נאר, קלינג נאר, און דערצעהל
אלע סודות, וואס דו האסט —
נאר געשווינד!
עס געהט דער ווינט,
ער אטעמט קעלט, ער הויכט מיט פראסט,
ער וועט דיך דערשטיקען!
פארזייה וויפיעל גאלד דו האסט,
שטערנדעל־ריין, שטערנדעל־פיין,

אין גאָלדענעם האַרץ!
נאָר היט דיך, היט.
א וואָלקען ציהט
גרימיג־שוואַרץ
און שלינגט דיך איין —
און א סוף פון אַלע גליקען!

5.

נאַכט. א הוילער בוים אין פעלד,
איינזאַם, שטום און בלינד!
און א קלאָג־ליעד איף דער וועלט
בלאָזט אויף איהם דער ווינט!
און אויפ'ן בוים א שוואַרצע קראָה,
זיצט און לאַכט,
און דאָס אַלץ זאַפט אין זיך איין
די גרויע נאַכט!

* *
*

פון אַלע זייטען קרייזעלט דער ווינט,
בלאָזט ער וואַרעם, בלאָזט ער קיהל...

דרעהט די פליגעל פון א מיהל...
שליידערט בליץ־געשווינד
פון דאַך צו דאַך די פלאַם...

צי ער פאַטשט דעם ים —
וואַל מיט וואַל ווערט שנעל באַדעקט,
אויפגעשטעלט א וואַסער־וואַנט
און דער אָפּגרונט ווערט אַנטפּלעקט.

צי זיין שטילער אָטעם שמעקט
און ער זשומט א פריהלינגס־ליעד,
און ער טראָגט פון שטראַנד צו שטראַנד
זאמען־שטויב און זאמען־בליט...

צי ער ווירבעלט אין ווייטען סטעפּ,
וואלקען פון שטויב, זיילען פון זאמד
און די פעלזען ווען ער שפּאלט...

צי ער ראַנגעלט מיט'ן וואלד,
בויגט איהם זיינע ריזען־קעפּ,
רייסט די טאַנען ביי די צעפּ...
אָדער טרייבט, ווי שאָף און רינד,
אין וואלקען הויך, אין ווילדען שפּיל...

עס קרייזעלט דער ווינט
דער זעלבער ווינט.
ימים פיעל, טייכען פיעל
און דאָס זעלבע וואסער רינט...
ווערט געענדערט אָרט און גאַנג,

ווערט געענדערט אָרט און גאַנג
ווערט געטוישט פאָרם און קלאַנג, —
מורמעלט זילבערן דער קוואל
און ס'באַטויבט דער וואסער־פאַל,
גלאַנצט און בלענדט דער טורקוס־זעע
טאַנצט דער וואלד־שטראָם, ווי די פעע,
שפּריצט די ערד, דער הימעל גיסט...
אַלץ דאָס זעלבע וואסער פליסט...

צי פון מוטער־לייב נעקראָכען
פון איין איי זיך אויסגעשטאָכען,
צי אנטוויקעלט פון א רויג, —
קוקסט דיך צו, אין יעדען אויג

פינקעלט, שימערירט און בליצט,
פון עמיצענס האמער צושלאָגען,
אויף מיראַדען פונקען צושפּריצט...
דאָס זעלבע לעבען...
און געשטאַלטען שוועבען,
און מיראַזשען־בילדער יאָגען,
טויזענט־פאַרביג צויבערט די וועלט,
טיר און מענש, פעלקער, ראַסען,
קלאַסען
און געשלעכט...

און זעהט מען זיך נישט ר ע כ ט,
ווערט לעבען פון לעבען נישט דערקענט, —
קאַן ווערען לעבען דעם לעבען צולאַסט!
ווערט לעבען פון לעבען געליעבט און געהאַסט,
פאַרהייליגט, פאַרשוועכט, פאַרגעטערט, געשענדט!
שטרייט מען און בענקט, האַפּט מען און ראַנגעלט, —
ווערט געלאָקערט, געיאָגט און געאַנגעלט,
און יענעמס שאָטען געקושט, דער שטויב געלעקט!

א ווירוואַר פון געפיהלען געוועקט...
און דאָס ציהט און דאָס שרעקט!
איז אייביג נע־ונד די וועלט!
פעלז און באַרג, וואַלד און פעלד,
און איבעראַל די זעלבע ערד,
ווי דער הימעל, ווי די שטערען...

און אָפען איז דאָס אויער און הערט
און ווערט נישט קיינמאָל פול פון הערען...
ס'אויג נישט שטראָל־ און פאַרבען־מיד...
פאַר יעדען טאָג א בענקשאַפט בליהט,
גליסט דאָס האַרץ און ווערט נישט זאַט...
און הערט נישט אויף אויפסנייַ צו פרעגען...

פים ווערען מאט...
און מיט שטויב פון טויזענט וועגען,
פון טויזענט לענדער
אין די פאלדען אין געוועב
דריקען די געווענדער...

שוועב צו, נאכט, שוועב...
דיין שאטען איז ווייך, דיין אטעם לינד,
איך קום פון ווייט, פרעג נישט פון וואנען,
און איידער דיין שלייער צורינט,
געה איך פון דאנען —
און נישט פרעג,
וואו אהין עס פיהרט דער וועג...
אפשר ווייסט ווער אין דער הויך...

לאמיך רוהען אין דיין שוים...
דו ביסט געבעל־שאטען רייך,
שפין א טרוים מיר אויס,
וויג מיר איין דאס הארץ,
שפין גרוי, שפין שווארץ,
שפין רויט,
שפין פון לעבען... שפין פון טויט...

בענקשאפט און טרויער.

איך בענק צו דיר! —
ווי די דורכגעברענטע ערד
צום ערשטען טראפען טוי;
ווי דער גרויער אווענט
צום ערשטען פינקעל־שטערן —
בענק איך צו דיר!

עס ציטערט מיין ארעם הארץ
און צאפעלט צו דיר!

ווי דער פריש־געפאנגענער פויגעל אין שטייג
צום פרישען וואלד,
צום פרישען, גרינעם, פרייען וואלד,
בענקט עס צו דיר!

מיין נשמה לעכצט נאך דיר!
ווי דער ארויסגעווארפענער פיש פון ים
אויפ׳ן הייסען זאמד
צו דער ערשטער גרינער פאליע,
וואס ווערט׳ן באפרייען פון טויט,
לעכצט זי צו דיר!

א. שטערן מיינער, א. מזל מיינס,
וואו פיהרסט דו מיך?
וואו געהט מיין וועג?

מיט וואס האסט אויפגעפלאמט?
צי מיט פליסיג גאלדען־גליק,
צי מיט בלוט?
און ווער איז די ווייסע געשטאלט,
וואס שטראלט אקעגען מיר?
ה א פ נ ו נ ג אדער ט ו י ט?

א ווייסע, אן אויסטערליש ווייסע,
אן אומגעהויער ווייסע, ריינע בלום
האט אויפגעשפראצט, האט אויפגעבליהט
אמאל ביי מיר אין הארץ.

נעה איך ארום מיט אן אפען הארץ,
געהט אן אויג א שלעכטס פארביי
און שטעכט זי מיט׳ן שארפען בליק,
און זי איז פארביי!

א זילבער־בלייכען פאַדים שפּינט
מיר איינמאָל אויס דאָס האַרץ
אין שטילע באַנגע נעכט
פון שטילען באַנגען שמערץ!

דעם זילבער־בלייכען פאַדים טרייבט
דאָס האַרץ אַרויף, אַרויף!
צו דער בלויער טיפער הויך,
צו מיין שטערנדעל פון גאָלד,
צו מיין הייליג שטערנדעל
אין בלויער, טיפער הויך!

פליהט א פלעדער־מויז פאַרביי —
דער פאַדים איז פאַרביי!

פאַראַן אויף דער וועלט
אַזוי װעניג גוטס,
אַזוי װעניג ריינס,
אַזוי װעניג שעהנס...

גלויבען מענשען נישט
און דערקענען נישט,
און שפּייען,
געהענדיג פאַרביי...

און עס וויל זיך לעבען,
צו וויסען דעם סוף;
און עס וויל זיך שטאַרבען,
ווייל עס גלויבט זיך נישט...

און ווי דאָס גלות לאַנג
ציהט זיך, ציהט די נאַכט...

ווי זעהט אויס די זון?
ווי זעהט אויס א שטראַל?

אַ גוטע נאַכט.

צוגעדעקט די פיסלעך.—
איך ברענג דיר מאַרגען ניסלעך,
פרישע ניסלעך פון וואלד;
זאָלסט, מיין קינד, נאָר שלאָפען באַלד.

דרימעלט איין מיין קינדערלע פעסט,
קומען באַלד די ליעבע געסט;
קומען, קומען אַנגעפלויגען
מלאכים׳לעך מיט זיסע אויגען.

די פייגעלעך פון לויטער גאָלד,
זיי האָבען שטילע קינדער האָלט,
און זיי קומען צו באַהיטען,
צו באַהיטען און באַשיצען
מיט חלומות שטילע, שעהנע,
ווי עס פּאַסט פאַר קינדער קליינע.

מאַך נאָר צו די אויגעלעך,
זיי פליהען אַן, ווי פייגעלעך,
הערסט, מיין קינד, הערסט, מיין קרוין,
די פייגעלעך, זיי רוישען שוין.

זיי פליהען אַן ווי פייגעלעך,
מאַך נאָר צו די אויגעלעך,
שטיל, די אויגעלעך פאַרמאַכט,
האָב א גוטע, זיסע נאַכט.

באַלאַדען

מאָניש.

איהר ווייסט — מן הסתם —
די וועלט איז א ים,
מ י ר זענען פיש!
(טייל זענען העכט,
שלינגען ניש׳־שלעכט...
זאגט, אפשר ניש׳?)

די וועלט איז א ים,
ברייט אָהן א שיער;
די פיש זענען מיר,
דער פישער איז ס״ם.*)

*　　*
*

ער האָט זיך אלס פישער
ביים לעבען געשטעלט!
די תאוה — דאָס ווערעמעל! —
פיהרט איבער די וועלט?

עס כאַפּט וואויל די אנגעל
א פיש נאָך א פיש;
עס דאַכט זיך א ווערעמעל —
א בליק נאָר, א קוש...

*) ס״ם: ראשי תיבות (איניציאַלען) פון סמאל, דעם שר פון גיהנום.

נאר באלד נאכ'ן ווערעמעל
געהט — האקען און שטריק;
געעקט מיט'ן לעבען.
א סוף פונ'ם גליק;

* *
*

און יעדערער ווייסט עס,
און יעדערער קען איהם,
דעם שמד'ניק, דעם שטן,
דעם שר פון גיהנום;

און זעלטען איז עמיץ
באשירמט און באהיט...
אט, אייך צו ווארענען,
זינג איך מיין ליעד!

א.

ס'אי' געווען אמאל אן עלוי,
נישט געקענט די וועלט אפילו,
נ י ש ט געווען אין קלאס;
פרום דער טאטע, פרום די מאמע,
די משפחה—לומדים סאמע,
נאר פון עקסטען פאס!

סאמע גאונים און למדנים
מיט אן „אלף־בית רבנים",
ס'קלינגט מיט איהר די וועלט;
און מבינים גרויסע זאגען:
זיי וועט אלע איבעריאגען,
מאוויש אונזער העלד!

מאניש איז א וואוילער יונג,
ר'האט א קעפּעל פייער־פלינק,
אנגעפילט מיט תורה!
טרעפט אויך באלד אריין אין קארב,
מעג דער רמב"ם זיין, ווי הארב!
און דערצו נאך א בעל־קורא!

און א שעהנער יונג — א פּראכט!
שווארצע לאקען, ווי די נאכט,
קארמען ליפּען — רויזען צוויי!
שווארצע ברעמען, ווי די בויגען,
ווי דער הימעל בלויע אויגען,
און א פייער ברענט אין זיי!

יעדעסביינדעל אין איהם לעבט,
און ער געהט נישט, נאר ער שוועבט;
אנצוקוקען איז א פרייד!
מיידלעך ווערען רויט און בלאס,
אז ער ווייזט זיך אויף דער גאס,
אז דער שעהנער מאניש געהט!

ד'יונגע רבי'צין אין חדר
זיצט א גאנצען טאג כסדר,
הערט, מכלומר'שט, ווי מע'קנעלט!
ס'לויפט די יויך, די מילעך ברענט,
און זי זיצט פארלעגט די הענט,
קוקט אויף מאניש'ן און קוועלט!

און דער שכנה — שיינע הארעל,
פאלט פון האנט ארויס די נאדעל,
לאזט זיך אונזער מאניש הערען!
עס פארפעהלט איהר אטעם, דאכ',
און עס גיט אין הארץ א שטאך,
און — עס קאפּען הייסע טרערען...

* *
*

דאך — ווי גאָלד איז אונזער מאָניש,
פון דעם אַלעם ווייסט ער גאָר־ניש'ן;
שטן, ביסט געפּלעפט!
ער האָט ליעב אַ בלאַט גמרא,
ער האָט חשק צו אַ סברא,
„שור שנגח את הפרה",
דאָס איז זיין געשעפט!

געלעבט האָבען דאַמאָלט
נאָך ד'אַלטע בעלי־בתים,
מיט מעשענע ברילען
און זילבערנע בתים.

גאָלד'נע עטרות
און אייזערנע מחות;
אַנדערע יאָהרען
נאָר אַנדערע כחות.

פול ס'בית־המדרש
מיט קאָרפּענע קעפּ!
מען לערנט נאָך אין פּאָליש,
מען זיצט אויף די טרעפּ.

עס ווערט נישט פאַר חצות
קיין ליכטעל פאַרלאָשען;
און פּראַזשבעס צו רענדלער:
און תורה מי'גראָשען!

און דאמאלט האט מאניש
אלם עלוי גע׳שמ׳ט;
די גרעסטע רבנים,
פון ווייט, פון דער פרעמד:

דער פטיש 1) פון לאשטשעוו
דער „סיני״ 2) פון קאזיץ,
דער מאור הגדול 3)
פון קליין־מאזעלבאזשיץ, 4)

זיי קומען אומישנע
פארהערען דעם עלוי!
און טאנצען פאר שמחה:
„אתחלתא־דגאולה״ 5)

— „וואויל איז דעם טאטען, וואס האט אזא זוהן,
וואויל איז דער מאמען, וואס וועט׳ן ערציה׳ן,
וואויל איז דעם דור, וואס איהם פארמאגט!
אין משיח׳ס צייטען ווערט אזוינס געבוירען!
א, ירושלים, עפען דיינע טויערען!״
דאס האבען אלע רבנים געזאגט!

ב.

אויפ׳ן בארג אררט
אויפ׳ן הויכען בארג,
וואס טראגט דעם אייביגען
שניי אויפ׳ן קארק.

---

1) א האמער.
2) דער בארג סיני.
3) דער גרויסער ליכטער — די זון, דאס אלץ זענען טיטולען פון גרויסע רבנים.
4) „מאדלע־באזשיצע״, א פוילישׁ שטעדטעל.
5) משיח׳ס צייטען.

אויפ'ן בארג אררט —
לויט עס איז באשריבען —
איז מיט דער תיבה
נח שטעהן געבליבען.

און איז ארויס פון קאסטען
מיט שם און חם און **יפת**.
און מיט אלע חיות,
בהמות און עופות...

און זיי אלע זעהען
מיט ד'אייגענע אויגען,
ווי ס'העננט אין הימעל
גאטס פיילענבויגען!

און הערען גאטס שבועה:
„דא שווער איך דיר, וועלט!
עס וועט דיר נישט פעהלען
קיין היץ און קיין קעלט!

כאטש רצח'ע און הרג'ע,
כאטש גנב'ע און מסר,
איך וועל דיך נישט טאפיען
שוין קיינמאל אין וואסער!"

געטאנצט האבען חיות,
חם האט געלאכט,
נח האט די ערשטע
כוס'ע געמאכט.

געשטארבען שוין אלע...
א פעקעל מיט יאהרען!
עס שטעהט דאך די תיבה
ביז היינט לזכרון

דאָרט אונטער די שנייען!
אין ס'הענגט אויף דער וואַנט
עד היום דער צהר,
דער גרויסער בריליאַנט.

און דאָרט, אין דער תיבה,
אין שנייען און פרעסט,
דאָרט האָט זיך ס מ א ל
געפלאָכטען א נעסט.

און געגען דעם צהר
קעמט אל' אין דער פריה
לילית די גאָלדענע
לאַקען זיך צו.

זי קעמט זיי און קרייזעלט,
און פלעכט זיי קאָקעט,
און ס מ א ל ליגט זיך און רויכערט
און רויכערט אין בעט;

זיי שמועסען פאַרטרויט
פון דעם און פון יענעם,
וועמען צו פּאַקען
אריין אין גיהנום;

וועמען צו שמייסען
מיט אייזערנע ריטער,
וועמען צו פרעגלען
צום פרישטיק אויף פּוטער!

אין א שעהנעם מאָרגען
קלינגעלט עס שטאַרק,
עס ציטערט די תיבה,
עס צאַפּעלט דער באַרג,

עס שפּרינגט שיער סמאל
ארוים פונ׳ם בעט.
„אריין!“ עס באווייזט זיך
דערשראקען א שר.

מיטגעבראכט האט ער
אן עקסטרא־„ראפּארט“,
קוים וואס ער שלוקערצט
א ווארט נאך א ווארט; —

— „אה, גרויסער מלך!
עס ציטערט דיין טראן...“
— וואס איז געשעהען?
געשווינד, הער באראן!

— „אין קעניגרייך פּוילען,
הארט ביי דער גרענעץ,
ליגט זיך א שטעדטעלע
גרוים, ווי א גענעץ.

„און קוים וואס מען זעהט עס,
מען הערט עס אויך זעלטען;
הייזלעך, ווי ניסלעך,
פון שמות געצעלטען...

„איינגאנצען א צעהנדליג,
צו צעהלען אויף פינגער!
עס בייסען די ציגען
די דעכער פאר הונגער!

„און שטיל, ווי א קברות;
מענשען, ווי מתים.

קיין גאוה, קיין תאוה,
מע׳ לעבט פון תעניתים;

„קיין חסידים, קיין דייטשעו —
האט תורה א קיום,
וואקסען רבנים,
מע׳ פאשעט עלוים...

„צינד וואקסט נאך א גאון!
וואס וועט נאך פארשעמען
גאנץ פוילען און ליטא,
און זאמוט און בעהמען.

„און לאזט דו איהם וואקסען,
און לאזט דו איהם פריי,
ביסט דו — חלילה! —
הוד מלכות, פארביי!

„האסט דו פארלוירען
גאנץ פוילען און ליטא...
איז — חס ושלום! —
אן עק פון נישט גוטע;

וועט ער אונז יאגען
מיט שרעקליכען האס,
און ברענגען משיח׳ן —
חלילה וחס!" —

דער ימח־שמו
ווי ר׳האט עס דערהערט —
איז איהם די שמחה
געווארען געשטערט.

ליגט ער און טראַכט.
טאָג אזוי נאַכט,
און רייבט זיך, און רינצעלט דעם שטערן:
— ג'וואַלד! לילית קרוין!
אַן עצה גיב! שוין!
אַזוינס קאָן די וועלט איבערקערען!

— די נוס איז הארט!
נאַר, מיין מאַן, וואַרט.
זי קנאַקט דאָך אונטער די ציין,
נצחון איז זיס!
גרייט אַן די שפּיז,
דער בראַטען וועט קומען אליין.

א. גאָט, האָב רחמנות,
זיי זוכען נקמה!
חאַלט, אידען, תענית
פאַר דער נשמה!

עס שווינדלען די אויגען,
היים ווערט און קאַלט...
זי הענגט אויף א הערעל,
אַט, אַט, אַט, זי פאַלט!

אַט, פאַלט פונ'ם הימעל
א ליכטיגער שטערן;
אַט, וועט אין גיהנום
א שמחה שוין ווערען!

ג.

טראַ־ראַ־ראַ, טראַך!
וואָס איז געשעהן?
צי האָט נישט דאָרט עמיץ
משיח'ן געזעהן?

ווען בלאזט מען שופר?
דאך אלול נישט תמוז!
צי איז ער משוגע
געווארען, דער שמש?

וואס בלאזט עס און פייפט,
וואס דונערט און קנאלט?
צי פלאצען די דעמבעס
און סאסנעס אין וואלד?

עס פייפט און קנאלט,
עס זעצט און עס קנאקט...
עס יאגט אן עקסטרא־
פאסט פון טראקט!

אך, ווער האט אזא
קלינגען געהערט?
עס פליהען, ווי רוחות,
נאשפיץ די פערד!

עס קלינגען די גלעקלעך
וואס אמאל פרייער!
עס שפריצען די פאדקאוועס
פונקען און פייער.

עס שלענגעלט זיך, קנאקט
אהן רחמים, די בייטש!
מען שטעהט מיט אפענע
מיילער: וואס טייטש?

צוזעהן דאס וואונדער
זענען ארויס
קראנקע פון בעטען,
לומדים — פון קלויז,

קינדער פון חדר —
איינס אין דער מיט,
אין האנט די תחתונים —
פון אונטער דער רוט.

דארט לויפט א שוחט,
בלייך, ווי די וואנט,
א נישט דערקוילעטער
האן אין דער האנט.

ער האט אינמיטען
דאס פייפען געהערט
און — במקום דעם האן —
דעם חלף — אויף דר'ערד!

און פליהט אויפ'ן רב'ל
ארויף ווי א קויל
ארייז מיט'ן חוטם*)
אין אפענעם מויל!

און דא לויפט א טויבע
און ברעכט זיך די הענט;
„שרייט, אידען, העכער —
אידען, וואו ברענט?"

אויסגעלאזט האט זיך
די מעשה גאר פראסט:
א דייטש איז געקומען
פון דאנציג מיט פאסט!

---

1) נאז.

מיטגעבראכט האט ער
גאר אוצרות מיט געלט!
געהן וועט א מסחר!
זיין וועט א וועלט!

און גאט האט דאס שטעדטעל
מיט מחיה באגליקט,
ער האט זיי פון הימעל
אז אוצר געשיקט:

עס האנדעלט דאס דייטשעל
מיט כל ערליי תבואות,
און צאהלט אלץ אין בארעז!
און מאכט נישט קיין שהיות!

אלץ ווערט מיט גאלדענע
רענדלעך געוואויגען,
דעם סוחר ווערט פרעהליך
און ליכטיג אין ד'אויגען!

הויבען אן האנדלען
די שוחטים... דינים...
עס לויפען, עס קויפען
מלמדים, בטלנים...

אז אלעם איז סחורה,
פון פארשום — א רענען!
און פויערען מיט פוהרען
פארלעגען די וועגען!

און אלץ איז א סחורה,
געקויפט און געשטעלט!
שיטען אן אידעלעך
פעסלעך מיט געלט!

אך, ווער געדענקט
אזא גאָלדענע צייט?
מען טראָגט אין דער וואָכען
נאָר אטלעס און זייד!

און חתונות מאכט מען
טאָג־טעגליך כסדר:
באוואָרפען די שניידער
מיט חתונה־קליידער.

עס זענען אהן הענט שוין
די קלעזמער געבליבען,
די חופה צוריסען,
די שטאַנגען צוריבען.

עס האָט שוין דער ברחן
קיין כח צו לאַכען;
מען קריגט שוין קיין וואקס נישט,
הבדלות צו מאַכען:

לעקעך פאר ברויט שטאָט!
און נים, פּאַמעראַנצען!...
עס קאַכט, ווי א קעסעל
דאָס שטעדטעל אינגאַנצען!

נאָר דער דייטש האָט מיטגעבראַכט
א בת יחיד'לע א פּראַכט:
גאָלד'נע לאָקען ביז די פּיס!
אויגען בלישטשען, ווי די שטערען,
און א קול—א פרייד צו הערען!
און א שטימע—צוקער־זיס!

און זי געהט נישט, נאָר זי שפּרינגט,
און זי רעדט נישט, נאָר זי זינגט,
פרעהליך, לוסטיג טאָג און נאַכט!
און לאָזט אַרוים איהר קול מאַריע,
העלפט דאָס גאַנצע הויז איהר צו,
קנאַקט פאַר לאַכען, ווען זי לאַכט!

כאַ! כאַ! קלינגט עס, ווי אַ גלאָק!
יעדעס שטיינדעל, יעדער טשוואָק,
וואַנט און דאַך! דאָס הויז אינגאַנצען!
עס לעגט די אַל אָוועק דער שוסטער,
און דער מאַרשאַלעק דער וויסטער
כאַפּט זיין גרונע טאַנצען!

דער שמש איז אַ פּעסימיסט,
און—אַ׳ד־לעבען—נישט אומזיסט,
מיט אַ שלאַנג איז ער געזעסען!
און לאַכט מאַריע, נו, לאַכט ער מיט,
און לאַכט פון האַרץ, געזונט און גוט,
„קול באשה“? — גאָר פאַרגעסען!

און אַז מאַניש געהט כסדר
יעדען מאָרגען פריה אין חדר,
בלייבט ער שטעהן ביים טויער...
דאַמאַלט זינגט אַ פּראַכט מאַריע,
און איהר טרעלען־מעלאָדיע
דרינגט איהם טיף אין אויער!

עס דרינגט אריין אין האַרץ איהם טיף!
און אויפ׳ן איינענעם מאָטיוו,
מיט דער זעלבער מעלאָדיע,
זינגט דערנאָך ער די גמרא,
און איז מטעים יעדע סברא,
דרעהט נאָך מיט׳ן פינגער צו!

נאַר אַ שוויים ליגט אויפ׳ן שטערען,
און די אויגען — פייכט פון טרערען,
און דאָס פּנים בלאָס, ווי קרייד.
דער רבי זיינער זיצט פאַרצוקט,
ס׳שטעהט די רבי׳צין און קוקט:
„אוי, ווער ווייסט, וואָס דאָס באַטייט!

*　*
*

דער פאָטער — פאַרנומען,
אין אַלעם פאַרגעסען;
אין דער היים — זעלטען
אַ שבת געגעסען.

עס זעהט דאָך די מוטער,
ווי מאַניש פאַרשווינדט;
זי שרעקט זיך און פרעגט איהם:
וואָס איז דיר, מיין קינד?

וואָס לאָזט זיך דיין קול
אַזוי וויינענדיג הערען?
וואָס האָסט דו אין ד׳אויגען
נאַר טרערען און טרערען?

וואָס ביסטו אַזוי בלאָס,
מיין איינציגעס קינד?
ווער האָט דיר פאַרלאָשען,
זאָג, וואָס פאַר אַ ווינט.

די אויגעלעך דיינע,
די שעהנע הבדלות?
וואו האָסט דו גענומען
נגונים — יללות?

אהן אַן ע י ן ־ ה ר ע,
געזונט זיי און שטאַרק,
דו פלעגסט דאָך צו זינגען,
פונקט א קאַנאַר'ס.

א שטייגער, א וואָלאָך,
צי אַנדערע זאַכען!
עס פלעגט דאָך פאַר תענוג
דאָס האַרץ אין מיר לאַכען,

אַז דו פלעגסט זינגען
די זמירות ביים עסען; —
היינט האָסט דו גאָר יענע
נגונים פאַרגעסען!

היינט זינגסט דו גאָר אַנדערש,
היינט זינגסט דו ניש' גוט,
עס קלעמט מיר דאָס האַרץ צו,
עס קיהלט מיר דאָס בלוט;

עס שניידט, ווי מיט מעסער,
אין האַרץ דיין געזאַנג!
וואָס איז פאַר א שטייגער,
וואָס איז פאַר א גאַנג?

. . . .

פלעגסט אמאָל העלפען
דעם חזן אין שול...
גאָר אַנדערע קולות,
אַן אַנדער געפיהל;

אצינד עמיץ אנדערש
זינגט פון דיר ארויס!
וואס איז דיר, מיין לעבען,
דער מאמען זאג אויס!

. . . .

— צי ווייס איך דען, מאמע,
וואס ס׳זינגט דארט אין מיר?
איך ווייס נאר, אין הארץ איז
גאר אנדערש, ווי פריהר!

איך ווייס נישט, וואס ס׳איז מיר,
עס נאגט דאך אין הארץ;
און פלוצלונג פאר ד׳אויגען
ווערט פינסטער און שווארץ...

עס הויבט אן צו ברענען,
ווי פייער אין מח;
עס רייסען זיך קולות
פון האלז אויס מיט כח!

און אטעם פארפעהלט מיר,
ס׳איז ענג אין דער ברוסט,
איך וויל זיי פארהאלטען,
די טענער, אומזיסט!

זיי פליהען, ווי פייגעל,
ארויס פון א נעסט...
און — אזוי זינגט זיך...
אט, ווי דו זעהסט!...

ד.

אנדערש וואלט מיין ליעד געקלונגען,
כ׳זאל פאר גוים גוי׳ש זינגען,
נישט פאר אידען, נישט „זשארגאן"! —

קיין רעכטען קלאנג, קיין רעכטען טאן!
ס'האט פאר ליעבע, פאר געפיהל
נישט קיין פאסענדווארט, קיין סטיל...

אונזער אידיש האט נאר וויצען,
האט נאר שפיצען, בלאנקע בליצען;
ווערטער, ווי פאר'סמ'טע שפיזען!
איז איהם לאכען, וויינען ריזען!
ר'איז ווי גאל, ווי פיאלון ביטער,
און ער דרעשט דאס לייב מיט ריטער!

ר'איז איינגאנצען בלוט און טרערען!
קאנסט אין יעדען אויסדרוק הערען
ווי דער ים—פון צרות זידט,
ווי עס ברעכט דאס הארץ דעם איד...
נאר, כאטש פלאץ דא אויפ'ן ארט,
ס'האט קיין לעבליך ווארעם ווארט!...

קיין איינציג ווארט איז צארט און גלאט,
עס איז פאר ליעבע טויט און מאט —
„הערצעל", „זעלע", „שאץ" און „שעצעל"—
ס'האט א טעם, ווי לאקריץ-פלעצעל;
עס האט קיין טעם, עס האט קיין זאלץ,
און עס שמעקט נאך חזיר-שמאלץ!

איך האב צו אייך קיין טענה-מענה,
וואס די ליעבע איז אייך פרעמד;
ווענוס שפרינגט ארויס פון פיאנע,
ז' מיטען ים און אהן א העמד!

און אמאר מיט בלינדע אויגען,
בארוועס, נאקעט לויפט ער, פליהט;

שפּילט זיך מיט אַ פּיילענבוינגען —
קאָן דאָס פּאַסען פאַר אַ איד?

* *
*

וויבער האָב'מיר סאַמע צנועות!
ס'וועט קיין ליעבע נישט פאַרלאַנגען!
אונזער טאַכטער מאַכט קיין שהיות:
נדן, תנאים, חופּה־שטאַנגען!

און מען לעבט דאָך ביי אונז אידען
גאַנץ בשלום, גאַנץ צופרידען;
ווי פּ אַ ס אַ ל י ע ס שיט מען קינדער!
טרעפט זיך זעלטען, פאַר אין ברירה,
טוט אַ איד אויך אַן עבירה;
דם־ובשר, ס'איז קיין וואונדער!

נאָר ער וועט נישט פּלעטשען, פּראַלען:
„זאָנע, מאַנד און זילבער־שטראַלען"
נישט פאַר וואַסער, ניש' פאַר פייער!
ר'לויפט אין מקוה אריין געשווינד,
וואַשט פון לייב אַראָפּ די זינד,
וואַרפט דערנאָך אַ האַרטען דרייער

דעם בעל־נס אריין אין פושקע;
וויל ער, פאַסט ער נאָך אַ תענית
און ער שווערט זיך אויף נאמנות:
ס'איז אינגאַנצען ווערט אַ שישקע!

* *
*

אינ'ם שטעדטעל איז געוועזען
פון קדמונים אַ מפּולת:
דאָרטען פּלעגען לצים וואוינען,
מוזיצירען, מאַכען קולות.

קרעהען, מיאוטשען, קוויטשען, בילען,
אדער סווישטשען ווי דער ווינט.
אויפ'ן דאך געהט אויף דער וואך
ארום אן אלטער שווארצער הונט!

ס'פלעגט ארויסצוווארפען שטיינער,
גאנצע פודען אויף דער וואג,
און עס פלעגען זיך באווייזען
די נישט-גוטע טאג אויף טאג!

ווייבער, מענער, אידען, קריסטען
וויכען לאנג די גאנצע גאס;
און מיט הויכע גראז באוואקסען
שטעהען הייזלעך פוסטע-פאס!

דארט ביינאכט באווייזט זיך מאניש,
צו דער חורבה געהט ער צו,
ס'קלאפט דאס הארץ, ווי ביי א גזלן:
דארטעןווארט אויף איהם מאריע!

איהם באגלייטען צוויי מלאכים:
אין דער לינקער זייט א שלעכטער,
און, מיט טרערען אין די אויגען,
געהט דער גוטער אין דער רעכטער!

און דער גוטער מלאך רוימט איהם
אין דעם רעכטען אויער אריין:
„האב רחמנות! דיין נשמה
זאל פאר גאט ניש' זינדיג זיין!

„וויס, די וועלט האט ער באשאפען,
וואס איז הימעל, וואס אויף דר'ערד!
זון, לבנה, אלע שטערען,
אלע אקסען, אלע פערד,

„ער פארזארגט אויך ליבען, בערען,
גיט פרנסה שאף און רינדער...
האט דעם מענש זיך אויסגעקליבען,
ער זאל לויבען זיינע וואונדער.

„און דעם תמצית פון די אומות
האט ער אידען אויסגעצויגען,
און זעקס־הונדערט־דרייצעהן מצוות
אפגעמאסטען, אפגעוואויגען!

„טו נאר תשובה, און ער וועט דיך
מ י ט ש"י עולמות פארגעלטען!
אוי, בארעכען! איז מאריע דען
ווערט דריי הונדערט מיט צעהן וועלטען?"

חוזק מאכט דער שלעכטער מלאך,
רוימט אין לינקען אויער ארייז:
„האסט נאך צייט אויף עולם הבא!
און ער וועט דיר מוחל זיין!

„צי האט ראובן נישט געזינדיגט?
אדער דוד און בת־שבע?
אלע זענען אין גן־עדן...
ווייל ער האט א גוטע טבע!

„און א ליאדע קרום, א טרער,
אין א ווינטער־טאג א תענית,
און א ווארט, „איך וועל נישט מעהר!"
און ער גלויבט דיר אויף נאמנות!"

אזוי טענ'ען די מלאכים.
און דער ישוב דויערט ניש' לאנג...
אט זי ווייזט זיך שוין אין פענסטער,
און עס הערט זיך איהר געזאנג!

פלאַמען ברענען איהר אין ד'אויגען
אַלע תאוות — אין איהר ליעד!
און ער פליהט שוין פייל פון בויגען,
און דאָס בלוט עס קאָכט און זידט!

טויזענט גרילען, טויזענט שפּינען,
פלעדער־מייז און איילען הערען
זייער זינגען, לאַכען, קושען,
זייער קושען, האַלזען, שווערען...

און ער שווערט איהר הייסע ליעבע
ביי זיין לעבען, ביים געזונט;
דאָך זי שמייכעלט: אַזאַ שבועה,
טראָגט אוועק דער לייכטסטער ווינט!

און ער שווערט איהר ביי די ציצית,
ביי די פּאות, ביי די תפלין,
און ביי ש ו פ ר ש ל מ ש י ח...
— „זאָג, וואָס נאָך? אום גאָטעס ווילען!“

און ער שווערט איהר הייסע ליעבע
אַלץ פאַרברענטער און פאַרשייטער,
און זי שמייכעלט, און זי בעט זיך:
שווער נאָר ווייטער, ווייטער, ווייטער...

און ער שווערט איהר ביי זיין טאַטען,
ביי דער גוטער פרומער מאַמען;
ביי דער באָבען, ביי דעם זיידען,
און ביי אַלע נאָך צוזאַמען...

אויף איהר ליפּעל שפּילט אַ שמייכעל
און די אויגען איהרע גלאַנצען,

און זי בעט זיך: ווייטער, ווייטער!
זי וויל זיכער זיין אינגאנצען!

ווייל א בחור קאן פארפיהרען,
קאן פארגעסען, האט זי מורא...
און ער שווערט איהר ביים פרוכת,
ביי דעם כתר, ביי דער תורה!

און זי בעט זיך העכער! העכער!
זי וויל זיכער זיין אינגאנצען!
און זי כשופ'ט מיט איהר אטעם
און די אויגען בלישטשען, גלאנצען...

און ער גרייפט אלס העכער, העכער,
האט גאטס נאמען אויסגערופען!...

. . . .

פונ'ם הימעל קנאלט א דונער;
פון גיהנום פונ'ם טיפען

א געלעכטער, א גערודער.
און פון שוועבעל יאגט א ריח
און ער פליהט שוין „פאד קאנוואיעם"
אויף א בעזעם אין דער הויך.

אויפ'ן בארג אררט דארטען
איז א לעבען, א געפילדער.
ס'איז א באל דארט אין דער תיבה,
און א שרעקליכער, א ווילדער!

און קאפעלען (יענע וועלטיגע
ציגיינער) מוזיצירען,
און שאמפאניער — ווי וואסער,
און די רוחות קאנקאנירען!

לאמפען — טויזענט פעסער סמאָלע
די רשעים זענען קנויטען;
ס׳געהט ארום אַן עקסטרא שד׳ל
מיט א שערעל צו די צויטען!

און די קעניגין איז לילית!
אין די אויגען האָט זי בליצען;
און ס מ א ל טראָגט איהר לאַנגע
שלעפּ מיט בראַבאַנדער שפּיצען.

. . . .

אין דער טיר דאָרט שטעהט געשלאָסען
אונזער מאַניש אויף א קייט...
און מען לעגט שוין אַן א פייער
און די שפּיז איז צוגעגרייט!

מאָניש.

(נײ באַארבײט)

צו וואס איז אונזער לעבען גלייך?
צו א טייך!
און די מענשען — צו די פיש!

ס'וואסער איז געזונט און פריש,
וואלט'מיר שווימען אהן אן עק;
שטעלט דער שווארצער זיך אוועק,
ווי א פישער אויפ'ן ברעג — —

שטעהט דער שטן אויפ'ן לאנד
מיט דער ווענטקע אין דער האנט —
כאפט די פיש.

אויף א ווערעמעל נישט קיין רייכס —
אויף א תאוה'לע א קליינס,
תענוג אויף אן אויגענבליק...
אנגעצויגען שוין דער שטריק.

אין דער לופטען קוים א טרעסעל,
ס'פליהט דער העכט שוין צונ'עם קעסעל
אויפ'ן פייער פון גיהנום...
און געפרעגעלט און געבראַטען...

און — ימח שמו — מע'קען איהם
און מען ווייסט: ס'איז מעשה־שטן

און ס׳געראָט׳ס,
ווייל דאס ווערעמעל ציהט און ציהט...

כ׳זינג דעריבער אויך א ליעד!
לעגט די אויערען צו און הערט!

* *

ס׳איז געווען אמאל און עלוי —
כ׳ווייס נישט ווען און וואו אפילו,
נאר אין פוילען, און, אפנים,
אין דער גוטער אלטער צייט...
און ביי גוטע פרומע לייט:

פרום דער טאטע,
פרום די מאמע;
די משפחה —
לומדים סאמע,
און זיי שמ׳ען
אויף דער וועלט,
און מבינים גרויסע זאגען:
זיי וועט אלע איבעריאגען
מאניש — אונזער העלד...

צינד אינגאנצען
זיבען, אכט!
און א מתמיד —
טאג, ווי נאכט!

תורה זאפט ער, ווי א שוואם;
און א קעפעל — ווי א בליץ,
צי ארויף — צום העכסטען שפיץ,
צי אראפ — אין טיפסטען תהום!
ווי א וואסער זופט ער ט״ז;
מעג דער רמב״ם זיין, ווי הארב

טרעפט ער באלד אריין אין קאָרב,
און א בקי שוין אין ש"ס...

און א שעהנער יונג —א פראַכט:
שווארצע לאָקען, ווי די נאכט;
רויטע ליפּלעך — רויזען צוויי,
שווארצע ברעמען, ווי די בויגען,
ווי דער הימעל בלויע אויגען, —
און דאָס פּייערל אין זיי!

אנצוקוקען איז א פרייד.
מיידלעך ווערען רויט און בלאַס,
אז ער ווייזט זיך אויף דער גאַס, —
אז דער שעהנער מאַניש געהט...

די יונגע רבי'צין אין חדר,
זיצט א גאנצען טאָג כסדר,
קוקט אויף מאַניש'ען און קוועלט —
אויפ'ן קוימען לויפט און ברענט,
און זי זיצט פארלעגט די הענט,
הערט, מכלומר'שט, ווי מען קנעלט...

און דער שכנה — שעהנער אַדעל
פאַלט פון האנט ארויס די נאַדעל, —
לאָזט זיך אונזער מאַניש הערען!
פרעסט דאָס הערצעל מיט'ן הענטעל,
דריקט דאָס אוי'רל צו צום ווענטעל,
און עס קייקלען זיך די טרערען — — — —

אבער ריין, ווי גאָלד, איז מאַניש,
פון דעם אַלעם ווייס ער גאר ניש'!
וואָס האָט אונזער מאַניש האָלד?
ער האָט ליעב א בלאַט גמרא,
ער האָט חשק צו א סברא...

„שור שנגח את הפרה“!
אַז מען שמועסט, אַ גאָלד...

*

און אין יענער צייט
האָט מאַניש אַלס עלוי גע׳שמ׳ט!
קומען לומדים פון דער פרעמד
און רבנים פון נאָהנט און ווייט
דעם עלוי פאַרהערען:
אַ נייער שטערן!
עס טאַנצען פאַר שמחה די זילבערנע בערד, —
וואויל דער מאַמען, וואָס האָט׳ם געטראָגען,
וואויל דעם טאַטען, וואויל איז דעם אָרט!
כ׳גיב עס איבער וואָרט אין וואָרט,
נאָר וואָס אָרט זאָגען?

*

געלעבט האָבען דאַמאָלט
די אַלטע בעלי־בתים, —
מעשענע ברילען,
זילבערנע בתים,
גאָלדענע עטרות,
אייזערנע מחות...
אַנדערע יאָהרען,
אַנדערע כחות...

אין בית המדרש —
קעפּ אויף קעפּ;
מ׳לערנט אין הייזער,
אויף די טרעפּ,

ס׳וועט פאַר חצות
קיין ליכט פאַרלאָשען —

אַ פּראַשבע — אַ רענדעל;
תּורה מ׳גראַשען!

*

הויכע בערג פאַראַן אסך,
נאָר אררט פון תנ״ך
מיט די שנייען אויפ׳ן קאַרק
איז אַן אויסטערלישער באַרג;

אויף זיין רוקען, ווי באַשריבען,
איז די תיבה שטעהן געבליבען
נאָכ׳ן מבול. און מע׳הערט,
ווי זיין ליעבער נאָמען שווערט
אייביג לעבען פאַר דער ערד...

„רצח׳ע, מענשעל, גנב׳ע, מסר,
כ׳וועל נישט טאָפּיען דיך אין וואַסער;
איך פאַרשטעל מיר בעסער ד׳אויגען“...
נ׳העגגט אַרוים אַ פּיילענבויגען
אויפ׳ן הימעל לזכּרון...

אַמאָל איז געווען, אַ פּעקעל מיט יאָהרען, —
עס זיצט נאָך די תיבה טיף אין שנייען,
און עס לעבען דאָרט אין צווייען
ס״ם און לילית — מאַן און ווייב,
צוליעב דער קעלט און צייט־פאַרטרייב,
פון גיהנום גאַנץ פאַרבאָרגען,
נישט אַ ליעבער טעט־אַ־טעט?

איינמאָל פריהמאָרגען
סמאָל ליגט נאָך און רויכערט אין בעט,

לילית מאַכט טואַלעט
קעגנען דעם צהר*). —
עס קלינגט אין טויער.
„העריין!"
באַווייזט זיך, דערשראָקען, א שד,
קלאַפּט מיט די ציין,
פאַלט אויפ׳ן פּנים און צאַפּעלט אויף דר׳ערד!

— אַ, קעניג מיין,
האָסט פאַר דער וועלט
דיין פּנים פאַרשטעלט;
האָסט גאָרנישט געהערט,
גאָרנישט געזעהן...
און צינד איז שוין שפּעט, עס ציטערט דיין טראָן.

ס"ם שפּרינגט אויף: הער בּאַראָן,
וואָס איז געשעהן?

אין קעניגרייך פּוילען
האָרט ביי דער גרענעץ,
שטעהט זיך א שטעדטעל
גרויס, ווי א גענעץ.

(כ׳רעד נישט פון מקום!)
הערט מען עס זעלטען, —
הייזלעך, ווי ניסלעך;
שמות — געצעלטען!

דרעהען זיך אידלעך
אָרום, ווי די מתים;
מ׳האָט קיין פּרנסה,
מ׳לעבט פון תעניתים.

*) אייגענטליך, אַ פענסטער; לויט לעגענדע, אַ טייערער שטיין,
וואָס האָט באַלויכטען די תיבה!

אהז האנדעל, אהז וואנדעל,
האט תורה א קיום,
מ׳פּאשעט למדנים,
ס׳וואקסען עלויים...

וואקסט צינד א פּרי,
וועט עס פארשעמען
פּוילען און ליטא,
פּרייסען און בעהמען...

וועט ער אויסוואקסען,
לאזט דו איהם פריי,
זע׳מיר פארפאלען,
ביסטו פארביי!

מיט אייזערנע ריטער
וועט ער אונז דרעשען;
און וועט אין גיהנום
ס׳פייער פארלעשען!

וועט ער אונז יאגען
מיט שרעקליכען האס;
ברענגען משיח׳ן,
חלילה וחס!

ווי ס״ם האט די ווערטער דערהערט,
איז איהם די שמחה געווארען געשטערט,
פלאמען איהם אויף די אויגען רויט,
און ער שוויצט מיט טייוועל׳ס קויט,
ווי א קעסעל אויפגעברויזט,
לויפט צו לילית מיט דער פויסט...

זי איז שולדיג, זי אליין!

— די נום איז הארט,
נאר, מיין מאַן, ווארט
זי קנאַקט דאָך אונטער די ציין...
נצחון איז זיס;
גרייט אַז די שפּיז,
דער בראָטען וועט קומען אליין!

ענטפערט לילית און פארשווינדט
אויף די פליגעל פון א ווינט. —

*

טראַ־ראַ־דאַ, טראַך!
וואָס איז געשעהן?
האָט נישט ווער ערגעץ
משיח'ן געזעהן?

ווען בלאָזט מען שופר?
אלול, נישט תמוז.
צי איז משוגע
געוואָרען דער שמש?

ס'בלאָזט טראָמפּייט,
ס'קנאַלט און קנאַקט,
אַז עקסטראַ פּאָסט
קומט אַז פון טראַקט!

בלאָזט די טראָמפּייט,
קנאַקט צו די בייטש,
שטעהט מען מיט אָפענע
מיילער: וואָס טייטש?

וואָס טייטש?
געקומען פון דאַנציג א דייטש;

האנדעלט מיט ווייצען, האנדעלט מיט קארען,
ס'איז אינ'ם שטעדטעל א מחיה געווארען.
איינמאל א קונה! איינמאל א צאהלער!
ס'בליצען די רענדלעך, ס'בלאנקען די טאלער!

פון פארשוס א רעגען!
פארלעגען די פויערען מיט פוהרען די וועגען.
האנדלען בטלנים,
שוחטים, דיינים,
מען לויפט, מען קויפט און פארשיקט...
גאט האט דאס שטעדטעל מיט איינמאל באגליקט!

און ס'איז געקומען א גאלדענע צייט,
מ'טראגט אין דער וואכען אטלעס און זייד —
חתונות מאכט מען טאג־טעגליך כסדר,
באווארפען די שניידער מיט חתונה־קליידער!

עס זענען אהין הענט שוין די קלעזמער געבליבען,
די חופה צוריסען, די שטאנגען צוריבען.
מ'האט שוין פון בדחן קיין כח צו לאכען,
מע קריגט שוין קיין וואקס ניש', הבדלות צו מאכען.

מ'האט מיט איינמאל פארגעסען די נויט:
ווער נעמט עס אין מויל, מע' באקט נישט קיין ברויט!
ס'ווערען געגעסען נאר לעקעך און פלאדען,
און משקה — צום באדען!

האט דער דייטש זיך מיטגעבראכט
איין איינציג טעכטערל — א פראכט:
גאלדענע לאקען ביז די פיס,
אויגלעך העלע, ווי די שטערען,
און א קול — א פרייד צו הערען,
האניג־זיס
און אין סאמעט איינגעהילט!

רעדט זי, גלייך א פידעל שפּילט!
לאַכט זי — א קאַסקאַדע פרייד!
און דער טרעגער אונטער דער לאַסט,
און אין קלויז, דער פּרוש, וואָס פאַסט,
נאָר מען לאַכט, קינד און קייט!
דאָך דער עיקר איז דאָס ליעדעל,
ס׳רעדט א פידעל, ס׳זינגט א פידעל...
עס ווערט אזוי זיס, ס׳ווערט אזוי באַנג...

מאַניש לערענט שוין לאַנג אין קלויז,
און טאָג אויף טאָג פאַרביי דעם הויז
מיט זאַנג און קלאַנג
געהט ער אין דער קלויז אריין,
און ער שטעלט זיך אָפּ אין טויער,
זאַפּט די ליעדער איין אין אויער.
און ס׳פאַר׳שכור׳ט איהם ווי וויין, —
(א זינדיגען מענשען, עפר לאַפר!)
נעמט דערנאָכדעם זיך צום ספר,
שווימען די זעלבע נגונים ארויס,
זינגט זיי שטונדען אויפ׳ן זיינער,
און עס הערט פאַרבליפט די קלויז:
נישט קיין וואָלאָך, נישט קיין שטייגער,
און עס ציהט די קליי ארויס...

א חבר קוקט,
זעהט ער, מאַניש זיצט פאַרצאַגט,
און פאַרציטערט, ווי אין פיבער,
און א שטערן בלאַס, ווי קרייד,
און פאַרקוקט ערגעץ ווייט
פון פענסטער ארויס, פון ספר אריבער, —
אוי, וואָס איז דיר, מאַניש, זאָג? — —
און אזוי טאָג אויף טאָג,
טאָג אויף טאָג!

זעהט די מוטער, ווי מאַניש פאַרשווינדט:
— וואָס איז דיר, מיין קינד?
ווער האָט פאַרלאָשעז, וואָס פאַר א ווינט,
די אויגעלעך דיינע, די שעהנע הבדלות?
וואו האָסטו געגומען נגונים — יללות?

פלעגסט דאָך זינגען גאָר אנדערע זאַכען,
ס'פלעגט דאָך פאַר תענוג ס'הארץ אין מיר לאַכען
ביים חזן אין שול, צי שבת ביים טיש;
ווי א פויגעל פריי, ווי א גלעקעל פריש,
היינט — עפּעס אנדערש זינגט פון דיר אַרויס,
וואָס איז דיר, מיין קינד, דער מאַמען זאָג אויס!
עס שרעקט זיך די מאַמע דיין!

— ווייס איך דען, מאַמע, וואָס ס'זינגט אין מיר?
כ'וויל גאַרנישט זינגען, עס זינגט זיך אליין!
ס'פליהען די קולות, ווי פייגעל פון נעסט...
און אזוי זינגט זיך, אזוי ווי דו זעהסט!

און אין מקום איז געוועזען
פון קדמונים א מפולת:
(כ'וויל נישט נעמען אויף משקולת, —
פון א קלויסטער, צי א שלאָס;
כ'גיב עס איבער אות באות,
כ'האָב עס אין א בוך געלעזען...)

וואוינען לצים אין דער חורבה,
און מע קרעהט דאָרט און מע לאַכט,
און זיי בילען, און זיי מיאוטשען,
און זיי שרעקען נאַכט אויף נאַכט.

וואַרפען שטיינער פון די לעבער,
איבער הייזער, איבער דעכער,
און אויפ'ן דאַך

געהט אויף דער וואך
ארום א הונט, קודלאטע, ווילד,
וואס האט קיינמאל נישט געבילט,
נאר געשטשירעט מיט די ציין...
מילא, ציטערט הויט און ביין,
אידען און, להבדיל, קריסטען,
ווייכען לאנג די גאנצע גאס,
און מיט הויכען גראז באוואקסען,
שטעהען הייזלעך פוסטע־פאס!
קומט די נאכט, באווייזט זיך מאניש
אין די שאטען פון די ווענט...
און ער שלייכט זי צו דער חורבה,
מיט די לאצען אין די הענט —

איהם באגלייטען צוויי מלאכים:
אין דער לינקער זייט א שלעכטער,
און מיט טרערען אין די אויגען
געהט דער גוטער און דער רעכטער.

און דער גוטער מלאך רוימט איהם
אינ'ם רעכטען אויער אריין:
האב אויף דיר אליין רחמנות,
זאלסט פאר גאט נישט זינדיג זיין,
דען די וועלט האט ער באשאפען,
וואס אין הימעל, וואס אויף דר'ערד!
און די אלע שבעים אומות,
וועלכע לעבען אויף דער שווערד!
נאר א תמצית פון די פעלקער
האט ער אידען אויסגעצויגען,
און זעקס הונדערט דרייצעהן מצוות
אפגעמאסטען, אפגעוואויגען!
און וועט די היטער פון זיין תורה
מיט ש"י עולמות פארגעלטען —

זאג־זשע, בחור, איז א דיימשקע
ווערט אזוי פיעל שעהנע וועלטען?

חוזק מאכט דער שלעכטער מלאך.
רוימט אין לינקען אויער ארײן:
ווערסט דערנאכדעם תשובה טון,
און ער וועט די מוחל זיין!
האט דען ראובן נישט געזינדיגט,
אדער דוד מיט בת שבע?
און זיי לויכטען אין גן־עדן!
ווייל ער האט א גוטע טבע —

און א ליאדע קרום, א טרער,
און א ווינטער־טאג א תענית,
און א קרעכץ: איך וועל נישט מעהר,
און ער גלויבט דיר אויף נאמנות...

הערט ער, מאניש, די מלאכים,
און דער ישוב דױ'רט נישט לאנג.
זי באווייזט זיך שוין אין פענסטער,
און עס כשופ'ט איהר גאנג.

קוים געהערט און קוים געזעהען,
און ער פליהט שוין פייל פון בויגען...
בלייבט דער גוטער מלאך שטעהן
מיט די טרערען אין די אויגען...

*

און אין חורבה ברענט די ליעבע;
פלעדער־מייז און שפינען הערען
זייער זינגען, זייער לאכען,
זייער קושען, זייער שווערען!

זי פארלאנגט, ער זאל איהר שווערען,
אז עס איז קיין לעדיג פלוישען,
אז ער וועט זי נישט פארגעסען,
אויף א צווייטע גישט פארטוישען.

און ער שווערט איהר ביי זיין רבי'ן,
ביי דעם טאטען, ביי דער מאמען,
און ביי אלע נאך צוזאמען!...

— זאגט, וואס נאך, אום גאטעס ווילען?
און זי שעפטשעט: ווענינ, ווענינ,
און ער שווערט איהר ביי די פאות,
ביי די ציצית, ביי די תפלין,
אלץ פארברענטער און פארשייטער,
און זי שמייכעלט און זי בעט זיך:
שווער נאר ווייטער, שווער נאר ווייטער!

ווייל א בחור קאן פארפיהרען,
קאן פארגעסען, — האט זי מורא...
און ער שווערט איהר ביים פרוכת,
ביים פרוכת, ביי דער תורה...

און זי רופט אלץ: העכער, העכער,
זי וויל זיכער זיין אינגאנצען,
און זי כשופ'ט מיט די ליפלעך,
און די אויגעלעך — זיי גלאנצען.

און זיי פליסען לויטער כשוף,
און ער האט קיין לאנגען ישוב,
שווערט ביים שופר של משיח,
„העכער, העכער!" ביז ער האט
דעם נאמען גאט...
פון זינדיגען מויל ארויסגעזאגט —

פון דער הויך א דונער שלאגט!
פון גיהנום — א געלעכטער —
און פון שוועבעל געהט א ריח,
און ער פליהט שוין, פייל פון בויגען,
אויף א בעזעם אין דער הויך!

*

אויפ׳ן בארג אררט דארטען
איז א לעבען, א געפּילדער,
ס׳איז א באל דארט אין דער תיבה,
און א שרעקליכער, א ווילדער!

און ציגיינער פון גיהנום,
צעהן קאפּעלען מוזיצירען,
און שאמפּאניער — ווי וואסער,
און די רוחות קאנקאנירען.
לאמפּען — טויזענט פעסער סמאלע!
די רשעים זענען צויטען,
נעהט ארום אן עקסטרא שמש
מיט א שערעל צו די צויטען!
און די קעניגין איז לילית,
אין די אויגען האט זי בליצען,
טראגט סמאל די לאנגע
שלעפּע מיט בראבאנדער שפּיצען...

אן דער זייט פון תיבה־טויער
ביי דעם לעפּעל פונ׳ם אויער
אנגעשלאגען, מאניש שטעהט...
ס׳פייער ברענט... די שפּיז איז גרייט...

רב חנינא בן דוסא.

(אַ תלמוד׳ישע זאַגע).

1.

אַ ווייב האָט געהאַט רב חנינא בן דוסא,
זיין זכות זאָל אונז ביישטעהן, הלואי!
הערט איהר, אַ רייטערקע, אָבער אַ גרויסע,
עס זאָל איהר נישט זיין צו קיין גנאי!

עס פליהען די קללות פון מויל איהר, ווי פייגעל:
„חנינא, גיב עסען, גיב שיך!"
וואו זאָל ער נעמען? עס פלאַמט שוין איהר אויגעל,
עס פליהט שוין „אַ רוח", נאָך „אַ רוח"!

„וואָס טויג מיר דיין תורה? דו לערנסט גאָר אַ יואונדער.
וועסט קריגען דאָרט שליפּעס און טרעסען!
שלינג און שלאַנג געה איך אַרום מיט די קינדער,
חנינא בן דוסא, גיב עסען!"

אצינדערט געדענקען עס ביידע אין פריידען,
זיי זיצען און קוועלען און לאַכען!
און ר׳ חנינא פאַרצעהלט אין גן־עדן:
„זי פלעגט עס גאָר קונציג צו מאַכען!"

2.

דאָס קאָן מען נישט זאָגען, ליעב האָט זי געהאַט איהם,
זי פלעגט איהם אין ד׳אויגען צו לעזען!
זי האָט געוואוסט שוין, דאָס טויג איהם, דאָס שאַדט איהם —
נעבער, אַ קראַנקער געוועזען!

ער איז געוועזן איהר דאגה די גרעסטע,
געפוצט און געלאטעט זיך בלינד!
איהם און די קינדער דאס שענסטע, דאס בעסטע,
כאטש זי דארף זויגען א קינד!

און זי וואלט געטרונקען זיין ברוד פון די פיס,
די פאות — געגעסען פאר ברויט!
קוים גיט חנינא בן דוסא א הוסט,
ווערט זי שוין בלאס, ווי דער טויט...

און שטיל, ווי א טייבעל, זי קוועלט פון זיין צורה!
עס לויכטען איהר די אויגען די גרויע...
פעהלט אבער עסען, צי פעהלט אויף א דירה,
ווערט זי א חיה נוראה!

הויבט נאר אן פישטשען א קינד, עס וויל עסען,
קוים הויבט עס אן הוסטען פאר קעלט,
האט זי שוין אין אלעם, אין אלעם פארגעסען,
און שרייט שוין, און רייסט זיך און שעלט!

און ציפט ביי די לאצען; „חנינא בן דוסא!"
„הערסט?!" און ווייזט איהם א האנט...
א רייטערקע איז זי געוועזען א גרויסע,
עס זאל איהר נישט זיין צו קיין שאנד!

3.

„דער קורצער פרייטאג, הערסט דו, איז מארגען,
דאנערשטאג איז היינט, דו הערסט!
נישט דא וואו צו לייהען, נישט דא וואו צו בארגען, —
חנינא, וואס טויג מיר, דו קלערסט?

„דו קלערסט קיין פרנסה! ס'איז פינסטער מיין מזל;
דיין תורה, דאס וויים איך, איז טייער;

אבער וואס העלפט עס, דו ביסט א שלימזל,
און קאנסט נישט פארדינען א דרייער!

„אומזיסט איז געוועזען מיין שעלטען און פליכען,
דו ביסט נאר א בריה אין קלויז!
און איך האב צו טראגען, און איך האב צו זויגען!
דאס פיערטע וויל אויך שוין ארויס!

„בין איך דיר מוחל, וואס כ'האב שוין געליטען,
נאר צינדערט, חנינא, גיב ברויט!
הערסט דו, חנינא, איך בעט דיך מיט גוטען,
שטעל דיך פאר אונז אין דער נויט!

„דו קאנסט דאך צום הימעל, צו גאט אלע וועגען,
דו האסט אלע שליסעל אליין!
טוסט אויס א שוד, דאס ווייסט מען, געהט רעגען
דעם צווייטען — דער הימעל איז ריין!

„פאר דיינע אייגענע וועט דיר זיין גרינגער,
פארקרים דיך נאר, לאז נאר א טרער!
מ'וועל'מיר דאך שטארבען אום שבת פאר הונגער...
אויף שבת! וואס וויל איך דען מעהר?

„זעהסט דו, חנינא, איך בעט דיך פריהצייטיג,
ווארף פון די פיס נאר די שקראבעס;
מארגען איז פרייטאג און קורץ איז דער פרייטאג,
ועסט האבען א פינסטערען שבת!

„עס וועט דיר נישט העלפען דיין קנאבעל, דיין קדוש!
חנינא, דיין סוף וועט זיין מאוס!
איך רעד פאר פייער, פאר וואסער. קיין חדוש — — — —
חנינא'שע, בעט כאטש א פוס!"

4.

ער קוקט אויף דער טיר, זי האָט זי פאַרשלאָסען:
„דו געהסט אָהן א פוס נישט אַוועק!“
זי שווערט אויף נאמנות, א קינד האָט געגאָסען,
ער מוז, זעהט ער, מאַכען אַן עק!

פאַרגלייסט ער די אויגען: „גאָט, טראַכט ער, דו ווייסט,
קיין עצה. קיין ראַט האָב איך נישט“...
און קוים האָט חנינא די אויגען פאַרגלייסט,
עס ליגט שוין א פוס אויפ׳ן טיש!

5.

א נאַכט איז געוועזען א לאַנגע, א גרויסע,
דער פרייטאָג דער קורצער שוין טאָגט!
כאַפּט זיך אויף גרינגע: „חנינא בן דוסא“...
זי פאַלט צוג׳ם צו און זי קלאָגט:

„אוי, כ׳האָב געזינדיגט, צינד פיהל איך די זינד,
א נארישער אידענעם מויל!
דעם קאַלב־פוס גיב אָפּ דעם הימעל געשווינד
עס האָט מיך גע׳חלומ׳ט — א גרויל!

„דיין שטול אין גן־ערן האָב איך געזעהן,
מיין בענקעלע אונטער דער שטול.
פון גינגאָלד, חנינא׳שי, איז זי געווען,
מיט טייערע שטיינער גאָר פול!

„ז׳איז צווישען ד׳אבות׳ס שטולען געשטאַנען,
און צווישען די אמהות מיין אָרט;
איך זאָל מיך ניט קאָנען גאָר ריהרען פון דאַנען,
זאָג איך דיר ליגענט א וואָרט!

„נו, הערסט דו, חנינא, וואָס מיך האָט געקוועלט,
כ'בין שיער געשטאָרבען פאַר שרעק:
דיין כסא, הערסט, האָט א פיסעל געפעהלט.
מיין איך, אז ס'איז שוין מיין עק!

„די אמהות קוקען מיט רחמים און שווייגען,
די שפחות נאָר שמייכלען גאָר מאוס,
און בלהה און זלפה, זיי ווייזען מיר פייגען:
„ווי פרעסט מען עס אויף א פוס!“

„דו ווייסט דאָך, חנינא, וואָלט איך דען געגעסען?
דו און די קינדער!... נאָר שוין,
גיב איהם צוריק, כ'וויל אַלצדינג פאַרגעסען, —
נאָך איינמאָל פאַרקרים זיך, מיין קרוין!

„זאָל מען נישט טייטלען אויף מיר מיט די פינגער,
א טרער לאָז, אַ, מאַך נאָר דיין שפּיל!
זאָלען מיר אַלע דאָ שטאַרבען פאַר הונגער,
און דאָרט זאָל נישט לאָמען דיין שטול.“

ר׳ יאָסעל.

(פּאָעמא)

כי עזה כמות אהבה
(די ליעבע איז שטאַרק, ווי דער טויט)
(שיר השירים)

א.

א שם אויף דער וועלט האַט ר׳ יאָסעל געהאַט,
אלס גאַר א באַריהמטער מלמד;
גרעסער פון פאַטער ר׳ בערעל כמעט,
נאך אפשר גרעסער זיין מעמד.

עס פליהען פעטש ביי ר׳ בערלען, ווי האַגעל,
א מוהל־נאַגעל — א שערעל! —
ליידער, שוין גנץ געוואָרען דער נאַגעל,
ליידער. ער לעבט נישט, ר׳ בערעל!

עס לעבען דאך מאַנכע פון זיינע תלמידים,
עס שפּראַצט נאך עד היום זיין זאמען;
עס לעבען דאך מאנכע — מתנגדים צי חסידים,
זיי בענשען עד היום זיין נאָמען.

זעהסט דו א דאַרקייט, אן „איכות אהן כמות"
קיין טראָפּען בלוט אין די ליפּען,
זעהסט עמיץ ציטערט אין זומער, אין תמוז —
איהם האַט ר׳ בערעל געקניפּען!

זעהסט דו א פרומען, א שטילען, א שוואַכען,
די אויגען פאַרלאָשען, פאַרטריפט —

דו הערסט איהם נישט רעדען, דו הערסט איהם נישט לאכען—
ער זיצט אין עין־יעקב פארטיפט.

זיין אשה שניידט קריעה, זי יאָגט זיך און האנדעלט,
און מוז נאָך די קינדער פארזאָרגען,
ער לעבט — אין א חלום, א נאַכטוואַנדלער וואנדעלט,
ווייסט נישט וואָס היינט און וואָס מאָרגען —

ס'איז זיינס א תלמיד!—עס קאָכט זיך ביי לייטען,
עס געהט ווענען שוחטים, דיינים;
מע הרג'עט, מע מסר'ט, ע ר זיצט פון וויטען,
פארקרומט און פאר'חלש'ט זיין פנים.

נישט ז י י ן איז דאָס שטעדטעל. ער וויל גארנישט וויסען,
און לערנט זיך עין יעקב כסדר —
איהם האָט גאַנץ זיכער ר' בערעל געשמיסען,
א שריד ופליט פון חדר!

ריהרט איהם נישט אן, לאָזט רוהיג איהם לעבען,
לאָזט ביים עין יעקב צופרידען! —
עס האָט קיין למדנים ר' בערעל געגעבען,
נאר ציכטיגע קראַנקליכע אידען!

אין אייגענעם וועג איז ר' יאָסעל געגאַנגען,
ער צוכטיגט די גרעסטע קונדייסים;
ר' בערעל — א שערעל, ר' יאָסעל איז צוואַנגען,
און שרעקט נאָך מיט רוחות, מיט מתים.

עס האָבען די קינדער ס'גיהנום געפיהלט,
סמאָלע ברענט ביי זיי אין מוח'ל,
דאָס יונגע בלוט אין די אָדערען קיהלט,
מע זעהט אויף א ליפּ נישט קיין שמייכעל!

קוים האָט ער פון אונטער די ברעמען געבלינצעלט,
עס ווערען די אויג׳לעך פאַרלאַשען!
עס ווערען די הייטלעך, ווי פאַרמעט געדינצעלט —
ער האָט מיט קבלה גערדאַשען!

דאָס איז פאַר עלטערען טאַקע דערקוויקענד,
מע האָט איהם געלויבט און געהויכט:
נשמה׳לעך האָט ער גערויכערט, געטריקענט
און גופים, ווי לייוועגט געבלייכט!

עס האָבען די קינדער עכט אידישע פאַרבען!...
חנ׳עוודיג: הויט נאָר און ביינער...
עס טרעפט אפילו טייל קינדערלעך שטאַרבען,
נאָר ד י נ ע ן, חלילה, וועט קיינער!

אַ לאַך איז אַ חטא, און אַ שמייכעל איז גיפט,
פאַר אַלעם דעם ברענט מען און בראָט,
און לצים, און רוחות באַוואוינען די לופט,
די בריקלעך פון הינטער דער שטאָדט!

וואו נאָר אַ מפולת, אַ קרעטשמע, אַ מיהל,
פול אַלס טייוולאָנים און מתים...
און יעדע נאַכט איז פול מתים אין שול,
דאַווענען אין קיטלען, טליתים!

עס וואַלגערן זיך רוחות אין לעדיגע גאַסען
אַחוץ אין גיהנום, אין תפת,
אין עולם הדמיון — מיליאָנען, מיליאַסען,
גלגולים אין חיות און עופות!

אין וועלדער בלאָנדזשען געקאַוועט אין דיבעס,
עס פוילט זיי פון רעגען דער רוקען,

אין חיות הקדושות אין שרפים נוראים,
אוז קלאגען, און בעטען זיך תקון !

אחוץ נאך פון יענע „מורידין ולא מעלין“...
(וואס טרעפט זיך נישט איין אפיקורס).
אין כף הקלע געשליידערט, ווי פיילען,
געווארפען עד סוף כל הדורות !

א מלאך, אז ס׳זינדיגט, וויל גאט נישט הערען,
קיין תירוץ, און עפענט די „שלויסען“...
עס פאלט פונ׳ם הימעל א ליכטיגער שטערען —
גאט האט א מלאך פארשטויסען !

עס זינקט שוין דער ליכטיגער שטערן אין ים,
עס דינט שוין דער מלאך אין גיהנום דעם „ס“ם“
אין חיות הקדשות אין שרפים נוראים,
געפינט דער רבונו של עולם חטאים —
וואס האפט נאך א בשר ודם ?

ס׳גיהנום באשרייבט ער גאר לייכט, ווי א פעדער :
עס דאכט זיך גאר טייכען און פעלדער !
ת״ו מאות פרסא, גאר גערטנער אין סעדער,
און סאמע אנטיפקע די וועלדער.

נישט מיט׳ן אויג צו דערזעהען די לאנקעס,
פאשען בהמות זיך טאג אזוי נאכט,
און איבער זיי, פליהען דארט אסעס און באנקעס —
א רשע דערזעהט עס און לאכט !

באלד ווערט איהם פינסטער און חשך פאר ד׳אויגען,
א שרעקעניש ליגט אויפ׳ן פנים !
עס זענען קיין פייגעל, נאר רוחות געפלויגען,
עס פאשען זיך דאָרט מיליאָנים !...

ימים און טייכען נאָר שוועבעל אויף בערער...
היים ווערט דעם רשע און קאַלט —
דערנער און פּאַקשיווע וואַקסען אין סערער,
ס'איז קיין אנטיפּקע דער וואַלד!...

פון שוואַרץ פייער נאָר וואַקסען דאָרט ריטער!
די לאַנקעס—געמויזעכטס צום זינקען...
עס ציהט, ווי א סמאָלע, ס'איז זומפּיג און שיטער,
זיי ווערען אין נעבעל דערטרינקען!

באַלד שלעפּט אַן אַסע, א באַנק ביי די האָר,
ער שלעפּט, און עס קנאַקען די גלידער,
און שטעלט זיי צוריק אין געמויזעכטס אנידער
און זינקען שוין ווייטער א יאָהר!...

און פּאַליעס, און רעדער, און תליות צום הענגען,
און קעסלען מיט סמאָלע צום בריהען,
און קאַלך־אויוועגס צום בראָטען, צום זענגען,
און צוואַנגען די נעגעל צו ציהען,

און פייער, און פלאַמען, און אויטאָ־דע־פעען,
און — אלץ וואָס א איד האָט אין גלות געזעהען
און — אָפּגעלעגט אין גיהנום ארכיוו,
דאָס אל דינג פּאַרטיילט ער, די שרעקליכע זאַכען,
פאַר מוקצה, פאַר רעדען, פאַר שטיפען, פאַר לאַכען,
און לויט דעם שטרענגסטען טאַריף!

ב.

איינגאַנצען א שטוב מיט אַן אלקער די וועלט,
וואו ס'האָט געלעבט און געליטען מיין העלד!
(א אידיישער גביר, וואָס האָט איהר געטראַכט!)
אין שטוב וואוינט גבריאל עם ציפּע זוגתו.

א איד נאָר א פּראָסטער, ו פ ר נ ס ו :
א שוסטער בייטאָג און א וועכטער ביינאַכט!

קרום איז דאָס הייזעל, פאַרזונקען, געבויגען.
דער דאַך מיט א דיוואַן פון מעך איבערצויגען.
באוואַקסען — אן אלטע מצבה!...
די שויבען פאַר עלטער פאַרגרינט און פאַרגעלט;
דאַך האָט אינ׳ם שטיבעל קיין ליכט נישט געפעלט:
עס איז דאָ א „צהר" אין תיבה!

דער צהר איז ציפּע, מען פלעגט זי אלס מיידעל
צו רופען ביים פאָטער „דער קונדאָס אין קליידעל";
געשטיפּט נאָר, קאָטאָוועסלער געטריבען...
דאָס האָרץ איז א גאָלדענס, דאָס צינגעל א קניפּיק;
היינט איז דאָס זעלבע, זי טראָגט נאָר—א טשיפּיק,
דער קונדאָס, דער שפּאָס איז געבליבען!

דער קוימען־אויוועז איז אָפּגעשיילט גאָל...
די כלים: נאָר דראָטווּעס און פלעקער, אן אָל,
א שענקעל, צוויי אָרעמע בעטען...
וואָס איז ער? א וועכטער, א שוסטער אינגאַנצען,
נאָר אלץ הויבט אָן שיינען און לייכטען און גלאַנצען,
אז ציפּע הויבט אלץ אָן צו גלעטען

מיט ליכטיגע שטראַלען פון ד׳אויגען די בלויע,
זיי שלאָגען זיך אָפּ ביי גבריאל׳ען אין גרויע,
מיט ליכט ווערט באַגאָסען די שטוב!
און שטיל, וואו מ׳הערט נישט דאָס לעבען פון גאָס,
נאָר דאָרט אינ׳ם אלקער, ווי טרויעריג און נאָס,
דאָרט, וואו ס׳האָט קיינער נישט ליעב —

וואו הייליגע ספרים אָרום אויף די ווענט,
ווי א קאַנאַניעץ אָן אייביגער ברענט,
דאָרט איז ר׳ יאָסעלעס וועלט!

זוי ס'פליהען נאר פליגען און שפינען נאך וועבען,
דארט פליהט ר' יאסעל און שפינט אפ זיין לעבען,
דארט לערנט ער קבלה און קנעלט!

ער האט זיך באדונגען אויף קעסט און קוואטיר,
ליכט ברענגט אביסעל די שויבענע טיר...
איך וויים נישט; אן אלמן, א גרוש?
נאר עלענד א שטיין, נאר תעניתים, סגופים,
עגויים און שמות, השבעות, צרופין —
אויף אייביגע יאהרען א פרוש...

אין אלקער דארט קנעלט ער און ס'טרעפט זיך ביינאכט,
ר' יאסעל בלייבט זיצען גאר ראפטום פארטראכט,
און גלאצט מיט די אויגען גאנץ לאנג אויף דער טיר;
עס דאכט, ער שוויינט, און עס לאזט זיך דאך הערען,
א פרעמדס, א קול גאר, פול וועהטאג, פול טרערען,
און לערנט מיט די קינדער דעם שעור!...

עס שרעקט די תלמידים, עס לעבערט אין אויער,
עס שטעלען זיך האר און נעגעל קאפויר,
און פלוצלונג — דאס קול הויבט אן לאכען!...
מע ווייסט עס אין שטעדטעל, מע קלערט, און מע טראכט,
א סברא דער „מ ג י ד" באווייזט זיך ביינאכט...
מע ווארט נאך אויף גרעסערע זאכען!

ווינטער ביינאכט, און קיין קריש אפגעבראכען,
דאס ליכט נישט אפילו מיט שפילקעס געשטאכען,
קיין האר געצויגען, ווי ס'טרעפט אין חדרים;
פאר „אונזערם" א תלמיד איז דאס נישט קיין שטיינער,

אויסגעברענט האָט עס, ס'איז ניין דער זייגער, —
די קינדער פאַרמאַכען די ספרים!

עס שלייכען אין שניי שוין די אָרעמע קינדער,
עס פריהרען די פיסלעך, מע געהט נישט געשווינדער,
דרך ארץ, די אויג'לעך פאַרגלייסט!
פון שניי נישט קיין קוילען, דאָס איז נישט קיין אָרט,
אַהיים געהט מען רוהיג, פּאַמעלעך... וואָס וואַרט
דאָרט אויף די קינדער? ווער ווייסט?

וואָס קומט איהם אַקעגען, ווען ר'עפענט די טיר!
דעם טאַטענס אַ שמייכעל: צי קענסט דו דעם שעור?
אַ קניפּ... און גאָר אפשר — די מוטער?
זי שטעלט איהם ביי וואַרעמען אויוועז אַנידער,
זי ווישט איהם דעם שטערן, דערוואַרעמט די גלידער,
באַגיסט איהם קאַרטאָפּלעס מיט פּוטער.

איין אינגעל בלייבט דאָך אין חדר אַליין,
אויף איהם האָט קיין הארץ נישט געקלעמט!...
איהם וואַרט נישט קיין מוטער, ער האָט נישט קיין היים;
אַ יתום, אַ קינד פון דער פרעמד.

ער איז ביי ר' יאָסלען אויף דירה און קעסט,
ער ליגט שוין אין בעטעל פאַרקנוילט...
ער שלאָפט שוין און ציטערט אינגאַנצען; ווער ווייסט,
וואָס פאַר אַ חלום איהם גרוילט!

גאָט ווייסט, וואָס איהם חלום'ט! צי שמייסען איהם שדים,
און פייערדיג פּיהלט ער די רוט!
צי בייסט איהם דער הונט פון גיהנום דער שוואַרצער,
און זויגט אפשר לילית זיין בלוט?

און אפשר געוואָרפען אין גרוב צווישען שלאַנגען,
מע גיסט איהם גאָר שוועבעל אין מויל!...

ער שווימט אין זיין אייגענעם שוויים אינ'ם קאלטען,
עס יאגט אין דיביינדלעך א גרויל.

אין בעט קעגענאיבער שלאפט נאך נישט ר' יאסעל
פארטראכט און דער שטערן פארצויגען,
אין פינסטערען אלקערל לייכטען און גלאצען,
ווי פאספאר, די ווילדע צוויי אויגען...

און דורך א שפארע פון טיר שלאגט אדורך,
און פאלט אויף זיין פנים א ליכטיגע שטראל,
ווי בלאס איז זיין פנים, אויף איהם איז צוגאסען,
א מין עגמת נפש, א שרעקליכער קוואל...

עס הערען פון הינטער'ן וועגטעל זיך שטימען
פון ליכטיגען צימער ארויס;
גבריאל, דער וועכטער, געזעגענט זיך צינדערט
מיט טשיפען, זיין ווייב, ביז כעלות...

ערשט נאך א חתונה קושען זיך ביידע...
— „גאט זאל גע'ן בעסערע צייטען,
קאן איך אלם שוסטער אויך האבען פרנסה...
און לעבען, ווי ס'לעבט זיך ביי לייטען."

דערווייל גאט צו דאנקען, האב'מיר דאך פרנסה...
ציפע, ס'איז שפעט, לאז מיך געהן"...
זי באפט איהם די באק אן, און קושט איהם נאך שטארקער,
— „האסט אויף דער באק אלע ציין!"

ארויס געהט דער וועכטער, ר' יאסעל שליסט ד'אויגען,
און זיפצט אפ פון הארץ, פונ'ם טיפען...
ער עפענט זיי ווייטער, זיי גלאצען נאך ווילדער,
הערט ער פון דרויסען דאס רופען:

„היט אייך פאר פייער!“ „פאר פייער“, „פאר פייער!“
און ציטערט און שווידערט אינגאנצען...
שטיל איז אין שטוב שוין, דאָס ליכט איז פארלאָשען...
גאר זיינע אויגען — זיי גלאנצען!

פיבערהאפט גלאנצען די ווילדע, די אויגען,
ער ליגט אלץ פארטראָגען, פארטיפט;
מיטערנאכט זעצט ער זיך אויף, ווי דערשראָקען:
„חיים׳ל“, וועקט ער און רופט...

חיים׳ל כאפט זיך מיט שרעק אויף פון חלום,
אין ד׳אויגען נאך ציטערט א טרער,
— „חיים׳ל“ — הייסט ער איהם, לעג צו נעשווינדער,
צום ווענטעל די אויערען און הער:

„צי שלאָפט שוין די אשה, צי שלאָפט זי שוין דאָרטען?
„בויג צו די אויערען און האָרך!“
און חיים׳ל ענטפערט: ס׳איז פינסטער אין שטוב שוין,
מען שלאָפט שוין, איך הער נישט קיין שאָרך!

— „אָ, חיים׳ל, הער“, מאכט ווייטער ר׳ יאָסעל,
ערגער ווי שעטנז, ווי טרפות,
אָ, טויזענט מאָל ערגער נאך זענען די נשים,
די נשים, זיי זענען מכשפות!“

„און שטאַרק איז דער כשוף, פון ווייטענס דער כשוף,
ער ברעכט דורך מויערען און ווענט,
עס ליגט דאָס גיהנום ביי זיי אין די אויגען,
עס ווערען נשמות פארברענט!

„עס שפריצען פונקען ארויס פון די אויגען,
דאָס פייער — גיהנום׳דיג שווארץ!...
מיר שלינגען איין מיט׳ן אָטעם נצוציין,
און זיי שטריקט זיך פעדים אין הארץ!

„דער יצר־הרע פלעכט ווייטער די פעדים,
איז מיט זיי מבלבל דעם מח,
און בינדט די נשמה מיט ד׳אייגענע פעדים,
ביז זי בלייבט ליגען אהן כח!...

„ער בינדט און ער פלעכט, די נשמה בלייבט ליגען,
פונקט ווי אין שפינוועבס א פליג...
ביז זי בלייבט ליגען פארשמאכט און פאר׳חלש׳ט...
און זעהט ער, אז ס׳איז שוין נענוג.

„באווייזט זיך ארויס ערשט דער שטן המשחית,
אין צ ל ם פון אשה פארשטעלט...
עס ציטערט און צאפעלט די פליג, די נשמה,
זי זעהט שוין, עס עקט זיך איהר וועלט!"

„און פונקט, ווי א שפין מיט א פליג אזוי טוט ער,
דער שטן המשחית, דער ס"ם,
ער זויגט אויס איהר חיות, איהר זאפט און איהר בלוט...
און לאכט זיך נאך אויס מן־הסתם!"

ווילד הויבט זיך אויפ׳עט ר׳ יאסעל און זעצט זיך,
חיים׳לען פונקט קעגענאיבער.
„דעם יצר־הרע ווער נובר איז, חיים׳ל,
הערסט דו, איז טאקע א גבור!

„א, חיים׳ל, הער, איך זאג דיר נישט מעהר,
די וועלט — צו וואס איז זי גליידְ?
די מענשען — וואס ניש׳? — זיי זענען נאר פיש,
זיי שווימען ארום אין א טייך...

פארשטעהסט מן־הסתם, דער פישער איז ס"ם,
ער שטעהט זיך ביים טייכעל, ביים ברעג...

און לאָזט אָפּ דער ליִץ, די אשה — זיין נעץ...
רחמנא־לצלן, איז אַן עק!"

ג.

פינסטערע רוחות און שדים — צורינט!
צויאָגט אייך, טייוולאָנים! גיהנום — פאַרשווינד!
צוריים זיך, דו שפּינוועבס! — ווי שפּיציגע פייִלען
שטעכען די זוניגע, גאָלדענע שטראַלען,

עס איז גרויסער טאָג שוין! איך טרייב קיין קאַטאָוועס,
די פּראָסטע זון מיין איך! ר' יאָסעלם בעל־בית,
דער שוסטער בייטאָג און דער וועכטער ביינאַכט,
צוציהט זיך און עפענט די אויגען — ערוואַכט!

ער זאָגט: „מודה אני" און רייבט זיך גוט דורך
די אויגען; איהם וואונדערט, ער הערט נישט קיין שאָרך,
עס וועקט איהם אויף ציפּע טאָג־טעגליך כסדר,
וואו איז זי געגאַנגען? וואס קנעלט נישט דאָס חדר?

צי איז עס א חלום? ער קנאַקט זיך די הענט,
ער קוקט אויפ'ן קוימען — א פייערל ברענט,
עס קאָכט זיך א יויכעל, ער פיהלט עס אין מויל,
ער שפּרינגט שוין אַרויס פון'ם בעט, ווי א קויל!

ער כאַפּט די שטיוועל, ער ציהט שוין ביי די אויערען,
שמייכעלט, עס ווערט דאָך דער שמייכעל געפרוירען,
עס ווערען נאָך טריבער די אויגען די מאַטע,
און דרעהט דעם פאַרמאַרזשעטען קאָפּ דעם קודלאַטע,

וואו זענען זיי אלע, ר' יאָסעל, די קינדער? —
עס ווערט איהם אומהיימליך, עס שרעקט איהם דאָס וואונדער;
ער קנייטשט זיך זיין שטערן, ער הויבט שוין אַן זאָרגען,
פּונקט יאַוועט זיך ציפּע פון אלקער: „גוט מאָרגען!"

פאַרשוואונדען דער וואָלקען, די זאָרג שוין פאַרפלויגען,
און ליכט אויפ׳ן פּנים און פרייד אין די אויגען!
זיי קוקען און שמייכלען גוטמוטיג, ווי קינדער;
קיין צייט איז צו פרעגען, פאַרגעסען דאָס וואונדער.

ער גיסט אָפּ די נעגעל, זי גיסט אויס די שיסעל,
און וואשט איהם דעם קאָפּ שוין, איהם פרעסטעלט אביסעל,
דאָס גרויסע קינד ציטערט, זי זייפט איהם און ווישט,
און קעמט איהם, ער שמייכעלט דערקוויקט און דערפרישט.

דעם תפילין־זאַק כאַפּט זי אַראָפּ פון דער וואנט,
דערלאנגט איהם — „צינד דאַווען!" ער כאַפּט מיט איהר האנט,
עס רייסט זי אויס ציפּע „ניין, מאַרזאַק, צינד ניש׳!"
ער דאַווענט, זי שוימט שוין און גרייט שוין צום טיש.

אַ וואסער צו וואשען, אַ פעפער און זאַלץ,
אַ מעסער און לעפעל און רעטעך מיט שמאַלץ;
עס דינען די פינגער אלס גאָפּלען גאָר פיינע,
זיי מאַכ׳ען זיך נאָך נישט — אַ שיסעל נאָר איינע...

ער שפּייט אויס „עלינו", און שמייכעלט גאַנץ ליעב.
זי גיסט שוין דאָס יויכעל, עס שמעקט שוין אין שטוב,
געבראַקט אינ׳ם יויכעל דריי נעכטיגע בייגעל...
נאָר פלייש גאָר אַ פּיצעל, עס דאַכט זיך פאַר פייגעל...

דער קאָפּ דער קודלאַטער ער הויבט זיך אַז בויגען,
עס ווילט זיך דעם נאַשער, ער בלאָזט אויף די ליפּען;
ציפּע פאַרשטעהט איהם און טראָגט איהם אַקעגען,
אַ קוש גאָר, אַ הייסען דאָס מויל צו פאַרשטופּען!

נאָר זי דערמאָנט זיך, ווערט טרויריג און באַנג,
עס איז איהר גאָר פון די געדאַנקען אַרויס.
„צי ווייסט דו, גבריאל, דער יתום איז קראַנק,
דעריבער דאָך קנעלט היינט ר׳ יאָסעל אין קלויז!..."

ר׳איז חרב דער יתום, גאָט היט און באַשירעם!
וואָס קלערסט דו, ער פּייניגט די קינדער, די ווערים,
ציגד שלאָפט ער, נאָר פריהער, דו זאָלסט געוועזען הערען,
א גאָטס רחמנות! — „עס ווייזען זיך טרערען״.

און טונקעלער ווערען די אויגען די בלויע,
די ברוסט אין איהר ציטערט, דאָס פּנים ווערט ווייס,
„ר׳ יאָסעלע — הערסט — איז א חיה נוראה.
איך וואָלט איהם צוריסען אויף שטיקלעך פאַר כעס!״

— ציפּע, פאַרוואָס? — אך „א קליינינקייט גאָר,
מע נעמט אַזאַ אינגעל, א יתום פון ווייט...״
— גהע שוין, גהע, ציפּע... אויף מיר אַזאַ יאָהר,
ווי פון דעם יתום וועט ווערען א לייט!

—„דערווייל, זעה איך, איז ער פאַר׳חלש׳ט אָהן כח!...
ווי האָט מען קיין יהדות צו מוטשען א קינד!״
— „אוי ציפּע, ציפּע, דו שריי נאָר נישט חויך,
פאַר דער נ ש מ ה איז דאָס אַלץ געזונט!״

ער ציהט זי צו זיך, זעצט זי אויף דער שוים,
„אַזוי רעדען, ציפּעניו, רופאים נאָר, דראַבעס!
מיין נאָר נישט, ציפּע, ס׳רחמנות איז גרויס...
זאָלסט הערען אַלשיך אין שולעכען שבת.

„אוי, דו זאָלסט הערען! „נשמה״ איז אש,
אש איז נשמה, ד אָ ס הייסט: א פייער!
און אַז זי פלאַקערט, פאַרברענט זי דאָס פלייש...
נאָר, אַז זי ברענט, אַז זי פלאַקערט איז טייער!

„זעהן בחוש קאָנסט דו, עס וואַקסט אין דער ברייט,
עס וואַקסט אין דער לענג נאָר א שוסטער א גראָבער,
א שניידער, א קצב; דאָס רב׳יל קוק אָבער,
אָהן חיות, אָהן לעבען און קוים וואָס עס געהט!

„באטראכט די דיינים! פאר דאם זייער לוין
איז דארט. וואו דער גוף איז שוין גארנישט קיין נאה;
אין בית דין של מעלה, וואו, ציפעניו קרוין,
קיין שניידער, קיין שוסטער, האט גארנישט קיין דעה!

„ווייל דארטען — אוים עזות, דארט מאכט מען קיין כוסה,
קיין שניידעריש ווערטעלע גילט גארנישט דארט;
דארט זיצען אבות, צדיקים גאר גרויסע...
און גאט אליין לערענט, מען הערט יעדעס ווארט!

„הלואי וואלט דיין מאן אזא פנים געהאט,
און זאל נאר די שווארציטשקע פינטעלער לעזען!“
דא שפרינגט אויף ציפע: און א י ך זאג דיר גלאט,
אז איך וואלט דאמאלט דיין ווייב נישט געוועזען!

„א י ך בין א שניידערם א טאכטער, מעגסט לאכען,
מיין שכל וועט אייביג שוין שניידעריש בלייבען,
מען זאל באדיי פעקעל־פלייש דארט פון מיר מאכען,
הערסט דו, גבריאל: קאסטרוי זאל מען טרייבען,

„איך וויל קיין געווייקטען, קיין הערינג, קיין גולם,
א יך קאן נישט ליידען, און מעג דיך פארדריסען,
עם שלאגט מיר קאפויר, דערזעה איך דעם עולם,
די וואנסעם מיט טאבאק, דאם הוסטען, דאם ניסען“...

זי זעצט זיך צוריק אויף דער שוים ביי גבריאל׳ן,
„גיב מיר נאר, מארזאטש, די וואנסעם צו שפילען,
זיי מיט דיין אלשיך נישט גרוים!
תורה קען א י ך דאך, פון „צאינה וראינה“,
תורה איז תורה, צי די, צי יענע...
הוידע מיך נאר אויף דער שוים!

„שרעק דיך נישט! גלייך אוים דעם שטערן, און שמייכעל,
א י ך וועל דיך לערנען, דיין ציפע האט שכל!
ז י י פיהרען ארום ביי דער נאז!

פארוואס קומט גן־עדן, זאָלען זיי מיר זאָגען,
נאר געלעניש־זאָכעניש, נאָר חולה־מאָגען ?
גבריאל'טשע, איך פרעג דיך, פאר וואָס ?

„צי זענען געוועזען אויך שוואך און אהן אָטעם
יעקב אבינו'ס עשרת השבטים ?
גערענקסט : אז א קול זאָל דערלאַנגען
ביז פרעה'ן צום פאלאץ, גערענקסט דו, גבריאל,
פרעה פאר שרעק — א טאלעץ פון דער שטול...
און היינט־זשע דאָס שפרינגען אויף זאַנגען !

„און יוסף הצדיק האט נישט קיין גן־עדן ?
און איז דאך געוועזען גאר שעהן, ווי די וועלט,
און — האט זיך גאָרנישט דאָס פנים פארשטעלט,
כאָטש אויף איהם קוקען אי ווייבלעך, אי מיידען !

„און וואס איז געוועזען, זאָג, שמשון הגבור ?
ווייל זיי פארדרעהען דעם קאָפ, די גנבים ? !
הערסט דו, גבריאל, איך זאָג דיר דעריבער...
הער נישט די שוטים, הער נישט די כלבים !"

דעם פינגער לעגט ציפּע ארויף אויפ'ן נעזעל :
„און וועסט נאך, גבריאל, אמאָל ווערען געוואָר
ס'שטילינקע וואסערל, ס'קליינטשיקע גרעזעל,
איז דאך..." זי רוימט איהם א סוד אויפ'ן אויער...

ער שמייכעלט האלב גלויביג : עס קאָן אפשר זיין !
זיי שפרינגען אויף ראפּטום, זיי האָבען געהערט
א זעץ פונ'ם אלקער, זיי לויפען אריין,
אראָפּגעפאלען איז דאָרט דער יתום אויף דר'ערד.

פון מיילעכבעל פּיענע : „א, מאמעניו קרוין !
קום שוין געשווינד, מיר די שפּין צו פאריאָגען ;

זי שטעהט אויף מיין קעפעל, אט נאגט זי מיך שוין,
זי וועט מיר דאס בלוט מיינס... זי וועט מיך אויסנאגען!"

גאנץ לאנגזאם איז צו זיך דער יתום געקומען,
און קוים איינגעשלאפען נאך טיי מיט ציטרין...
— „דיר וועל איך, ר' יאסעלע, צאהלען מזומן...
פאר איהם זאל זיין מוטער אין הימעל זיך מיה'ן!"

„שניידעריש" וועט זי איהם שטעלען שוין א חופה,
און גאט זאל דעם יתום די כחות דערפרישען!...
פאר כעס און רחמנות ציטערט אזש ציפע,
זי הויבט אן דעם יתום צו גלעטען, צו קושען...

ער בלייבט שטעהן א רגע, גלייך ר'האט א ישוב,
די ליפען פארבייסט ער, דאס פנים פארביטערט,
ער לעגט די הענט אויף דער קליאמקע, זי ציטערט
און שעפטשעט: „רבונו של עולם! א כשוף..."

גבריאל דערזעהט איהם, בלייבט קאמיש דערשראקען,
עס פאלט פון דער האנט איהם דער האמער, דער פלאקען:
דער קוימען איז לעדיג, ר' יאסעל קומט עסען;
זי האט זיין יויכיל פאר צרות פארגעסען.

דורך געהט ר' יוסעל, אין אלקער איז טונקעל,
דערזעהט ער נישט ציפע'ן, געהט גלייך צו צום ווינקעל,
צום קינדערישען בעטעל, דערזעהט זי אין עק,
און בלייבט שטעהן פלוצלונג פארשטיינערט פאר שרעק.

און ציפע שמייכעלט: „זייט מוחל, איך בעט אייך,
איך האב מיך פארשפעטיגט, איך גיה אייך ערשט קאכען;
מען טאר נישט אפטרעטען פון קראנקען, איהר זעהט דאך,
א שפין איז אויף איהם דא אין חלום געקראכען.

„נאר זאגט איהם באטש היינט נישט קיין מוסר, ר' יאסעל,
אויסרוהען זאל ער זיך, אויסשלאפען פריהער!
איך וועל אייך גרייטען צו טיש, היינט, ביי מיר,
אט, מאך איך שוין פייער און שטעל צו דעם ראסעל.

„און וועט זיין אלץ פארטיג, וועל איך אייך שוין רופען.
צוהאק א פאר שפענדלער, געשווינדער, נבריאל!“
ר' יאסעל זיפצט אפ פונ'ם הארץ, פונ'ם טיפען,
און פאלט אנידער ביים בעט אויף דער שטול...

ער זיצט אויפ'ן בענקעל אהן אטעם, אהן כח,
עס פלאמען ווילדע געדאנקען אין מוח,
און צינדען אונטער די אויגען, זיי ברענען...
ער שפארט דעם קאפ אן ביים יתום צו־פוסען;
איהם ווילט זיך די וועהטאג פון הארץ ארויסגיסען,
עס ווילען זיך די טרערען פון ד'אויגען נישט טרענען;

זיי זידען אין ד'אויגען און ווערען פארברענט.
„רבונו של עולם!“ פארברעכט ער די הענט.

„רבונו של עולם, דו הייסט דאך „רחמנא“,
צי בין איך פארביי שוין, האב איך קיין תקנה?

עס העלפט נישט קיין חלש'ן, בעטען און שרייען,
„הבא לטהר...“ וואו'ז דער „מסעיין“?

„דער יצר הרע איז פרעה... מצרים...
זאל זיין, רבונו של עולם „בשלח“!
עבודת הפרך... דיין עבד... באפרייען!...
שיק מיר דיין הילף שוין, באדיי דורך א מלאך.

„אין זכות פון צדיקים, קדמונים און אבות,*)

---

*) עין תפלה ליצ"ה סדור אורח חיים.

זאָל זיין מיין רעכטע און לינקע מרכבות...
איך ברען, ווי א גלאָווניע, גאָט, שלעפּ מיך ארויס
פון העלישען פייער, עס ברענט שוין מיין פלייש!
לאָז ווערען מקוים: כאוד מוצל מאש;
א ניט לעש — דאָס העלישע פייער שוין אויס!

„ווי א קינד ביים טאַטען בעט איך זיך ביי דיר,
גאָט, מאַך זי מגונה, גאָט, מאַך זי מכוער,
אניט — כאָטש זאָל בלייבען דער וועכטער אין שטוב!
איך וויל נישט קיין יחוד, כ'וויל בעסער שטאַרבען!
כחרס הנשבר! צוברעך, ווי א שאַרבען,
איידער דער יחוד שוין בעסער אין גרוב!

„און געהט ער אוועק נאַר, און רופט זי מיך עסען...
גאָט! כ'וועל דיין הייליגען נאָמען פאַרגעסען...
די שלעכטע מחשבות, זיי ברענען און זידען!
רבונו של עולם, דאָס זעהסט דו נאַר איינער,
אין הארץ און אין מח, אין מאַרך פון די ביינער,
אין רמ"ח אברים, אין אלע שס"ה ג י ד י ן!

„די קליפּה וועט גובר זיין, ס'וועט איהר געראָטען,
רבונו של עולם! שריי נ א ד אָז דעם שטן!
איך וויל קיין נסיון, א! לאָז ער זיך ווענדען,
צו ג ר ו י ס ע צדיקים, צו ש ל מ ה ' ס א בעט,
וואו ס'וואָלטען איהם „ששים גבורים" געפּלעט
מיט שווערדען פון אונטער די לענדען!"

דער וועכטער געזעגענט זיך צינדערט מיט איהר,
ער הערט איהם ארוים געהן, עס קלאַפּט צו די טיר.
„חבל על דאבדין!" רופט ער פאַרביטערט!
ער רייסט זיך די פאות, קנייפּט זיך די באַקען,

און הויבט אָן די פינגער צו ברעכען, צו קנאַקען,
ער בענקט נאַכ'ן רופען און שרעקט זיך, און ציטערט!

ד.

ער ריטשט זיך פון בענקעל, ער בלייבט ליגען כורעים,
ער וויל זיך אויפהויבען; אומזיסט זיין באַמיהען,
ער חזר'ט און חזר'ט אלץ: „ששים גבורים",
און די גבורים, זיי שלעפען און ציהען

דעם רעשט שיר השירים אַרויף אויף די ליפען;
די פּסוקים זיי יאָגען זיך, שטויסען און שטופּען
(אין מוקדם ומאוחר אין הייליגען ווערק!)
די פּסוקים — זיי יאָגען זיך, וויקלען זיך, מישען,
און פון „ישקני" (אַ, לאָז ער מיך קושען!)
ביז „הרי בשמים" (פון בשמים די בערג)!

איהם דאַכט זיך, אַז ציפּע—זי שטעהט איהם אַקעגען:
זי האַקט איהם אַלץ איבער אינמיטען מיט פרעגען;
צי מיינט איהר דען טאַקע די כנסת ישראל?
איך האָב אַלע ציינדלעך, דאָס קאָנט איהר מיר גלויבען;
ציינדלעך, ווי פּערעל, און אויגען, ווי טויבען,
— „צי האָט איהר באַטראַכט מיינע אויגען אמאָל?

„אַ ליליע בין איך!" זי שמייכעלט און לאַכט:
„זעהט נאָר מיין העלזעל, מיין פּנים באַטראַכט!
זעהט נאָר די בעקלעך — ווי רויזען אין טאָל!
די גביר'ישע טעכטער, טוען זיך אָן הערנער!
איך בין דאָך די שענסטע, אַ רויז צווישען דערנער!...
מ י ך מיינט איהר, נישט כנסת ישראל!

— „צי בין איך נישט שעהן, ווי שולמית און יונג?
צי רינט נישט מיר מילך, און האָניג פון צונג?
פון מיין קול ווערט איהר ג אָ ר נישט נתפּעל?

איך שיין — די לבנה, איך שיין, ווי די זון,
א י ך בין שולמית, איהר ו ו י י ס ט ווער איך בין!
מ י ך מיינט איהר, נישט — כנסת ישראל.

„איז כנסת ישראל פארגעסט שוין, און זעהט,
דא שטעה איך, שולמית, און שלמה זייט א י ה ר!
קומט, דריקט אייך צו — ווי א חתימה צו מיר,
מיין אטעם איז עפעל, מיין גיבעז איז מעד!

וואס שרעקט אייך, ר׳ יאסעל, וואס קריצעז די ציין,
איהר מיינט, ס׳איז דער טייוועל, ער מאכט אייך צו שפאט!
א, חס־ושלום! איהר זאגט דאך אליין:
„שלהבת יה״, די פלאם איז פון גאט!

די פלאם איז פון הימעל, פון גאט איז די פלאם,
זי ווערט נישט פארלאשעז... קיין טייכעז, קיין ים,
זעהט, ווי איך שמייכעל, בין גליקליך און קוועל!״

און קוים רופט די אמת׳ע ציפע: „ר׳ יאסעל!
„איך בראק אייך שוין בייגעל, איך גים שוין דעם ראסעל״
טרעט ער שוין איבער די שוועל!

ה.

דאס קאן איך אייך זאגעז מיט ריינעם געוויסעז:
ער האט זיך געוואשעז, און אפגעווישט ריין,
נאר „שאו ידיכם״ — דאס קאן איך נישט וויסעז,
צי זאגט ער באמת, ר׳ יאסעל, צי ניין.

מיר ראכט זיך, ער שעפטשעט נאר: קליפה און קליפה,
און זאגט פון דער ברכה קיין וארט.

„נו, זעצט אייך, ר' יאסעלע! שמייכעלט נאך ציפע,
זעצט אייך, אט דא אויף מיין ארט!
„און מאכט שויז, ר' יאסעל, א מוציא, איך בעט אייך...
איהר זאגט אלץ, און זאגט אהן א שעור“,
ער פאלגט זי. — „אט זאלץ, מיט א שטיקעלע רעטעך,
— עס זעהט אוים, איהר מאוסט אייך פאר מיר?!

„וואס מאוסט איהר אייך פאר מיר, פאר וועלכער דרשה?
צי זעה איך אייך אוים אזוי מאוס?
מיין מאן, גבריאל, זאגט אויף מיר „נישט קשה“...
און שמייכעלט דערביי אזוי זים...

„א צוקערקע — זאגט ער — נאר אייך? ווער קאן וויסען —
איהר זייט נ א ר א ז א נ ד ע ר ע ר איד!“
(עסווארפט איהם דאס פיבער, עס שטיקט יעדער ביסען,
עס ברענט איהם אין הארצען, עס זידט).

„מיין מאן גבריאל... גוט איז ער זעהר
און... כ'זאל אזוי וויסען פון שלעכטס,
וויים איך, וואס פעהלט איהם... נאר גראב אנגעהויער —
(דא גיט זי פון הארצען א קרעכץ).

„ער קעמט זיך אפילו... אהן שפיצען די בארד...
און פאה'לער, ווי א י ך האב ליעב,
נאר גרעבליך!... ר' יאסעל... ווען איהר וואלט געטארט...“
(עס דרעהט זיך ארום איהם די שטוב).

„ווען א י ה ר אהן פאות, א בערדעל אהן שפיצען!...
אך, אידען! איהר זייט גאר נאראנים!
עס שלאגט אייך די תורה אין ד'אויגען, ווי בליצען,
די חכמה, זי שיינט אויפ'ן פנים.

„און ווייבלעך די שענסטע... זיי וואלטען געשטארבען!...
פארשטופען זיי ד'אויגען אין דר'ערד...

און מאכען פון ליכטיגען פנים א חרבן,
מיט קאלטאנעס — פאות און בערד..."

פרעגט וואו האט ציפע די שפראכע געלערענט?
א שניידערס א טאכטער געוועזען,
נאר ווייט פון ביכער, ראמאנען ענטפערענט,
אפילו נישט „שמ"ר" געלעזען.

א שניידערס א טאכטער, פון טאטען, פון זיידען,
וואו נעמט זי די קונצען — די זאכען,
וואו נעמט זי דאס זיסקייט אין שמייכלען, אין לאכען?
דאס איז אלץ — די שלאנג פון גן־עדן!

אזוי האט געדרייבערט די שלאנג,
עס האבען זיך די ווערטער, עס האט זיך דער קלאנג
אין וואקסענעם הערצעל אפפאנאגראפירט!...
און חוה פאר'ירש'ענט אויף אייביג די טעכטער,
דעם ווייז — אינ'ם רעדען, דעם מעד אין געלעכטער,
א שמייכעל — וואס ציהט און פארפיהרט...

דאס ווערט נישט געלערענט, דאס ווערט נישט שטודירט:
דעם וואקס־צילינדער קוים האסט דו באריהרט,
עס קלינגט שוין, ווי האניג און ווערטער־שעפטאלען!
בלומען באשיטען דיין זעלע מיט שטויב,
עס דאכט זיך, עס זינגען מלאכים דיין לויב,
דו טאפיעסט אין גאלדענע שטראלען.

דאס איז די שלאנג אלץ, נישט נאר אונזער ויידען,
האט זי פארטריבען פון שטילען גן־עדן.
נישט אדם הראשון אליין!

און נישט איין שמשון הגבור געשוואכט,
נישט איינעם די טויערען פון הימעל פארמאכט,
מע זאגט נאך, אז שקר החן.

הבל היופי! דאס בלוט הויבט אן וועלען;
קוים גיסט זיך דער האניג פון ליפען, ווי קרעלען;
עס קלינגען די טענער, ווי זילבערנע גלעקלעך,
און דער טאג שמייכעלט אויף ראזיגע בעקלעך,

און אויגען בריליאנטען, זיי לייכטען און בלישטשען —
וועך ווערט נישט שכור פון די ארבע כוסות?
עס הויבט אן ר' יאסלען אין העלזעל צו שווישטשען,
און קוים, וואס ער אטעמט, ער בראפעט—א גוסס...

ער גוסס'עט, ער בראפעט: א, ציפעניו קרוין,
נו, נא דיר די פאות, א, נעם זי דיר שוין...
איך בין זיי דיר מקריב!... איך וויל זיי נישט מעהר,
און נעם דיר די שפיצען, א, נעם, אויף נאמנות...
און ציפע פיהרט אוים דעם שפאס אהן רחמנות,
זי שמייכעלט און — האלט שוין די שער...

ו.

קענט איהר די ווילדע טראפעען פון שלאכט?
בלילה ההוא, אין דער דאזיגער נאכט,
האט ציפע דלילה געוויזען מיט גאות,
איהר מאן, גבריאל'ן, די ווילדע טראפעען,
ער האט זי מיט שרעק באטראכט און באזעהען:
שמשון הגבור'ס — ר' יאסעלעס פאות.
און שפיצען פון בערדעל! ער האט זיי דערקענט...
זיי האבען די האר אין דער גרוב פארברענט.

זיי שטעהען דאך טרויעריג; עס פרעגט זי זיין בליק:
צי האסט דו פאר דעם נישט פארהאנדעלט מיין גליק,
צי האסט דו נישט מ י ך פארקויפט דא אין זאק?!

איהר ווערט אויך טרויעריג, עס וויל זיך איהר כליפּען,
זי האַלזט איהם און קושט איהם; „צי גלויבסט דו נישט ציפּען,
איך האָב'ן געוואָרפען ארויס, דעם צבוע'ק!"

כאַטש שפּעט נאָר אין ציפּען ערוואַכט דאָס געוויסען,
עס קלעמט זי ביים הארץ שוין אצינד,
און פּלוצלונג ווערט איהר דאָס קול אָפּגעריסען,
פאַרשטעלט זיך דאָס פּנים געשווינד.

זי פאַלט אויף זיין אַקסעל, זי הויבט זיך אַן שעמען,
— „געזינדיגט... איך וויים עס אליין...!"
און פיבערהאַפט ציטערען ליפּען און ברעמען,
ציגד לאָזט זי ארוים א געוויין!

„גבריאל'טשע, ס'טוט באַנק... אוי, גבריאל'טשע, ס'איז מאוס"...
זי קלעמערט איהם פעסטער ארום.
„איך וועל איבערבעטען... איהם וואַשען די פּים!"...
גבריאל'טשע שטעהט טרויעריג און שטום...

פאַרשוואונדען ר' יאָסעל, מען ווייסט שוין כסדר
אין שטעדטעל אין גאַנצען, ווי ס'איז געשעהען:
„אליהו הנביא אין פּויערשע קליידער
(עס האָט איהם נישט איינער ביינאַכט נאָך געזעהן).

„איז פאַרטאָג געקומען און האָט איהם גערופען,
גאָר ווייט פון'ם ישוב, וואָס האָט איהר צו זאָרגען!...
אין א הייל זענען זיי ערגעץ פאַרבאָרגען,
זיי מאַכען אין מדבר צרופין..."

דעם יתום האָט מען דערווייל אָפּגענומען,
אנדערע — וואַרטען און האָפּען.

מ'איז זיכער אין שטעדטעל, ר' יאָסעל וועט קומען,
עס האָט זיך אַזוינס שוין געטראָפען!...

אַזוינס דאַרף צו דויערען אַ חודש לערך;
ר' יאָסעלעס קעפּעל איז פייער און פלאַם,
ער וועט זיך נישט זשאַלעווען קפיצת הדרך,
און וואַרפען דעם גאַרטעל אַריבער אַ ים!

דאָך יאָהרען פאַרגעהען, דער אַלקער שטעהט לער,
אַליץ טרויעריג גבריאל, און ציפּע? ווער ווייסט?
אַמאָל בלייבט זי שטעהן מיט די אויגען פאַרגלייסט,
און פון זיי קאַפּעט אַ טרער!

איבערזעצונגען

פריי אוים נאַדסאָן.

1.

קום שוין, קום, אַ, נביא! מיט דער גאַנצער קראַפט
  פון אומגליק און פון ליעבע רופען מיר צו דיר!
קום, ווי שוואַך מיר זענען, מיד און אָפּגעשלאַפט,
  ווי שטאַרק עס איז דער פיינד, ווי אומבאַהאָלפען — מיר.

עס איז די לעצטע צייט. אַ, ראַטעווע פון שאַנד!
  דאַס געוויסען שלאָפט, די נאַכט איז אָהן אַ שטראַל;
פאַרלאַשען שוין די בושה, פאַרבלאַנדזשעט דער פאַרשטאַנד,
  און די מיטעלמעסיגקייט פרעדיגט איבעראַל!

2.

ביסט דו מיין פריינד,
  אָהער גיב דיין האַנט!
מיר וועלען שטרייטען
  און ליידען ביינאַנד!

אויב פיינד, שמעל דיך
  פריי און פעסט אַקעגען!
נאַר אַראָפּ פון וועג,
  אויב ס'איז דיר נישט געלעגען!

3.

מיט פערעל פון טוי
צירט זיך אוים די נאכט...

(א! שרעקליכע געדאנקען
לאזט א רגע אפּ!)
אט א פויגעל ריהרט זיך
אין די צווייגען זאכט..
און א פיצעל שטערנדעל
ציטערט, פאלט אראפּ!

(א! שרעקליכע געדאנקען,
א רגע זייט געלאסען!)
דער לבנה׳ס שטראלען
ציהען זיך און ציהען
אויפ׳ן שטילען טייכעל
און לעגען זיך אין פאסען —
(טרויריגע געדאנקען,
לאזט א רגע רוהען!)
ווי שטיל זיי זיך באוועגען,
ריהרען אויף און אפּ...
(א! שרעקליכע געדאנקען,
לאזט א רגע אפּ!)

4.

זאגט נישט, אז ר׳איז טויט,
ניין, ער לעבט, ער לעבט!
אפּגעפּליקט די רויז,
נאר איהר אָטעם שוועבט!
צובראכען איז די הארף,
ס׳ווינט דאך דער אקארד!

צובראָכען דער אַלטאַר,
ס׳פייער ברענט נאָך פאָרט!

5.

מיר האָט זיך גע׳חלומ׳ט:
מיט א גרויסער מעננע
געה איך, דאָך באַזונדער...
געהען געה׳ן מיר לאַנג!
פינסטער איז די נאַכט...
אונטען איז א תהום,
און דאָס וועגעל — קרימט זיך,
דרעהט זיך, ווי אַ שלאַנג

אויפ׳ן גלייכען פעלזען,
ווי אַ שאַרפע שמאָל —
און די פלאַקער ברענען,
רייסען אויס אמאָל

פון פינסטערניש אַ פּנים;
עס איז רוי און קאַלט
און, צום שאַרפען בליק,
די ברעמען איינגעצויגען;
צי א יונגע ס אַ ס נ ע
אויפ׳ן תהום געבויגען
מיט די גרינע צווייגען,
דאַכט זיך — אַט זי פאַלט!

צי אַ שפּאַלט אין פעלזען,
מאָך־באַוואַקסען, שוואַרץ...
און קיין שאָרך, קיין אָטעם,
שטיל! עס ווייסען אַלע,
אַז אַ פאַלשער טריט נאָר,
שמעטערט מען פון פעלז

אַריין אין טיפסטען תהום...
דאָך רוהיג איז מיין הארץ.

און מיין טריט איז פעסט!

. . . .

6.

כ'האָב נאָך געזעהן א חלום:
א שטאָק־טויבע נאכט,
און א ווילדער פעלזען
וואקסט אין וויסטען לאנד;
און די שטומע נעבעל
אויפ'ן פעלזענס רוקען
גלייך ווי ברייטע ימים
גיסען זיך ביינאַנד...

אויפ'ן פעלזען שטעה איך,
אונטען איז א תהום,
און מיין שארפער בליק
גרייכט נישט ביז צום גרונט...
נאָר דאָרטען איז נישט לער,
דאָרטען רוישט און זידט —
און שטימען אלערליי
טראָגט ארויף דער ווינט!

עס הערען זיך אינמיטען —
הייזעריגע שרייען,
שוואכע הארפען־טענער,
זיפצען פון א גוסס...
עס גיסען זיך צוזאמען
וואונדערבארע שטימען,
אַט עס קלינגען שווערדען,
קייטען באלד און בעכער...

נישט רוהיג איז מיין הארץ,
און איך שטעה פארשטארט.

. . . .

7.

געפעהרליכער אלס צרות,
חרמות און געיעג,
שרעקליכער פאר קייטען,
גזלנים און געשלעג
איז די לוסט צום שלום,
עס העלפט נישט קיין פארשטאנד, —
רייס אוים פון הארץ דעם פיינד
מיט'ן הארץ ביינאנד!...

עס טוען וועה די ק י י ט ע ן,
דריקען דריקט די יאך,
בלומען דאך אין גארטען,
אויף וויזען, אויפ'ן פעלד;
און אויסער פרייען ווילען,
פיהלסט דו, קאן מען נאך
זיך א גליק געפינען
אויף דער בלומען־וועלט!

8.

נאר טרויריגע ליעדער,
טרויריגע געדאנקען,
צי בין איך דען שולדיג?
ס'איז אזוי מיין לעבען!
עס בליהען מיר קיין רויזען,
און קיין שטערען בלאנקען —
מען האט מיר אויך קיין גוטען
חלום נישט געגעבען!

*

איך וואָלט פרעהליך זינגען אפשר אויך געקענט,
נאָר אין מיין קרענצעל שטעקט א שטעכענדיגער דאָרן;
איהם האָט אייננעפלאָכטען מיט אייזערנע הענט
מיין מזל, און פון אלעם איז שטעכעדיגס געוואָרען.

ליעדער.

(נאָך מאַריאַ קאָנאָפּניצקאַ).

כ'האָב געזעהן ליעדער! טייל ווייסע, ווי שניי,
און שעהן און באַשמעקט, ווי די בלומען אין מאַי,
און ריין, ווי דער בלויליכסטער הימעל ביינאַכט,
דערביי — ווי דער טרויעריגסטער מלאך פאַרטראַכט —
זיי האָבען ליעבע געזונגען!

דערנאָך איז געקומען די צייט מיט דער קאַסע,
זי האָט זיי געשניטען, ווי היי מיט ראַסע;
עס האָט זיך א לופט פון גן־עדן פאַרשפּרייט;
עס טראָגט זיך דער ריח גאַנץ ווייט און גאַנץ ברייט —
ס'איז דאָך קיין ברויט נישט געוועזען!

אך! איך האָב אַלערליי ליעדער געזעהען,
פון טייל איז אין הארצען גאָר וואונדער געשעהען!
עס רייסט זיך פאַר בענקשאַפט און ס'בלוט אָהן אַן עק,
ס'פאַרגעהט שיער פאַר שרעק און ווי זיס איז די שרעק...
זיי האָבען באַלאַדען געזונגען!

דערנאָך איז געקומען די צייט! אויפ'ן שטערן
האָט זי א ברענענדע זון, און עס ווערען
וואָלקען און נעבעל צושווימען, צורינען...
איך קאָן פון די ליעדער קיין זכר געפינען;
גלייך מיט די נעבעל פאַרשוואונדען!

קלאַג־ווייבער־ליעדער האָב איך אויך געקענט:
ווי ערד איז דאָס פּנים, געבראָכענע העגט.

געלעבט אין בית־עולם, געליבט און געוויינט,
קרענץ פאר די קברים געפלאָכטען, געקרוינט
מצבות, געקושט און געהאַלזט!

דערנאָך איז געקומען די צייט און געשניטען
אויף שיעצקע פאר קעלבער די קרענץ און די בליטען;
גענוצט די מצבות צו הייזער אַלס שטיינער,
און צוקער געליטערט אויף הייליגע ביינער —
קלאַנג־ליעדער זענען פארשוואונדען!

אויך ליעדער, וואס האָבען געדינט דער מינוט,
גע׳חנפ׳ט דעם שטאַרקען, געשמייכעלט דער רוט;
ביי רייכע געבעטעלט, פארהייליגט דעם רויב,
פון רינשטאָק געטרונקען, געגעסען דעם שטויב —
זיי האָבען אַדען געזונגען.

די צייט איז געקומען — זי בלאָזט אויפ׳ן האָרן
א וועק־ליעד! עס זענען פארזאַמעלט געוואָרען
דיכטער און זינגער פון נאָהנט און פון ווייט.
זי האָט זיי געמוסטערט... די קרעציגע לייט
אַרויס פון דער מחנה פארטריבען!!!

. . . .

א סצענע.

(אוים היינע).

(די זון, דער דיכטער, אפען, פרעש, מויל־וואורפען און א גליח־ווארעם).

די זון:

וואס געה'ן מיך דיינע אויגען אן,
אז איך טו מיין רעכט?
שטראלען מוז איך, יא—איך מוז!
אויף הער און קנעכט!

וואס געה'ן מיך דיינע אויגען אן?
דו — טו אויך דיין זאך! —
נעם א ווייב דיר, האב א קינד,
מיך נאר לאז געמאך!

שטראלען מוז איך, יא, איך מוז,
כ'קאן נישט געהן צוריק! —
און וואס ארט דיך, אז איך ווארף
אמאל אראפ א בליק?

דער דיכטער:

אט מיט דעם האלט איך מיך גרויס,
וואס איך לייד דיין בליק!
שעהנהייט זעה איך נאר אין ליכט
און אין פלאמען — גליק!

צינדערט בין איך, ליידער, שוואך,
האסט מיך מיר געמאכט!

אויף די מידע אויגען פאַלט
שווער אַראָפּ די נאַכט!

די אפען

(כאָר):

מיר אפען, מיר אפען,
מיר קוקען און גאַפען
אַרויף צו דעם ברענער, צום אַלטען!
ער קאָן אונז נישט שטערען,
ער קאָן זיך נישט ווערען,
ער קאָן זיך פאַר אונז נישט באַהאַלטען.

די פרעש:

אין וואַסער איז נאַס
און גוט, אַהן אַ שפּאַס!
עס לעבט זיך דאָך בעסער און פרייער!
ווער ווייסט פון אַ קוואַל?
עס דעמפּט זיך די שטראַל,
עס קיהלט זיך דאָס העלישע פייער!

נישט מיט אַזאַ כח
שלאָגט דאָ שוין אין מח
דער מערדער, דער הימלישער ברענער!
שטיל לעבט זיך און — שאַ!
קוואַ — קוואַ, קוואַ — קוואַ!
אין זומפּעל איז בעסער און שענער!

דער מויל־וואורף:

לא היה ולא נברא! אין הימעל זאָל ברענען
אַ גאָלדענע שיסעל!
טיילמאָל דערפיהל איך אביסעלע וואַרעם
און קראַץ מיך אביסעל!

דער גליה־ווארעם:

זעה נאר די גרוים! ווי זי פלאמט אינ'ם ראד!
און ברענט אין די אויגען, מען שוויצט, ווי אין באד!
זעה נאר דאס גרויסקייט, די פראכט!
פיש! איך בין אויכעט א ליכטיגע זאך,
און ברען נישט די אויגען, און פראל נישט קיין סך,
און לייכט מיר גאר שטיל ביי דער נאכט!

און אדום.

(לוים היינע).

לאנג שוין ליידען מיר זיך ביידע,
ווי עס פאסט פאר ברידער פיינע;
דו ליידסט, נעבעך, אז איך אטעם,
און איך די—שגיונות דיינע!

לאנג שוין ליידען מיר זיך ביידע —
טיילמאל, פון מיין קרענק געריהרט,
האסט דו מיר מיט פרומע הענטלער
די געדערים מאסאזשירט!

איז א שווערע נאכט געקומען,
האסט דו לעמפלער אנגעצונדען
פון מיין חלב... און אויף קנייטלער
מיינע אדערען געשונדען...

אונזער פריינדשאפט ווערט צינד שטארקער,
איך ווער אויך די קונץ שוין קענען;
איך ווער משוגע'נער פאר דיר,
די געהירן — פיהל איך — ברענען!

דער בעכער.

(פון פרוג).

זאג מיר, מאמעשי, איך בעט דיך,
איז דאס אמת, וואס עס האט
מיר פארצעהלט דער אלטער זיידע,
אז אין הימעל דארט פאר גאט,

אז פאר גאט דארט שטעהט א בעכער, —
און ווען מיר קוועלען זיך דא שווער,
האט דער גרויסער גאט רחמנות,
לאזט אין כוס אריין א טרער?

— אמת, קינד מיינס!
— אך, מאמע, מאמע,
איז אויך אמת, איז אויך זיכער,
אז משיח, דער וועט קומען,
קוים וועט ווערען פול דער בעכער?!

— אמת!
און דאס קינד פארקלערט זיך,
ווארט א ווײַלע טרויריג, שטיל,
פרעגט דערנאכטען: אבער, מאמע,
וועט דער בעכער זיין ווען פול?

און עס הויבט די בלויע אויגען
טרויריג צו דער מוטער אויף:
„צי איז אהן א דנא דער בעכער,
וואס מיר ליידען אהן א סוף?

וי לאנג מיר ליידען שוין אין גלות,
אונ דער כוס וויל פול נישט ווערען!
אפשר טריקענען דורך די יאהרען
אינ׳ם בעכער אוים די טרערען?“

און צורודערט בלייבט די מוטער
איבער׳ן פרומען קינד געבויגען,
און עס ציטערען די ברעמען...
פון די מוטערליכע פייכטע אויגען.

פאלען טרערען — צוויי ברילִיאנטען
אויפ׳ן קינדם פארקלערטען שטערען!

. . . .

גאט אין הימעל, האב רחמנות,
נעהם אין כוס אריין די טרערען!

פון ביאליק.

1.

זיי מיר גוט...

זיי מיר גוט!
זיי א מוטער, זיי א שוועסטער מיר!
זעהסט,
איך בין אזוי עלענד און קום נאך טרייסט צו דיר,
אין דער שווערסטער מינוט — —
מיין קאפ — די נעסט
פון פארשטויסענע תפלות לאז רוהען אויף דיין שויס;
אלע הימלען זענען פאר זיי פארמאכט —
און אין דער שטילער שעה צווישען טאג און נאכט,
הער מיך אויס...

מען זאגט: פאראן יוגענד אויף דער וועלט
און בליהען בליהט זי, ווי א רויז...
פאראן מן־הסתם!
נאר וואו איז מיינע? צי האט זי געטויט די קעלט,
צי פארברענגט די פלאם?
דאכט זיך, גארנישט געוועז...

אויך ליעבע איז פאראן, אזוי זאגען לייט,
זאג מיר, וואס באטייט
דאס ווארט, פאר מיר א הוילער קלאנג?
און דאס מאכט אזוי באנג, דאס מאכט אזוי באנג —
און וואס איז פרייד?

אזוי שטיל און צארט
האבען שטערען אמאל געוואונקען צו מיר און — גענארט...

אַ חלום נעווען... מען האָט'ן פאַרטריבען,
און עס איז מיר איז לעבען גאַרנישט געבליבען,
און איך וועלק און איך פריהר...
זיי מיר גוט, איך קום גאָך טרייסט צו דיר. —

2.

„משא נעמירוב“

שטעה אויף!
מענש, שטעה אויף און געה,
און געה צו דער שטאָדט, וואו די שחיטה איז געווען,
וואו דאָס בלוט איז פאַרגאָסען געוואָרען!
מיט די אייגענע אויגען זאָלסט דו זעהן
און אָנטאָפּען מיט אייגענע הענט די צוימען,
די שטיינער, די ווענט
מיט'ן פאַרטריקענטען בלוט,
מיט די פאַרגליווערטע געהירען
פון די דערשלאָגענע —
צווישען חורבות וועסט דו געהן,
צווישען איינגעבראָכענע מויערען,
צוזאַמענגעשטירצטע ווענט —
מיט לעכער,
ווי אָפענע וואונדען שוואַרצע — —
פון אונטער דיינע פיס פליהען פעדערען און שמות...
טרעטסט אויף צובראָכענע כלים,
אויף ספרים,
אויף פּאַרמעט,
אויף שטיקער צופּלאַצט לעבען —
דו אַנטלויפסט —
צו ליכט און לופט אַנטלויפסט דו!
דער הימעל לאַכט אויס דיר,
די שטראַלען פון דער העלער זון שטעכען דיר.

די גלאנצען פון צובראכענעם גלאז, וואס ליגט נאך אויף די גאסען,
לעסטערען דיך!
אלץ ארום — דער בליהענדיגער בוים,
דאס פריש־אויסגעשפראצטע גראז,
לאכט אויס דיר...
וואס פיהלסט דו? בליטען, אדער בלוט?

אין טאג פון דער שחיטה האט זיך דער פריהלינג צובליהט!
דער שוחט האט געשאכטען, די זון האט געשיינט
און באשאטען דעם שוחט מיט גאלד!
דער טאג האט צו איהם געלאכט!
די בוימער האבען געבליהט!
דו אנטלויפסט,
ווילסט דיך באהאלטען אין א הויף?
זעה, זעה, אט א בערגעל,
אט א בערגעל מיסט,
צוויי זענען געקעפט געווארען אויפ'ן בערגעל:
א איד און זיין הונט — —
איין האק האט זיי געקעפט,
דא, אויף איין מיסט האט מען זיי געווארפען...
און אז אונטערגעגאנגען איז די זון,
זענען חזירים געקומען
אוןביידע געלעקט,
און אונטער זייער פוס
האבען זיך ביידע געקאלערט —
שא!
מארגען וועט געהן א רעגען
און וועט אפשווענקען דאס בלוט —
עס וועט שוין נישט שרייען,
נישט שרייען ארויס פון מיסט,
עס וועט פארלוירען ווערען ערגעץ אין תהום —
און אפשר אנטרינקען א בוימעל צו דער זעט —

און אלץ וועט זיין ווי פריהער,
אלץ ווי פריהער —
וואס איז דען געשעהען ? וואס ?

באהאלטסט זיך אויף א פינסטערען בוידעם ?
פיהלסט די טויט־שרעק, וואס שוועבט נאך ארום אין דער פינסטער,
אין דער פינסטערער שטילקייט !
זעהסט ? פון אלע לעכער, פון אלע שפאלטען און ריצען,
קוקען אויגען ארויס ;
אייגען קוקען אויף דיר שטאר און שטום.
דאס קוקען די נשמות פון די „קדושים“ —
די פארוואגלטע, פארוויסטע נשמות — —
הא־הא־הא !
זעהסט. דארט, אין ווינקעל האבען זיי זיך צונויפגענומען,
צוזאמענגעפרעסט, און געשווינגען ;
דא האט זיי דאס אייזען געטראפען,
דא זענען זיי געבליבען !
דא שטעהען זיי נאך און שעפען,
און אטעמען אין זיך אריין
דעם גאנצען טרויער פון זייער אומזיסטיגען טויט —
נישט טראגיש.
קוים טרויעריג איז דער טויט —
הערסט ? זיי פרעגען :
נאך וואס ?
נאך וואס געלעבט, פארוואס געשטארבען ?
מיט שרעק און ציטערניש פרעגען זיי.
די קדושים :
און — אל ארך אפים, —
ער שווייגט !
שפינוועבס אין די ווינקלען —
פרעג די שפינען.

וואס דא איז געשעהען,
לעבעדיגע עדות!
זיי וועלען דיר פארצעהלען
פון געשפאלטענע טראכטען מיט פעדערען געפילט —
נעגעל און נאז־לעכער, קעפ און האמער —
פון מענשען געפאלענע אין דער פינסטער, אהן צייט צו קרעכצען,
פון קינדער, וואס האבען פריש בלוט געזויגען פון
געשפאלטענע ברוסטען,
פון א האלב־קינדערישען רוף: מא... און „מאמע" נישט
גענדיגט,
א מעסער האט איבערגעשניטען דאס ווארט!
און נאך... און נאך...
מעשיות, וואס וועלען דיר פארברענען דעם מח —
די געהירען אויף אש
און די נשמה טויטען,
אויף אייביג, אויף אייביג — —

רוף נישט! וועק נישט די טויטע,
אנטלויף מיט'ן פארשטיקטען געשריי אין דער קעהל,
מיט דער פאר'שרפ'עטער טרער אין אויג —
אנטלויף —
צוריק צו דער זון אין גאס —
העי, עס בליהט, עס שיינט, עס קלינגט!
קאנסט עס נישט ליידען?
זוך דיר שטילע שאטען אין קעלער!
קום אראפ —
זעהסט, דא אין די שאטען,
צווישען די קיהלע שאטען
זענען די צנועות,
דיין פאלקס כשר'ע טעכטער — — —
פארשטעהסט?
איינע אונטער זיבען, איינע אונטער זיבען!

דער מוטער אין די אויגען — די טאכטער,
די מוטער אין דער טאכטערס אויגען — געשענדט!
און פאר'ן קוילען און נאכ'ן קוילען — —
טאפ אן מיט די הענט די פארבלוטיגטע לאקען.
די קישען —
דאס בלוט מיט עפעס אנדערש צוזאמען
פארגליווערט — —
זעהסט? און דארט הינטער די פעסער —
הינטער די אנגעווארפענע כלים,
אין ווינקעל דארט
זענען געלעגען.
אהן אטעם געלעגען זענען דארט זייערע פאטערס,
זייערע מענער, ברידער און חתנים —
און האבען מיט אפענע אויגען דאס אלץ געזעהן —
ווי די לייבער האבען געצאפעלט
אונטער'ן גוי און אונטער זיין אייזען —
און געהערט מיט אפענע אויערען
די געשרייען די פארשטיקטע, די איבערגעהאקטע — —
א שטראל בלוט — אן אפגעהאקט ווארט —
שא — — —

פאר שרעק פארגליווערטע, פארשטיינערטע הערצער...
און אויב איינס האט נאך געצאפעלט,
האט עס, פיליכט, נאך געבעטען:
רבונו של עולם,
טו א נס,
זאלען זיי מ י ך נישט זעהן,
פארבלענד זיי, זאלען זיי מיך נישט זעהן!

מענער—פאטערס—ברידער—חתנים...
און פון די מענער,

אויב וועלכען עס איז א נס געשעהען
און איז לעבען געבליבען,
איז מאנכער,
ווען די שרעק איז אריבער,
פון קעלער ארויסגעקראכען,
צו זיין גאט, אין זיין גאטס הויז אריינגעלאפען
און געדאנקט פאר'ן נס,
וואס א י ה ם איז געשעהען!
און דערנאך צום רב געלאפען:
צי מעג ער מיט זיין ביילען נאך לעבען?!

הער, ארוים קריך!
קום,
קום צו די מיסטען,
צו די שטאלען פון חזירים, קום,
צו די באהעלטענישען פון דיינע ברידער
אין שחיטה־טאג!
דיינע פאלקס־קינדער,
חשמונאים,
בר־כוכבא'ס דיינע,
דיין הייליגען טאטענס קינדער —
צוואנציג אין א לאך,
דרייסיג אין א הייל — — — —
די, וואס הייליגען מיין נאמען!
די ווערים צוקראכען,
ווי מייז זיך פארשטעקט —
און — ווי די הינט געשטארבען!

און צו־מאָרגענס איז אַרוים אַ זוהן
און דערזעהן דעם פאָטערס פגר אין מיסט —
וואָס פאַרשטעלסט דו דיין פּנים, מענש!
וואָס קריצסט דו מיט די ציין?

נעה צום טאָל הינטער דער שטאָדט,
אַ גאָרטען בליהט דאָרט אין טאָל,
באַשיט פון דער גאָלדענער זון, ווי אַ כלה —
בליהט ער, דער גאָרטען...
און דאָרט איז פאָראָן, אין דעם גאָרטען, אַ הייל —
די בלוטיגע —
דאָרט זענען איינגעשלאָפען די מערדער,
נישט ווייט פון טייערע קרבנות ליגען זיי
שכור און שלאָפען...
און אַרום די כלים —
די רעדער מיט אויסגעזעצטע ספּריכען,
ווי מערדערישע פינגער צו עמיצענס האַלז —
מיט די נאָך בלוטיגע, שוואַרץ־בלוטיגע שפּיצען —
בלוט מיט געהירען!
און אַז דער טאָג וועט טרעטען אַף דעם אָווענט,
די זון וועט אין מערב־זייט אונטערגעהן
מיט בלוטיגע וואָלקען געהילט און געשליידערט,
און פייעריג צופלאַמט — —
דאַן געה אַהין צום טאָל,
אין גאָרטען אַריין געה,
זוך אַף די הייל...
און גנב'ע זיך שטיל אַריין...
טסס...
אַ שרעק שוועבט אין דער לופט...
אַ שרעק, אַ צאַפּלען, אַ גסיסה —
הוילע קרעכצען, הייזעריגע שרייען, פאַרשטיקטע רופען, —
דאָס אַלץ וואַלגערט זיך אַרום צווישען די כלים.

און ריהרט די רעדער,
און דרעהט זיי איבער,
און שלאָגען זיך אַן די שפּיצען,
אַן די העלצער,
און קומען ארויס פון לעכער און שפּאַלטען —
ארום — קרעכצען —
איבער דיין קאָפּ פאַרגליווערטע קרעכצען —
אַ שטומער צער שוועבט,
אַ שטומער וועה —
נאָך וואָס? פאַרוואָס?

יסורים שטומע פלאַטערן,
אַ שכינה, אַ שוואַרצע, אַ טויט־מידע,
אַ דערשלאָגענע
רוהט איבער אַלעם —
און געפינט נישט קיין רוח!
האַרץ־רייסענדיג! —
וויל וויינען און קאַן נישט,
וויל שרייען און שווייגט,
אין אייגענעם טרויער דערשטיקט —
די פליגעל איבער די הרוגים פאַרשפּרייט זי
און וויינט אָהן אַ קול...
און אויפ'ן בית־עלמין געה,
אויף די קדושים'ס קברים!
אהין שלייך זיך אין דער שטיל,
זאָל קיינער דיין טריט נישט הערען,
זאָל קיינער דיך נישט זעהן...
פאַרדעק דיך פאַר חרפה!
געה און קוק אויף דיינע הייליגע!
וויינען וועסטו נישט איבער זיי...
צוגעהען וועט וועלען דיין האַרץ;

איך וועל עס פארגליווערען אין דיר —
ווערסט וועלען די ברעמען אראפּ אויף די אויגען לאָזען,
איך וועל זיי דיר אויפשטעלען, ווי נעגעל!
שרייען ווערסט דו וועלען
ווי א שטיר, צום שחיטה־באַנק געבונדען,
ברילען...
איך וועל דיר דאס קול דערשטיקען אין האלז —
זעהסט, ווי געשאַכטענע קעלבער ליגען זיי,
האָסט פאר זיי קיין קלאָג,
קיין זיפץ —
—„פארגיבט מיר, הייליגע טויטע,
פארצייט מיר, איהר אייביג פארשעמטע,
פאר אייער אָרעם לעבען
פאר'ן אָרעמען טויט,
ה ע ל פ ע ן קאַן איך נ י ש ט!

„מאָרגען וועט איהר קלאַפּען ביי מיר
און פארלאַנגען אייער לוין — —
איך ה אָ ב נישט!
אַ יורד בין איך
אָרעם, אַזוי ווי איהר!
אומזיסט זייט איהר געפּייניגט
געוואָרען און געשטאָרבען,
ווי אומזיסט איהר האָט געלעבט...
אַ רעטעניש נישט צום פאַרענטפערען
איז אייער טויט, ווי אייער לעבען
איז אַ רעטעניש!"
און אין וואָלקען הילט די שכינה איין
איהר קאָפּ און וויינט,
פאר שאַנד און שפּאָט וויינט זי!
— נאַכט אויף נאַכט וועל איך אין דער שטיל

אויף די קברים אראפ
און וויינען אין דער שטיל
פאר שאנד !

און דו, מענש !
דו, וואס האסט מיך געזוכט און געפונען
אין מיין ארעמקייט, אין מיין טרויער,
גער נישט צוריק מיט לערע הענט !
נעם ביי מיר,
א טייל פון מיין שטילען וועהטאג, נעם
און ווארף עס אין דעם שוים פון די לעבעדיגע,
פון די נאך־געבליבענע — —
זיי זאלען נישט פארגעסען !
און, געהענדיג צוריק,
רייס אוים אביסעל גראז, —
— עס איז פריהלינג,
עס בליהט,
עס איז זאפטיג דאס גראז —
רייס אוים א פולע האנט
פון שפראציגען, זאפטיגען, פרישען קברים־גראז
און ווארף ה י נ ט ע ר דיר —
און זאג :
גראז איז מיין פאלק,
אפגעריסען גראז.
קאן דאס אפגעריסענע לעבען ?

גער !
גער צו לעבעדיגע,
צו די נאך געבליבענע,
אין גאטס הויז אריין גער,
דארט זענען זיי פארזאמעלט —
זיי פאסטען דארט און בעטען !
הערסט די יאמער ?

עס צוגעהט נישט דיין הארץ אין דיר?
שטעלען זיך דיר נישט די האר קאפויר? —
דאס געקלאגעריי —
דו ציטערסט נישט?
אזוי קלאגט אז ארעמע, דערשלאגענע
דינסט פאר א גראשען,
וואס זי פארלירט אין מארק...
אין זייערע הערצער,
אין זייערע דערשלאגענע דינסטען־הארץ אריין קוק —
ווי לער איז דארט און וויסט!
קיין איינציג גרעזעל האס!
קיין קערנדעל נקמה!
קיין פלוך אויף זייערע ליפען!
זיי בעטען!
קוק אין זייערע הערצער אריין,
נישט אויף זייערע ליפען — —
פאלש איז יעדעס ווארט!
איך זאל זיי פארצייען,
איך זאל פארגעבען זייערע זינד!
זינדיגט א צובראכענער שארבען?
זינדיגען ציטעריגע שאטען אויף די ווענט?
פארוואס בעטען זיי און שטורעמען נישט?
וואס הויבען זיי קיין פויסטען נישט אויף?
פארוואס פאדערען זיי נישט?
פארוואס רייסען זיי די הימלען נישט איין,
נישט דעם כסא הכבוד?

און ער —
הויבט אויף דער חזן זיין קול
און רופט:
„טו פאר די געשאכטענע,
פאר קליינע קינדער טו,
פאר זויגענדיגע קינדער“...

און נאכשרייען וועט דער עולם
און ציטערען וועלען די ווילען אין הויז — —
אויף דיר וועל איך מיך דערבארמען!
דו וועסט נ י ש ט וויינען,
נישט וויינען מיט זיי — — —
און הויבט זיך אין דיר א געשריי אויף,
דערשטיק איך עס!
צווישען דיינע ציין דערשטיק איך עס!
דו זאלסט דאס אומגליק נישט פארשוועכען!
נישט באקלאגט,
נישט באוויינט זאל עס בלייבען!
ק י י ן טרער!!
און די נישט אויסגעוויינטע טרער
פארגליווערען זאל זי אין דיין הארץ
און ווערען צום שטיין!
אויף דעם שטיין וועל איך מיין פעסטונג בויען —
אייזערנע מויערען — קופערנע שפיצען —
פאר האס, צארן און טויט
א היילינטום!
אין דיין הארץ וועט עס שטעהען
און וואקסען —
פון גיפטיגען בלוט גענעהרט
וועט עס וואקסען —
א פעסטונג,
א היילינטום,
א שלאנגען־נעסט
פאר גיפטיגען, צארניגען, גרימיגען טויט
פ א ר ד י י ן פ א ל ק!
און צו־מארגענס
זעה, וואס זיי טוען...
אויפ׳ן בית־עלמין וועלען זיי מארגען געהן,
די דערשלאגענע,
די איבערגעבליבענע,
די האלב טויטע,

מיט די האלב אויסגעפּאַכטע נשמות,
האַלב אויסגעפּוילטע הערצער...
אויפ׳ן בית־עלמין געהען זיי,
מענער, ווייבער און קינדער געהען;
מיט טאַרבעס,
מיט קבצנ׳ישע טאַרבעס
אויף די געבויגענע אַקסעל
געהען זיי...
אַ:ן זעה, מענש, וואָס זיי טוען! —
צו די פרישע קברים געהען זיי,
צו די קדושים —
און עפענען די קברים אויף —
און צורייסען זייערע לייבער
מיט די תכריכים צוזאַמען,
אויף שטיקער, אויף שטיקער צורייסען זיי,
און יעדערער כאַפּט אַ שטיק,
יעדערער אין טאַרבע אַריין אַ שטיק —
זיי וועלען בעטלען געהען
אין נאָמען פון די קדושים,
מיט זייער פלייש און ביין, —
פון יריד צו יריד וועלען זיי געהען,
פון שטאָדט צו שטאָדט
און בעטלען:
זעהט דאָס הייליגע פלייש, — רחמים!
די הייליגע ביינער זעהט — רחמים!
אידען בני רחמנים,
רחמים, אַ גראָשען גיט!
און אַ לאַמער,
און אַ בלינדער,
און אַן אַלטער, אַ געבויגענער,
און מיט קרומע ביינער
שלעכט געגעהרטע קינדער
וועלען בעטלען מיט׳ן פלייש
מיט די ביינער פון די קדושים

און ליעדער זינגען!
קבצנ'ישע הונגער־ליעדער.
איבער הייליגע,
איבער אומגעקומענע על קדוש־השם — —
פאר א גראשען!
און אצינד געגוג, מענש!
אנטלויף!
לויף אין דער וויסטעניש אריין
און שריי —
אויפ'ן ווינט, וואס יאגט אין דער מדבר;
אויף זיינע פליגעל זאל ער כאפען דיין געשריי,
און צוטראגען אויף אלע עקען פון דער וועלט
אבער קיינער זאל נישט וויסען. —

פון יחזקאל.

1.

גאָט זאָגט מיר אַזוי צו זאָגען:
די „נביאים“ וועל איך קלאָגען,
די שקרנים, די כזבנים,
מיט'ן אומפאַרשעהמטען פנים
און פאַרגלייסטע אויגען!
*
פונ'ם פינגער ווייל זיי נאָגען,
ווייל זיי טראַכטען אויס און זאָגען
אין מיין נאָמען נאָר דמיונות,
פאַר מטבעות, פאַר פדיונות,
נישט געשטויגען, נישט געפלויגען!
*
אויסגעטראַכט און אויסגעקלערט!
נישט געזעהן און נישט געהערט,
און געזאָגט, וואָס גאָט באַשערט,
וואָס איך קלער און טראַכט...
נאָר געשפּינען, נאָר געוועבט!
נאָר געפרעסען און געלעבט!
נישט קיין לאַך אין וואָנט פאַרקלעפּט,
נישט קיין צוים געמאַכט!
*
כלומרשט, איך האָב זיי געשיקט!
נאָר צו מיר אַרויף געקוקט,
און פון ציבור אויסגעפּיקט,
געשיט נאָר און געשיט!
*
איך האָב זייער צונג געשאַרפט,
דעם רעשט שכל צו באַטייבען!

ווייניג פרעסען בערען, לייבען.
האָב איך פוקסען נאָך באַדאַרפט?
*

ווייניג האָט מיין פאָלק געליטען,
דאַרפט איהר נאָך זיין יאָך באַשווערען?
ווייניג בלוט נאָך, ווייניג טרערען? —
אויסגעריסען זאָלט איהר ווערען
*

און פאַרטיליגט און פאַרשניטען —
איהר זאָלט מיר נישט זיין אין מיטען!
אייער נאָמען מעק איך אויס
פון מיין הייליג בוך אַרויס!

2.

נאָט האָט מיר געזאָגט אַזוי:
„צו די הירטען געה און זאָג...
איי, די מערדער, איי, די הירטען,
עס וועט זיין צו זיי א קלאָג!"
*

איי, די מערדער, איי, די הירטען,
עס וועט קומען אייער שטראָף!
ווייל זיי האָבען ז י ך געפּאַשעט,
ז י ך געפּאַשעט, נ י ש ט די שאָף!
*

נאָר די בעסטע וואָל געטראָגען,
און דאָס פעטסטע פלייש געפרעסען;
נאָר אום זיך אליין געקימערט;
אַן די שעפּעלער פאַרגעסען!...
*

נישט געשטאַרקט די אָפּגעשוואַכטע,
און—נישט אויסגעהיילט קיין וואונד;

די פארוואונדטע און די קראנקע
נאך געווארפען פאר די הינט!

*

נישט געזוכט גאר די פאראירטע,
א פארבלאנדזשעטע—פארפאלען!
און געפיהרט זיי אין א מדבר
אהן א גרעזעל, אהן א קוואלען!

*

און געיעאגט זיי אויף די בערגער,
וואו א שטיין און וואו א דארן;
ווילדע טירע, חיות רעות
זענען פון זיי זאט געווארען!

*

און פאר זיך אליין געקוילערט,
ז י ך געפאשעט, נ י ש ט די שאף...
אוי אייך שעפער, וועה אייך הירטען,
עס וועט קומען אייער שטראף!

3.

אויך וועל איך אייך א חשבון מאכען
מיט די שעפסען, מיט די טריקעס,
מיט די איינגעדרעהטע הערנער
און די שארפע, ווי די פיקעס!

*

וואו ס'איז נאר געוועזן א פאשע,
אנגעפרעסען זיך גאר מאוס!
און די רעשט נאך צוצוקנוידערט!
און צוטרעטען מיט די פיס!!!

*

וואו א פאשע איז געוועזן
האט איהר אייך געשווינד דערפרישט!

און די רעשט נאך צוצוקליצעט,
מיט דער בלאָטע אויסגעמישט.

*

און געלאָזט די אויסגעדאַרטע —
אויסגעטרוקענטע פון ווייטען...
מיט די פיס אוועקגעקאָפּעט,
אָפּגעשטויסען מיט די זייטען.

*

הערט, איהר הירטען, הערט, איהר טריקעט,
עס וועט קומען אייער טאָג!...
איך וועל מאַכען אייער חשבון,
עס וועט זיין צו אייך א קלאָג!

4.

און עס הויבט מיך אויף א ווינט...
פון דער הויך זעה איך א טאָל,
פול מיט ביינער, און די ביינער
זענען אויסגעדאַרט און גאָל!

*

נישט קיין פלייש און נישט קיין אָדער
ווי צעוואָרפען און פאַרפוילט!...
אויסגעמישטע טויטע ביינער!
ווי דער גרויער שימער גרוילט!

*

—„קאָן דאָס לעבען?“ פרעגט א בת־קול,
און איך ענטפער: גאָט, דו ווייסט!
—„כאָטש זיי זענען טויט, צעוואָרפען?“
אַלץ איז מעגליך, ווען דו הייסט!

*

רופט דאָס בת־קול: זאָג די ביינער,
אז איך הייס אזוי און וויל!

קלויבען זיך צונויף די ביינער,
און זיי ווערען זאפטיג פול!

*

צונויפגעקליבען און געשלאָסען!
שוין סקעלעטען אויסגעשטרעקט!
און מיט פלייש ארומגעוואקסען,
מיט א הויט שוין אויך באדעקט!

*

—„הײם, די ווינטען זאָלען בלאָזען!"
היים איך בלאָזען און איך זעה:
ווי עס לעבען אויף סקעלעטען,
עס מארשירט שוין גאַנץ ארמיי!

5.

(קאַפּיטעל ל"ג)

ס'שלייכט צו א שטאָדט ביינאכט
די שווערד!
נאר אויפ'ן טורעם דער וועכטער וואכט —
ער הערט!

און בלאָזט טראָמפּייט
און שמעטערט מיט מאכט,
עס ציטערט די נאכט
דאָס פאָלק ערוואכט — —
דער שונא געהט, דער שונא געהט!
און עס פלאקערט אויף די שלאכט

אין הויף, אין גאַס,
אויף מויער און וואנט,
פאר ווייב און קינד,
פאר פאָלק און לאנד!
פאר רעכט, און פריי געהט אלץ אין קאַן!

ווער זינגען וועט, דאָס ווייסט איין גאָט;
דער וועכטער האָט
דאָך זיינס געטאָן!
ער האָט זיין עהרע נישט באַפלעקט,
ער האָט געוועקט!
ער האָט געדינט זיין פאָלק, זיין לאַנד!

נאָר וועה דעם וועכטער, שפּאָט און שאַנד.
וואָס האָט ביינאַכט
אַן אויג פאַרמאַכט
און ערוואַכט
ערשט אין דער בראַנד!

ירמיהו'ס בריף.

(אגרת ירמיהו — כתובים אחרונים).

1.

און אין בבל וועט איהר וואוינען,
צווישען פרעמדע פעלקער לעבען,
דארט, וואו גאָט האָט אייך פארטריבען,
ביז עס קומט די צייט!

דארט אין בבל וועט איהר וואוינען,
צווישען פרעמדע פעלקער לעבען,
און וועט פרעמדע זיטען זעהען,
פרעמדען גלויבען, פרעמדע געטער, —
שרעקט אייך נישט פאר זיי!

דארט אין בבל וועט איהר זעהען,
אויף די אקסעל געטער טראָגען,
שעהן געשניצטע, פיין געקליידעטע —
גאָלד־ און זילבער־נעצען!

זיי פון פאָרענט לויפט אַ עולם,
הינטען לויפט זיי נאָך אַ מענגע;
אַלטע, יונגע, מענער, פרויען, —
שווייגען מוזט איהר, נאָר אין הארצען
לאַכט אייך אוים פון זיי!

זעהט, די צונגען ביי די געצען
האָט אַ מייסטער אויסגעשלאָגען,
אויסגעשניצט און אויסגעקינצעלט
פון דעם ריינסטען גאָלד!

נאר פארגעסען האט דער מייסטער
אויסצולערנען די געשמידטע
צונגען, כאטש א ווארט!

און געשמאק האט אויך דער מייסטער!
אויסגעפוצט האט ער די געטער,
ווי א כלה צו דער חופה, —
קרוינען אויף די קעפ!

דאך פארגעסען האט דער מייסטער
אין די קעפ ארייצושלאגען
שכל, כאטש א פונק!

גאלד און זילבער האט דאס געטעל;
עס באשטעלט איהם דאך דער פריסטער
און פארשווענדט זיין גאטס פארמעגען,
זיינע קליידער אין די הייזער,
וואו ער דארף נישט זיין!

און וואס העלפען זיי די קליידער,
גאלד און זילבער פיין געשטיקטע,
אז זיי קאנען זיך נישט וועהרען
פאר דער קלענסטער מילב!

אז מען טוט זיי אן די קליידער,
נעמט א פעדערוויש דער פריסטער,
רייניגט דאס געטער־פנים,
ווישט זיי אפ די נעז!

שטאלץ שטעהט מאנכער, ווי א ריכטער,
אין דער האנט — א בינטעל ריטער, —
מעגסט דאך שפייען איהם אין פנים:
שמייסען קאן ער נישט!

איי, נאך שטרענגער איז דער צווייטער:
אין דער האנט א שווערד א שארפע
צי א שווערע האק!

ליידער, קאן ער זיך נישט שיצען
פאר א גנב, איבערשרעקען
אויף דער וואנט א פליג!

אז זיי זיצען אין די טעמפעל
און די געצענדינער קומען,
און זיי בוקען זיך און קניען,
ווערט דערפון א שטויב;

שפעטער פאלט דער שטויב ארונטער
און פארשווארצט דאס געטער־פנים,
און פארבלענדט די געטער־אויגען,
און באשמוצט די קרוין.

פאר גנבים מוז דער טעמפעל
זיין פארמאכט אויף שלאס און ריגעל;
נישט די געטער שיצען מענשען,
מענשען שיצען זיי!

אט עס קומט די נאכט און פריסטער
צינדען ליכטער פאר די געצען;
העל־באלייכטע געטער שיינען, —
עס איז נאר גאלד און זילבער גלאנצען —
דער גאט אליין איז בלינד!

און עס הויבען פון דער ערד זיך
אויף די ווערעמלעך, און זיי קריכען
אויף די קליידער פון די געטער,
פון די קליידער אויף די לייבער, —
און זיי שטעהען אומבאהאלפען
קעגען קליינע ווערים!

און עס פֿליהען דורך די פענסטער
פֿלעדער־מייז אריין אין טעמפעל,
און ווי פראנק און פריי זיי פֿליהען,
פון א געטער־קאפּ צום צווייטען,
ס׳יאגט זיי נישט אוועק!

און די זון זעהט יעדען מארגען
פלעדער־מייז, פארשמוצטע געטער,
און זי זעהט אויך, ווי עס קומען
און עס וואשען זיי די פריסטער,
און זיי פוצען, און זיי שוויצען,
ביז דער גאט ווערט ריין!

2.

טייער זענען דאך די געצען,
ווייל עס שטעקט אין זיי פארמעגען:
זילבער, גאלד און מייסטער־ארבייט —
נאר קיין לעבען נישט!

מאכט א קריג זיך: פרעמדע פעלקער
ווילען לאנד און פאלק באצווינגען;
וועלען שיצען זיי די געטער?
וועלען געבען הילף?

ניין! עס כאפען זיי די פריסטער
און אנטלויפען, און באהאלטען
זיך צוזאמען מיט די געצען
ערגעץ אין א הייל!

טרעפט, עס ברעכט ארויס א פייער
אינ׳ם טעמפעל און די פריסטער
רעטען איילינג זיך דאס לעבען,
און די געצען ברענען.

ווי א מענש פון שטרוי קאַן היטען
פאַר גנבים פעלד און שייער,
אַזוי שיצען אויך די געצען
פעלקער, לענדער, שטעדט!

ווייל די געטער, כאָטש זיי זענען
פון דעם ריינסטען גאָלד געגאָסען,
מיט די קליידער און די קרוינען —
ווייל די געטער, כאָטש עס קניען
פאַר זיי מאַסען און געגעהנען
זיי קרבנות — ווייל די געטער
איז קיין קלענסטער וואָרעם מקנא,
ווייל זיי לעבען נישט!

ווי פאַר טויטע שטעלט מען פאַר זיי
עסען, טרינקען, פעטע פליישען;
דאָס באַ'גנב'ענען די פּריסטער
און פאַרקויפען, און די ווייבער —
זיי פאַרזאַלצען און באַהאַלטען
אויף א שלעכטען טאָג!—.

פון ישעיהו.

פון אדום ווער קומט עס,
פון בצרה ווער געהט,
מעכטיג די טריט,
געראויטעלט דאס קלייד?

— איך דער פארגעלטער
און העלפער אין נויט!

— וואס איז דיין קלייד אזוי
פלאמענדיג רויט?
האסט דו געטראטען
וויין אין א קעלטער?

— געפארבט איז מיין קלייד
פון בלוטיגען וויין;
אין קעלטער געטרעטען
און — איינער אליין!

פול איז דער קעלטער,
און איך בין נאר איינער;
די פעלקער גערופען,
געקומען איז קיינער!

האב איך מיין ארעם
צו הילף מיר פארבעטען,
מיין גרימיגען צארן, —
און פעלקער געטרעטען,

ווי טרויבען אין קעלטער,
איך איינער אליין!

און ס'טריפען די קליידער
מיט בלוטיגען ווייַן!

אקדמות.

איך טו די לעפצען אויף!
בעפאר דאס ווארט איך שפרייט,
בעט איך דערלויבעניש
פון אייער ליעבליכקייט!

פון באשעפער זינג איך
און זיין אלמעכטיגקייט!
אומענדליך איז זיין מאכט,
ווער שפּעט זי אוים מיט רייד?

ווען אלע הימלען — פּארמעט!
און ווייט ארום און ברייט —
אלע וועלדער — פּענעס,
שרייבער—קינד און קייט, —

נאך קיין גאנצער שטראל
פון גלאנץ און אייביגקייט!
ער האט די וועלט באשאפען
אהן מיה און מידינקייט,

נאר איינציג מיט זיין ווארט
די הימלען אויסגעשפּרייט,
און די ערד באפעסט, —
אין טעג אין זעקס,—די צייט!

און האט זיך איינגעהילט
אין זיין הערליכקייט,
געזעצט זיך אויף זיין טראן,
און דאס ליכט,—זיין קלייד!

און טויזענטער, טויזענטער שארען
פארצוקט אין לויטערקייט,
אין רעגען־בויגען־פארביג־
שטילער זעליגקייט.

סוקען אוים זיין וואונק,
צום ערפילען גרייט,
מיט דער דונער־מאכט,
בליצען־שנעליגקייט!

און אלע זינגען שירה,
יעדער אין זיין צייט!
כרובים און גלגלים
רוישען אין פארבייט!

און אלץ נאך נייע שארען
כארען און באגלייט.
ווער עס קומט—געבוקט:
די פליגעל—אויסגעשפרייט!
אויף יעדער צונג די לויב:
„אויף אייביג־אייבינקייט!

„זיי, דו האר, געלויבט!
„און דיין צושפרייט
„פון אומענדליכקייט,
„ביז אומענדליכקייט!"

און אפגעלעבט — פארביי!
ס'קומט נישט צוריק די צייט!
יעדען מארגען־פריה —
שאר און כאר באנייט;

אומענדליך איז די צאהל
פון כארען און באגלייט!

און אויפ'ן פאלק ישראל
ווערט געקוקט מיט נייד!

עס איז פון האר אליין
געוועהלט צו דעם באשייד!
זיננט עס פריה און שפעט,
לויבט צו יעדער צייט!

מען אויף אלע וועלטען
זיין זיין לויב צושפרייט,
און איבער אלע ימים
זיין געזאנג צוזייהט!

זיי זוכען, זיי צו זאמלען,
ווי א מלך גרייט!
זאמעלט ער די תפלות
מיט גרויסער צערטליכקייט. —

פלעכט ער פון זיי קרוינען...
אויף יעדער קרוין באשייד:
„גליק און הייל דער אומה,
וואס דינט דער איינציגקייט!"

דעם באשעפערס קאפ
אין לויטער הערליכקייט,
מיט די קרוינען קרוינט ער,
פארצוקט מיט ליכטיגקייט!

וואס איז „וואויל" און „הייל"?
פון ל ו י ן אצינד באשייד!
פירשטען שטעהען אויף,
שפעטען יעדער צייט!

מלאכים שטעהען אויף,
אויסצושפּעטען גרייט!
ווי די וואַסער־אינדען,
ריהמען זיי פאַרשייט:

„ווער איז דיין געליעבטער
„דיין הארציג פּיין און לייד?
„ווער איז דיין געטרויטער,
„קינדיג, שטאָלצע מייד!

„צו וואָס אַזוי פאַרטרויערט
„דיין גאַנצע לעבענס־צייט?
„קום צו אונז און טייל
„גלאַנץ און לוסטיגקייט!"

קעניגען און פירשטען,
הערט מיין קורץ באַשייד!
אייער שטאָלץ און גלאַנץ —
לויטער נישטיגקייט!

דער טאָג פון הויכען לוין —
געזאַמעלט, וואָס צושפּרייט!
און עס קומט דער טאָג
פון לויטער זעליגקייט!

ציון — אויפגעבויט
זיין קעניגרייך — באַנייט!
אין דעם הימעלס פּראַכט,
געטליך לויטערקייט!

נעבלען — ריין קריסטאַל,
ווי חופּות אויפגעשפּרייט!
און פון באַלזאַם־טייכען
ווערט דער דופט צושפּרייט!

און אין גינגאלדענע קרוינען,
און טראנען זענען גרייט!
פאר צדיקים׳ס קעפּ!
לוין — פאר עהרליכקייט!

שטראלען זייערע פּנים׳ער —
שטערען אין הימעל צושפּרייט;
באווייזט זיך כביכול
אין הערליך־הערליכקייט!

— „דאס איז ער, דער געליעבטער,
„געקומען איז די צייט:
„און ער וועט מיך פיהרען
„אין גלאנץ פון אייביגקייט!“

צינדערט הויבט זיך אן
צארניג און פארשייט
מיט דעם שור־הבר
דער לויתן־שטרייט!

אייזערנע פלאסען,
שלונד — ווייט און ברייט!
ווי אן אפּגרונט אפען,
א וועלט צו שלינגען גרייט!

און יענער—הערנער־שטאל!
שפּיציג און געדרעהט!
אומצעהויער צוויי,
אויף טויט און לעבען גרייט!

דער גוג ומגוג שפּיל...
ווי ענדיגט זיך דער שטרייט?
דער שעפּפער ציהט זיין ברעם,
צוקט די שווערד פון שייד!

ווי פון בליץ געטראָפען,
בײדע אויסגעשפּרײט!
און — מעדני מלך
פאר צדיקים גרײט!

אויף טישען פון גאָרפינקעל
און יאַספּים געשפּרײט!
עס פּערעלט זיך אין בעכער
אין זײן קלאָריגקײט

דער װײן און טרויב, געהיט
פון דער אָנהויב צײט!
אַלעס װערט אַנטפּלעקט,
אויס פאַרבאָרגענקײט!

בלײבט מיר נאָר צו װינשען,
אַ, גוטע פרומע לײט,
באַקומט אײער פּלאַץ
װען עס קומט די צײט.

אין דער ערשטער רײהע
פון לויטער זעליגקײט!
בײ דעם טיש, געדעקט
פון ז י י ן גערעכטיגקײט!

און זעהט דאָס ליכט, דאָס רײנע,
די זון — אַרוים פון שײד!
דאָס װינש איך אײך פון האַרצען,
דער האַר הערט מײנע רײד!

געלויבט זאָל זײן זײן נאָמען
און זײן גלאַנץ צושפּרײט
איבער אַלע װעלטען
אין דער אײביגקײט!

חד גדיא.

דער טאטע האט א ציגעלע
פון ערגעץ וואו געברענגט, —
פאר צוויי גילדוין א ציגעלע
די קינדערלעך געשענקט.
פאר צוויי גילדוין,
פאר צוויי גילדוין,
פאר צוויי גילדוין דאס ציגעלע.

טאנצט ארום דאס ציגעלע
דאס ווייסינקע אין הויף.
איז א שווארצע קאץ פאראן,
כאפט זי און פרעסט עס אויף.
פאר צוויי גילדוין,
פאר צוויי גילדוין,
פאר צוויי גילדוין דאס ציגעלע.

היט זיך, היט זיך, קעצעלע,
דער הונט איז אויפ'ן פלאץ!
ער גיט א ביל, ער גיט א שפרונג, —
אז עס שוין פון דער קאץ!

אויסגעצויגען ליגט זי שוין
צוביסען און דערשטיקט,
די קאץ, די קאץ, די שווארצע קאץ,
וואס האט דאס ציגעלע פארצוקט!
פאר צוויי גילדוין,
פאר צוויי גילדוין,
פאר צוויי גילדוין דאס ציגעלע.

קומט אַרויס דאָס שטעקעלע,
אַ שטעקעלע פון וואַלד,
וואַרפט זיך אויפ׳ן הונט אַרויף,
וואַרפט זיך און צושפּאַלט

דעם הונט, דעם הונט, דאָס קעפּעלע,
וואָס האָט די קאַץ דערשטיקט,
די קאַץ, די קאַץ, די שוואַרצע קאַץ,
וואָס האָט דאָס ציגעלע פאַרצוקט!
פאַר צוויי גילדוין,
פאַר צוויי גילדוין,
פאַר צוויי גילדוין דאָס ציגעלע.

פליהט אַרויס פון ערגעץ וואו
און באַפאַלט דעם שטאָק,
אַ פייערל אַ רויטענקע,
צינגעלעך אַ שאָק!

מיט צינגעלעך, ווי שלענגעלעך,
צישט עס און פאַרברענט
דאָס שטעקעלע, וואָס האָט דאָ ערשט
געבראָכען ריק און לענד

און קאָפּ דעם הינטעלע,
וואָס האָט די קאַץ דערשטיקט;
די קאַץ, די קאַץ, די שוואַרצע קאַץ,
וואָס האָט דאָס ציגעלע פאַרצוקט!
פאַר צוויי גילדוין,
פאַר צוויי גילדוין,
פאַר צוויי גילדוין דאָס ציגעלע.

פליסט זיך אָן אַ וואַסערל,
דעם וואַסערל פאַרדריסט:
„וואָס ברענט אַזוי דאָס פייערל?“
נעמט עס שנעל, פאַרגיסט!

פארטיליגט שוין דאס פייערל,
וואס האט דעם שטאק פארלענדט,
ווייל ער האט דעם הינטעלע
געבראכען ריק און לענד

און קאפ דעם הינטעלע,
וואס האט די קאץ דערשטיקט, —
די קאץ, די קאץ, די שווארצע קאץ,
וואס האט דאס ציגעלע פארצוקט!
פאר צוויי גילדוין,
פאר צוויי גילדוין,
פאר צוויי גילדוין דאס ציגעלע.

דאס דערזעהט אז עקסעלע,
צום וואסערל א שפרונג!
ווייל דער אקס זיך נוקם זיין,
צי גלאט, ער וויל א טרונק!

ווער פארשטעהט, וואס וואלגערט זיך
אין מוח׳ל ביי א רינד?!
א שפרונג, א זופ און א לעק,
און דאס וואסערל פארשווינדט!

אוים דאס וואסערל, וואס האט
דאס פייערל פארלענדט —
דאס פייערל, וואס צארניג האט
דאס שטעקעלע פארברענט,

ווייל ער האט דעם קאפ געפלעט
דעם הונט, וואס האט דערשטיקט,
די קאץ, די קאץ, די שווארצע קאץ,
וואס האט דאס ציגעלע פארצוקט!
פאר צוויי גילדוין,
פאר צוויי גילדוין,
פאר צוויי גילדוין דאס ציגעלע.

באַוועזט זיך באַלד אַ שוחט'ל,
גערעכט, צי נישט גערעכט,
כאַפּט אַרויס דאָס חלפּ'ל,
כאַפּט דעם אָקס און שעכט!

דעם אָקס, דעם אָקס, דעם גרויסן אָקס,
וואָס האָט דאָס וואַסערל פֿאַרלענדט,
ווייל פֿאַרלעשט דאָס פֿייערל,
וואָס האָט דאָס שטעקעלע פֿאַרברענט!

ווייל ער האָט דעם קאָפּ געפּלעט
דעם הונט, וואָס האָט די קאַץ דערשטיקט,
די קאַץ, די קאַץ, די שוואַרצע קאַץ,
וואָס האָט דאָס ציגעלע פֿאַרצוקט!
פֿאַר צוויי גילדוין,
פֿאַר צוויי גילדוין,
פֿאַר צוויי גילדוין דאָס ציגעלע.

האָט עס דער מלאך פֿון טויט דערזעהן,
מיט די טויזענט אויגען!
צושפּרייט ער באַלד די פֿליגעל שוואַרץ,
קומט ער אָנגעפֿלויגען.

„אוי, וואָס האָסט דו, מענש, געטאָן?"
געוועדט עס קוים איין אויגענבליק,
כאַפּט דעם שוחט ביים גרגרת,
כאַפּט דאָס מעסערל און — כיק!

ווייל ער האָט דעם אָקס געקוילעט,
וואָס האָט אַ וואַסערל פֿאַרלענדט,
ווייל עס האָט אַ פֿלאַם פֿאַרגאָסען,
וואָס האָט דאָס שטעקעלע פֿאַרברענט,

ווייל עם האט דעם קאפ געשפאלטען
דעם הונט, וואס האט די קאץ דערשטיקט
די קאץ, די קאץ, די שווארצע קאץ,
וואס האט דאס ציגעלע פארצוקט!
פאר צוויי גילדוין,
פאר צוויי גילדוין,
פאר צוויי גילדוין דאס ציגעלע.

ווערט דער כביכול צארניג:
„נאר געראנגעלט און געפאכטען!"
און האט, אין זיין גערעכטיגקייט,
דעם טויט אליין אויף טויט געשאכטען!

און, ווי אלע טויטע טויט,
ליגט דער מלאך אויסגעשפרייט,
וואס האט דאס שוחט'ל געקוילעט,
ווייל ער האט דעם אקס געטויט,

וואס האט דאס וואסער אויסגעטרונקען,
וואס האט דאס פייערל פארלענדט,
ווייל ער האט מיט רויטע צינגלעך,
דעם האלצערנעם שטאק פארברענט,

ווייל ער האט דעם קאפ געפלעט
דעם הונט, וואס האט די קאץ דערשטיקט,
די קאץ, די קאץ, די שווארצע קאץ,
וואס האט דאס ציגעלע פארצוקט!
פאר צוויי גילדוין,
פאר צוויי גילדוין,
פאר צוויי גילדוין דאס ציגעלע.

דאָס ליעד דער ליעדער־שלמה׳ס.

(שיר השירים אשר לשלמה).

פאָרוואָרט.

איז דאָס בוך ווירקליך שלמה׳ס?

„אשר לשלמה" איז נאָך נישט שלמה׳ס, ווי „מזמור לדוד" איז נאָך נישט „מזמורי של דוד", נישט „מזמור־דוד". עס קאָן זיין פון שלמה נאָר געזאַמעלט (ער איז דאָך דער „זאַמלער"־קהלת), זאָגאָר — נאָר איהם דערלאַנגט, איהם, צו זיין עהרען, געווידמעט. „אשר לשלמה" וואָלט באַרעכטיגט אויך — וועגען איהם און זיינע ליעבשאַפטען געזונגען, — און גראָד האָבען מיר פאַר זיך ליעדער פון וויינהויז...

ווע֗ל׳ מיר לאָזען די פראַגע אָפען פאַר די ווייטערע פאָר־שער; דאָס ביז אהער געשריבענע איז נישט איבערצייגענד, — וועניגסטענס פאַר׳ן איבערזעצער.

ווי עס זאָל נישט זיין, דאָס בוך — אַ זאַמלונג פון שעפער־טאַנץ־וויין־ און האָכצייטס־ליעדער, — וואַרפט אַ רעטראָספּעקטי־ווע פלאַם אויף אַן אַלט־העברעאישען ווינקעל, פון אַ גאַנץ אומבאַ־קאַנטען לעבען, וואָס באַוויזט זיך ערשט, ווען מען נעמט אַראָפּ דער־פון דעם שלייער פון רעליגיעזער סימבאָליק: עס בלאַנקט אויף אַ נאַטור, נישט אין „ברכי־נפשי"־סטיל געשילדערט; זי רעדט צו אונז אויסשליסליך פון—ליעבע! פון דער ליעבע, וואָס וועקט זיך צוזאַמען מיט דער נאַטור. און באַזונגען ווערט מיט ליעבשאַפט דער פרויען־לייב, דער גאַנץ אָדער האַלב־נאַקעטער, אָדער נאָר, ווי

ביי דער טענצעריז שולמית, — מיט א רויזען־שנור ארום די לענ־
דען געגורט. דער פרויען, ווי אויך דער מענער־לייב, אריענטאליש
„גערייניגט“ (פארגלייך מיט דער יונג־פרויען רייניגונג אין מגלת
אסתר), פערפיומירט מיט היימישע און פון הענדלער, טענדלער
אימפארטירטע איילען. — וויין, ווייב, טאנץ און געזאנג...

די געגענד: ביי בעל המון, וואו שלמה האט זיינע וויינגערט־
נער און זיין וויינהויז, וואו די ג ע מ י ש ט ע יוגענד זאמעלט
זיך, קוים „ווייכען די שאטען, וואס לעגען זיך אויף דער זון, און
עס קיהלט זיך דער טאג“.

אויסער שעפער־ליעדער, דעם שולמית־טאנץ און זיין רעזול־
טאט — די שולמית־ליעבע, געהט דורך, אלס א גאנצע פאבולא,
די ליעבשאפט צווישען שלמה און א וויינבערג־היטערין, וועלכע
ער באגעגענט, פיהרט אין וויין־הויז אריין, פלאנצט איבער איהר
זיין ליעבעס־פאהן און זי ערקלערט זיך איהם אין ליעבע.

עס ווערט „געשמויסט“ — „סיעסטא“ געפיהרט אין ווייך־
הויז, אויך אין דעם פרייען, אויף פריש־גרינע לאגער... וואס איז,
גלייך אונזערען טיי, די אויפנאמע. דער קעניג בלייבט א ווייל
מיט זיין באגלייט, זי מאכט איהר „רייניגונג“, פערפיומירט זיך
און קומען זיך צוזאמען ביים וויין.

דער ווינטער צושיידט. דער פריהלינג קומט, מיט איהם
וועקט זיך די ליעבע אויפ׳ס ניי, ער רופט זי אראפ פון דער פעלזען־
הויך, וואס זי וואוינט איבער די וויינבערג — די ליעבשאפט געהט
אויפ׳ס ניי.

צו־הויז בענקט זי נאך איהם. טרוימט וועגען זיין קומען. עס
געשיהט. ער ווערבט וועגען איהר ביי די ברידער. זיי צווייפלען
אבער וועגען איהר רייפקייט און יונגפרוי־ליכקייט. זיי האבען זי
דאך אין צארן פאר א היטערין צום וויינבערג געשטעלט, אויס׳ן
אויג געלאזט. זי פארזיכערט, אז זי איז רייף און יונגפרוי־ליך. זי

באנגליקט איהם! זי זאגט זיך אפּ פון כלה־גאב, נאָר „צוויי הונ־דערט“ פאר די ברידער אויסקויף־געלט.

דאס ווערט געזונגען פון אן אלט־העברעאישער „געישא“ אין ווײן־הויז; זעהט אוים — אין שלמה'ס געגענוואָרט. קאמעראַדען הערען צו. ער פארלאנגט אין זיין און זייער נאמען — נאך; זי געזעגענט זיך אפּ, דער הייסער טאג קומט —

„ברח דודי...“

באמערקונגען:

1) לוים דעם טעקסט רעדט „זי“ צו איהם אין דער דריטער פּערזאָן און געהט באלד אריבער, ערמוטיגט, צו דער צווייטער.

2) דער פערזמאָס פון דער איבערזעצונג איז אונטערגעוואָרפען דעם אינהאַלט, צוליעב דעקלאַמאַציאָן.

3) וואָס אָנבאלאנגט פאַרגלייכונגען מיט „ראָס“ (פערד) און רייט־וואָגען, מוז מען זיך פאַרזעצען אין דעם פרימיטיווען אָריענט, ווען דער רייטוואָגען איז געווען דאָס נייעסטע און דאָס שענסטע, צו דער צייט פון איין: „אבי, אבי, רכב ישראל ופרשיו“.

1.

זאל ער קושען מיך,
קושען מיט זיין מויל. — 1)
דען דיין פריינדליכקייט
ליעבער שמעקט אלס וויין.

צום גערוך ווי פיין
דיינע אוילען זענען; 2)
און דיין נאמען שוין 3)
איז א תורק אויל!

די יונג-פרויען אלע
ליעבען דיך דארום!

א, ציה מיך ציה,
מיר לויפען דיר נאך;
ברענגט דער קעניג מיך
אין זיינע קאמערן! 4)
וועל'מיר לוסטיג זיין
פרעהען זיך מיט דיר!

און דערמאנען וועל'מיר, 5)
נישט אזוי דעם וויין,

---

1) אין טעקסט: פון די קושען (מנשיקות). ביי פאליגאמיע איז די פרוי אהן רעכט אויפ'ן גאנצען מאן, אויף זיין גאנצער צערטליכקייט.

2) די הויפט-זאך אין הייסען אריענט, ביים קנאפ-געקליידטען לייב.

3) דיין לויב, דיין רוהם.

4) אין ווייך-הויז.

5) געדענקען. דאנקבאר דערמאנען.

ווי דיין פריינדליכקייט!
ווי טריי מיר ליעבען דיך!

— שווארץ בין איך דאך שוין,
ירושלים'ס טעכטער, —
ווי די קדר־צעלטען,
ווי די פארהענגג שלמה'ס!
נישט קוקט, וואס ברוין איך בין,
מיך האט די זון געברוינט!
ס'האבען מיינע ברידער מיר,
מיינער מוטער־זיהן 1) געצירנט,
און צום וויינבערג מיך
אלס היטערין געשטעלט, —
האב איך דעם וויינבערג־מיין
נישט געהיט!

(2 2.

— אך, זאג מיר דו,
וואס מיין זעלע ליעבט,
וואו פיטערסט דו,
וואו לאגערסט דו —
צו מיטאג־צייט?
נאך וואס אויסזעהן זאל ביי לייט,
אז איך לויף 3) די הערדען נאך
פון דיינע קאמעראדען?
— ווייסט עס נישט,
דו שענסטע פרוי?
געה נאך די טריט

---

1) אין פאליגאמישען מוטער־הויז הערשען די ברידער.
2) שעפער־ליעד, דועט.
3) „עטה" — עטה אל חשלל, יאגען, לויפען נאך וואס.

פון שעפעלעד. —
און פיטער דיינע ציקעלעד
ביי די שעפער־צעלטען.

צו דעם ראָס אין פּרעה'ס וואַגען
גלייך איך איד, אַ, ליעבסטע מיין ! (1
אך, ווי שעהן עס זענען דיינע
באַקען אין די קייטעלעד
און דיין האלז אין שנירען !

גאָלדענע קייטעלעך מאַכען מיר דיר,
מיט זילבערנע פּליטערלעד !

3.

עס וויילט דער קעניג נאָך
מיט זיין באַגלייט (2
און מיין נאַרד
האָט אויפגעדופט !

אַ בינטעל־מירא
איז ער, מיין געליעבטער, מיר, —
צווישען מיינע בריסטען רוהט ער —
אַ באַלזאַם־שטענגעל איבער מיר,
פון עין־גדי'ס גאָרטען...

— שעהן ביסטו, געליעבטע מיין, (3
שעהן !
אויגען — טויבען גלייך !

---

1) רעיה — שעפערין, פריינדין, געליעבטע.
2) אָפּוואַרטענדיג איהר פערפיומירונג.
3) געזאַנג ביים ווייַן — שעפער־ליעד.

— שעהן ביסטו, געליעבטער מיין
און זים!
און פריש און גרין
איז אונזער בעט! 1)
אונזערע הייזער
פון צעדער געבאַלקט, 2)
די גאַלעריע — ציפּרעסען!

4.

— איך בין די ליליע פון שרון,
איך בין די רויז פון טאָל!

— וואס די רויז איז צווישען דערנער —
מיין געליעבטע צווישען פרויען!

— וואס דער עפּעל־בוים אין וואַלד — איז
מיין געליעבטער צווישען מענער!

גלוסט זיך רוהען אין זיין שאָטען,
שמעקען זים די פרוכטען־זיין 3)

האָט צום וויינהויז מיין געליעבטער
מיך געפיהרט!
און איבער מיר אויפגעפלאַנצט
זיין ליעבעס־פאָהן! 4)

---

1) זיק־בעט ביום טרינקען. (ביי אחשורוש — מטות זהב וכסף).
2) אין פרויען — אין שאָטען פון צעדערען.
3) ער — דער בוים; די פרוכט — זיינע ליעבקאָזונגען.
4) וואהל־סימבאָל, לעבט זיך איבער אין הארעם אין איינפאַכערער פאָרם: עס ווערט צוגעוואָרפען דאָס טוך אַליין.

אַ, קרעפּטינגט מיך מיט טרויבען־זאַפט!
און מיט עפּעל לעהנט מיך אונטער!
איך בין ליעבעס קראַנק!

אונטער מיין קאָפּ
זיין לינקע האַנט
און זיין רעכטע
האַלזט ארום...

איך באַשווער אייך,
אַ, ירושלים'ער טעכטער,
ביי דעם הירש
און רעה אין פעלד —
וועקט די ליעבע נישט!
וועקט זי נישט,
ביז זי בליהט נישט אויף אַליין!

5.

אַ, די שטים!
מיין געליעבטער קומט!
שפּרינגט שוין איבער די בערג,
היפּט שוין איבער הינעל, —
דעם רעה,
דעם יונגען הירש צוגלייך!
אַט שטעהט ער שוין הינטער דער וואַנט!
דורך די פענסטער קוקט ער,
דורך די גראַטען בליקט ער!
רופט זיך מיין געליעבטער אַז,
זאָגט צו מיר:
שטעה, מיין געליעבטע, אויף!

לאַז דיך געהען! (1
דען דער ווינטער איז פאַרביי,
געוויכען איז די רעגען־צייט,
שפּראָצען האָבען זיך באַוויזען
איבער דער ערד!

און די צייט איז געקומען
פאַר געזאַנג! —
עס לאָזט די טורקעל־טויב זיך הערען
אין אונזער לאַנד!

דער פייגענבוים,
ער טרייבט די קנאָספּען!
דער וויינשטאָק גרינט,
און לאָזט זיין דופט. —

אַ, שטעה אויף, געליעבטע, און געה,
שעהנע פריינדין, לאַז זיך געהען!

אַ, טויב דו־מיין
אין פעלזען־שפּאַלט,
אין פאַרבאָרגענהייט פון שטאַפּעל, —
אַ, באַוויז מיר דיין געשטאַלט,
און מיך לאַז דיין שטימע הערען!

6.

דען דיין שטים איז אַנגענעהם;
הערליך — דיין געשטאַלט!
אויף מיין געלעגער,
אין די נעכט,

---

1) איבער די גערטנער.

זוך איך דעם,
וואס מיין זעלע ליעבט. —
זוך איך איהם; געפין איהם נישט!

וועל איך אויפשטעהען,
געהן אין שטאדט,
אויף מארק און גאס זוכען דעם,
וואס מיין זעלע ליעבט, —
זוך איך און געפין איהם נישט!

באגעגענען די היטער מיך,
די, וואס קרייזלען אין דער שטאדט,
— האט איהר, פיליכט, געזעהן דעם,
וואס מיין זעלע ליעבט?
קוים פארביי, טרעף איך איהם,
ד ע ם, וואס מיין זעלע ליעבט!
כאפ איך איהם
און לאז נישט אפ!

פיהר איך איהם
צום מוטער־הויז,

אין מוטער־צימער
ברענג איך איהם! 1)
באשווער איך אייך,
ירושלים'ם טעכטער!
ביי דעם הירש
און רעה אין פעלד!
וועקט זי נישט, 2)
וועקט די ליעבע נישט,
ביז זי בליהט נישט אויף אליין! 3)

---

1) טרוימעריי.
2) מיט ליעדער, געשפרעכען. רעד נישט!
8) ליעדער־רעפריין.

(1 .7

אך, ווער שטייגט
פון וויסטעניי
אין די רויכיגע זיילען,
מיט מירא און ווייַרויך געדעמפפט,
און אלע טענדלער־פולווערס ? !
— — — — — — — — — — —

אט דאס איז שלמה׳ס בעט,
זעכציג העלדען — ארום,
פון די שטארקסטע אין ישראל !

אלע זענען שווערט־געגורט,
אלע זענען שטרייט באהאווענט !
מענער — שווערטער ביי די לענדען
פאר די שרעקען פון דער נאכט !

און א זענפט האט קעניג שלמה
זיך געמאכט פון צעדער־האלץ !
און די זיילען מאכט ער — זילבער,
און די אנלעהן 2) גאלד־געטריבען !
און פון פורפור איז דער זיץ,
מיט דער ליעבע אויסגעבעט
פון ירושלים׳ס טעכטער !

קומט ארויס, ציון׳ס טעכטער,
קומט, דעם קעניג שלמה זעהט,
אין דער קרוין, מיט וואס די מוטער

1) ברוך־שטיקער פון שלמה׳ס א האכציוט ליעד, בלת־עמפפאנג, קאַ־מערן־שוי, — שלמה פון דער מוטער, לויט ציוט־געברויך, אלס חתן גע־קרוינט.

2) „רפד“ — אונטערלעהנען.

האט צום האכצייטס־טאג געקרוינט איהם,
צום טאג פון זיין הארצענס־פרייד!

8.

שעהן ביסטו, פריינדין־מיין,
שעהן!
דיינע אויגען דורכ'ן שלייער —
טויבען גלייך!

און די האר —
די געמזען־הערד
פון דעם גלעד־בערג געגליטשט!

און די ציין —
לעמער ווייסע רייהען צוויי,
אקארשט פון דער וואש ארויס,
גאנצע, אהן א פעהל!

און די ליפען — פורפור־פעדים!
דיין רעדענס־ארט, ווי אנגענעהם!
די שלייף, וואס קוקט
פון אונטער דער הויב —
א גראנאטען־שניט!

דער האלז, דער רייגער דוד־טורעם,
שטאלץ געהויכט, און באהאנגען —
טויזענט שילדען!
גאנצע טויזענט קריגער־שילדען!

די ברוסטען־פאר — א רעהען־פאר —
א יונגער הירשען־צווילינג־פאר,
וואס פיטערט זיך אין רויזען!

9. (1

בין עם קיהלט נישט אפ דער טאג
און די שאטען וויכען,
געה איך מיר צום מירא־בערג,
צו די ווייראויך היגעל!
אך, דו ביסט אינגאנצען שעהן,
פריינדין מיין,
און אהן א פעהל!

10. (2

מיט מיר,
מיט מיר פון לבנון, כלה,
מיט מיר פון לבנון קומסט דו!

קוקסט פון אמנה־הויך,
פון דעם שניר־ און חרמון־שפיץ!
פון דער לייבען־היים,
פון די טיגער־בערג!

האסט באהארצט מיך,
שוועסטער כלה,
מיט איין אויג פון דיינע אויגען,
פון דיין האלזבאנד מיט א שנירעל:

און ווי שעהן דיין ליעבשאפט איז,
שוועסטער כלה!
ווי שמעקענדיגער פאר'ן וויין

---

1) אפשוידס־ליעד.

2) כלה־גאנג. אויפנאמע.

דיין ליעבשאפט איז!
און דיינע אוילעז —
שטייגען אלע אוילען איבער!
זיסקייט טראפען
דיינע ליפען, כלה!
האניג און מילך איז אונטער דיין צונג!
און דער דופט פון דיינע קליידער —
דער לבנון דופט!

— — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — —

און א גארטען, א געשלאסענער
איז מיין שוועסטער־כלה!
א קוואל א פארשלאסענער,
א ברונען א פארזיגעלטער!

די ארעם זיין — דער פאראדיז!
גראנאטען און די זיסטע פרוכט!
ציפער־בליט און נארד!

נארד, און קראקוס, און די קאנא,
שאפראן, ווייררויך און אלאע,
מירטען און די אלע פיינסטע
פון געווירצען!

א גארטען־קוואל ביסטו מיר,
א קוועלענדיגער וואסער־ברונען 1)
פון לבנון אנגעפלאסען!

(די כלה:)

— וועק דיך, נארד,
פליה אן, זיד! 2)

---

1) וואסער־האלטער, רעזערוואואר.
2) נארד־ און זיד־ווינט.

בלאזט מיין גערטעל אויף, —
זאלען פליסען זיינע ג׳ווירצען. —
און זאל מיין געליעבטער קומען
צו זיין גערטעל און זיך לאבען
מיט זיין פרוכט!

כ׳בין געוועזען, שוועסטער כלה,
אין מיין גערטעל!
און מיין מירא דארט געקליבען
און די דופטיגע געווירצען!
און געלאבט זיך מיט מיין האניג,
און מיין זיסען וויין געטרונקען!

עסט, קאמעראדען,
טרינקט, בארוישט אייך,
ליעבע פריינד!

11. (1

שלומער איך,
מיין הארץ איז וואך, —
א שטים!
מיין געליעבטער קלאפט!

— עפען מיר,
שוועסטער ליעבע,
זיסע טויב!
דען מיין קאפ איז פול מיט טוי,
און די לאקען —
מיט די טראפען פון דער נאכט!

---

1) ראמאנצע. אן אנדערע באארבייטונג פון מאטיוו 6.

— איך האב מיין קלייד שוין אויסגעטאן,
ווי זאל איך אנטון עס ?
ריין געוואשען מיר די פים,
ווי באשמוץ איך זיי ?

דורך די גראטען שטעקט מיין ליעבער
אוים זיין האנט, —
ברומט צו איהם מיין אינגעווייד !

שטעה איך אויף און עפען איהם !
מירא טריפען מיינע הענט,
פון די פינגער טריפט מיר מירא
אויף די קעפלעך פון די ריגעל.

כ'האב געעפענט מיין געליעבטען, —
אוועקגעשליכען און פארשוואונדען, —
מיין געליעבטער !
און מיין זעל איז דאך פארגאנגען
ביי זיין שמים !

זוך איך איהם, געפין איהם נישט !
רוף איך איהם, ער ענטפערט נישט !

באגעגענען די וועכטער מיך,
די וואס קרייזלען אין די גאסען !
שלאגען מיך, ביילען מיך !
רויבען מיר דעם שלייער צו,
די היטער פון די מויערען !

באשווער איך אייך
ירושלים'ס טעכטער !
טרעפט איהר איהם,

דעם געליעבטען מייז.
וואס זאגט איהר איהם? 1)
— איך בין ליעבעס־קראנק!

— וואס איז דיין פריינד
צווישען פריינד,
דו, שענסטע פרוי,
וואס באשווערסט דו
אונז אזוי?

— לויטער איז, מיין פריינד, און ראז,
אונטער טויזענטער די פאהן! 2)
לויטער גינגאלד איז זיין קאפ,
און די לאקען — ראבען שווארצע!

די אויגען־זיין —
טויבען ביי די וואסער־קוואלען, —
פולע, באדען זיך אין מילך!

און די באקען — ווייררויך בייטען,
דופטענדיגע ווייררויך־היגעל,
און די ליפען, ווי די רויזען;
מירא פליסען זיינע ליפען!

זיינע הענט — גאלדען וואלצען,
מיט טאפאזען אויסגעפילט!
די שטאטור — אז עלפענביין,
מיט סאפירען אויסגעדעקט!
און די שענקעל — מארמאר־זיילען,
אויף גינגאלדענעם געשטעל!

---

1) (זאגט איהם:)
2) דער העכסטער, שענסטער.

די געשטאַלט פון א לבנון,
און די וואוקס איז פון א צעדער!
און זיין גומען — זיסיגקייטען
און א גליסטונג ער אינגאַנצען!

אַ דאס איז מיין פריינד,
דאס איז ער,
מיין געליעבטער,
אַ, איהר טעכטער ירושלים'ס!

— און וואו איז דיין פריינד געגאַנגען,
שענסטע צווישען פרויען?
וואו האט זיך געווענדט דיין פריינד, —
זוכען וועל'מיר איהם מיט דיר!

— צו זיין גערטעל האט געניִרערט,
דער געליעבטער־מיין,
צו די ווייררויך בייטען, —
ווײדען וועט ער אין די גערטען,
און זיך קלייבען וועט ער רויזען,
איך בין מיין פריינדס,
מיין פריינד איז מיין, —
דער, וואס פיטערט צווישען רויזען. 1)

12.

שעהן ביסט דו,
פריינדין מיינע,
תרצה־גלייך!

---

1) רעטריין.

ווי ירושלים ליעבליך,
און אפשרעקינג 1) ווי באפּאהנטע! 2)

וועגד אפּ פון מיר די אויגען דיין,
זיי איבערוועלטיגען מיך!
אך, די האר — די געמזען הערד,
וואס גליטשט אראפּ פון גלעד־בערג!

און די ציין, די לעמער־הערד,
אקארשט ערשט פון וואש ארוים,
ווי צוגעפּאסט און אהן א פעהל!
און פון אונטער דער הויב די שלייף —
א גראנאטען־שניט!

13. 3)

זעכציג זענ'ן די קיניגינס,
די קעבס־ווייבער — אכציג!
יונגפרויען — אהן א צאחל!

איינע נאר מיין ציכט'גע טויב,
איינע ביי איהר מוטער אויך,
ביי איהר געבערערין — א קלארע!

די יונגפרויען זעהען
און לויבען זי!
די קיניגינס, בייזשלעפערינס
באוואונדערען:

---

2) נישט צוגענגליך, נישט צוטריטליך, שטאלץ, אפּוויזענדיג.
3) פלעצער, באנער־פלעצער, וואו צוגעהן איז נישט ערלויבט.
4) צווישען דער און דער שפּעטערער כמראה וואלט געפּאסט די ערשטע פון זיבען.

— ווער איז די,
וואס שטראלט, ווי מארגענגלאנץ,
און איז ליעבליך, ווי דער מאנד,
און איז לויטער, ווי די זון ?

14.

צום ניסען־גערטעל נידער איך,

איך וויל דאס גרינס אין מאל באזעהן !
צי האט דער וויינשטאק אויפגעבליהט
און די מילגרוים קנאספט ?

ווייס איך דען,
וואס מיין זעלע מאכט פון מיר,
ווי די וואגענס עמינדיב'ס ! 1)

15. (2

קער זיך אום,
ווענד זיך אום,
א, שולמית ! 3)

קער דיך, ווענד דיך,
לאז דיך זעהן !

— וואס זעהט איהר דען,
וואס געפעלט אייך אין שולמית,
ווען זי געהט דעם קריגער־טאנץ ? 4)

---

1) אזוי לויכט און באוועגט.
1) נישט צוגענגליך, נישט צוטריטליך, שטאלץ, אפווייזענדיג.
2) פלעצער, באנער־פלעצער, וואו צוגעהן איז נישט ערלויבט.
8) צווישען דער און דער שפעטערער כטראף וואלט געפאסט [illegible]

— ווי שעהן עם זענען דיינע טריט,
נדיב'ס טאכטער 1) אין די שיך!

די רונדען פון די היפטען־ביין —
רינגען פון א מייסטער־האנט!
און דער נאפעל גלייך דעם בעקען
פון מאנד, דעם פולען, אהן א פעהל!
און דער לייב — א ווייצען־גארב!
מיט דער רויזען־שנור געגורט!

די בריסטען־דיין, א רעהען פאר,
א יונגער הירשען־צווילינג פאר!
און די אויגען, ווי די קוואלען
וואס ביי חשבון! —
ביי דעם טויער פון בת־רבים!
די נאז — דער טורעם פון לבנון,
דער, וואס אויף דמשק קוקט!

און א כרמל־בארג דער קאפ,
די פריזור אין פורפור בענדער —
א קעניג,
אין רענאליען געשנירט!

אך, ווי שעהן,
ווי זים דו ביסט,
די פאראייניגונג
פון ליעבשאפט און נענוס! 2)

דיין געשטאלט — דער פאלמען־בוים,
און די בריסטען — טרויבען־גינטער!
גליסט מיך שטייגען אויף מיין פאלמע,

---

1) מעגליך: פירסטען־טאכטער.
2) קונסט געגוס!

זאָלען מיר דיינע בריסטען זיין,
ווי די טרויבען־שטראַנגען!
דיין אָטעם־דופט — עפּעל־דופט!

(שולמית:)

איך געהער מיין פריינד,
און איך בין זיין באַגעהר!

אַ, קום, פריינד,
לאָמיר געהען אין פעלד אַריין!
נאַכטען אין דערפער!

און זיך פעדערען באַגינען
צו די וויינבערג.
זעהען, צי דער וויינשטאָק בליהט,
און דאָס גרינס האָט אויפגעשפּראָצט
און עס קנאָספּען די גראַנאַטען, —

דאָרט גיב איך מיין
ליעבשאַפט דיר!

אויפגעדופט דער ליעבעס־עפּעל 1)
אויף אַלע טירען — זיסע פרוכטען,
אַלט און נייע; פאַר דיר מיין פריינד
אויפבאַוואָרט!

16. (2

וואָלט מיר דיך ווער
פאַר אַ ברודער געמאַכט,

---

1) דודאים — מזל'דיג צו ליעבע, ווי אויך צו קינדער, ווי וויטער.
2) יונגפרויליכע בענקשאַפט, טרויערן, גלוסטונגען.

וואס געזויגען האט
פון מיין מוטערס ברוסט!

און באגעגען איך דיך אין גאס,
קוש איך דיך, —
מען שענדט מיך נישט!

פיהר איך דיך,
ברענג איך דיך
אין מיין (מוטערס) הויז,
לערענט די מוטער מיך,
ווי צו לאבען דיך
מיט וויין געקאכטען,
מיט מיין מילגרוים־זאפט!

און אונטער מיין קאפ
איז זיין לינקע האנט, —
מיט זיין רעכטער האנט
האלזט ער מיך ארום!

איך באשווער אייך,
ירושלים׳ס טעכטער,
וועקט זי נישט,
וועקט די ליעבע נישט,
ביז זי בליהט נישט
אויף אליין!

אך, ווער שטייגט עס
אויף פון מדבר

און זי שמיגט זיך
צו איהר ליעבסטען ?

„אונטער'ן עפעל האָב איך דיך געוועקט,
וואו דיין מוטער האָט אין וועהען
דיך געהאַט“...

נעם מיך צו דיין הארצען צו,
ווי אַ זיגעל !
ווי אַ זיגעל צו דיין אָרעם דריק !
דען שטארקער ווי דער טויט איז די ליעבע !
ווי דער אַפּגרונד איז איהר אייפער !

וואסערען פיעל
ווילען די ליעבע נישט פארגיסען,
טייכען נישט פארפלייצען !

און זאָל אַ מאַן
זיין גאַנץ פארמעגן פון הויז
פאר ליעבע ביטען, —
מען לאַכט איהם אויס !

17. (1

„אַ שוועסטער אַ קליינע האָבען מיר
און קיין בריסטען האָט זי נישט ! (2
וואס טו'מיר מיט דער שוועסטער, דאַן
ווען עס וועט פון איהר גערעדט ? (3

1) שפּאַסיגער ווערבונגס־ליעד.
2) דאָס טראַכטען איהרע ברידער, וואָס צירנען איהר.
3) מען וועט פּאַרלאַנגען זי.

איז זי א מויער 1), בוי׳ מיר אויף איהר
פון זילבער א טורעם ! 2) —
אויב א טיר — אן אפּענע 3)
פארקלאפּ׳מיר זי
מיט א צעדער־טאוועל ! 4)

— איך בין א מויער,
בריסטען האב איך,
ווי די טורמען !

זעה איך אין זיינע אויגען אויס
ווי די שטיפערין פון פרידען ! 5)

אַ וויינבערג אין בעל המון האט
שלמה געהאט !
דעם וויינבערג־היטער אפּגעגעבען !
ברענגט איהם יעדער פאר זיין פרוכט
טויזענט זילבער־שטיק !

דער וויינבערג מיין איז מיר פריי !
און די טויזענט, שלמה — דיין !
הונדערטער צוויי —
פאר די היטער פון זיין פרוכט ! 6)

---

1) גאנץ — נאָך יונג־פרוי, די „וויינבערג היטערין“.
2) כלה־שמוק אויפ׳ן קאָפּ, ווי די קרוין חתן־שמוק.
3) „דלת“ — די טיר־עפענונג.
4) שליסען מיר זי אָפּ. פיליכט אויך ווירקליכער געברויך אין אזא פאַל, אַלס שאַנד־סימבאָל.
5) גליק־אָנזאָגענדיגע.
6) פאראבאל. זי זאָגט זיך אָפּ פון איהר כלה־אָפּצאָהל, נאָר צוויי הונדערט פאַר די ברידער, אויסקויף־געלט.

18. (1

— אַ, דו, וואס אין די גערטנער זינגסט,
סאמעראדעז הערען זיך צו,
לאז דיך הערען!

— אנטלויף, פריינד!
זיי די רעה,
דער יונגער הירש
איבער די ווייערויך־בערג!

1) עפּילאָג.

אינהאלט:

פארווארט פון דוד פינסקי — III—XX

ראמאנצערא.

1. אויף דיין באלקאן — — — — — — — — — — 3
2. עס שיינט די לבנה, עס בלאנקען די שטערען... — 3
3. וואו ס׳וועט מיין מזל... — — — — — — — — 4
4. שווארצע פליגעל — שווארצע קראהען — — — 4
5. כ׳האב מיך אויפ׳ן בעט געווארפען... — — — 4
6. עס מאכט צו מיר די לבנה פון הימעל — — — 5
7. א גאנצע נאכט האב איך... — — — — — — 5
8. א טרער — — — — — — — — — — — — 6
9. טיילמאל דאכט זיך מיר — — — — — — — 6
10. אין דער שטילער נאכט — — — — — — — 6
11. טרויריג פרעגען מיינע ליעדער — — — — — 7
12. האסט געצילט און האסט געטראפען — — — — 7
13. צווישען בלומען — — — — — — — — — 8
14. פארגעסען און פארשטויבט — — — — — — 8
15. שטאלץ געהט אויף די זון — — — — — — 9
16. עס בליהט דער בוים גינגאלדען — — — — — 10
17. ס׳מזל שטעלט מיר אויס א רעטזעל — — — — 10
18. טרויער דריקט אויף מיין נשמה — — — — — 11
19. אוי, מיין לעבען הענגט — — — — — — — 11
20. צי כ׳האב דיך ליעב? — — — — — — — 11
21. געליעבטער, טייערער חתן — — — — — — 12
22. די אויגען זענען טרוקען — — — — — — — 12
23. אוי, טאכטערל, אוי, טאכטער קרוין — — — — 13
24. מאמעניו, ליובעניו, הארצעניו קרוין — — — — 13
25. געבליהט האב׳מירביידע אמאל — — — — — 14
26. כ׳האב אויסגערייזט א האלבע וועלט — — — — 14

27. עלענד איז ער דא געוועזען — 15
28. האַק און גלויב — 15
29. ווען איך בין א גאט — 16
30. די נאכט — 16
31. ווען איז ערגער — 17
32. אין קבר — 18

חומאָר.

אז איבערקערעניש — 20
אויספארקויפט — 21
פאלקס־מאטיוו — 21
איך — האב געוואלט זי שטודירען — 22
דער יתום — 22
קליינע מענשען, דראבנע מענשען — 23
דער געטער געשמאק — 23
א תפילה — 24
אויגען און ליפלער — 25
דער פאעט — 25
טאמער — 26
אמת און שקר — 27
ברידער — 27
א טעאטער איז די וועלט — 29
אך, מיין נשמה... — 29

ביטערקייט.

מיין מוזע — 31
די נאכט־וועכטער — 31
דאס נייע וויגען־ליעד — 32
כ'בין א רעגען־ווארעם — 34
דאס חנוכה־ליכטעל — 34
וואס געגארט איהר בלאנקע בליצען? — 35

צייט געדיכטען.

1. אך, פארוואס האסטו גאט, מיך פארשאלטען... 36
2. רבונו של עולם — 36
3. אז אקס א יונגער... — 37
4. גאט זאגט — 38
5. וואס פאר א מין חיה... — 39

זייט

גאטס חסד — 40
השגחה פרטית — 41
מלכותא דארעא כמלכותא דרקיע — 42
ער און איך — 44
דאס געבעט פון שעפעלע — 44
כסא שלומה — 45
דעם לייבס לויה — 53
ער און זי — 57
ער און זי — 66
פריהלינג — 67
אמאל — 68
יוכבד — 69
די שול קאלינע — 73
דער בעל־הגלה — 75

פון דער ארבייט.

דער נביא — 97
מיין נישט — 97
דריי נעהטארינס — 98
וואס טראכטעז און קלערעז — 100
דאס געבעט — 101
ביי דעם פרעמדען חופה־קלייד — 102

געמישט.

דער אידישער קוועסטאר — 119
א ליטעראטור־סצענע — 121
לשנה טובה תכתבו — 128
די צייט — 128
טרייסט — 129
איך געה ארום אין פרעמדען וואלד — 130
וואס איך וויל פון דיר? — 130
דאס יאהר — 132
צוריק אין דער אלטער היים — 135
טרויער — 142
פון אלע זייטען קרייזעלט דער ווינט — 145
בענקשאפט און טרויער — 148
א גוטע נאכט — 151

זײט

באלאדען.

מאניש — — — — — — — — — — — — — — — 152
מאניש (נײַ באארבײט) — — — — — — — — — 177
רב חנינה בן דוסה — — — — — — — — — — 192
ר׳ יאסעל — — — — — — — — — — — — — 197

איבערזעצונגען.

נאדסאן — — — — — — — — — — — — — — 223
קאנאפניצקא — — — — — — — — — — — — 229
הײנע — — — — — — — — — — — — — — 231
פרוג — — — — — — — — — — — — — — 234
ביאליק — — — — — — — — — — — — — 236
פון יחזקאל — — — — — — — — — — — — 251
ירמיהו׳ס בריף — — — — — — — — — — — 257
פון ישעיהו — — — — — — — — — — — — 262
אקדמות — — — — — — — — — — — — — 264
חד גדיא — — — — — — — — — — — — — 270
שיר השירים — — — — — — — — — — — — 275